

വാല്മീകി

രാമായണം.

മയ്യനാട്ട്

സീ. വി. കുഞ്ഞുരാമൻ

എഴുതിയത്.

കൊല്ലം മിശ്രാഭിവർഷിനി അച്ചുകൂടത്തിൽ
അച്ചടിപ്പിച്ചത്.

(All Rights Reserved)

—*:—

പരിഷ്കരിക്കപ്പെട്ട

6-ാം പതിപ്പ് 500—പ്രതികൾ.

1934.

[വില രൂപാ ൧൦.]

 ഗ്രന്ഥകാരന്റെ അടയ: ജമില്ലാത്ത പുസ്തകം വ്യജ്ഞിതമാകുന്നു.

വാ ലൂി കി

ര റ മ റ യ ണ റ .

മ യ ന റ ട്ടു

സീ. വി. കുഞ്ഞുരാമൻ

എ ഴ തി യ തു .

കൊല്ലം റിഗ്വ റി വ ല് റി നി അച്ചുക്കുടത്തിൽ

അച്ചടിപ്പിച്ചതു .

(All Rights Reserved)

— : * : —

പരിഷ്കരിക്കപ്പെട്ട

6-ാം പതിപ്പ് 500—പ്രതികൾ.

1934.

[വില രൂപാ ൧൭.]

ഗ്രന്ഥകാരന്റെ അടയ്ക്കലില്ലാത്ത പുസ്തകം വ്യക്തമാകുന്നു.

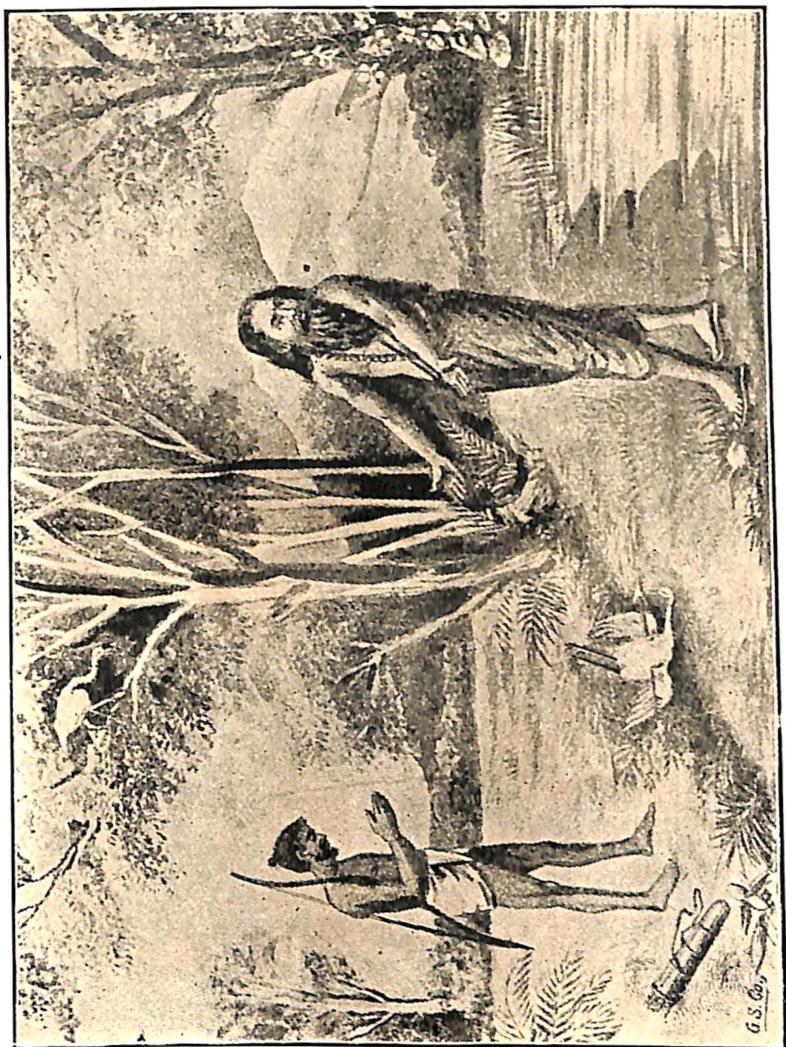
൬-ാം പതിപ്പ്.

കുജന്തം രാമരാമേതി
 മധുരം മധുരാക്ഷരം
 ആരുവെ കവിതാശാഖാം
 വന്ദേ വാല്മീകികോകിലം.

34 വർഷം മുമ്പേ ഈ പുസ്തകം എഴുതിയകാലത്തുണ്ടായിരുന്ന പ്രതീക്ഷയെ അറിശയിച്ചു മഹാജനങ്ങൾക്കു ദാർശ്വ്യപൂർവ്വം ഇതിനെ ആദരിച്ചുകാണുന്നതിൽ എനിക്കു അനല്ലമായ ചാരിതാത്മ്യം ഉണ്ട്. ഈ ആറാം പതിപ്പിൽ മലയാളഗദ്യരീതിക്കു കാലഭേദം നിമിത്തം സംഭവിച്ചു തമിഴേദം അനുസരിച്ച് പല തിരുത്തലുകളും അവിടവിടെ ചെയ്തു അകപ്പാടെ പുസ്തകം ഒന്നു പരിഷ്കരിച്ചിട്ടുണ്ട്. അഞ്ചാംപതിപ്പിൽ ചേർത്തിരുന്ന ചിത്രങ്ങൾ ഈ പതിപ്പിലും ചേർത്തിട്ടുണ്ട്. എനിക്കുതന്നെ പ്രൂഫ് നോക്കുവാൻ സൗകര്യമുണ്ടാകാതിരുന്നിട്ടും മലയാളമുദ്രാലയങ്ങളിൽ സാധാരണ സംഭവിക്കാറുള്ള മുദ്രണദോഷങ്ങളെ പാടുള്ളതു പരിഹരിച്ച് ഈ പതിപ്പിന്റെ പ്രകാശനം ഭംഗിയായി സാധിച്ചു വിദ്യാഭിവാഞ്ചിനിമുദ്രാശാലക്കാരോടു എനിക്കുള്ള കൃതജ്ഞതയെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു. വാല്മീകിരാമായണം മഹാകവി വള്ളത്തോൾ തജ്ജീമ ചെയ്യുന്നതിനു മുമ്പാണ് ഈ പുസ്തകത്തിന്റെ ആമുഖോപന്യാസം എഴുതിയത്. അതിൽ കാണുമ്പോലെ മലയാളകവികൾ അവിശേഷേണ “അമാന്തം അഭിമാനമേത” എന്നു വിചാരിക്കുന്നവരല്ലെന്നു പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തിയ ആ മഹാകവിയേയും, ആദികവിയായ വാല്മീകിയോടൊരുമിച്ചു ഈ സന്ദർഭത്തിൽ സ്മരിക്കാതെ തരമില്ല.

കൊല്ലം, } സി. വി. കുഞ്ഞുരാമൻ.
 1110—ചിങ്ങം—15.

തിരുവനന്തപുരം,

൦—൨—൯൯.

ശ്രീ.

ഈ പുസ്തകങ്ങളിലെല്ലാം നിങ്ങളുടെ ഗദ്യരചനയിലുള്ള വൈശാദ്യം സ്പഷ്ടമായിട്ടുണ്ട്. രാമായണം അതിരമണീയമായിരിക്കുന്നു എന്നല്ലാതെ അതിന്റെ വിശേഷഗുണങ്ങളെ ഒന്നും എടുത്തു കാണിക്കാൻ ഇപ്പോൾ സൗകര്യമില്ല. കഥാവൈശിഷ്ട്യംകൊണ്ടും രചനാസൗഷ്ഠ്യംകൊണ്ടും “രാമായണം” ത്തിന് എത്രയും പ്രചുരമായ പ്രചാരം ഉണ്ടാകുമെന്നുള്ളതിനു സംശയമില്ല. നിങ്ങൾ ഇങ്ങനെയുള്ള ഗദ്യഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ നിർമ്മാണത്തിൽ ഇപ്പോഴും പരിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത് മലയാളഭാഷയുടെ ഭാഗധേയംതന്നെ.

ഭക്തമുഖർമ്മാ സി. എസ്. ഐ.

വലിയകോയിത്തമ്പുരാൻ.

ശ്രീ.

൧൩-൦൯൯ അയച്ചിരുന്ന എഴുത്തുകിട്ടി. രാമായണം ഗദ്യപുസ്തകം കിട്ടിട്ടു നാൾ വളരെ ആയിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും അതിനെ അനുസൃതമായി വായിച്ചു രസിക്കുന്നതിനു കാര്യാന്തരവ്യാപൃതനായിരുന്നതിനാൽ സാധിച്ചില്ലെങ്കിലും അവിടവിടെ വായിച്ചു നോക്കിയിടത്തോളം വളരെ സരസമായും സരളമായുമിരിക്കുന്നു എന്നു അഭിപ്രായപ്പെടുന്നതിൽ ഞാൻ സംശയിക്കുന്നില്ല. മലയാളഭാഷയിൽ ഗദ്യരീതി ഇതുവരെ ഒരു നിശ്ചിതപഥമാവിനെ ആശ്രയിച്ചിട്ടില്ലെന്നിരിക്കെ, ഈ മാതിരി കൃതികൾക്കു ഒരു വിശേഷതയായ ആസപാദ്യതയുണ്ട്. കഥാവസ്തു അതിശ്ശാഘ്യവും, ചർച്ചിതചർച്ചണത്താൽ പുതുമയും രസവും അതിയായി വർദ്ധിക്കുന്നതും ആകുന്നു. അനേകജോലികളുടെ ഇടയിൽ ഇപ്രകാരം ഒരു കൃതിയെ എഴുതിത്തീർക്കാൻ കഴിഞ്ഞതിനെക്കുറിച്ച് ഞാൻ വളരെ സന്തോഷിക്കുന്നു. അചിരേണ ഇതു് അച്ചടിച്ചുകാണാൻ മോഹിക്കുന്നു.

എന്നു് കുഞ്ഞിരാമസ്

എം. രാജരാജവർമ്മാ എം. എ.

പുസ്തകം അകപ്പാടെ ലളിതമധുരമായിരിക്കുന്നു.

കെ. സി. കേശവപിള്ള.

വിചയാനുക്രമണിക.

ആമുഖോചന്യാസം.

പ്രസ്താവന.

പുസ്തകം ൧. സീതാസ്വയംവരം.

1.	അയോല്യാനഗരം	...	...	1—3
2.	മിഥിലാപുരി—ചാപഭഞ്ജനം.	...	...	4—6
3.	സന്ദേശം	...	...	7—9
4.	കൂടിക്കാഴ്ച.	...	...	10—12
5.	ഒരുക്കങ്ങൾ	...	...	13—15
6.	വിവാഹം.	...	...	15—17
7.	അയോല്യയിലേക്കു മടങ്ങിവന്നതു...	...	...	17—21

പുസ്തകം ൨. വനഗമനാദേശം.

1.	ആലോചനാസഭ.	...	...	22—26
2.	ആലോചന	...	...	26—30
3.	നഗരത്തെ അലങ്കരിച്ചതു്.	...	...	31—34
4.	മന്ദരയുടെ കൃതിമം	...	...	34—41
5.	കൈകേയിയുടെ വരങ്ങൾ.	...	...	41—46
6.	രാജാവിന്റെ വിലാപം	...	...	46—53
7.	വിധി.	...	...	53—58

പുസ്തകം ൩. ദശരഥവിയോഗം.

1.	ഭായ്യാപ്രണയം	...	...	59—64
2.	സരോദാരസ്നേഹം	...	...	64—68
3.	അമ്മയുടെ അനുഗ്രഹം	...	...	68—72
4.	ചെലുത്തുവാങ്ങുടെ വിലാപം	...	...	73—75

5.	തമസാനദിയെ കടന്നതും, ചെലരന്മാർ മടങ്ങിയതും.	76—79
6.	ഗംഗാനദിയെ കടന്നത് രേഖാജാശ്രമം	79—85
7.	യമുനയെ കടന്നത്. വാല്മീകിയുടെ അശ്രമം	85—90
8.	ഋഷികുമാരന്റെ കഥ	90—98

പുസ്തകം ര. രാമദേവതസംവാദം.

1.	സരോദരന്മാർ തമ്മിൽ കണ്ടത് ...	99—103
2.	ദേവതന്റെ അപേക്ഷയും, രാമന്റെ മറുപടിയും	103—107
3.	കൌസല്യയുടെ വിലാപവും, രാമന്റെ മറുപടിയും	107—110
4.	ജാബാലിയുടെ വാദവും രാമന്റെ മറുപടിയും	110—114
5.	പാദുകകൾ	114—117
6.	അത്രിമഹർഷിയുടെ അശ്രമം ...	117—120

പുസ്തകം 3. പഞ്ചവടി.

1.	അഗസ്തപ്രാശ്രമം	121—125
2.	അഗസ്തപ്രന്റെ ഉപദേശം. ...	126—128
3.	പഞ്ചവടിവനം	128—132
4.	പഞ്ചവടിയിലെ ഘോരനരം ...	132—137

പുസ്തകം ൩. സീതാഹരണം.

1.	ശുദ്ധ്വണയുടെ കാര്യം	138—141
2.	ശുദ്ധ്വണയെ ശിക്ഷിച്ചത് ...	141—144
3.	രാമന്റെ വേർപാട് ...	144—148
4.	ലക്ഷ്മണന്റെ വേർപാട് ...	148—152
5.	രാവണന്റെ വരവ് ...	152—155

6.	രാവണന്റെയും, സീതയുടെയും സംഭാഷണം	155—159
7.	രാവണന്റെ വിജയം...	159—161

പുസ്തകം ൭. കിഷ്കിന്ധ.

1.	ദുഃഖിതരായ സ്നേഹിതന്മാർ	162 - 16൭
2.	താരോപദേശം...	166—168
3.	ബാലിവയം...	169—172
4.	സൂത്രീവാദിഷേകം ..	172—175
5.	കിഷ്കിന്ധയിലെ വർഷം...	175—178
6.	സീതാനേപഷണം...	178—179

പുസ്തകം ൮. സീതാസന്ദേശം.

1.	അശോകവനത്തിൽ സീത...	180—183
2.	ആശ്വാസകരങ്ങളായ വാക്യകൾ.	184—186
3.	രാമന്റെ അടയാളം...	186—189
4.	സീതയുടെ അടയാളം...	189—192

പുസ്തകം ൯. രാവണസഭ.

1.	രാവണന്റെ പ്രസംഗം...	193—194
2.	പ്രഹസ്തന്റെ അഭിപ്രായം...	194—195
3.	ദുർമ്മുഖന്റെ അഭിപ്രായം...	195 - 196
4.	വജ്രദംഷ്ട്രൻ...	196—197
5.	നികന്ദനം വജ്ജ്വഹനവും...	197
6.	വിഭീഷണന്റെ ഉപദേശം...	197—199
7.	കുംഭകണ്ഠന്റെ നിശ്ചയം...	200—201
8.	ഇന്ദ്രജിത്ത്.	201—202
9.	രാവണന്റെ തീരുമാനം...	202—204
10.	വിഭീഷണന്റെ വേർപാട്...	204—205

പുസ്തകം 10. യുദ്ധം.

1.	ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ ഒന്നാമത്തെ യുദ്ധം.	206—208
2.	സീതയുടെ വിലാപം...	208—212

3. രാവണന്റെ കന്നാമത്തെ യുദ്ധം ..	212—215
4. കുംഭകണ്ഠവധം....	216—218
5. ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ രണ്ടാമത്തെ യുദ്ധം.	219—221
6. ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ നാ-ാമത്തെ യുദ്ധവും വധവും.	... 221—226
7. രാവണന്റെ വിലാപം.	226—229
8. രാവണന്റെ രണ്ടാമത്തെ യുദ്ധവും പ്രതീകാരവും	229—233
9. രാമന്റെ വിലാപം.	233—235
10. രാവണന്റെ മൂന്നാമത്തെ യുദ്ധവും വധവും.	236—238
11. മണ്ഡോദരിയുടെ വിലാപവും, സംസ്കാരകർമ്മങ്ങളും.	238—240

പുസ്തകം ൧൧. രാജ്യാഭിഷേകം.

1. അഗ്നിപരിശുദ്ധി ...	241—244
2. സ്വരാജ്യത്തിലേക്കു മടങ്ങിയത്.	245—247
3. കശലപ്രശ്നങ്ങൾ...	248—251
4. അഭിഷേകം...	251—253

പുസ്തകം ൧൨. അശ്വമേധം.

1. യാഗം.	254—256
2. വാല്മീകിയും ശിഷ്യന്മാരും...	256—257
3. രാമായണപാരായണം...	257—260
4. കശലവന്മാരെ തിരിച്ചറിഞ്ഞത്	2 0
5. സീതാവിനോഗം .	261—264
ഉപസംഹാരം.	264—265

ആമുഖോപന്യാസം.

പ്രാചീനഗ്രീസീനെപ്പോലെ പ്രാചീന ഇൻഡ്യയും രണ്ടു ഇതിഹാസങ്ങൾക്കു കീർത്തിപ്പെട്ടതാകുന്നു. അനേകം ഐതിഹ്യങ്ങളെ ആധാരമാക്കി എത്രയും ദോഷമായ ഒരു യുദ്ധത്തെ വിവരിക്കുന്ന മഹാഭാരതം ഇൻഡ്യയിലെ “ഇലിയഡും”, സ്വരാജ്യത്തിൽ നിന്നു ഭ്രഷ്ടനാക്കപ്പെട്ട ഒരു രാജകുടാരന്റെ സഞ്ചാരത്തെയും, ആ സഞ്ചാരത്തിൽ ഉണ്ടായ സംഭവങ്ങളെയും വിവരിക്കുന്ന രാമായണം ഏതാണ്ടു് ഇൻഡ്യയിലെ “ഓഡസ്സി”യും ആകുന്നു. ഈ രണ്ടു ഇതിഹാസങ്ങളും പ്രാചീനഹിന്ദുക്കളുടെ പരിഷ്കാരം ബുദ്ധിസാമർത്ഥ്യം, രാജ്യഭാരക്രമം, സാമൂഹികസ്ഥിതി ഇവയെ എത്രയും സ്പഷ്ടമായി നമ്മെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്ന മഹാഗ്രന്ഥങ്ങളാകുന്നു.

മഹാഭാരതത്തെപ്പോലെതന്നെ രാമായണവും അനേകന്തരങ്ങളുകാലംകൊണ്ടാണു് നാം ഇപ്പോൾ കാണുന്ന അവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചതു്. എങ്കിലും അതിലെ കഥാവസ്തു മൂട്ടലകോമളമായ ഒരു കവിഹൃദയത്തിന്റെ സൃഷ്ടിവിശേഷമാകുന്നു. ക്രിസ്തുവർഷത്തിനു് ഒരുആയിരത്താണ്ടു മുമ്പിൽ ഉത്തരഇൻഡ്യയിൽ പ്രബലന്മാരും പരിഷ്കൃതന്മാരും ആയിരുന്ന അനേക വർഗ്ഗക്കാരിൽ അയോദ്ധ്യയിലെ കോസലന്മാരും, ഉത്തരബീഹാറിലെ വിദേഹന്മാരും പക്ഷേ അധികം പരിഷ്കൃതന്മാരായിരുന്നിരിക്കണം. ഈ രണ്ടു രാജ്യങ്ങളെ

ളിലെയും രാജാക്കന്മാർ വലിയ വിദ്വാനാതം, മഹാപരാക്രമശാലികളും ആയിരുന്നു. അവിടത്തെ വിദ്വാന്മാർ അക്കാലത്ത് വിദ്യാതങ്ങളായ പരിഷത്തുകൾ ഏറ്റെടുത്തിയിരുന്നു. വിദ്വാന്മാർ അവിടങ്ങളിൽ ലഭിച്ചു വന്നിരുന്ന വിലയേറിയ സമ്മാനങ്ങൾ ഇതര രാജ്യങ്ങളിലെ വിദ്വജ്ഞങ്ങളെയും അവിടങ്ങളിലേക്ക് ആകർഷിച്ചിരുന്നു. സമീപദേശങ്ങളിൽനിന്നു വിദ്യാത്മികൾ അവരുടെ പരിഷത്തുകളിൽ വിദ്യാസമ്പാദനത്തിനായി ചെന്നുചേർന്നിരുന്നു. അവരുടെ വൈദിക മന്ത്രങ്ങളെത്തന്നെ ഇൻഡ്യയിൽ മിക്ക ഭാഗങ്ങളിലും ഉപയോഗിച്ചുവന്നു. അവരുടെ വിശിഷ്ടങ്ങളായ ബ്രാഹ്മണങ്ങളെത്തന്നെ പുരോഹിതന്മാർ പരമ്പരയാനുഭവിക്കുകയും ചെയ്തുവന്നു. ആത്മാവിന്റെ ദുരവഗാഹസപര്യവേഷവും, ഈ പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ മൂലാധാരമായി നില്ക്കുന്ന ബ്രഹ്മത്തിന്റെ സ്വഭാവത്തെയും അവധാരണം ചെയ്യുന്നതിന് അവർ ചെയ്തവന്ന അശ്രാന്തശ്രമത്തിന്റെ ഫലങ്ങളെ ഉപനിഷത്തുകളിൽ സംഗ്രഹിച്ചു നമുക്കും, നമ്മുടെ സന്തതികൾക്കും എത്രയും വിലയേറിയ ഒരു പിതൃസ്വപത്തായി അവർ സൂക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. ശാസ്ത്രത്തിലും, വേദാന്തത്തിലും അവർ മനസ്സീരുത്തി ആലോചിച്ചു കണ്ടുപിടിച്ച ആതന തത്വങ്ങളും, സിദ്ധാന്തങ്ങളും പ്രാചീനഇൻഡ്യയിലെ പരിഷ്കൃത രാജ്യകാരിൽ എത്രയും ഉന്നതമായ ഒരു സ്ഥാനത്തിന് അവരെ അർഹന്മാരാക്കിത്തീർത്തു.

കോസലവിദ്വജ്ഞന്മാരുടെ പ്രതാപം അസ്തമിച്ചു വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞതിന്റെ ശേഷവും അവരുടെ പരിഷ്കാരത്തെയും, പരാക്രമത്തെയും കുറിച്ചുള്ള സ്മരണ ജനങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു വിട്ടുപോകാതെ ഇരുന്നതി

നാൽ ആസൂരണയെ നിലനിർത്തുന്നതിനായിട്ടാണ് “ആദി കവി” ഈ മഹാകാവ്യം നിർമ്മിച്ചത്. ഈ പരിഷ്കൃതരാജ്യക്കാരുടെ പ്രതാപത്തിനു കാലാതിക്രമണം ഒരു ഞരമ്പായ ജീവൻ നൽകിയിട്ടുണ്ട്. അത് നാൽ അവരുടെ പ്രാബല്യകാലത്തെ പില്ലാലക്കാർ ഇൻഡ്യയുടെ സുഭിക്ഷകാലം (സുവർണ്ണകാലം) എന്ന് ഗണിച്ചുവന്നു. ഈ കവിയുടെ മനോധർമ്മത്തിൽ ശ്രേഷ്ഠവും, ശ്രേഷ്ഠസ്തരവുമായിത്തോന്നിയ സകലവും, സത്യവും നീതിയും നിറഞ്ഞതെന്നു തോന്നിയതെല്ലാവും കോസലവിദേഹന്മാരുടെ കാലത്തോടു് അകൃത്രിമമായി തോന്നുംവണ്ണം അതിമനോഹരമായി സംഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. കോസലന്മാരുടെ തലസ്ഥാന നഗരമായ അയോദ്ധ്യയെ നീതിയുടെ ഇരിപ്പിടമായ ഒരു മാതൃകാനഗരമാക്കി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. കോസലന്മാരുടെ രാജാവായ ദശരഥനെ ജനങ്ങളുടെ ഭക്ഷമത്തിനായി ക്ലേശിക്കുന്ന ഒരു ദുഷ്ടാന്തയോഗ്യനായ രാജാവായി നമുക്ക് പ്രത്യക്ഷനാക്കിത്തരുന്നു. ദശരഥന്റെ ദ്വേഷ്യപുത്രനും, ഈ കഥാനായകനുമായ രാമനിൽ ധീരനും, സമർത്ഥനും, കൃത്യശ്രദ്ധയുള്ളവനും, സത്യതൽപരനും ആയ ഒരു മാതൃകാരാജകുമാരനെ നമുക്ക് കവി കാണിച്ചുതരുന്നു. വിദേഹന്മാരുടെ രാജാവായ ജനകൻ ഒരു രാജഷിയാണ്. ജനകന്റെ പുത്രിയും, ഈ കഥാനായികയുമായ സീതയിൽ ഭർത്തൃഭക്തിയുള്ള ഒരു ഭാര്യയേയും, ചാരിത്രശുദ്ധിയുള്ള ഒരു സ്ത്രീരത്നത്തെയും നാം കാണുന്നു. ആകട്ടാടെ ഈ ഇതിഹാസത്തിൽ ഭൂതപുത്താന്തത്തെ കുറിച്ചു ഭക്തിപൂർവ്കമായ ഒരു ബഹുമാനം സർവ്വപ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു. സത്യനിഷ്ഠയേയും, മനുഷ്യസ്വഭാവത്തെ ശ്രേഷ്ഠമാക്കിത്തീർക്കുന്ന സകലത്തേയും കുറിച്ചുള്ള അതിബഹുമാനം ഈ ഇതിഹാസത്തിന് ഒരു അക്ഷീണമായ

ഓജസ്സിനെ നല്ലൂന്നു. പുരാതനഹിന്ദുക്കളുടെ ശാന്തവും, ഹൃദയംഗമവും ആയ ഗൃഹ്യസംഭവങ്ങളെ തന്മയത്വേന വർണ്ണിക്കുന്ന രാമായണം സ്വഭാവേന യാഥാസ്ഥിതികരായ ആധുനികഹിന്ദുക്കൾക്ക് എത്രയും പ്രിയതമമായി തീർന്നിരിക്കുന്നു.

കോസല-വിഭേദനമാരുടെ ശക്തി ക്ഷയിച്ചു ഏതാനും ആററാണ്ടുകൾ കഴിഞ്ഞ ശേഷമാണ് ഈ ഇതിഹാസത്തിലെ ഇതിവൃത്തം കവി നിർമ്മിച്ചത്. ഈ കൃതി ജനസാമാന്യത്തിന് ഒരുപോലെ അത്യന്തം രസകരമായിത്തീരുകയാൽ കവികൾ ക്രമേണ അതിനെ ലാളിച്ചു വളർത്തുവാൻ തുടങ്ങി. എന്നാൽ മഹാഭാരതത്തെപ്പോലെ ഉപകഥകളും ആതനങ്ങളായ ഓരോ ഐതിഹ്യങ്ങളും കൂട്ടിച്ചേർത്തല്ല രാമായണത്തെ കവികൾ വളർത്തിയത്. ആടിമവിയാൽ കല്പിതങ്ങളായ സംഭവങ്ങളെയും അതിലുള്ള മനോഹരങ്ങളായ ഭാഗങ്ങളെയും ആചർത്തിച്ചു വർണ്ണിക്കുകയും, വിസ്തരിക്കുകയുമാണ് ചെയ്തത്. ഹിന്ദുക്കൾക്ക് അത്യന്തം പ്രിയതരങ്ങളായിരുന്ന ആ ആതനവർണ്ണനകളെത്തന്നെ പിന്നെയും പിന്നെയും ആവർത്തിക്കുകയും, വിസ്തരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിൽ അനേക തലമുറക്കാലത്തെ കവികൾ ഒട്ടുംതന്നെ അലംഭാവം കാണിക്കുകയോ ക്ഷമാനിധികളായ ഹിന്ദുശ്രോതാക്കൾക്ക് ഈ വർണ്ണനകളെ വീണ്ടുംവീണ്ടും വായിച്ചുകേൾക്കുന്നതിൽ ഒട്ടുംതന്നെ അലംഭാവം തോന്നുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ല. രാമന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങളെയും, സീതയുടെ ചാരിത്രശ്രദ്ധിയേയും എത്രയോ സന്ദർഭങ്ങളിൽ ഏതെല്ലാം വിധത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതിന് ഒരു കയ്യും കുണക്കുമില്ല. രാമന്റെ വിധോഗത്താൽ ദശരഥനുണ്ടായ ദുസ്സഹമായ ദുഃഖത്തെയും, പുത്രവിർ

ററത്താൽ കൌസല്യയ്ക്കുണ്ടായ സങ്കടങ്ങളെയും എങ്ങനെ യൊക്കെ വസ്തുതകളും കവികൾക്കു തൃപ്തിവന്നിട്ടില്ല. ഭരതാദികളുടെ സഹോദരസ്നേഹത്തെയും, മഹർഷിമാരുടെ മാഹാത്മ്യങ്ങളെയും, രാമനാൽ സന്ദർശിക്കപ്പെട്ട ആശ്രമങ്ങളുടെ ശാന്തതയെയും ഏകദേശം അവസാനിച്ചുപോയ ആ വർഷങ്ങളിൽ സിന്ധുവിന്റെ വിരഹത്താൽ രാമനാണ്ടായ അതിദീർഘവും, അത്യന്തകുടിയുമായ ദുഃഖവും സീതയെ വിട്ടുപോകാനായി രാക്ഷസന്മാരുമായി നടത്തിയ അവസാനമില്ലാത്ത രാമോദരസമാഹരണവും എത്ര തലമുറക്കാലത്തെ ഉത്സാഹികളായ കവികളുടെ ശ്രമഫലങ്ങളാണെന്നു നിർണ്ണയിക്കുവാൻ പ്രയാസം.

രാമായണപദ്യങ്ങളിൽ അധികവും സംസ്കൃതത്തിൽ കവനമെല്ലാൻ എത്രയും എളുപ്പമുള്ളതായ അനുഷ്ഠാനത്തിലായതു കവികൾക്ക് ഒരു വലിയ സൗകര്യമായിത്തീർന്നു. അതിനാൽ ഒരു സർഗ്ഗത്തിൽ സ്പഷ്ടമായും പൂർണ്ണമായും വിവരിച്ചിട്ടുള്ള സംഭവങ്ങളെത്തന്നെ അടുത്ത അടുത്തും മൂന്നും സർഗ്ഗങ്ങളിൽ ആവർത്തിച്ചുകാണുന്നു. ഈ അവസാനമില്ലാത്ത ആവർത്തനത്താൽ കഥയുടെ ആകർഷണയുക്തിയും, കവിതയുടെ ഓജസ്സീനും വളരെ ക്ഷീണത തട്ടിയിട്ടുണ്ട്.

ആദ്യകൃതി രാമൻ മടങ്ങി സ്വരാജ്യത്തെത്തിയിടത്തോളമുള്ള കാലകൊണ്ട് ആറു കാണഡങ്ങളിലായി അവസാനിച്ചിരുന്നു. ഏഴാമത്തേതായ ഉത്തരാകാണഡത്തിൽ രാമായണത്തിന്റെ വലിപ്പത്തെ കുറിച്ചുപറയും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഈ മഹാകാവ്യത്തിൽ ൫൦൦ സർഗ്ഗങ്ങളും, ൨൨,൦൦൦ പദ്യങ്ങളും ആറു കാണഡങ്ങളും ഒരു ഉത്തരാകാണഡവും ഉള്ളതായി കാ

ണന്നു. അനേക നൂററാണ്ടുകാലം അതിലാളനുകൊണ്ടുള്ള ദോഷങ്ങളോടുകൂടി രാമായണം വളർത്തിന്റെരശേഷം ഇവിടെവെച്ചുകിടന്നു. ഇങ്ങനെ ഒരു നിലവരത്തി വലിപ്പത്തെ അളന്നു നിർണ്ണയിച്ചത് ഒരു വലിയ ഉപകാരമായി.

രാമന്റെയും, സഹോദരന്മാരുടെയും പിൻവാഴ്ചക്കാർ അനേകരാജ്യങ്ങളെയും, നഗരങ്ങളെയും സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ളതായി ഉത്തരകാണ്ഡത്തിൽ കാണുന്നു. ഈ രാജ്യങ്ങളും, നഗരങ്ങളും ബി. സി. ൩-൦,൨-൦, നൂററാണ്ടുകൾക്കിടയിൽ പ്രബലങ്ങളായിരുന്നവയാണെന്നു വേദേ പ്രകാരത്തിൽ നാം അറിയുന്നതുകൊണ്ടു ക്രിസ്തുവർഷാരംഭത്തിന് ഒരു ആയിരം സംവത്സരം മുമ്പിൽ ഈ രാമായണം ആരംഭിച്ചു, ക്രിസ്തുവർഷത്തിന് ഏതാനും നൂററാണ്ടുകൾക്കു മുമ്പായി നാം ഇപ്പോൾ കാണുന്ന അവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചതായിരിക്കണം.

രാമായണത്തിന്റെ പള്ളയേയും, മഹാത്മ്യങ്ങളേയും സംബന്ധിച്ചു മേൽ പ്രസ്താവിച്ച സംഗതികളിൽനിന്നു ഏതെല്ലാം അവസ്ഥകളിൽ ഈ ഇവിഹാസത്തിനു മഹാഭാരതത്തോടു സാദൃശ്യം ഉണ്ടെന്നും, ഏതെല്ലാം അവസ്ഥകളിൽ ഇവയ്ക്ക് തമ്മിൽ അന്തരമുണ്ടെന്നും നിർണ്ണയിക്കാവുന്നതാണ്. കൗടലാലന്മാരുടെ കാലത്തുണ്ടായ ഒരു യുദ്ധത്തെ സംബന്ധിച്ചു ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ നടപ്പുണ്ടായിരുന്ന അനേകം ചെറുതിഹ്യങ്ങളിൽനിന്നു മഹാഭാരതം ഉത്ഭവിച്ചു. കോസലവിദേഹന്മാരുടെ 'സുവർണ്ണ'കാലത്തെ കുറിച്ചുള്ള സ്മരണയിൽ നിന്നു രാമായണവും ആവിർഭവിച്ചു. മഹാഭാരതത്തിലെ കഥാപാത്രങ്ങൾ മാംസരക്കുടമുള്ള ചരിത്രപുരുഷന്മാരുടെ ഗുണദോഷങ്ങളോടുകൂടി

യ പാത്രങ്ങൾ തന്നെയാണ്. രാമായണത്തിലെ കഥാപാത്രങ്ങൾ മനുഷ്യരുടെ സത്യതൽപരതയും, സ്ത്രീകളുടെ ചാരിതൃശുദ്ധിയും, ഗൃഹ്യജീവിതത്തിലേ സൗഭാഗ്യവും മൂർത്തികരിച്ചിരിക്കുന്ന ഭദ്രാഘ്നയോഗ്യങ്ങളായ ദിവ്യസ്വപത്രപങ്ങളാണ്. മഹാഭാരതകവി വാസ്തവമായി നടന്നതോ, വാസ്തവമായി നടന്നതെന്ന് വിശ്വസിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതോ ആയ ഒരു യുദ്ധത്തെ സംബന്ധിച്ച സന്തതിപരമ്പരയാ പാഞ്ഞറിഞ്ഞു വന്നിരുന്ന ഐതിഹ്യങ്ങളും, മൂളിപ്പാട്ടുകളും ആധാരമാക്കി ഒരു മഹാകാവ്യത്തിന് അടിസ്ഥാനം ഇട്ടു. രാമായണകവി ഒരു സുഭിക്ഷകാലത്തിന്റെയും, ഭക്തിവിശ്വാസങ്ങളുടേയും, റിന്ദുക്കൾക്ക് അത്യന്തം പ്രിയതരങ്ങളായിരുന്ന ഗൃഹ്യസംഭവങ്ങളുടേയും മനോഹരമായ ഒരു ചിത്രത്തെ വാക്തൃലികകൊണ്ട് നിർമ്മിച്ചു. യുദ്ധവണ്ണനയിൽ മഹാഭാരതം രാമായണത്തേക്കാൾ പുത്രയോ ഉയർന്ന പടയിൽ നിൽക്കുന്നു. നമുക്ക് നിത്യപരിചയമുള്ള മുദ്രലങ്ങളായ മനോവികാരങ്ങളെ തന്മയത്വേന കാണിക്കുന്ന രാമായണം ഇൻഡ്യാനിവാസികളായ അനേകലക്ഷം ജനങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിൽ രൂപമൂലമായി നിൽക്കുന്നു.

രണ്ട് ഇതിഹാസങ്ങളിലും സാമ്യമുള്ള കഥാസന്ദർഭങ്ങളെ തമ്മിൽ താരതമ്യപ്പെടുത്തി നോക്കിയാൽ ഈ അഭിപ്രായങ്ങൾ കുറേക്കൂടി വിശദമാകുന്നതാണ്. സീതയുടെ സ്വയംവരവണ്ണന, യുദ്ധവീരന്മാരായ രാജാക്കന്മാർ തമ്മിലുള്ള പ്രത്യക്ഷമായ കലഹകോലാഹലങ്ങളോടുകൂടിയ ഭദ്രപദിയുടെ സ്വയംവരവണ്ണനയോടു് താരതമ്യപ്പെടുത്തി നോക്കിയാൽ സാധാരണയും, നിസ്സാരവും ആകുന്നു. രാമ-

രാവണന്മാർക്കും ലക്ഷ്മണ-മോഹനാദന്മാർക്കും തമ്മിലുള്ള
 വൈരം, അജ്ജ്ഞന-കണ്ണന്മാർക്കും, ഭീമ-ദുര്യോധനന്മാർക്കും
 തമ്മിൽ ആജീവനാന്തം നിലനിന്ന സ്പർദ്ധാസമ്മിശ്രമായ
 ദീർഘവൈരത്തോടു് താരതമ്യപ്പെടുത്തി നോക്കുമ്പോൾ തീ
 രേ ദുർബ്ബലമാകുന്നു. രാവണൻ സീതയെ അപഹരിച്ചു
 കൊണ്ടുപോകുമ്പോൾ സീത പറഞ്ഞ വിരോധവചനങ്ങ
 ളും അപേക്ഷകൾക്കും, രാജസഭയിൽവെച്ചു് പരസ്യമാ
 യി അചമാനിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ ദ്രൗപദി പറഞ്ഞ വിരോധ
 വചനങ്ങളും അപേക്ഷകൾക്കും ഉള്ള ഓജസ്സും ചൊടി
 യും തീരെ കാണുന്നില്ല. മാത്യരാജ്യത്തുവെച്ചു് യുദ്ധാലോ
 ചനയ്ക്കായി കൂടിയ യുധിഷ്ഠിരസഭയുടെ സമീപത്തു ചെ
 ല്ലാൻ രാവണസഭയ്ക്കു് ധൈര്യം ഉണ്ടാകയില്ല. സമാധാന
 മായി കഴിയണമെന്നുള്ള വിഭീഷണന്റെ അപേക്ഷകളും,
 അതിന്നു രാവണൻ പറഞ്ഞ നിന്ദാഗർഭങ്ങളായ മറുപടി
 വചനങ്ങളും; നാശകരമായ യുദ്ധത്തിനു് ഒരുമ്പെടുതെ
 ന്നു ധൃതരാഷ്ട്രരോടു് കൃഷ്ണൻ ഏതയും ശക്തിയോടും ചാതു
 ര്യത്തോടുംകൂടി ചെയ്ത നിർബന്ധപൂർവ്വമായ അപേക്ഷ
 യോടും, അതിന്നു സൃചിക്രത്താൻപോലും സ്ഥലം പാണ്ഡ
 വന്മാർക്കു് ഭാഗിച്ചു കൊടുക്കുന്നതല്ലെന്നുള്ള ദുര്യോധനന്റെ
 സ്ഥിരനിശ്ചയത്തോടുകൂടിയ മറുപടിയോടും ചേർത്തുനോ
 കുമ്പോൾ തീരെ നിസ്സാരമായിരിക്കുന്നു. അജ്ജ്ഞന-കണ്ണ
 ന്മാരുടെയും, ഭീമ-ദുര്യോധനന്മാരുടെയും ഹൃദയത്തിൽ തൃ
 ഷ്ടമയായി നിൽക്കുന്ന ആ ദീർഘവൈരത്തോടു് സാമ്യം പ
 റയാൻ രാമായണത്തിൽ ഒന്നുതന്നെ ഇല്ല. രാമനും ബന്ധ
 ക്കളുംകൂടി രാവണാദികളോടു് നടത്തിയ അവസാനമില്ലാ
 ത സമരങ്ങളിൽ ഒന്നില്ല, അഭിമന്യുവിന്റെ വധത്തേയും,

അതിന്ന് അജ്ഞാനൻ ചെയ്ത പ്രതികാരത്തെയുംപോലെ അദ്ദേഹം ഉദ്ദേശകരമായും, അത്ര ഭയങ്കരമായും ഉള്ള യാതൊന്നിനെയും സാമ്യംപറയാൻ നാം കാണുന്നില്ല. അജ്ഞാന-കണ്ണന്മാരുടേയും, ഭീമ-ദുഷ്ടോദനന്മാരുടേയും ഭീമപരാക്രമത്തോടുകൂടിയ ആ അവസാന യുദ്ധങ്ങളുടെ ഓചാരതയെ ഭയപ്പെടാത്ത യാതൊരു യുദ്ധവും രാമായണത്തിൽ ഇല്ല. ആകുപ്പാടെ രാമായണത്തിന്റെ സ്വരം ആമുഖാഗ്രം ശാന്തവും, ഭക്തിരസപ്രധാനവും മഹാഭാരതത്തിന്റേതു് വീരവും ഗംഭീരവും ആകുന്നു.

വീരരസപ്രധാനങ്ങളായ കൃതികളുടെഇടയിൽ മഹാഭാരതത്തിന്നുള്ള മാഹാത്മ്യത്തോടു് രാമായണത്തിന്നു മത്സരമില്ലെങ്കിലും നമുക്ക് നിത്യപരിചയമുള്ളതും, സകല ലോകത്തെയും ഒന്നിച്ചു് സഹലടിപ്പിക്കുന്നതും, ദുഃഖങ്ങളും, പക്ഷേ അശാധങ്ങളും ആയ മനോവികാരങ്ങളെ വണ്ണിക്കുന്നതിൽ രാമായണത്തിന്നുള്ള മാഹാത്മ്യം നിസ്തുല്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ഈ വണ്ണനകൾ ഹിന്ദുക്കൾക്ക് പ്രത്യേകം ഉള്ളതാണെങ്കിലും അതിന്റെ സ്വാഭാവികതയും, തന്മയത്വവും ഹേതുവായിട്ടു് സകല രാജ്യക്കാർക്കും, സകല സമുദായക്കാർക്കും ഏതുകാലത്തും അതു് ഒന്നുപോലെ സംബന്ധിക്കുന്നതായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു.

രാമൻ് ജനങ്ങളോടുള്ള സ്നേഹത്തെയും, ജനങ്ങൾക്ക് രാമനോടുള്ള രാജഭക്തിയേയും വണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതിൽ അനിവചനീയമായ ഒരു ഹൃദയംഗമത്വം കാണുന്നുണ്ടു്. കോസലന്മാരുടെ ഈ രാജഭക്തി ഏതുകാലത്തുള്ള ഹിന്ദുക്കളുടെയും ഒരുസ്വഭാവവൈശിഷ്ട്യം ആകുന്നു.

ഇതിനേക്കാൾ വിശേഷമാണ് രാമന്റെ പിതൃഭക്തിയും ദശരഥന്റെ പുത്രവാത്സല്യവും. പരമയോഗ്യനായ രാമകുമാരനെ തന്റെ വൃദ്ധനും ആസന്നമരണനും ആയ അച്ഛന്റെ ഉത്സംഗത്തിൽനിന്നു നിഷ്കാസിക്കാനായി പ്രയോഗിച്ച ഭയങ്കരമായ കൃത്രിമത്തെപ്പോലെ അത്ര ശക്തിമത്തായ മനുഷ്യാഭത്തെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർന്ന യാതൊരു ഘട്ടവും ഇൻഡ്രയിലെ സാഹിത്യഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ ഇല്ല. രാമന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങളേയും രാമൻ തന്നോടുള്ള സ്നേഹത്തേയും കുറിച്ച് അപഹൃതചിത്തയായിരുന്ന രാമന്റെ ഇളയമ്മ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിഷേകമഹോത്സവത്തെ ഗവ്ത്തോടും, അത്രാനന്ദത്തോടും കണ്ടുകൊണ്ട് നിൽക്കുമ്പോൾ ആ രാജ്ഞിയുടെ ധാത്രിയും, ദാസിയുമായ മന്ദര തന്റെ ദുഷ്ടബുദ്ധിക്ക് അനുകൂലമായി രാജ്ഞിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ സ്പർശിച്ചു ജനിക്കുമാറ് ഏഷണി പറഞ്ഞു കേൾപ്പിക്കുന്നു. മന്ദരയുടെ അശ്രുവിന്ദുക്കളോടുകൂടിയ ഓരോ വാക്കുകളും വിഷവിന്ദുക്കളെപ്പോലെ രാജ്ഞിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ പതിയുകയും, ആ ഹൃദയത്തെ തൽകാലപശ്ചാത്തം സ്പർശിച്ചിട്ടില്ലാത്ത സ്രീകളുടെ അസൂയയും, അമ്മയുടെ ഭയവും അപ്പോൾ അതിൽ ഉൽഭൂതമാകയും ചെയ്യുന്നു. ഈ ധാത്രിയുടെ കൃത്രിമപാശത്തിൽപ്പെട്ട രാജ്ഞി ഏതായാലും സിദ്ധാന്തമുള്ളവളായി രാമനെ രാജ്യത്തിൽനിന്ന് ബഹിഷ്കരിച്ച് തന്റെ പുത്രനെ സിംഹാസനാരൂഢനാക്കിക്കാണുന്നതിന് രാജാവിനെ നിർബന്ധിക്കുന്നു. പ്രൗഢയായ ഈ രാജ്ഞിയുടെ സിദ്ധാന്തത്തെ തടുക്കുന്നതിന് ക്ഷീണിച്ച് അവശനായിരുന്ന വൃദ്ധനായ ദശരഥമഹാരാജാവ് അശക്തനായിത്തീരുകയും അങ്ങനെ രാമനെ രാജ്യത്തിൽനിന്ന് ബഹിഷ്കരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ബഹിഷ്കൃതനായ രാമനെക്കുറിച്ച് അവധി

യില്ലാത്ത ശോകപാരവശ്യത്തോടുകൂടി താൻ ബാല്യത്തിൽ ചെയ്തിട്ടുള്ള ഒരു ഭൃഷ്ടമന്തിന്റെ ഫലമാണ് തനിക്ക് വന്നുകൂടിയ ഈ ദശാപരിണാമം എന്ന് രാജാവു സമ്മതിക്കുകയും, പുത്രശോകത്താൽ അദ്ദേഹം അചിരേണ പരലോകപ്രാപ്തനായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു. മാനുഷഹൃദയത്തിന്റെ എത്രയും അഗാധങ്ങളായ വികാരങ്ങളെയും, കൃത്രിമനിധിയായ ഒരു സ്രീയുടെ ഏഷണിയേയും, ഒരു സപത്തിയുടെ അസൂയയേയും ഒരു അമ്മയുടെ ഭയത്തെയും, ശാഘ്രമേഘിയ ഒരു രാജ്ഞിയുടെ സിദ്ധാന്തത്തെയും, വാത്സല്യവും പ്രേമവുംനിറഞ്ഞ വൃദ്ധനായ ഒരു അച്ഛന്റെയും, ഭർത്താവിന്റെയും അശക്തിയേയും, ബുദ്ധിമുട്ടിനേയും ഇത്ര സാമർത്ഥ്യത്തോടും ശക്തിയോടുംകൂടി വേറെ യാതൊരു കവിയും വണ്ണിച്ചിട്ടില്ല. മനുഷ്യഹൃദയത്തിലെ അഗാധങ്ങളും, അത്യൽകടങ്ങളും ആയ സ്തോഭങ്ങളെ ഇതിനെക്കാൾ വാസ്തവമായും, കൃത്യമായും, ശക്തിമത്തായും വണ്ണിക്കുന്നതിന് മഹാകവി ഷേക്സ്പീയർക്കുതന്നെയും സാധിച്ചിട്ടില്ല.

ഇങ്ങനെ കൃത്യമായും, സത്യമായും ഉള്ള വണ്ണനകളുടെ ശക്തിയാണ് രാമായണത്തിന് മഹാത്മ്യം ഉണ്ടാക്കുന്നത്. രാജാവിനും, കൃഷിവേലക്കാരനും ഒരുപോലെ നിത്യാനുഭവമുള്ള കുടുംബസംഭവങ്ങളെയും, കുടുംബസ്തോഭങ്ങളെയും, കുടുംബസ്സുൽകളെയുംകൊണ്ടാണ് രാമായണം ഇൻഡ്യയിലുള്ള അനേകലക്ഷം ഹൃദയങ്ങളെ വശീകരിച്ചിരിക്കുന്നത്. സപോപരി-രാമന്റെ ധർമ്മലാഭരതയും സീതയുടെ ചാരിത്രനിഷ്ഠയും ഈ കഥാമാലയിൽ കോമളങ്ങളായ രണ്ടു സുവണ്ണതന്തുക്കളെപ്പോലെ ആമുഖാഗ്രം വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹിന്ദുക്കളുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരം പരിചൂണ്ണനാ

യ ഒരു പുരുഷൻ" രാമനും. പരിപൂർണ്ണമായ ഒരു സ്ത്രീക്കു സീതയും മാതൃകകളാണ്. അവരുടെ സത്യനിഷ്ഠയും അവരുടെ കഷ്ടാനുഭവങ്ങളും അവരുടെ കൃത്യശ്രദ്ധയും റിനുക്കളുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരമുള്ള പരിപൂർണ്ണമായ മനുഷ്യജീവിതത്തിന്റെ പരമോദ്ദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. ഈ വിഷയത്തിൽ റിനുക്കളുടെ വിശ്വാസത്തെയും, ആചാരത്തെയും കുറിച്ച് മദ്ധ്യമകാലത്തെ പാശ്ചാത്യന്മാരുടെ വിശ്വാസത്തെയും, ആചാരത്തെയും കുറിച്ച് "ഡി വൈൻ കാമഡി" എന്നപോലെ രാമായണം സൂക്ഷ്മമായ ഒരു വിവരണം നമുക്കു തരുന്നു. ഇക്കാലത്തെ നമ്മളുടെ വിശ്വാസങ്ങളും, ആചാരങ്ങളും അല്ലായിരുന്നു ബി. സി. പത്താംശതാബ്ദിലെ, ഏ. ഡി. പതിനാലാം ശതാബ്ദിലെ ഉണ്ടായിരുന്നത്. എന്നാൽ മനുഷ്യരുടെ ഉത്തരോത്തരമുള്ള പരിപൂർണ്ണരാജീവലിയിൽ എത്രയും രസകരങ്ങളായ ഓരോ ദശകളിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന വിശ്വാസങ്ങളെയും, ആചാരങ്ങളെയും വർണ്ണിക്കുന്ന ഏതാദശങ്ങളായ ഇതിഹാസങ്ങളെ മനുഷ്യർ ഒരിക്കലും വിസ്മരിച്ചു കളയുന്നതല്ല.

പരിപൂർണ്ണമായ ഒരു പുരുഷജീവിതത്തിന്റെ ലക്ഷണങ്ങളാണ് യമ്ഭരക്ഷണത്തിനുവേണ്ടിയുള്ള ദുഃഖങ്ങളും, കഷ്ടാനുഭവങ്ങളും എന്നത്രേ റിനുക്കൾ ഗണിച്ചിരിക്കുന്നത്. രാമൻ സിംഹാസനാരൂഢനാകുമുമ്പെ പതിനാലു സംവത്സരക്കാലം വനവാസമെന്ന് വളരെ ദുഃഖങ്ങളും, കഷ്ടതകളും അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നു. പ്രാചീനകാലത്തെ ഭക്തന്മാരായ റിനുക്കളുടെ ബാല്യകാലജീവിതം ഏകദേശം ഇതേമാതിരിയിൽതന്നെ ആയിരുന്നു. ഗൃഹസ്ഥശ്രമത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിനുമുമ്പായി എത്രയും ഇളം പ്രായത്തിൽ

തന്നെ അർച്ചുബാലന്മാരെ അവരുടെ മാതാപിതാക്കന്മാർ ഗുരുക്കന്മാരെ ഏൽപ്പിക്കുന്നു. പന്ത്രണ്ടും, ഇരുപത്തിനാലും, മുപ്പത്താറും സംവത്സരക്കാലം എത്രയും പ്രയാസപ്പെട്ട് ഗുരുശുശ്രൂഷചെയ്ത് അവർ ബ്രഹ്മചാരികളായിത്തീർന്നാമസിക്കുന്നു. അവർ പ്രഷികമാരന്മാരുടെ വേഷത്തെ കൈക്കൊണ്ടു് വീടുകൾത്തോറും അന്നം യാചിച്ചുനടക്കുകയും, കേവലം ദാസന്മാരെപ്പോലെ ഗുരുക്കന്മാരുടെ പാദശുശ്രൂഷചെയ്തുകൊണ്ടു് ചെയ്യുന്നു. ഇങ്ങനെ വളരുകൊണ്ടു് ബ്രഹ്മചാരികളായി കഴുപ്പെടുത്ത് ഗുരുശുശ്രൂഷചെയ്ത് സന്യാസിക്കുന്ന വിദ്യാധനവും കൊണ്ടാണു് പണ്ടു് അർച്ചുബാലന്മാർ ഗൃഹസ്വാശ്രമത്തിൽ പ്രവേശിച്ചിരുന്നതു്. രാമന്റെ ജീവിതം ഭക്തന്മാരായ റിന്ദുക്കൾക്കു് ഒരു ഉത്തമദൃഷ്ടാന്തമാണു്. രാമന്റെ ഭൃഷലങ്ങളിലും, കഷ്ടതകളിലും അദ്ദേഹം കാണിച്ച സ്ഥിരചിത്തതയും, ധർമ്മനിഷ്ഠയുമാണു് റിന്ദുബാലന്മാരെ സദാചാരത്തിലേക്കു് നയിക്കുന്ന അത്യന്തമങ്ങളായ മാതൃകാപാഠങ്ങൾ. ഈ പഴയ സമ്പ്രദായങ്ങൾ ഇക്കാലത്തു് എത്രയോ വ്യത്യാസപ്പെട്ടുപോയിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ ഈ പ്രാചീനസമ്പ്രദായത്തിനു്, റിന്ദുക്കളുടെ പ്രാചീനവിശ്വാസത്തിനും ഈ ഇതിഹാസത്തോടുള്ള സംബന്ധത്തെക്കൂടി ഗ്രഹിച്ചല്ലാതെ ഈ ഉൽകൃഷ്ടമായ മഹാകാവ്യത്തിന്റെ മർമ്മങ്ങളെ നമുക്കു നല്ലവണ്ണം ഗ്രഹിക്കാൻ കഴിയുന്നതല്ല.

ഭൃഷലങ്ങളും, കഷ്ടാനുഭവങ്ങളും ഒരു പരിപൂർണ്ണമായ പുരുഷജീവിതത്തിനുണ്ടെങ്കിൽ, ഭക്തഭക്തിയും, നാപാതം ത്യാഗവും ഒരു പരിപൂർണ്ണമായ സ്ത്രീജീവിതത്തിനും ഉണ്ടു്. റിന്ദുസ്ത്രീകളുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഗാഢമായി പതിഞ്ഞിരിക്കുന്ന സീതയുടെ കോമളവിഗ്രഹംപോലെയുള്ള ഒരു കവി

സൃഷ്ടി ഭൂഗോളത്തിലുള്ള മറ്റുയാതൊരു സമുദായക്കാരുടെ സാഹിത്യത്തിലും ഇല്ല. സീതയുടെ വിശ്വാസത്തെയും, സീതയുടെ കഷ്ടതകളേയും കുറിച്ച് ഖ്യാലത്തിൽ കേട്ടിട്ടുള്ള “മുത്തരിപ്പഴമ”കളെ ജീവാവസാനംവരെ ഏതുകാലത്തും ഏതുദശയിലും ഓക്കാത്ത മൃദലഹൃദയം ഹിന്ദുസ്ത്രീകളിൽ ആർക്കുംതന്നെ ഇല്ല. നിജ്ജനമായ വനത്തിലെ സീതയുടെ സഞ്ചാരവും, രാവണാലയത്തിലെ അവളുടെ വാസവും പരിപൂർണ്ണമായ ഒരു സ്ത്രീജീവിതത്തിലെ കഷ്ടാനുഭവങ്ങളെ അതിമാത്രമായി വണ്ണിച്ചെഴുതിയിട്ടുള്ള ദൃഷ്ടാന്തങ്ങളേ ആകുന്നുള്ളൂ.

പ്രാചീനഗ്രീസിൽ പരിപൂർണ്ണമായ മനുഷ്യജീവിതത്തിന്റെ പ്രധാനാംഗങ്ങൾ സൌന്ദര്യവും, സൌഭാഗ്യവും ആയിരുന്നു. ഇൻഡ്യയിലേതു ഭക്തിയും, കഷ്ടാനുഭവങ്ങളും, കൃത്യശ്രദ്ധയും ആയിരുന്നു. ഫെലന്റെ കഥ പാശ്ചാത്യന്മാരുടെ ഹൃദയത്തെ വശീകരിച്ച സ്ത്രീസൌന്ദര്യത്തേയും, സ്ത്രീസൌഭാഗ്യത്തേയും വണ്ണിക്കുന്ന ഒരു കഥയാകുന്നു. സീതയുടെ കഥ ഹിന്ദുക്കളുടെ ഹൃദയത്തെ വശീകരിച്ച സ്ത്രീവിശ്വാസത്തേയും, സ്വാതന്ത്ര്യഗതത്തേയും വണ്ണിക്കുന്ന ഒരു കഥയാകുന്നു. സീതയുടെ അനവസാനങ്ങളായ കഷ്ടാനുഭവങ്ങൾ സീതയുടെ പരിശുദ്ധിയ്ക്ക് നവനവമായ പ്രകാശത്തെ കൊടുക്കുന്നു. അവൾ രണ്ടാമതും രാജ്യത്തിൽനിന്നു നിഷ്കാസിതയായിത്തീരുകയും അപ്പോഴും അവൾ തന്റെ ഭർത്താവിനെക്കുറിച്ചു മുമ്പിലെത്തെപ്പോലെ ദൃഢവിശ്വാസവും, ഭക്തിയും ഉള്ളവളായിത്തന്നെ വനവാസം ചെയ്തതും, പിന്നെയും ഒരിക്കൽ കൂടി തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ സമീപത്തിൽ വരികയും, ഇഹ

ലോകത്തിൽനിന്നു നിഷ്ക്രാന്തയായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു. സീതയെക്കാൾ പരിശുദ്ധയും ശ്രേഷ്ഠയുമായ ഒരു നായികയെ സൃഷ്ടിക്കാൻ ഹിന്ദുക്കളുടെ കല്പനാശക്തിക്ക് ഇതേവരെ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. സ്ത്രീകളുടെ പ്രേമത്തിനും സ്ത്രീകളുടെ വിശ്വാസത്തിനും സ്ത്രീകളുടെ ഭക്തഭക്തിക്കും ഇതിനേക്കാൾ ഉത്തമമായ ഒരു ദൃഷ്ടാന്തം ഈ ഭൂഖണ്ഡത്തിലുള്ള യാതൊരു സാഹിത്യത്തിലും ഇല്ലെന്നുള്ളതു നിശ്ചയംതന്നെ.

യാതൊരു കൃതിയും നാശരഹിതമായ സത്യത്തിന്റെ ചില ശകലങ്ങളെങ്കിലും ഇല്ലാതെയും, മനുഷ്യന്റെ മാനസികവികാരങ്ങളെയും, മതവിശ്വാസത്തെയും, ജീവിതത്തെയും കുറിച്ചുള്ള വാസ്തവമായ വസ്തുതകളുടെയും ലോകത്തിൽ അനശ്വരമായ പ്രതിബിംബ പ്രാപിക്കുന്നതല്ല. മഹാഭാരതം പ്രാചീനഹിന്ദുക്കളുടെ രാജ്യഭരണസമ്പ്രദായത്തെയും, പരാക്രമത്തെയും, യുദ്ധപ്രസക്തിയേയും, രാജ്യസമ്പാദനലോഭത്തെയും വിവരിക്കുന്നു. രാമായണം പ്രാചീനഹിന്ദുക്കളുടെ മതവിശ്വാസത്തെയും, ഗൃഹ്യജീവിതക്രമത്തെയും ഏതും ഭംഗിയായും ഹൃദയംഗമമായും വർണ്ണിക്കുന്നു. അതിനാൽ പ്രാചീനഹിന്ദുക്കളുടെ രാഷ്ട്രഭാരക്രമത്തെയും, യുദ്ധസാമർത്ഥ്യത്തെയും, അവരുടെ ഗൃഹ്യജീവിതത്തെയും, മതവിശ്വാസത്തെയും കുറിച്ച് ഈ രണ്ടു ഇതിഹാസങ്ങളും വായിക്കാതെ നമുക്കു പൂർണ്ണമായ ഒരു ജ്ഞാനം ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. ഈ രണ്ടു ഇതിഹാസങ്ങളും നമ്മുടെ പുരാതനഹിന്ദുക്കളുടെ ജീവിതത്തെയും പരിഷ്കാരത്തെയും കുറിച്ച് അനുഭവതുല്യമായ ഒരു ജ്ഞാനത്തെ നമുക്ക് ഉണ്ടാക്കിത്തരുന്നു. ഇതാണ് മൂവായിരംസംവത്സരക്കാലത്തെ പഴക്കമുള്ള ഈ ഇതിഹാസങ്ങളുടെ അനശ്വരമായ യശസ്സിനുള്ള റേറ്റു.

ഇത്ര ഉൽകൃഷ്ടമായ രാമായണം പലവേഷത്തിലും പല ഭാഷകളിലുമായി ലോകം ഒട്ടുക്ക് പ്രചരിക്കുന്നു എന്നു പറഞ്ഞാൽ അതിൽ അതൂതമായി ഒന്നുതന്നെ ഇല്ലല്ലോ. ചൗരന-മുതൽ സർവ്വീനിയായെ ഭരിച്ചിരുന്ന ചാറസ് ആൽബർട്ട് മഹാരാജാവിന്റെ കാലത്തും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചെലിവിന്മേലും ഇറാലിന്റുൻഭാഷയിൽ ഗൊറോഷ്യാവിനാൽ ചെയ്യപ്പെട്ട തജ്ജിമാർഗ്ഗമായാണ് യൂറോപ്യന്മാരുടെ ഇടയിൽ രാമായണം ഇടംപ്രഥമമായി ആവിർഭവിച്ചത്. ആയിടയ്ക്കുതന്നെ റിപ്പോളൈറ്റ്മാച്ചി എന്നൊരു വിദ്വാൻ പ്രഞ്ചഭാഷയിലും ഒരു തജ്ജിമയുണ്ടാക്കി പാശ്ചാത്യന്മാരുടെ ഇടയിൽ പ്രചാരപ്പെടുത്തി. ഇൻഡ്യയിലെ സാഹിത്യഗ്രന്ഥങ്ങളെപരിഭാഷപ്പെടുത്തുന്നതിൽതന്നെ തന്റെ ജീവിതകാലത്തിൽ അധികഭാഗത്തെയും വിനിയോഗിച്ചു കൊണ്ടിരുന്ന വിദ്വാനായ മിസ്റ്റർ ഗ്രിഫിത്തു് സി. ഐ. ഇ. രാമായണത്തിലെ ആദ്യത്തെ അറുപതുവക്യങ്ങളെയും ൨൦൦൦ ഇംഗ്ലീഷു പദ്യങ്ങളായും, ഉത്തരയുടെ സംരക്ഷണത്തെ ഗദ്യരൂപമായും തജ്ജിമ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അതിൽപ്പിന്നെ രാമായണത്തിന്റെ ഒരു ശരിയായ ഇംഗ്ലീഷുതജ്ജിമ മുഴുവനും ഗദ്യരൂപമായും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്.

ഇൻഡ്യയിൽ രാമായണതജ്ജിമ ഇല്ലാത്തഭാഷ ഉണ്ടോ എന്നു സംശയമാണ്. ഏകദേശം തൊള്ളായിരം സംവത്സരം മുമ്പെ തമിഴ് ഭാഷയിൽ രാമായണത്തെ സംക്രമിപ്പിച്ചു. തുളസീദാസരാമായണം ഹിന്ദിഭാഷയിലെ ഏതയും ഉൽകൃഷ്ടമായ ഒരു കൃതിയാകുന്നു. കൃത്തിഭാരായണം ബംഗാളിഭാഷയിലും, ശ്രീധരരാമായണം മറാട്ടിഭാഷയിലും ഉള്ള ഉത്തമകാവ്യങ്ങളാകുന്നു. മലയാളികളുടെ സൂക്രതവിശേഷം

കൊണ്ടു തുഞ്ചത്തെഴുത്തച്ഛൻ അല്പാത്മരാമായണത്തെ മലയാളത്തിൽ പരിഭാഷപ്പെടുത്തി. ഇതു വാല്മീകീകൃതമായ രാമായണത്തിന്റെ തജ്ജിമ അല്ലെങ്കിലും എഴുത്തച്ഛൻ ചെയ്ത ഈ മഹോപകാരമാണ് നമ്മുടെ സദാചാരത്തിനും ഭാഷാപരിഷ്കാരത്തിനും ഉള്ള അടിസ്ഥാനക്കല്ലു്. രാമായണത്തിന്റെ ആവിർഭാവം മലയാളഭാഷയ്ക്കു മാത്രമല്ല പരിഷ്കാരമുണ്ടാക്കിയതു്. ഇൻഡ്യയിലെ മിക്ക ഭാഷകളും ഇപ്പോഴത്തെ രൂപത്തിൽ ആയതു് രാമായണത്തിന്റെ സംക്രമണം കൊണ്ടാകുന്നു.

ഇത്ര മാത്രമല്ല, രാമായണം ഹിന്ദുക്കളുടെ മതത്തിനും സവിശേഷമായ പരിഷ്കാരം വരുത്തിയിട്ടുണ്ടു്. സത്യവാദം, ധർമ്മതൽപരനും ആയ രാമൻ വിഷ്ണുവിന്റെ ഒരു അവതാരമായിത്തീർന്നു. രാമാനുജാചാര്യർ ചൈണ്യവമതത്തെ ഹൈന്ദവശതാബ്ദത്തിൽ ദക്ഷിണ ഇൻഡ്യയിൽ പ്രഖ്യാപനം ചെയ്തു. ഈ മതത്തെത്തന്നെ ഹൈന്ദവം, ഹൈന്ദവം എന്നു വിളിക്കപ്പെടുന്നതിൽ രാമാനുജൻ ഉത്തരഇൻഡ്യയിൽ പ്രസംഗിച്ചുതുടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിഷ്യന്മാരിൽ പ്രമാണിയായ കബീർദാസൻ ഹിന്ദുമതത്തെയും മുഹമ്മദീയമതത്തെയും സങ്കലനം ചെയ്തു് ഏകദൈവവിശ്വാസമാക്കിത്തീർന്നായി ധീരോദാത്തതയോടെ ശ്രമിച്ചുതുടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രസംഗം ഇപ്രകാരമായിരുന്നു. “ഹിന്ദുക്കളുടെ ദൈവംതന്നെയാണ് മുഹമ്മദീയരുടെയും ദൈവം. അദ്ദേഹം രാമനോ ആലിയോ ആയിരുന്നുകൊള്ളട്ടെ. ഹിന്ദുദൈവത്തിന്റെ പ്രധാനാലയം കാശിയും, മുഹമ്മദീയദൈവത്തിന്റേതു മക്കയും ആകുന്നു. എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തെ

പരിശോധിച്ചുനോക്കുവിൻ. അവിടെ നിങ്ങൾക്കു ഹിന്ദുക്കളുടേയും മുഹമ്മദന്മാരുടേയും ദൈവത്തെ കാണാം. ദൈവം അധിവസിക്കുന്നത് ക്ഷേത്രങ്ങളിലും, പള്ളികളിലും ആണെങ്കിൽ ഈ ബ്രഹ്മാണ്ഡത്തെ അധിവസിക്കുന്നത് പിന്നെ ആരാണു്?”

ഈ ഏകദൈവവിശ്വാസത്തെത്തന്നെ ചൈതന്യൻ ബംഗാളത്തിലും നാനു് പഞ്ചാബിലും ൧൩-ാം നൂറ്റാണ്ടിൽ പ്രസംഗിച്ചു. ഇക്കാലത്തു് ഹിന്ദുക്കൾ നാനാവിധ ദേവാലയങ്ങളിലായി ബാഹുദേവന്മാരെ ആരാധിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും ഈ ഏകദൈവവിശ്വാസത്തെത്തന്നെയാണു് അവരുടെ ഹൃദയത്തിൽ ഗാഢമായി പതിഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. ആ ഏകദൈവത്തിന്റെ അവതാരങ്ങളാണു് രാമകൃഷ്ണന്മാരെന്നുമാണു് വിശ്വസിച്ചിരിക്കുന്നതു്.

ഇൻഡ്യയിലെ ഇതിഹാസങ്ങളെ നല്ലവണ്ണം അറിയുന്നതു് ഇൻഡ്യയിലെ ജനങ്ങളെത്തന്നെ നല്ലവണ്ണം അറിയുകയാകുന്നു. ഹിന്ദുജനസമുദായത്തിന്റെ ജീവിതത്തിലും, പരിഷ്കാരത്തിലും, അവരുടെ ആധുനികഭാഷകളുടേയും സാഹിത്യങ്ങളുടേയും അഭിവൃദ്ധിയിലും മതപരിഷ്കാരത്തിലും ഈ ഇതിഹാസങ്ങൾ ഏതൊരു സഹായിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു് അറിയുന്നതു മൂവായിരം സംവത്സരക്കാലത്തെ ഹിന്ദുചരിത്രത്തെ സൂക്ഷ്മമായി അറിയുകതന്നെ ആകുന്നു.

എന്നാൽ, ഈ ഉദ്ദേശ്യത്തെ നാം ഇപ്പോൾ വായിക്കുന്ന “അല്യാത്മരാമായണം” വേണ്ടുവണ്ണം സാധിപ്പിക്കുന്നില്ലെന്നു വ്യസനിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. അല്യാത്മരാമായ

ണക്കാരന്റെ ഉദ്ദേശ്യം വാല്മീകിയുടേതിൽനിന്ന് എത്രയോ പൂർവ്വസംബന്ധമുണ്ടാകുന്നു. രാമനും, സീതയ്ക്കും ദൈവതപന്തനൽക്കി ജനങ്ങളിൽ വിപ്ലവഭക്തിയെ വർദ്ധിപ്പിക്കാൻ വേണ്ടതിലധികം ശ്രമം അർജ്ജുനരാമായണക്കാരൻ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇതിന്റെ തത്ത്വമെന്താണ് നാം വായിക്കുന്ന കിളിപ്പാട്ട്. ഇതിനെ കേവലം 'കിളിപ്പാട്ടായിട്ടുതന്നെ വായിക്കുന്നവർ വാല്മീകിയുടെ സാക്ഷാൽ രാമായണത്തിന്റെ രസികത്വം മനസ്സിലാക്കുന്നതല്ല. എന്നാൽ ഇരുപത്തിനാലായിരം പദ്യങ്ങളുള്ള വാല്മീകിരാമായണം മുഴുവനും അതേ രൂപത്തിൽ തത്ത്വമെന്തെന്നത്, അമാന്തം അഭിമാനമേതു എന്നു വിചാരിക്കുന്ന നമ്മുടെ അധുനിക കവികളെക്കൊണ്ടു എഴുപ്പത്തിൽ സാധിക്കുന്ന ഒരു കാര്യമല്ല. തത്ത്വമെന്തെന്നും ചെല്ലാത്തതെന്നും ധൃതഗതിക്കാരായ ഇക്കാലത്തെ വായനക്കാർക്ക് അതിന്റെ അവസാനംവരെ ചെന്നെത്താൻ ക്ഷമയുണ്ടാകുന്നതല്ല. അതിനാൽ വാല്മീകിരാമായണത്തിന്റെ ഒരു സംഗ്രഹം രാജശ്രീ രമേശചന്ദ്രന്തൻ സി. ഐ. ഇ. അവർകൾ ഇംഗ്ലീഷിൽ പദ്യരൂപമായി ഈയിടെ എഴുതിയതിനെ മലയാളത്തിൽ പരിഭാഷപ്പെടുത്തുന്നതു പക്ഷേ പ്രയോജനകരമായിരിക്കുമെന്നു എനിക്കു തോന്നി. ഇതിനെ പദ്യരൂപമായിത്തന്നെ ഭാഷാന്തരം ചെയ്തുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തുകൊടുക്കുന്നതു എങ്കിലും കേവലം ബാലന്മാരായ വിദ്യാർത്ഥികൾക്കും സ്ത്രീകൾക്കുംകൂടി ഇതു പ്രയോജനപ്പെടണമെന്നുകരുതി ഗദ്യരൂപമാക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. ഫിനൂക്കളുടെ ഗ്രന്ഥങ്ങളോടു പ്രത്യേകവിരോധം വെല്ലു മുട്ടുള്ള ഇതരമതക്കാർക്കും, കേവലം ബാലന്മാർക്കും, വിശേഷിച്ചും സ്ത്രീകൾക്കും ഏതുവട്ടവും, ആരും

ടെ മുന്പാകെയും യാതൊരു വിരോധവും കൂടാതെ വായിക്കാൻ തൃക്കവിധത്തിലാണ് ഇതിനെ തർജ്ജമ ചെയ്തിരിക്കുന്നത്. രാമായണത്തിൽ അനേകം പ്രക്ഷിപ്തകഥകൾ ഉള്ളവയേയും, അപ്രധാനങ്ങളായ മറ്റുചില ഭാഗങ്ങളെയും തള്ളി സാക്ഷാൽ രാമചരിതത്തിന് അനുബന്ധമുള്ള ഭാഗങ്ങളെ മാത്രം തിരഞ്ഞെടുത്ത് എഴുതിയിട്ടുള്ളതാണ് ഇതെന്നല്ലാതെ രമേശചന്ദ്രഭന്തൻ അവർകളുടേയോ, എൻറയോ സ്വയംകൃതിയാണ് ഈ രാമായണം എന്ന് ആരും വിചാരിക്കരുത്. ഇതു വാല്മീകിയുടെ രാമായണം തന്നെയാണ്. പക്ഷേ അതിൽനിന്നു തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ട ചില ഭാഗങ്ങൾ മാത്രമേ ഇതിൽ ഉള്ളൂ.

പ്രസ്താവന.

പുസ്തകം .0.

സീതാസപതംവരം.

ക്രിസ്തുവർഷത്തിനു മുമ്പു ൧൨-ം, ൧൦-ം, നൂറ്റാണ്ടുകൾക്കിടയിൽ ഉത്തരഇന്ത്യയിൽ പ്രബലനാരായിരുന്ന കോസലന്മാരെയും, വിദേഹന്മാരെയും സംബന്ധിച്ചുള്ള ഒരു ഇതിഹാസമാണ് രാമായണം. കോസലന്മാർ ഇപ്പോഴത്തെ ഓധ്, അല്ലെങ്കിൽ അയോദ്ധ്യയുടെ സ്ഥാനത്തുണ്ടായിരുന്ന കോസലരാജ്യത്തിലും, വിദേഹന്മാർ ഇപ്പോഴത്തെ ഉത്തരബിഹാറിന്റെ സ്ഥാനത്തുണ്ടായിരുന്ന വിദേഹരാജ്യത്തിലും അധികാരം സ്ഥാപിച്ചിരുന്നു.

ഈ ഇതിഹാസപ്രകാരം, കോസലന്മാരുടെ രാജാവായിരുന്ന ദശരഥനു തന്റെ മൂന്നു ഭാർയ്യമാരിൽ നാലു പുത്രന്മാർ ജനിച്ചു. ഈ പുത്രന്മാരിൽ ജ്യേഷ്ഠനായ രാമൻ ഈ കഥയിലെ നായകനാണ്. വിദേഹരാജാവായ ജനകനു സീത എന്നൊരു പുത്രിയുണ്ടായിരുന്നു. ഈ സീതയാണ് ഇതിലെ നായിക.

തന്റെ പുത്രിയുടെ പാണിഗ്രഹണം സംബന്ധിച്ചു ജനകമഹാരാജാവു് ഒരു ശപഥം ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ആ ശപഥപ്രകാരം സീതയെ വിവാഹംചെയ്യുന്നതിനു് അനേക രാജാക്കന്മാരും, യോഗാലാക്കളും ശ്രമിച്ചു ഭഗ്നാശനമായി മടങ്ങിപ്പോയി. ഒടുവിൽ രാമൻ സീതയെ വിവാഹം ചെയ്തു. രാമൻ ജനകമഹാരാജാവിന്റെ സത്യത്തെ

സഹജീകരിച്ചു വിധത്തേയും, രാമന്റെയും സഹോദരനാ
രുടെയും വിവാഹത്തെയും, സംബന്ധിച്ചുള്ള വിവരണങ്ങ
ലാണ് ഈ ഒന്നാംപുസ്തകത്തിലെ വിഷയം.

പുസ്തകം ൨.

വനഗമനാഭേദം.

ഈ പുസ്തകത്തിൽ വിവരിച്ചിട്ടുള്ള സംഗതികൾ ന
ടന്നതു കഴിഞ്ഞു രണ്ടുദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിലാണ്. രാമന്റെ
രാജകീയങ്ങളായ ഗുണങ്ങളുടേയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭി
ഷേകത്തെ കുറിച്ചു ജനങ്ങൾക്കുണ്ടായ സന്തോഷത്തിന്റെ
യും; വണ്ണനകളോടുകൂടി ആരംഭിക്കുന്ന ഈ പുസ്തകം, പൃ
ഥുവും ഭയങ്കരമായും, ഉദ്ദേശകരമായും ഉള്ള ഒരു കൃത്രിമ
ത്താൽ, രാമനെ പതിനാലു സംവത്സരക്കാലം ദണ്ഡകാര
ണ്യവാസത്തിന് അയയ്ക്കണമെന്നുള്ള ക്രൂരമായ വിധിയിൽ,
വ്യസനകരമായ വിധത്തിൽ ചെന്നു അവസാനിക്കുന്നു.

പുസ്തകം ൩.

ദശരഥവിദ്യാഗം.

രാമന്റെ ദണ്ഡകാരണ്യയാത്രയിൽ ആദ്യമുള്ള ആറു
ദിവസത്തെ സംഭവങ്ങളാണ് ഈ പുസ്തകത്തിൽ വിവരി
ച്ചിരിക്കുന്നത്. സീതയും, ലക്ഷ്മണനും രാമനോടൊന്നിച്ചു
വനവാസത്തിനു പോകുന്നു. അയോദ്ധ്യയിലെ രാജഭക്തിയു
ള്ള പ്രജകൾ രാമനെ അനുഗമിച്ചു തമസാനദിയുടെ തീര
ത്തോളം ചെല്ലുകയും ഒന്നാമത്തെ രാത്രിയിൽ അവർ ആ ന

ദിതീരത്തിൽ വിശ്രമിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. പൌരന്മാർ അറിയാതെ രാമലക്ഷ്മണന്മാരും, സീതയും രാത്രിയിൽതന്നെ പുറപ്പെട്ടുപോയ്ക്കളയുന്നു.

പരിശുദ്ധങ്ങളായ ആശ്രമങ്ങളിലെ വനജീവിതത്തിന്റെ ഏതയും മനോഹരമായ ഒരു വിവരണം രാമാദികളുടെ ശേഷം ദിവസങ്ങളിലെ യാത്രയിൽനിന്നു നമുക്കു ഗ്രഹിക്കാം. കോസലവിദ്വേദനന്മാരുടെ കാലം കഴിഞ്ഞിട്ടു ൩൦-ആറാണ്ടുകളായിരിക്കുന്നു. ഏങ്കിലും രാമന്റെ സഞ്ചാരമാർഗ്ഗത്തെ ഇപ്പോഴുള്ള ഇൻഡ്യാനിവാസികൾക്കും വിശദമായി അറിയാം. അനേകായിരം ഭക്തന്മാരായ തീർത്ഥയാത്രക്കാർ ആണ്ടുതോറും ആ മാർഗ്ഗങ്ങളിൽ കൂടി സഞ്ചരിക്കുന്നു. കഴിഞ്ഞതെല്ലാം ഇൻഡ്യയിൽ കഴിഞ്ഞ കാലത്തോടൊന്നിച്ചു മഗ്നങ്ങളായി വിസ്മൃതങ്ങളായിപ്പോയിട്ടില്ല. അവ ഇൻഡ്യാനിവാസികളായ സകല സ്ത്രീപുരുഷന്മാരുടെയും ഹൃദയത്തിൽ ഇപ്പോഴും സ്ഥിരപ്രതിഷ്ഠിതങ്ങളായിരിക്കുന്നു. അവ ഏന്നേക്കും അങ്ങനെയെന്ന ഇരിക്കുകയും ചെയ്യും.

മൂന്നാംദിവസം രാമനും, ഭാര്യയും, സുഹൃത്തുക്കളും ഗംഗാനദിയെ തരണംചെയ്യുന്നു. നാലാംദിവസം ഗംഗയുടെയും, യമുനയുടെയും സംഗമസ്ഥലത്തിൽ ഇപ്പോഴത്തെ അലഹബാദിന്റെ സ്ഥാനത്തു നിന്നിരുന്ന ഭരദ്വാജാശ്രമത്തിൽ അവർ എത്തുന്നു. അഞ്ചാംദിവസം യമുനാനദിയെ കടന്നു മഹാരണ്യത്താൽ മൂടപ്പെട്ടിരുന്ന അതിന്റെ ദക്ഷിണതീരത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. ആറാംദിവസം അവർ മിത്രകൂടപർവ്വതത്തിൽ എത്തുകയും, അവിടെവെച്ച് ഈ ഇതി

ഹാസത്തിന്റെ കർത്താവും, വിശ്രുതനും ആയ വാല്മീകിമഹാ
ഷിയെ കാണുകയും ചെയ്യുന്നു.

കല്പത്താ റിവ്യ ഉ-ാം വാല്യത്തിൽ ഒരു വിദവാൻ
ചിത്രകൂടത്തേക്കുറിച്ച് ഇപ്രകാരം എഴുതിയിരിക്കുന്നു. “ഹി
രുകുളിൽ ഒരു പ്രത്യേകവർഗ്ഗക്കാരായ വൈഷ്ണവന്മാരുടെ
ഏതയും പ്രധാനമായ ഒരു പുണ്യഭൂമിയാണ് ഈ സ്ഥലം.
പച്ചക്കാടുകൾ നിറഞ്ഞ ആ കുന്നിന്റെ ചുറ്റുമുള്ള ഭേദ
ങ്ങളെല്ലാം രാമന്റെ വകയാകുന്നു. ഓരോ ഭേദങ്ങളെയും,
ഓരോ പ്രധാനസ്ഥലങ്ങളെയും സംബന്ധിച്ച് ഓരോ
ചെന്തിഹ്യങ്ങൾ ഉണ്ട്. ചില വന്യഫലങ്ങളെ ഇപ്പോഴും
'സീതാഫലം' എന്നു പറഞ്ഞുവരുന്നു. അനേകായിരം ആ
ളുകൾ ആണ്ടുതോറും ഈ സ്ഥലത്തെ സംദർശിക്കുന്നു. ഈ
പർവതത്തിന്റെ ചുറ്റും ഒരു ഒറ്റയടിപ്പാതയുള്ളതിൽകൂടി
പുണ്യയാത്രക്കാർ ഏതയും ദൃശ്യമായ ഭക്തിവിശ്വാസങ്ങളോടു
കൂടി സഞ്ചരിക്കുന്നു.”

രാമന്റെ വിധോഗത്തെ കുറിച്ച് ദശരഥമഹാരാജാ
വിന് അളവില്ലാത്ത ദുഃഖം ഉണ്ടായി. ക്ഷീണിച്ച വൃദ്ധനാ
യിരുന്ന ആ മഹാരാജാവു തന്റെ പുത്രനെക്കുറിച്ചുള്ള ദുഃ
ഖഭരത്തെ സഹിക്കാൻ ശക്തനല്ലാതെ പരലോകപ്രാപ്ത
നാകുന്നു. അദ്ദേഹം ബാല്യകാലത്തിൽ പ്രവർത്തിച്ചിട്ടുള്ള
ഒരു സാഹസകർമ്മമൂലം വൃദ്ധനായ ഒരു ജീവികു വരു
ത്തിയ ദുഃഖത്തേക്കുറിച്ച് ഓർക്കുകയും, ആ കഥയെ തന്റെ മ
രണശയ്യയിൽ കിടന്നു പറയുകയും ചെയ്യുന്നു. ആസന്നമര
ണനായിരുന്ന ആ മഹാരാജാവിനാൽ പറയപ്പെട്ട ഈ ദുഃ
ഖകരമായ വൃത്താന്തംപോലെ അത്ര ഹൃദയസ്്പഷ്ടമായ വേ

ദേ ഭാഗങ്ങൾ ഈ ഇതിഹാസത്തിൽ ഉണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല.

പുസ്തകം ര.

രാമദേശസംവാദം.

ഈ പുസ്തകത്തിലെ കഥ ചിത്രകൂടത്തിലാണു നടന്നതു്. ഭരതൻ കേകയരാജ്യത്തിൽനിന്നു മടങ്ങിവന്നപ്പോൾ തന്റെറങ്ങുന്റെറ മരണത്തെയും, സഹോദരന്റെറ രാജ്യഭംഗത്തെയും കുറിച്ചറിഞ്ഞു തനിക്കായി ഒഴിച്ചുവെച്ചിരുന്ന സിംഹാസനത്തെയും ഉപേക്ഷിച്ചു രാമനെ അനേപക്ഷിച്ചു ചിത്രകൂടത്തിൽ എത്തുന്നു. രാമനോടു് അയോദ്ധ്യയിലേക്കു മടങ്ങിവന്നു സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്യണമെന്നു ഭരതൻ അപേക്ഷിക്കുകയും, രാമൻ അതിനെ നിരസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

രാമൻ, രാജധർമ്മത്തെക്കുറിച്ച് എത്രയും ബുദ്ധിപൂർവ്കമായും, കരുണയോടുകൂടിയും ഭരതനോടു ചെയ്ത ഉപദേശങ്ങളെയും, രാമൻ സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്യണമെന്നു നിർബന്ധപൂർവ്കമായി ഭരതൻചെയ്ത അപേക്ഷയ്ക്കു രാമൻ സ്ഥിരനിശ്ചയത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞ മറുപടിയേയുംപോലെ ഹൃദയംഗമങ്ങളായ ഭാഗങ്ങൾ ഈ ഇതിഹാസത്തിൽ വേറെ അധികം ഉണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. അതുപോലെതന്നെ താപസിയുടെ വേഷവും ധരിച്ചു വന്നതിൽ വസിക്കുന്ന സീതയെ കണ്ടപ്പോൾ കൌസല്യയ്ക്കുണ്ടായ വിലാപവും വളരെ ഹൃദയംഗമായിരിക്കുന്നു.

എന്നാൽ ഈ ഇതിഹാസത്തിൽ നമുക്ക് എത്രയും രസകരമായ ഒരു ഭാഗം ഉള്ളതു പറയേണ്ടതായാ, മോ

ക്ഷത്തേയും നിരസിച്ചു ജാബാലി എന്നൊരു ബ്രാഹ്മണൻ രാമനോടുചെയ്യുന്ന പ്രസംഗം ആകുന്നു. പ്രാചീനഗ്രീസിലെപ്പോലെ പ്രാചീന ഇൻഡ്യയിലും ഭിന്നഭിന്നപ്രായക്കാരായ തത്വജ്ഞാനികൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. മതവിശ്വാസങ്ങളിൽ പ്രാചീനകാലത്തു പൂർണ്ണസ്വാതന്ത്ര്യം അനുവദിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു എന്നുള്ളതിലേക്ക് ഈ ബ്രാഹ്മണന്റെ വാദം ഒരു നല്ല ഉദാഹരണമാകുന്നു. മരണശേഷം ആത്മാവിന്റെ പരലോകപ്രാപ്തിയിൽ ജനങ്ങൾക്കുള്ള വിശ്വാസത്തെ ആക്ഷേപിച്ചു എത്രയും ചാതുര്യത്തോടുകൂടി സംസാരിക്കുന്ന ഈ കൃതർക്കി ബ്രാഹ്മണനെ അതിശയിക്കുന്ന യാതൊരു തത്വജ്ഞാനിയും ഗ്രേക്കരുടെ ഇടയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. എന്നാൽ രാമൻ ഈ ബ്രാഹ്മണന്റെ വാദങ്ങൾക്കെല്ലാം ധർമ്മനിഷ്ഠയും, സത്യസന്ധതയും, ഈശ്വരഭയവും ഉള്ള കരാളെപ്പോലെ എത്രയും സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടി സമാധാനം പറയുന്നു.

നിർവ്വന്ധംകൊണ്ടു യാതൊരു ഫലവും ഇല്ലെന്നു കണ്ടു ഭരതാദികൾ രാമന്റെ പാദുകകളെയും വാങ്ങി അയോദ്ധ്യയിലേക്കു മടങ്ങിപ്പോകയും, രാമന്റെ രാജ്യത്വത്തിനു അടയാളമായി അവയെ സിംഹാസനത്തിന്മേൽ വയ്ക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. തന്റെ ബന്ധുക്കളുടെയും, സ്നേഹിതന്മാരുടെയും ഉപദ്രവം ഉണ്ടാകാതെ ഇരിക്കാനായി രാമൻ ചിത്രകൂടത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചു ദണ്ഡകാരണ്യത്തിന്റെ എത്രയും ഭയങ്കരങ്ങളായ ഭാഗങ്ങളിലേക്കു കടക്കുന്നു. അദ്ദേഹം അതിമഹർഷിയുടെ ആശ്രമത്തിൽ എത്തുകയും പുണ്യവതിയായ അനസൂയ സീതയ്ക്കു ശത്രുപുങ്ങളായ അഭരണങ്ങൾ സമ്മാനിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

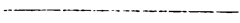
പുസ്തകം ൫.

പഞ്ചവടി.

രാമന്റെ ദക്ഷിണഇൻഡ്യയിലെ സഞ്ചാരത്തെയും, അദ്ദേഹവും, അഗസ്ത്യമഹർഷിയും തമ്മിലുണ്ടായ സന്ദർശനത്തെയും, ഗോദാവരീതീരത്തിലുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാസത്തെയും ആണ് ഈ പുസ്തകത്തിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നത്. വായനക്കാർ ഇപ്പോൾ ഉത്തരഇൻഡ്യയെ വിട്ട്, വിന്ധ്യപർവതത്തെയും ലംഘിച്ചു്, ദണ്ഡകാരണ്യത്തിലേക്ക് കടന്നിരിക്കുന്നു. ഈ പുസ്തകത്തിലേയും, അടുത്ത അഞ്ചു പുസ്തകത്തിലേയും കഥ നടന്നതു ദക്ഷിണഇൻഡ്യയിൽ ആകുന്നു. ദക്ഷിണഖണ്ഡത്തിൽ എത്രയും വിശ്രുതനും, പൂജ്യനും ആയിരുന്ന ഒരു മഹർഷിയാകുന്നു അഗസ്ത്യൻ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദിവ്യത്വത്തിനു ഭൂഷ്യാന്തങ്ങളായും മറ്റും അനേകം ചെന്തിഹ്യങ്ങൾ ഉണ്ടു്. വിന്ധ്യനെ കടന്നു ദക്ഷിണഇൻഡ്യയിൽ ആദ്യമായി ആയുന്മാർക്കു് ഒരു വാസസ്ഥലം മൂവായിരം സംവത്സരം മുൻപിൽ അഗസ്ത്യനെന്നു പേരുള്ള ഏതോ ഒരു ഗൃഷിയാൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കണം. ആ ഗൃഷിതന്നെയാ ഈ അഗസ്ത്യൻ എന്നു നിശ്ചയമില്ല.

അഗസ്ത്യശ്രമത്തിൽനിന്നു രണ്ടു യോജന അകലെ, ഗോദാവരീതീരത്തിലുള്ള പഞ്ചവടിയിൽ രാമൻ ഒരു ആശ്രമം ഉണ്ടാക്കി. ഈ സ്ഥലം ഇപ്പോഴത്തെ ബാംബെന്നഗരത്തിൽനിന്നു് ഏകദേശം നൂറുമൈൽ അകലെയാണു്. രാമൻ തന്റെ സഹോദരനോടും, ഭാര്യയോടുംകൂടി ഇവി

ടെ എത്രയും സമാധാനത്തോടും, ഈശ്വരവിചാരത്തോടുംകൂടി വളരെക്കാലം സുഖമായി പാർത്തു. ഒരുദിവസം രാവിലെ അവർ ഗോദാവരിയിൽ നിത്യകർമ്മത്തിനായി ചെന്നു നില്ക്കുമ്പോൾ ഭഗവതകാലത്തിന്റെ ഭംഗിയെ ലക്ഷ്മണൻ വർണ്ണിക്കുകയും, അപ്പോൾ അവർക്ക് തങ്ങളുടെ ദൂരസ്ഥമായ ഭവനത്തെക്കുറിച്ച് സ്മരണയുണ്ടാകുകയും ചെയ്യുന്നു. അവരുടെ വനവാസത്തിലെ സമാധാനവും, സൗഭാഗ്യവും ഈ പുസ്തകത്തോടൊന്നിച്ച് അവസാനിക്കുന്നു. നാം ഇതേവരെ വായിച്ചു നമുക്കു നിത്യപരിചയമുള്ള ഗൃഹസംഭവങ്ങളും, മഹർഷിമാരുടെ ആശ്രമങ്ങളുടെ ശാന്തതയും എല്ലാം ഇവിടെവെച്ചു മാറുന്നു. ഇനി നമുക്കു വായിക്കാനുള്ളതു കവചങ്ങളേയും, യുദ്ധങ്ങളേയും, ഭയങ്കരങ്ങളായ മരണാരോസംഭവങ്ങളേയും കുറിച്ചാകുന്നു.

പുസ്തകം ന.

സീതാഹരണം.

രാമലക്ഷ്മണന്മാർ പഞ്ചവടിയിൽ സൈപരമായി വസിക്കുമ്പോൾ ഒരുദിവസം ഒരു രാക്ഷസരാജകുമാരി അവരെ കണ്ടു കാമിക്കുന്നു. അവളുടെ അപേക്ഷകളെ രാമലക്ഷ്മണന്മാർ പരിഹാസപൂർവ്വം ധിക്കരിക്കുകയും, അവൾ കൂപിതയായി സീതയെ ഉപദ്രവിക്കാൻ ഭാവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ലക്ഷ്മണൻ അവളെ ശിക്ഷിച്ചു വിരൂപയാക്കി അയയ്ക്കുകയും, അവൾ തന്റെ സഹോദരനും ലങ്കാധിപനും ആയ രാവണനെ ഈ വൃത്താന്തം അറിയിക്കുകയും, പ്രതികാരം ചെയ്യുന്നതിനു രാവണനെ പ്രേരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. രാവണൻ

മാരീചനെ ഒരു പൊന്നാനിന്റെ വേഷം ധരിപ്പിച്ചയച്ചു സീതയെ വ്യാമോഹിപ്പിക്കുകയും, ഒടുവിൽ ഏകാകിനിയായിത്തീർന്ന സീതയെ രാവണൻ അപഹരിച്ചു ലങ്കയിൽ കൊണ്ടുപോകയും ചെയ്യുന്നു.

നമ്മുടെ ജീവിതകാലത്തിൽ നമുക്കു സംഭവിക്കുന്ന അനന്തമണ്ഡലങ്ങളുടെയും കാരണം നമ്മുടെ കർമ്മമാണെന്നാണ് ഹിന്ദുതത്വജ്ഞാനികളുടെ മതം. സഫലമായി കഴിയുന്നതല്ലാത്ത പലതരം സീതയുടെ ഹൃദയത്തിൽ അനാവശ്യമായി ലക്ഷ്മണനെക്കുറിച്ചു ഒരു ദുരൂഹം ജനിക്കുന്നു. ശീലവരിയായ അവളുടെ പരിശുദ്ധമായ അധരങ്ങളിൽനിന്നു പരശ്വലനങ്ങളും പുറപ്പെടുന്നു. പാവനമാനസയായ സീതയുടെ ഹൃദയത്തിൽ അനാവശ്യമായ ഒരു വിചാരം കടന്നുകൂടിയതും, അവളുടെ കോമളങ്ങളായ അധരങ്ങളിൽനിന്നു പരശ്വലനങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടതും അവളുടെ ജീവിതകാലത്തിൽ ഈ ഒരു സന്ദർഭത്തിൽ മാത്രമേ ഉള്ളൂ. ഇതു എത്രതന്നെ നിസ്സാരമെന്നു വായനക്കാർ വിധിച്ചാലും ഇതുതന്നെയാണ് ആ സരീരം ആയുഷ്കാലപര്യന്തം ലോകത്തിൽ ഇത്രേവമൊ മറ്റു യാതൊരു സ്ത്രീയും അനുഭവിച്ചിട്ടില്ലാത്ത ദുസ്സഹങ്ങളായ ദുഃഖങ്ങൾക്കെ അനുഭവിക്കാൻ കാരണമായിത്തീർന്നത്. ഇൻഡ്യയിലെ അനേകലക്ഷം സ്ത്രീപുരുഷന്മാർക്കു, ഭർത്തൃശൂന്യത്വം, ഭർത്തൃസ്തംഭനത്തിനും സീതദുഷ്ടാന്തയോഗ്യയായ ഒരു നായികയാണ്. തന്റെ ഭർത്താവിനെക്കുറിച്ചുള്ള പ്രണയാതിരേകം ഒന്നുതന്നെയാണ്, ലക്ഷ്മണനെ കുറിച്ചു, അനന്തകാരിയായ ഈ ദുഃഖം സീതയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ജനിപ്പിച്ചത്. തന്നിമിത്തം സീത അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്ന ദുർന്നിവാസങ്ങളായ ദുഃഖങ്ങളാലും കഷ്ടതകളാ

ലും ആ പ്രണയം അധികമായ പ്രകാശത്തെ പ്രാപിച്ചതേ ഉള്ളൂ.

.....

പുസ്തകം ൭.

കിഷ്കിന്ദ.

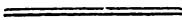
നീലഗിരിയിലെ വനങ്ങളിൽ സീതയെ അന്വേഷിച്ചു രാമലക്ഷ്മണന്മാർ സഞ്ചരിക്കുമ്പോൾ സുഗ്രീവനുമായി കണ്ടു് ചെയ്ത സഖ്യമാണ് ഈ പുസ്തകത്തിലെ കഥ. പ്രബലന്മാരായ അന്യദേശീയന്മാർ ഓരോ രാജ്യങ്ങളെ ജയിച്ചു സപായീനപ്പെടുത്തുമ്പോൾ തങ്ങൾക്കു കീഴടങ്ങിയ രാജ്യങ്ങളിലെ ആദിമനിവാസികളെക്കുറിച്ച് അവർക്കുണ്ടാകുന്ന അവജ്ഞയ്ക്കു് ഒരു നല്ല ദൃഷ്ടാന്തമാണ് നമ്മുടെ രാമായണത്തിലെ വാഗരന്മാർ. ബുദ്ധിമാന്മാരും സമർത്ഥന്മാരും ആയ ആയുന്മാർ ദക്ഷിണഖണ്ഡത്തെ ജയിച്ചു സപായീനപ്പെടുത്തിയപ്പോൾ അവിടത്തെ നിവാസികളെ പതിവനുസരിച്ചു 'ദ്രേച്ഛ'ന്മാരാക്കിയതു പോരാഞ്ഞിട്ടു് എത്രയും വിശാലഹൃദയനാൗ ഈ ഗ്രന്ഥകർത്താവു തീരെ നിദ്രയനായി അവരെ 'ദീർഘ്വചാലന്മാരായ' കുരങ്ങന്മാരാക്കിത്തീർത്തു. എങ്കിലും ആയുന്മാരുടെ മതവും ആചാരങ്ങളും, തൊഴിലുകളും, രാജ്യഭരണസമ്പ്രദായങ്ങളും തന്നെയാണ് ഈ വാനരന്മാർക്കുള്ളതെന്നു നമുക്കു ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്. അവർ രാമന്റെ ബന്ധുക്കളായിത്തീർന്നു യുദ്ധത്തിൽ രാമനെ സഹായിക്കുകയും സീതയെ വീണ്ടെടുക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുകയും ആ ശ്രമത്തിൽ അവർ വിജയികളായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു.

പുസ്തകം വ.

സീതാസന്ദേശം.

സീതാനേപക്ഷണത്തിനായി സൂഗ്രീവനാൽ നാനാദിക്ഷകളിലേക്കും അയയ്ക്കപ്പെട്ട തന്റെ അസംഖ്യം ഭൂതന്മാരിൽ ഒരുവനായ ഹന്ദമാൻ ലങ്കയിൽ എത്തി സീതയെ കാണുന്നു. ലങ്ക (സിലോൺ) ഇൻഡ്യയിൽനിന്നു സമുദ്രത്താൽ വേർതിരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഒരു ദീപമാണ്. അവിടെ രാവണന്റെ നിർബന്ധങ്ങൾക്കൊന്നിനും വഴിപ്പെടാതെ അനേകം രാക്ഷസന്മാരെ കാവൽവെച്ചു ഒരു അശോകവനത്തിൽ സീതയെ പാർപ്പിച്ചിരുന്നു. ഹന്ദമാൻ ഈ ബന്ധനസ്ഥാനത്തിലെത്തി സീതയെ കാണുകയും, തന്റെ അംഗുലിയം കൊടുത്തു വകരം ഒരു അടയാളം വാങ്ങിക്കൊണ്ടു പോകുകയും ചെയ്യുന്നു.

പുസ്തകം ൯.

രാവണസഭ.

ഹന്ദമാന്റെ അതുല്യപരാക്രമം രാവണനെ ഭയാങ്കലനാക്കിത്തീർത്തു. ഹന്ദമാൻ വിസ്തീർണ്ണമായ സമുദ്രത്തെ ലംഘിച്ചു ലങ്കയിൽചെന്നു സീതയെ കാണുകമാത്രമല്ല ചെയ്തത്; ലങ്കാനഗരത്തിന്റെ വളരെ ഭാഗങ്ങളെ തീവെച്ചു നശിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. രാവണൻ തന്റെ മന്ത്രിമാരെയും മറ്റുംവരുത്തി ഒരു യുദ്ധാലോചന നടത്തി. എല്ലാവരുടെയും ഐക്യകണ്ഠോച്ചനയുള്ള അഭിപ്രായം രാവണന്റെ

അഭിലാഷപ്രകാരം, യുദ്ധം നടത്തണമെന്നുതന്നെയായിരുന്നു.

വിഭീഷണൻ മാത്രം ഈ അഭിപ്രായത്തിൽ ചേർന്നില്ല. ധർമ്മിയുനും നിരപരാധിയുമായ രാമനോടു ആപൽക്കരമായ യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെടുന്നതു ഭോഷത്തമാണെന്നും, അതിനാൽ സീതയെ തിരിച്ചുകൊടുത്തു രാമനോടു സന്ധിപറയുന്നതുതന്നെയാണു നല്ലതെന്നും ആയിരുന്നു വിഭീഷണന്റെ അഭിപ്രായം. എന്നാൽ കലഹപ്രിയന്മാരായ ആ രാക്ഷസന്മാരുടെ സാഹചര്യത്തിൽ വിഭീഷണന്റെ ബുദ്ധിപൂർവ്വമായ ഈ അഭിപ്രായം, ഒട്ടുംതന്നെ ഫലപ്പെട്ടില്ല. കുമാരകണ്ഠൻ വിഭീഷണനെ താങ്ങി ഷറെ സംസാരിച്ചു എങ്കിലും ഒടുവിൽ തന്റെ രാജാവിനുവേണ്ടി എന്തായാലും യുദ്ധം ചെയ്യാമെന്നുതന്നെ നിശ്ചയിച്ചു. കുമാരകണ്ഠന്റെ ഈ നിശ്ചയത്തിൽ ദുർഗ്ഗമായ ഒരു രാജഭക്തി പ്രത്യക്ഷമാകുന്നുണ്ട്. വിഭീഷണന്റെ ഉപദേശങ്ങൾക്കുകൂട്ടു രാവണൻ കൃപിതനായി വിഭീഷണനെ രാജസഭയിൽനിന്നു ബഹിഷ്കരിച്ചു. അനന്തരം അയാൾ രാമന്റെ പക്ഷത്തിൽ ചേരുകയും, ലങ്കയേയും രാവണന്റെ പാളയസ്ഥലങ്ങളേയും സംബന്ധിച്ചു വിഭീഷണനിൽനിന്നു സാരമേറിയ പല അറിവുകളും രാമന്റെ സൈന്യങ്ങൾക്കു ലഭിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

പുസ്തകം ൧൦.

യുദ്ധം.

രാമൻ സൈന്യസമേതനായി സമുദ്രത്തെ ലംഘിച്ചു ലങ്കയിൽ എത്തി. ഇൻഡ്രയുടേയും സിലോണിന്റെയും

ഇടയിൽ അനേകം ചെറിയ ദ്വീപുകൾ ഒരുവരിയായി കിടക്കുന്നുണ്ട്. ഇതിനെ രാമായണകവി രാമൻ ബന്ധിച്ച സേതുചിന്തൻ നഷ്ടശിഷ്ടമാണെന്നു വിചാരിക്കുന്നു.

സിലോണിന്റെ തലസ്ഥാനനഗരമായിരുന്ന ലങ്കയെ രാമന്റെ സൈന്യങ്ങൾ രോധിച്ചു. ഈ രോധത്തെ വിടുന്താനായി അസംഖ്യം രാക്ഷസസേനാനികൾ അതിസാഹസമായി പ്രയത്നിച്ചു. അവരുടെ ശ്രമം മുഴുവനും വിഫലമായിത്തീരുകയും, തന്റെ സൈന്യാധിപന്മാരെല്ലാം വധിക്കപ്പെട്ടു എന്നു കാണുകയും ചെയ്തപ്പോൾ രാവണൻ താൻ തന്നെ യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെട്ടു. രാവണന്റെ വധത്തോടു കൂടി യുദ്ധം അവസാനിക്കുന്നു.

മൂലഗ്രന്ഥത്തിൽ വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള അവസാനമില്ലാത്ത യുദ്ധങ്ങളിൽ രാവണന്റെയും കുംഭകർണ്ണന്റെയും, ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെയും യുദ്ധമാണ് അധികം പ്രധാനമായിട്ടുള്ളതും, ഹിന്ദുക്കൾക്ക് അധികം രസകരമായിട്ടുള്ളതും. അതിനാൽ അവരുടെ യുദ്ധങ്ങളെ മാത്രമേ ഇതിൽ വിവരിച്ചിട്ടുള്ളൂ.

വാല്മീകിയുടെ യുദ്ധവർണ്ണനയിൽനിന്ന് ഓരോ പോരാളികളുടെ സാമത്വത്തെ നമുക്കു താരതമ്യപ്പെടുത്തിനോക്കാം. പോർക്കളത്തിൽ ഇറങ്ങിയ എല്ലാവരിലും വെച്ച് അഗ്രേസരൻ രാമൻതന്നെ ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തെ ആർക്കും ഒരു യുദ്ധത്തിലും പരാജിതനാക്കാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. രാമനെ കഴിഞ്ഞാൽ രാവണൻ തന്നെയാണ് പ്രമാണി. അദ്ദേഹം ലക്ഷ്മണനെ രണ്ടു പ്രാവശ്യം തോല്പിച്ചു. രാമനോടല്ലാതെ മറ്റാരോടും മടങ്ങേണ്ടതായും വന്നിട്ടില്ല. ല

ക്ഷുണനും, കുംഭകണ്ഠനും രാമരാവണന്മാരുടെ അടുത്ത പടി
 യിൽ നില്ക്കുന്നവരാണ്. ഇവരിൽ സമത്വൻ ആരാണെ
 ന്ന നിണ്ണയിക്കുവാൻ പ്രയാസം. അവർ തമ്മിൽ ഒരിക്ക
 ലേ യുദ്ധം ഉണ്ടായിട്ടുള്ളു. അതുതന്നെയും നേരിട്ടുള്ള യുദ്ധ
 മല്ലായിരുന്നു. അഞ്ചാമത്തെ പോരാളി ഇന്ദ്രജിത്തുതന്നെ
 യാണ്. എന്നാൽ മായായുദ്ധത്തിൽ ഇന്ദ്രജിത്തിന് എല്ലാ
 വരെക്കാളും സാമത്വം കൂടും. ഈ ഉപായത്താൽ ഇന്ദ്രജി
 ത്തു രാമലക്ഷുണന്മാരെ തന്നെയും രണ്ടുപ്രാവശ്യം തോല്പി
 ച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ ലക്ഷുണനുമായി നേരിട്ടുണ്ടായ ഇന്ദ്ര
 ജിത്തിന്റെ ഒടുവിലത്തെ യുദ്ധത്തിൽ അയാൾ വധിക്കപ്പെ
 ട്ടു. ഈ അഞ്ചുപേരെയും കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെയും പ്രമാ
 ണികളായ അനേകം പോരാളികൾ ഇരുപക്ഷികളിലും
 ഉണ്ട്. രാവണന്റെ വധവും സംസ്കാരവുംകഴിയുമ്പോൾ
 യുദ്ധവും അവസാനിക്കുന്നു.

പുസ്തകം പ.മ.

രാജ്യാഭിഷേകം.

സാക്ഷാൽ രാമായണം രാമൻ അയോദ്ധ്യയിൽ മട
 ണിവരണത്തോടുകൂടി അവസാനിക്കുന്നു. സീത തന്റെ
 ചാരിത്രശുദ്ധിയെ “തീയിൽ കാട്ടിയൊരത്തുകൃത്യകളാൽ”
 പരസ്യമായി തെളിയിക്കയും, അനന്തരം വിഭീഷണൻ
 കൊടുത്ത രാവണന്റെ പുഷ്പകവിമാനത്തിൽ കയറി സീത
 യോടും ലക്ഷുണനോടുംകൂടി രാമൻ അയോദ്ധ്യയിലേക്കു
 മടങ്ങുകയും ചെയ്യുന്നു. ഹിന്ദുകവികൾ വണ്ണനകളിൽ

ഒട്ടുംതന്നെ അലംഭാവം വരാത്ത ഒരു ജാതിയാണ്. അതിനാൽ ലക്ഷയിൽനിന്നും അയോദ്ധ്യയിലേക്കുള്ള രാമന്റെ യാത്രയെ, രാമായണകവി തന്റെ വണ്ണനാശക്തിയെ കാണിക്കാൻ ഒരു നല്ല സന്ദർഭമാക്കിത്തീർത്തു. ഈ വണ്ണനയിൽനിന്നു ഇൻഡ്യയെക്കുറിച്ച് ഒരു 'വിഹാഗവീക്ഷണ'ത്താൽ സമ്പാദിക്കാവുന്നിടത്തോളം അറിവു നമുക്കു ലഭിക്കുന്നുണ്ട്.

അയോദ്ധ്യാനഗരത്തിൽ രണ്ടാമതും ഉണ്ടായ ജനക്കൂട്ടവും, രാമനും തന്റെ ബന്ധുക്കളുമായുള്ള സന്ദർശനങ്ങളും, ക്ഷൗലപ്രശ്നങ്ങളും, വസിയുനാൽ നിവ്ഹിക്കപ്പെട്ട രാമാഭിഷേകവും എത്രയും രസകരങ്ങളായ ഭാഗങ്ങളാകുന്നു. രാമന്റെ രാജ്യഭരണത്താൽ ജനങ്ങൾക്കുണ്ടായ ക്ഷേമത്തെയും, ഐശ്വര്യത്തെയും കുറിച്ചുള്ള ഒരു ചെറിയ വണ്ണനയോടുകൂടി ഈ പുസ്തകം അവസാനിക്കുന്നു.

പുസ്തകം മറ.

അശ്വമേധം.

ഏഴാമത്തേതായ ഉത്തരകാണ്ഡത്തിലെ കഥയാണ് ഈ പുസ്തകത്തിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നത്. സീത വളരെ കാലം ലക്ഷയിൽ താമസിച്ചിരുന്നതിനെ സംബന്ധിച്ച അയോദ്ധ്യയിലെ ജനങ്ങൾക്കു പല ദുശ്ശങ്കകളും ഉണ്ടായതിനാൽ സീതയെ വീണ്ടും തങ്ങളുടെ രാജാവു സ്വീകരിച്ചതിനെ കുറിച്ച് അവർ ഓരോ അപവാദങ്ങൾ പറഞ്ഞു തുടങ്ങി. ജനഹിതത്തിനുവേണ്ടി എന്തും ചെയ്യാൻ സന്ന

ലനായ രാമൻ തന്റെ ജനങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തിനു വഴിപ്പെട്ടു പഠിച്ചുപഠിച്ചു സീതയെ വീണ്ടും വനത്തിലേക്കു അയച്ചു.

ശർഭിണിയായിരുന്ന സീതയ്ക്കു വാല്മീകിയുടെ ആശ്രമം അഭയാധാനമാംഗിണി. ആ ആശ്രമത്തിൽവെച്ചു സീത കുശലവന്മാരെ പ്രസവിച്ചു. സീതയുടെ ഈ രണ്ടു പുത്രന്മാരും ഋഷികുമാരന്മാരെപ്പോലെ വാല്മീകിയുടെ ശിഷ്യന്മാരായി വളർന്നു.

വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞശേഷം രാമൻ ഒരു അശ്വമേധം നടത്താൻ ആരംഭിച്ചു. അതിലേക്ക് അനേകം രാജാക്കന്മാരെയും, പ്രഭുക്കന്മാരെയും, പൂജ്യന്മാരായ മഹർഷിമാരെയും ക്ഷണിച്ചിരുന്നു. ഈ യാഗത്തിനു വാല്മീകി മഹർഷി തന്റെ ശിഷ്യന്മാരായ കുശലവന്മാരോടുകൂടി വന്നുചേർന്നു. അവിടെ കൂടിയ മഹാസഭയിൽവെച്ചു കുശലവന്മാർ രാമന്റെ അത്യുത്തമപരാക്രമങ്ങളെ വർണ്ണിക്കുന്ന രാമായണം പാടിക്കേൾപ്പിക്കുന്നു. രസകരമായ ഈ ഭാഗത്തിൽനിന്നു പുരാതനകാലത്തു ഇന്ത്യയിൽ സാഹിത്യഗ്രന്ഥങ്ങളെ നിലനിർത്തിപ്പോന്നതു് എങ്ങനെയാണെന്നു നമുക്കു മനസ്സിലാക്കാവുന്നതാണു്. കുശലവന്മാർ രാമായണം മുഴുവൻ കാണാപ്പാഠം പഠിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ ഇതിഹാസത്തിൽ ഏഴു കാന്ധങ്ങളും, അഞ്ഞൂറു സർഗ്ഗങ്ങളും, ഇരുപത്തിനാലായിരം പദ്യങ്ങളും ഉണ്ടു്. ഒരുദിവസം ൨൦ സർഗ്ഗംവീരം ചൊല്ലി ൨൫-ദിവസംകൊണ്ടു് ഇതിനെ അവസാനിപ്പിച്ചതായിട്ടാണു കാണുന്നതു്.

ഈ കുശലവന്മാർ തന്റെ പുത്രന്മാരാണെന്നു രാമനു മനസ്സിലായപ്പോൾ സീതയുടെ സാഹചര്യത്തെ ഒരിക്കൽ കൂടി അനുഭവിക്കാൻ രാമന് അതിയായ ഉൽക്കണ്ഠ ഉണ്ടായി. രാമൻ വാല്മീകിയോടു സീതയെ വരുത്തിക്കൊടുക്കണമെന്ന് അപേക്ഷിക്കുകയും, സീത ഒരിക്കൽകൂടി തന്റെ ചാരിത്രശ്രദ്ധിയെ ജനസമക്ഷം ദേവായപ്പെടുത്തേണ്ടതാണെന്നു രാമൻ ആഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. രാമന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം സീത വന്നു. എന്നാൽ ആ സതിയുടെ മൃദുലകോമളമായ ഹൃദയം തനിക്കു സംഭവിച്ച ദുർന്നിവാസമായ ദുഃഖഭരത്തെ താങ്ങുന്നതിനു തീരെ അശക്തനായും ഭവിച്ചു. അതിനാൽ സീത ഇഹലോകത്തിൽനിന്നു നിഷ്ക്രാന്തയാവുകയും ഇങ്ങനെ നമ്മുടെ ഇതിഹാസി ശോകപർവ്വവസായിയായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു.

സീത ഇഹലോകത്തിൽനിന്നു നിഷ്ക്രാന്തയായി എങ്കിലും ഇൻഡ്രയിലുള്ള അനേകലക്ഷം ജനങ്ങളുടെ ഹൃദയത്തിൽ അനശപരഭാസ്സോടുകൂടി ആ സതീരത്നം ഇന്നും പ്രശോഭിക്കുന്നു.

രാമായണം.

പുസ്തകം ൧.

സീതാസ്വയംവരം.

൧.

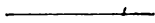
അയോദ്ധ്യാനഗരം.

സൂര്യവംശരാജാക്കന്മാർ ഐശ്വര്യപൂർണ്ണമായിരുന്ന കോസലരാജ്യം പണ്ടു ഭരിച്ചുവന്നിരുന്നു. ഈ വംശത്തിൽ ദശരഥൻ എന്നൊരു മഹാരാജാവുണ്ടായി. അദ്ദേഹം വലിയ വിദ്വാനും, മഹാപരാക്രമിയും ആയിരുന്നു. ധർമ്മവൃക്കൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിനു “രാജർഷി”യെന്നുള്ള പേര് അനപതംമായിത്തീർന്നിരുന്നു. ദേവേന്ദ്രനേക്കാൾ പരാക്രമിയും, കുംഭരനേക്കാൾ ഉദാരനും ആയിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരാക്രമത്തെ ഭയപ്പെട്ടു ശത്രുരാജാക്കന്മാരെല്ലാം യുദ്ധംകൂടാതെതന്നെ കീഴടങ്ങി. മനുഷ്യസഹജമായ മനോവികാരങ്ങളെയെല്ലാം ധർമ്മതല്പരതകൊണ്ടു കഴിയുന്നതും അദ്ദേഹം നിയമനം ചെയ്തിരുന്നു. ആ മഹാരാജാവു മനുവിനെപ്പോലെ തന്റെ പ്രജകളെ പുത്രനിർവീശേഷമായ വാത്സല്യത്തോടും, നീതിയോടും, കാരുണ്യത്തോടുംകൂടി പരിപാലിച്ചു “ധർമ്മിയുൻ” എന്നുള്ള പേരിനെ സമ്പാദിച്ചു.

തലസ്ഥാനനഗരമായ അയോദ്ധ്യ സരയൂനദിയുടെ തീരത്തിലാണ് സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്നത്. ദേവേന്ദ്രൻറെ അമരാവതിയെപ്പോലെ എത്രയും മനോഹരമായിരുന്ന ആ നഗരം അത്യുന്നതങ്ങളായ അനേകം മാളികകളും ഗോപുരങ്ങളുംകൊണ്ട് അലംകൃതമായിരുന്നു. സരയൂനദിയുടെ സമീപം കരുദ്ധമായ ജലത്തിൽ പ്രത്ഖിംബിച്ചു ആ മനോഹരനഗരത്തിൻറെ ഭംഗി ദപിഗുണീഭവിച്ചിരുന്നു. അസംഖ്യം ജനങ്ങൾ എത്രയും സമാധാനത്തോടുകൂടി ഈ നഗരത്തിനുള്ളിൽ പാർന്നുവന്നു. കൃഷിയും, ഗോപാലനവും കൊണ്ടായിരുന്നു അവരിൽ അധികംപേരുടേയും കാലക്ഷേപം. ക്ഷാമത്തിൻറെ ബാധ ഒരിക്കലെങ്കിലും ദശരഥമഹാരാജാവിൻറെ ഭാണകാലത്തു് അയോദ്ധ്യയിൽ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. ജനങ്ങൾ സത്യവാന്മാരും, മയ്യാദക്കാരും, അന്യോന്യസ്നേഹവും, ഐക്യമത്വവും ഉള്ളവരും ആയിരുന്നു. അസൂയ എന്ന ദുഷ്ട്വം അവരിൽ ആരെയുംതന്നെ ബാധിച്ചിരുന്നില്ല. വഞ്ചന, മോഷണം മുതലായ ദുഷ്ടവൃത്തികൾ ആരുംതന്നെ ചെയ്തിരുന്നില്ല. ഭിക്ഷയാചിച്ചു് ഉദാസീനരായ് ഉഴന്നു നടക്കുന്നവരെക്കൊണ്ടുള്ള ഉപദ്രവവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. സാധുക്കളെ നിന്ദിക്കുന്നവരും, പ്രബലന്മാരെ മുഖസ്തൂതി ചെയ്യുന്നവരും തീരെ ദുർല്ലഭമായിരുന്നു. സകലജനങ്ങളും തങ്ങളുടെ ധർമ്മകൃത്യങ്ങളെ എത്രയും ശ്രദ്ധയോടുകൂടി അനുഷ്ഠിച്ചുവന്നു. എല്ലാ ഗൃഹങ്ങളിലും അഗ്നിയെ ജപലിപ്പിച്ചു് അച്ഛനകൾ ചെയ്തുവന്നു. വസ്ത്രാശ്രമധർമ്മങ്ങളുടെ അന്തരവിശുദ്ധിക്കു വിരുദ്ധമായ യാതൊരു അനുഷ്ഠാനവും അന്നുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഭായ്മാർ ഭർത്താക്കന്മാരെ പ്രേമത്തോടും വിശ്വാസത്തോടുംകൂടി ശുശ്രൂഷിക്കയും, ഭർത്താക്കന്മാർ അവ

റെ ആദരപൂർവ്വം ലാളിക്കയും ചെയ്തുവന്നു. വിശേഷമായ വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ ധരിച്ചു സുമുഖികളായ യുവതികൾ അയോജ്യയിൽ തങ്ങളുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിക്കു യാതൊരു ഭംഗവും വരാതെ സൈപരമായി പാത്തിരുന്നു. അവർക്കുവിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യുന്നതിന്നു യാതൊരു തടസ്സവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. സൽക്കർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടും, സദാചാരങ്ങളെക്കൊണ്ടും സർവ്വസുഖവും, സീദ്ധായുസ്സും സകല ജനങ്ങൾക്കും നന്ദനരമായുണ്ടായിരുന്നു. ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ ഭരണവിശേഷത്താൽ രാജ്യത്തിന്നുണ്ടായ ഭക്ഷ്യമവും വ്യവസ്ഥയും ഇങ്ങനെയെല്ലാമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചതുരംകപ്പൽ സകല രാജാക്കന്മാർക്കും ഒരുപോലെ ഭയങ്കരവും, കോട്ടകളും, കൊത്തളങ്ങളും അദ്ദേഹങ്ങളുമായിരുന്നു.

വിദ്യാതനായ ഈ മഹാരാജാവു മൂന്നുഭായ്മാരെ വിവാഹംചെയ്തു. അവർ പരമസുന്ദരികളും ഗുണവതികളും ആയ രാജകുമാരികളായിരുന്നു. അവരിൽ കൌസല്യ, സത്യസന്ധനം, ധർമ്മതല്പരനും, ഈ കഥാനായകനും ആയ രാമനെ പ്രസവിച്ചു. കൈകേയി വിദഗ്ദ്ധനായ ഭരതനേയും, സുമിത്ര, സുന്ദരന്മാരായ ലക്ഷ്മണ-ശത്രുഘ്നന്മാരെയും പ്രസവിച്ചു. പരമയോഗ്യന്മാരായ ഈ നാലുരാജകുമാരന്മാരും തങ്ങളുടെ പിതാവിന്റെ ഹിതത്തെ അനുവർത്തിച്ചുകൊണ്ടു അയോദ്ധ്യാരാജധാനിയിൽ സുഖമായി പാർത്തു.

൨.

മിഥിലാപുരി—ചാപഭഞ്ജനം.

അക്കാലത്തു മിഥിലാരാജ്യം അത്യന്തമനായ 'ജനകമ ഹാരാജാവിനാൽ ഭരിക്കപ്പെട്ടുവന്നിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന് അതിസുന്ദരിയായ ഒരു പുത്രിയുണ്ടായി. ആ കന്യകാരത്നത്തിന്റെപേര് 'സീതയെന്നായിരുന്നു. ചാരിത്രദേവതയായ ഈ സീതയാണ് നമ്മുടെ കഥാനായിക.

സീതയ്ക്കു വിവാഹകാലം അടുത്തു. അനേകം രാജാക്കന്മാരും, രാജകുമാരന്മാരും അവളുടെ പാണിഗ്രഹണത്തെ ആഗ്രഹിച്ചുവന്നു. എന്നാൽ ജനകമഹാരാജാവ് ഒരു ശപഥം ചെയ്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ കൈവശം ഉള്ള ശൈവചര്യത്തിൽ ജ്യോരോഹണം ചെയ്യുന്നവന് മാത്രമേ തന്റെ പുത്രിയെ കൊടുക്കയുള്ളൂ എന്നായിരുന്നു ശപഥം. അനേകം രാജാക്കന്മാർ ആ വില്പ് കലയ്ക്കുന്നതിനു നിഷ്ഠലമായി യത്നിച്ചു. അർക്കം അതു സാധ്യമായില്ല. സകല രാജാക്കന്മാരും ലജ്ജിച്ചു മിഥിലാപുരി വിട്ടുപോകേണ്ടിവന്നു.

അങ്ങനെയിരിക്കുമ്പോൾ വിശ്വാമിത്രൻ എന്ന പ്രസിദ്ധനായ മഹർഷി അയോദ്ധ്യയിൽനിന്നു രാമലക്ഷ്മണന്മാരോടുകൂടി മിഥിലയിൽചെന്നു. ജനകമഹാരാജാവിനോടു് ആ വില്പ് രാമനെ കാണിക്കണമെന്നു വിശ്വാമിത്രൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു. രാജാവു സന്തോഷപൂർവ്വം വില്പുകൊണ്ടുവരുന്നതിനു കല്പന കൊടുത്തു.

അനേകം രാജാക്കന്മാരും, പ്രഭുക്കന്മാരും അദ്ദേഹം അവിടെ കൂടിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. എട്ടു ചക്രങ്ങളുള്ള ഇരുമ്പുവണ്ടിയിൽ കയറി അനേകം അളുകൾകൂടി വളരെ ശ്രമ

പ്പെട്ട് ദിവ്യവും ഗന്ധമാല്യവിഭൂഷിതവുമായ ആ വില്ലു അ
വരുടെ മുമ്പാകെ കൊണ്ടുവന്നു. ജനകമഹാരാജാവു വി
ശ്വാമിത്രനോടും, രാമചക്ഷുണന്മാരോടും ഇങ്ങനെ പ
റഞ്ഞു:—

“ഇതാണെന്റെ ശൈവചാപം. അനേകം തലമുറക
ളായി എന്റെ പൂർവ്വാർ ഇതിനെവെച്ചു പൂജിച്ചുവരുന്നു.
ശക്തന്മാരായ രാജാക്കന്മാരും, അനവധി യോദ്ധാക്കളും
ഇതിനെ കവയ്ക്കാനായി ശ്രമിച്ചുനോക്കിയിട്ടുണ്ട്. ദേവ
ന്മാരും, ബലവാന്മാരായ അസുരന്മാരും, ഭയങ്കരന്മാരായ
രാക്ഷസന്മാരും ഈ ശൈവചാപത്തെ ഒരുപോലെ ഭയ
പ്പെടുന്നു. എന്നിരിക്കെ നിസ്സാരനായ മനുഷ്യൻ ഇതിനെ
കവയ്ക്കാൻ സാധിക്കാതെത്തന്നെ ആശ്ചര്യമല്ലല്ലോ. പരി
ശ്രദ്ധനായ മഹാദേവ! ബലിഷ്ഠമായ ആ ശൈവചാപം ഇ
താ ഇരിക്കുന്നു. ഇതിനെ അയോധ്യയിലെ രാജകുമാരന്മാ
ർക്ക് അപകൃതനെ കാണിച്ചുകൊടുക്കണം.”

രാജാവു പറഞ്ഞതിനെയെല്ലാം വിശ്വാമിത്രൻ ശ്രദ്ധ
യോടെകേട്ടു. അദ്ദേഹം ആ വല്ലുധീരനായ രാമനു കാണി
ച്ചുകൊടുത്തു. രാമൻ വില്ലിരുന്ന് പെട്ടിതുറന്നു ആദര
ത്തോടും, ആശ്ചര്യത്തോടും, കുറഞ്ഞൊന്നു ശ്രവണത്തോടും
കൂടി അതിനെ കുറേനേരം സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ടു
നിന്നു. അനന്തരം ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“ഞാൻ ഒന്നു ശ്രമിച്ചു നോക്കട്ടെ. അവിടത്തെ
അനുഗ്രഹം ഉണ്ടായാൽ എനിക്ക് ഇതിനെ കവയ്ക്കാൻ
കഴിയുമെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം.”

“അങ്ങനെയാവട്ടെ” എന്നു വിശ്വാമിത്രനും, ജനകനും സമ്മതിച്ചു. രാമൻ ഉടൻതന്നെ ആ വില്ലു എടുത്തു യത്നിച്ചിടിച്ചു. അവിടെ കൂടിയിരുന്ന സകലരും ഒരുപോലെ ആശ്ചര്യത്തോടുകൂടി നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു. അനേകം രാജാക്കന്മാർ അതിസാഹസമായി പ്രയത്നിച്ചിട്ടും അസാധ്യമെന്നു കണ്ടു് പിൻവാങ്ങിയ ജ്യാരോഹണകർമ്മം രാമൻ നിഷ്പ്രയാസമായി സാധിച്ചു. അനിവാര്യമായ ശക്തിയോടുകൂടി വില്ലു വളച്ചു ഞാൺ വലിച്ചുകെട്ടാൻ ഭാവിച്ചു. ഉടൻ വില്ലു രണ്ടായൊടിഞ്ഞു. ഇടിവെട്ടും വണ്ണം ഉണ്ടായ അതിന്റെ ഗംഭീരധ്വനി കേട്ടു രാജാക്കന്മാർ നടുങ്ങി. എന്തെന്നില്ലാത്ത ഭയത്തോടുകൂടി പുരവാസികളെല്ലാം അന്ധാളിച്ചു. പർവതങ്ങളെല്ലാം മാറൊലിക്കൊണ്ടു മുഴങ്ങി. ആ മുഴക്കം ദേശാന്തരങ്ങളിൽകൂടിയും പ്രാപിച്ചു. ജനങ്ങളുടെ ഭയവും, പരിഭ്രമവും കേൾക്കുന്നതായപ്പോൾ ജനകമഹാരാജാവു് അത്യാനന്ദഭരിതനായി വിശ്വാമിത്രനോടു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“രാമന്റെ പരാക്രമം അതൂർത്തമായിരിക്കുന്നു. വളരെക്കാലത്തെ പരിചയമുള്ള എന്റെ കണ്ണുകൾ. ഇതിനു കീഴിൽ ഇത്ര അതൂർത്തകരമായ ഒരു സംഭവം കണ്ടിട്ടില്ല. ദശരഥകുമാരന്റെ ഈ കൃത്യം വാചാമഗോചരമായിരിക്കുന്നു. എന്റെ മന്ദിരത്തിനു് അലങ്കാരമായിരിക്കുന്ന സീതയെ ഞാൻ രാമനായി കൊടുക്കുന്നു. അവൾ എന്റെ പ്രാണനാണു്, എന്റെ ശപഥം വിഫലമായില്ല. ഞാൻ കൃതാർത്ഥനായി. യോഗ്യനായ മഹർഷേ! അവിടത്തെ അനുഗ്രഹംകൊണ്ടു തന്നെയാണു് എന്നിങ്ങു് ഈ കൃതാർത്ഥത സിദ്ധിച്ചതു്. മേലും അവിടത്തെ അനുഗ്രഹത്തേത്തന്നെ ഞാൻ

പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. ഈ സന്തോഷകരമായ വൃത്താന്തം അയോദ്ധ്യയിൽ എത്തിക്കാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ ദൂതന്മാരെ അയയ്ക്കണം. രാമന്റെ അതുക്രമപരാക്രമം അവന്റെ അച്ഛൻ അറിഞ്ഞു സന്തോഷിക്കട്ടെ. പരാക്രമംകൊണ്ടു സീതയെ രാമൻ ലഭിച്ചു എന്നു ദശരഥമഹാരാജാവു അറിയട്ടെ. രാജകുമാരന്മാർ എന്റെ രാജധാനിയിൽ സുഖമായി താമസിക്കുന്നു എന്നും, ദശരഥമഹാരാജാവു തന്റെ സാന്നിദ്ധ്യം കൊണ്ടു എന്റെ മന്ദിരത്തെ അലങ്കരിക്കാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നും ദൂതന്മാർ ഈ ക്ഷണംതന്നെ പോയിപ്പറയട്ടെ.”

വിശ്വാമിത്രൻ ഇതുകേട്ടു വളരെ സന്തോഷിച്ചു. ഉടൻതന്നെ അയോദ്ധ്യയിലേക്കു സന്ദേശംകൊണ്ടു ദൂതന്മാർ പുറപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

൩.
സന്ദേശം.

മൂന്നുദിവസത്തെ യാത്രകൊണ്ടു വിദേഹദൂതന്മാർ വളരെ ക്ഷീണിച്ചു അയോദ്ധ്യയിൽ എത്തി. രാജാവിന്റെ അനുവാദത്തോടുകൂടി അവർ ആസ്ഥാനമണ്ഡപത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു, അനേകം പ്രളക്കന്മാരോടും, സാമന്തന്മാരോടും കൂടിയിരുന്ന ദശരഥനെ മുറപ്രകാരം വന്ദിച്ചു, ജനകമഹാരാജാവിന്റെ സന്ദേശത്തെ താഴെ പറയുംപ്രകാരം എത്രയും വിനയത്തോടുകൂടി അറിയിച്ചു:—

“മഹാരാജാവു സദുപാൽകർഷണ വർത്തിക്കട്ടെ. ജനകമഹാരാജാവു ഞങ്ങളുടെ മുഖേന തിരുമനസ്സിലേയ്ക്കു

കുശലം ആശംസിക്കുന്നു. വിശ്വപാമിത്രന്റെ അനുജനായോടു കൂടി ആ മഹാരാജാവു പറഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്ന സന്ദേശം എന്തെന്നാൽ:—‘എന്റെ സൗഭാഗ്യവതിയായ സീത എന്ന കന്യകയെ എന്റെ കൈവശം ഇരുന്ന ശൈവചാപത്തിൽ ജ്യാരോഹണം ചെയ്യുന്നവനമാത്രമേ വിവാഹം ചെയ്തുകൊടുക്കയുള്ളൂ എന്നു ഞാൻ ഒരു ശപഥം ചെയ്തിട്ടുള്ള വിവരം ദേശാന്തരങ്ങളിലും പ്രസിദ്ധമായിട്ടുണ്ടല്ലോ. വിശ്രുതനായ അനേകം രാജാക്കന്മാരും പരാക്രമശാലികളായ രാജകുമാരന്മാരും ഈ ശൈവചാപത്തിന്മേൽ തങ്ങളുടെ ഭാഗ്യം പരീക്ഷിച്ചു ഭഗ്നാശരായി പോയിട്ടുണ്ടു്. അങ്ങിനെയിരിക്കുമ്പോൾ ആണ് അവിടത്തെ കുമാരന്മാരായ രാമലക്ഷ്മണന്മാർ അവരുടെ ഗുരുവായ വിശ്വപാമിത്ര മഹർഷിയോടുകൂടി എന്റെ രാജധാനിയിൽ വന്നുചേർന്നതു്. ആർക്കും അതൃതം ജനിക്കത്തക്ക പരാക്രമത്തോടുകൂടി രാമകുമാരൻ ഒരു മഹാ സദസ്സിൽവെച്ചു വില്ലുകലയ്ക്കുകയും, അതു രണ്ടായൊടിയുകയും ചെയ്തു. എന്റെ ശപഥപ്രകാരം ഞാൻ സീതയെ രാമനു വിവാഹം കഴിച്ചുകൊടുക്കുന്നതിനു തീർച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഈശ്വരാനുഗ്രഹത്താൽ എന്റെ ശപഥം സഫലമായി. അതിനാൽ ഈ വവാഹത്തിനു് അവിടത്തെ അനുവാദത്തെ ഞാൻ വിനയപൂർവ്വം അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു. അവിടത്തേയും, അവിടത്തെ പുരോഹിതന്മാരെയും, സാമന്തന്മാരെയും ഞാൻ സ്വാഗതപൂർവ്വം മിഥിലാപുരിയിലേക്കു ക്ഷണിച്ചുകൊള്ളുന്നു. പുത്രന്റെ വിജയത്തിൽ പിതാവിനുണ്ടാകാവുന്ന ഒരു സുകൃത്തോടുകൂടി അവിടന്നുകൂടി വന്നിരുന്ന ഈ വിവാഹകർമ്മം മംഗളകരമാക്കിത്തരണമെന്നാണ് എന്റെ അപേക്ഷ. എന്നുമാത്രമേ

ല്ല അവിടത്തെ ഓരോ ക്ഷമാരന്മാർക്കും ഓരോ കൃത്യങ്ങളെ പാണിഗ്രഹണം കഴിച്ചു കൊടുക്കുന്നതിനും ഞാൻ തീർച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്നു — വിശ്വാമിത്രന്റെ നിയോഗപ്രകാരം ഇങ്ങനെയാണു് ഞങ്ങളുടെ മഹാരാജാവു ഇവിടെ ഉണർത്തിക്കാൻ കല്പിച്ചുയച്ചിരിക്കുന്നതു്.”

ഈ സന്ദേശം കേട്ടപ്പോൾ ദശരഥമഹാരാജാവിനു അളവില്ലാത്ത സന്തോഷം ഉണ്ടായി. അദ്ദേഹം തന്റെ സദസ്യരോടും വസിഷ്ഠൻ വാമദേവൻ മുതലായ പുരോഹിതന്മാരോടും ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“മാന്യരായ സദസ്യരേ! രാമലക്ഷ്മണന്മാർ അതിദൂരസ്ഥമായ മിഥിലാപുരിയിൽ എന്റെ സ്നേഹിതനായ ജനകമഹാരാജാവിനോടു കൂടി സുഖമായി താമസിക്കുന്നു. രാമന്റെ പരാക്രമത്തെ ജനകമഹാരാജാവു വളരെ അഭിനന്ദിക്കുന്നു. എന്നുതന്നെല്ല; അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ക്ഷമാരന്മാരിൽ ഓരോരുത്തർക്കും ഓരോ കൃത്യങ്ങളെ വാഗ്ദാനവും ചെയ്യുന്നു. നിങ്ങൾക്കെല്ലാവർക്കും ഇതു സന്തോഷകരമായി ഭവിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ നമുക്ക് ഉടൻതന്നെ മിഥിലാപുരിയിലേക്കു പുറപ്പെടാം. ജനകമഹാരാജാവിന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങളെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അപൂർവ്വമായ വിദ്യാസമ്പത്തിനെയും കുറിച്ചു നിങ്ങൾ ധാരാളം കേട്ടിരിക്കുമല്ലോ.”

രാജാവിന്റെ ഈ നിശ്ചയത്തെ എല്ലാവരും അഭിനന്ദിച്ചു. ‘എന്നാൽ നാളെ അരുണോദയത്തോടു കൂടി പുറപ്പെടാം’ എന്നു നിശ്ചയിച്ചു; ദൂതന്മാർക്കു വളരെ വിലയുള്ള സമ്മാനങ്ങൾ കൊടുക്കുകയും, അവരെ വേണ്ടുവണ്ണം ഉപചരിച്ചു പാർപ്പിക്കുന്നതിനു ചട്ടംകെട്ടുകയും ചെയ്തു.

൨.

കൂടിക്കാഴ്ച.

നേരം പ്രഭാതമായി. ഗോപുരങ്ങളും മാളികകളും സൃഷ്ട്യപ്രഭ തട്ടി അത്യന്തം മനോഹരമായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടി. ദശരഥ മഹാരാജാവു് ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി സുമന്ത്രനെ വിളിച്ചു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“നമുക്കു് ഇനി മിഥിലാപുരിയിലേക്കു് പുറപ്പെടുകയല്ലേ? സപ്തം, രത്നങ്ങൾ മുതലായവ ആവശ്യമുള്ളിടത്തോളം രഥങ്ങളിൽ കയറി മുമ്പിൽ പൊയ്ക്കൊള്ളുന്നതിനു് ഭണ്ഡാരാധിപന്മാരോടു പറയണം. അതിന്റെ പിന്നാലെ ആന, തേർ, കാലാൾ, കുതിര ഈ ഓരോ സൈന്യാംഗങ്ങളും അനുക്രമമായി പോകട്ടെ എന്നിങ്ങ കയറിപ്പോകാനുള്ള രഥവും വേണ്ടപോലെയെല്ലാം അലങ്കരിപ്പിച്ചുകൊള്ളണം. വാമദേവൻ, വസിയുൻ, കാശ്യപൻ, ജാബാലി, മാർണ്ഡേയൻ, കാത്യായനൻ മുതലായ മഹർഷിമാർക്കും വിദ്വാന്മാർക്കും വാഹനങ്ങൾ അവസ്ഥാനുസരണം തയ്യാറുണ്ടായിരിക്കണം. നമുക്കു് ഒരു ദീർഘയാത്രയാണു് ചെയ്യാനുള്ളതു്. കഴിയുന്നത്ര വേഗത്തിൽ പുറത്തുകയറേണം. അതിനാൽ വേണ്ട ഏർപ്പാടുകളൊക്കെ ചെയ്തുകൊള്ളണം.”

കല്പനപ്രകാരം സുമന്ത്രൻ വേണ്ടതെല്ലാം ചട്ടംകെട്ടി. നിശ്ചിതസമയത്തിൽ വളരെ ആഘോഷത്തോടുകൂടി ദശരഥ മഹാരാജാവും പരിവാരങ്ങളും അയോദ്ധ്യയിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു. നാലുദിവസത്തെ യാത്രകൊണ്ടു് അവർ വിദേഹരാജ്യത്തിൽ എത്തി. ജനകമഹാരാജാവു് അത്യന്തസന്തോഷ

ത്തോടും, ആഡംബരത്തോടുംകൂടി ഇവരെവന്നു എതിരോ
റും, എത്രയും മധുരമായി ഇങ്ങനെ സ്വാഗതം പറകയും
ചെയ്തു.

“എന്റെ ക്ഷണത്തെ സ്വീകരിച്ചു് ഇത്ര ഭൃശം യാത്ര
ചെയ്ത വന്നു് എന്റെ മന്ദിരത്തെ അലങ്കരിച്ചിരിക്കുന്ന ഭൃശ
ഹിതനായ ദശരഥമഹാരാജാവിനു് ഞാൻ വന്ദനം പറ
ഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. അവിടത്തേയ്ക്കു വഴിയിൽ യാതൊരു സുഖ
ഭേദം ഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. അങ്ങേ
കാണുന്നതിനു് അത്യാനന്ദത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന എന്റെ
സകല പ്രജകൾക്കുവേണ്ടിയും, അച്ഛനെ കാണാനുള്ള കൈ
തുകത്തോടു കൂടിയിരിക്കുന്ന അവിടത്തെ പുത്രന്മാർക്കുവേണ്ടി
യും ഞാൻ അവിടത്തേയ്ക്കു സ്വാഗതം പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു.
ഭവദവേദാംഗാദിപാരംഗതനായ വസിഷ്ഠമഹർഷിർക്കും, മ
റ്റുള്ള പൂജ്യന്മാരായ സകല മഹർഷിമാർക്കും, വിദ്വാന്മാ
ർക്കും സ്വാഗതം. അത്യുൽകൃഷ്ടമായിരിക്കുന്ന സൂര്യവംശവു
മായി എനിക്കു മൈത്രിയു സംഗതി വന്നതിനാൽ എന്റെ
വംശം എത്രയും സമൃത്തമായിത്തീർന്നു എന്നു ഞാൻ വി
ചാരിക്കുന്നു. ഞാൻ പരമഭാഗ്യവാൻതന്നെ; സംശയമില്ല.
നാളെ പ്രഭാതത്തിൽ തന്നെ കർമ്മങ്ങൾ ആരംഭിക്കാം. അ
സ്തമയത്തിനു മുമ്പായി വിവാഹകർമ്മത്തെ സമാപിപ്പിക്ക
ണമെന്നാണു് എന്റെ ആഗ്രഹം.

ജനകമഹാരാജാവു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞതിനു മറുപ
ടിയായി ഭൃശഹൃദയം ദശരഥൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“ദാനം ദാതാവിന്റെ ഔദാര്യത്തെ പ്രത്യക്ഷമാക്ക
ുന്നു” എന്നാണല്ലോ മഹർഷിമാർ പറയുന്നതു്. എന്നാൽ

അവിടത്തെ പവിത്രമായ കീർത്തിയും, സൽഗുണങ്ങളും തന്നെ അവിടത്തെ ദാനത്തിന് മാഹാത്മ്യം ഉണ്ടാക്കുന്നുണ്ട്. ജനകമഹാരാജാവിന്റെ ഭക്തായും ലോകപ്രസിദ്ധമായ ഒന്നാണു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തിനുള്ള നിഷ്കന്ദഷ തപവും സുപ്രസിദ്ധമാണു്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമ്മാനവും, അനുഗ്രഹവും എന്റെ വംശത്തിനു ബഹുമാനകരമായിട്ടാണു് ഞാൻ ഗണിച്ചിരിക്കുന്നതു്.”

ഇങ്ങനെ ദശരഥൻ ഹൃദയപൂർവകമായി പറഞ്ഞതിനെ ജനകൻ പുത്രനും സന്തോഷത്തോടുകൂടി കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. അനന്തരം ഓരോ വിനോദങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടും കാഴ്ചകൾ കണ്ടും അർദ്ധരാത്രിയാകുന്നിടത്തോളം എല്ലാവരും കഴിച്ചു. രാമലക്ഷ്മണന്മാർ അത്യന്താഹ്ലാസത്തോടുകൂടി തങ്ങളുടെ പ്രിയപ്പെട്ട അച്ഛനെ വന്നു കണ്ടു വന്നങ്ങി. തന്റെ ഉത്തമസുഹൃത്തും, പരമയോഗ്യനുമായ ജനകമഹാരാജാവിന്റെയും, തന്റെ യോഗ്യനുമായ ഉഷ്ണപുത്രന്മാരുടേയും സാന്നിദ്ധ്യത്താൽ പ്രധനമായ ദശരഥമഹാരാജാവിനു് അന്നു രാത്രിയിൽ ഉണ്ടായ സന്തോഷം അവില്ലാത്തതായിരുന്നു. നക്ഷത്രങ്ങൾ അവയുടെ മനോഹരങ്ങളായ രശ്മികളെ മിഥിലാപുരിയുടെ ഗോപുരങ്ങളിൽ പതിപ്പിച്ചു ശുഭമായ ഒരു രാത്രിയാണെന്നു ഗ്രഹമായി സൂചിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അന്നത്തെ കർമ്മങ്ങളെല്ലാം സമാപിച്ചതിന്റെശേഷം എല്ലാവരും സുഖമായി ഉറങ്ങി.

൫.

ഒരുക്കങ്ങൾ.

വിശ്വവിഖ്യാതമായ മിഥിലാപുരിയിൽ ദശരഥമഹാരാജാവു തന്റെ നാലു കമാന്മാരോടുംകൂടി ഇങ്ങനെ താമസിക്കുമ്പോൾ കേകയരാജാവിന്റെ പുത്രനായ യുധാജിതൻ്റെ അവിടെ വന്നെത്തി. ദശരഥൻ തന്റെ പുത്രന്മാരുടെ വിവാഹത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചു് “സർവാണി” മുതലായവനടത്തിയ ദിവസമാണ് അദ്ദേഹം വന്നതു്. ക്രമപ്രകാരമുള്ള ആചാരോപചാരങ്ങൾ ചെയ്തതിന്റെശേഷം യുധാജിതൻ്റെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“മഹാരാജാവേ! എന്റെ അച്ഛനായ കേകയമഹാരാജാവു് അങ്ങയ്ക്കു ക്ഷമപറഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെയും അങ്ങു വംശത്തിന്റെയും ക്ഷേമത്തിനായി പ്രാർത്ഥിക്കയും ചെയ്യുന്നു. എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട സഹോദരിയായ കൈകേയിയുടെ പുത്രനെ കാണാനായിട്ടാണു ഞാൻ ഇപ്പോൾ വന്നതു്. ഗുണോൽക്കരവകൈകളു ഭരതൻ അവന്റെ അച്ഛനെ അറുകരിക്കുന്നു എന്നു കാണുന്നതിൽ ഞാൻ വളരെ സന്തോഷിക്കുന്നു. പരാക്രമശാലിയായ ആ യുവാവനെ കാണാൻ ആഗ്രഹിച്ചാണു് എന്റെ അച്ഛൻ എന്നു അയച്ചിരിക്കുന്നതു്. എനിക്കുതന്നെയും അത്യന്തം താല്പ്യമുള്ള ഈ കല്പനയെ അനുവർത്തിക്കുന്നതിനായി ഞാനുശഃചയാടുകൂടി ഞാൻ അയോദ്ധ്യാനഗരിയിൽ എത്തി. അവിടെ ചെന്നപ്പോൾ നിങ്ങൾ ഇവിടെയാണെന്നു് അറിഞ്ഞു ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടു് വെളുപ്പെട്ടുപോന്നതാണു്. അതി

രാവിലെ പുറപ്പെട്ട് രാത്രി അധികം ഇരുട്ടാകുന്നിടത്തോളം ഞാൻ യാത്രചെയ്താണ് ഇവിടെ വന്നെത്തിയത്. ഇപ്പോൾ അവിടത്തെയും, എന്റെ ഭാഗീനേയ്നേയും കാണുകയാൽ എന്റെ ക്ഷീണത മുഴുവൻ തീർന്നിരിക്കുന്നു.”

ദശരഥമഹാരാജാവു തന്റെ പ്രിയതമയായ കൈകേയിയുടെ സഹോദരനെ ഉചിതങ്ങളായ വാക്കുകളെക്കൊണ്ടു സൽക്കരിച്ചിരുന്നു.

സൂര്യൻ അതിമനോഹരമായ കാന്തിയോടുകൂടി ഉദിച്ചുയർന്നു. ദശരഥമഹാരാജാവു തന്റെ പുത്രന്മാരോടും വസിയുനോടുംകൂടി പാവനമായ യജ്ഞത്തിന് സന്നദ്ധനായി. രാമലക്ഷ്മണന്മാർ വിശേഷമായ വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ ധരിച്ചു വിധിപ്രകാരമുള്ള കർമ്മങ്ങളെല്ലാം നടത്തിയതിന്റെ ശേഷം അച്ഛന്റെ സമീപത്തിൽ ചെന്നുനിന്നു. അനന്തരം വസിയുൻ ജനകമഹാരാജാവിനോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ദശരഥമഹാരാജാവു തന്റെ യോഗ്യന്മാരായ പുത്രന്മാരോടുകൂടി കർമ്മങ്ങളെല്ലാം സമാപിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ഇതാ സന്നദ്ധനായി നില്ക്കുന്നു. ഭാതാവു ഭാനുവാങ്ങുന്ന വനം തമ്മിൽ ചെയ്യുന്ന പരിശുദ്ധമായ വാഗ്ദാനത്തെ ഭാനത്തോളം മാഹാത്മ്യമുള്ളതാണ്. എന്താൽ അവിടത്തെ മഹത്വമുള്ള വാഗ്ദാനത്തെ സമ്മാനങ്ങളെക്കൊണ്ടു സ്ഥിരമാക്കിയെങ്കിൽ വിവാഹകർമ്മം ആരംഭിക്കാമായിരുന്നു.”

ജനകൻ അതിനു മറുപടി പറഞ്ഞതു ഇപ്രകാരമായിരുന്നു:—

എന്റെ രാജ്യവും എനിക്കുള്ള സകല വിഭവങ്ങളും എന്റെ സ്നേഹിതനായ ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ സ്വന്തമാണല്ലോ. എന്റെ കൊട്ടാരം അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൊട്ടാരം തന്നെ. എന്റെ പുത്രിമാർ വിധിപ്രകാരമുള്ള കമ്മങ്ങൾ എല്ലാം കഴിച്ച് ഇതാ വന്നുചേർന്നിരിക്കുന്നു. ഞാനും ഈ ജപലിച്ച്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന അഗ്നികുണ്ഡത്തിന്റെ സമീപത്തിൽ സന്നദ്ധനായി നിൽക്കുന്നു. ശ്രദ്ധോടെ മുറ്റം ത്തവും സന്നിഹിതമായിരിക്കുന്നു. ഇനി വേണ്ടതെല്ലാം യോഗ്യനായ വസിയുമഹർഷിക്കുതന്നെ അറിയാവുന്നതാണ്. അത്യന്തമായ ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രന്മാരോടുകൂടി വിവാഹമണ്ഡപത്തിൽ പ്രവേശിക്കട്ടെ. പൂജ്യനായ വസിയുമഹർഷി മന്ത്രപുരസ്സരം മംഗളകാമായ വിവാഹകർമ്മവും നടത്തട്ടെ.”

സ.

വിവാഹം

വസിയുമഹർഷി ജനകമഹാരാജാവിനേയും വിശ്വാമിത്രനെയും, ശതാനന്ദനേയും മറ്റും അഗ്നികുണ്ഡത്തിന്റെ ചുറ്റും നിറുത്തി സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളെ അർപ്പിച്ച് ചെയ്ത് അഗ്നിയിൽ ജപലിപ്പിച്ചു. അഗ്നിയിൽ വിധിപ്രകാരം പൂജിച്ചു പരിശുദ്ധമായ മന്ത്രോച്ചാരണവും നടത്തി.

സുന്ദരിയായ സീത വളരെ സാവധാനമായി അടുത്തുവന്നു. അവളുടെ കോമളമായ മുഖം വിവാഹകാലത്തുള്ള മനോഹരമായ ലജ്ജയാൽ അതിമനോഹരമായി ശോഭി

ച്ചു. രാമനും പ്രസന്നതയോടുകൂടി അടുത്തുചെന്നു. ജനക മഹാരാജാവു സുകുമാരിയായ സീതയെ രാമന് അഭിമുഖമായി നിറുത്തി, കുരു പിതാവിന്റെ വാസല്യത്തോടുകൂടി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ അത്യന്തം പ്രിയപ്പെട്ട പുത്രിയായ സീതയാണിവൾ. ഇവൾ പു്യന്റെ പ്രാണനാണ്. കുമാരാ! മേലാൽ ഇവൾ നിന്റെ വിശ്വസ്തഭായ്യയായിരിക്കട്ടെ. നിന്റെ സമ്പത്തിനും, ആചത്തിനും ഇവൾ ഓഹരിക്കാരിയാകുന്നു. ഏതു കാലത്തിലും ഏതു ദേശത്തിലും ഇവൾ നിന്നോടുകൂടിത്തന്നെ ഇരിക്കട്ടെ. ഇവളെ സന്തോഷകാലത്തിലും, സന്താപഃകാലത്തിലും നീ ഒരുപോലെ ആദരിക്കണം. ഇനി നിങ്ങൾ പരസ്പരം കരഗ്രഹണം ചെയ്യുവിൻ. വിശ്വസ്തയായ ഭായ്യ തന്റെ ഭർത്താവിനു, പാദാർത്ഥത്തെ വേർപെടാത്ത നിഴൽപോലെയാണ്. രാമൻ ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോഴും, മരിക്കുമ്പോഴും എന്റെ പ്രിയപുത്രിയായ സീത രാമനോടു കൂടിയുണ്ടായിരിക്കും.”

വൃദ്ധനായ ജനകമഹാരാജാവിന്റെ കണ്ണുകളിൽ ആനന്ദാശ്രുക്കൾ നിറഞ്ഞു. സകല ജനങ്ങളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഗ്രഹം സഫലമാകണമെന്ന് ആശംസിച്ചു. ഒടുവിൽ ദമ്പതിമാരുടെ ശിരസ്സിൽ ജനകൻ പാവനമായ ജലബിന്ദുക്കളെ അർപ്പണം ചെയ്തു.

അനന്തരം വിധിപ്രകാരമുള്ള കർമ്മങ്ങളോടും മേൽ പ്രകാരമുള്ള ഉപദേശങ്ങളോടും കൂടി സീതയുടെ അനുജത്തിയും അതിസുന്ദരിയുമായ ഉഷ്മീളയെ ലക്ഷ്മണനെക്കൊ

ണ്ടും, ജനകമഹാരാജാവിന്റെ സഹോദരന്റെ പുത്രിമാരും സുഹൃത്തുക്കളും ആയ ശ്രീതകീർത്തിയേയും മാന്യവിയേയും ഭാരതരത്നംപ്രദാനംകൊണ്ടും പാണിഗ്രഹണം ചെയ്യിച്ചു. പാണിഗ്രഹണാനന്തരം വസിഷ്ഠാദി മഹർഷിമാർ മന്ത്രോച്ചാരണം ചെയ്തയും, ദമ്പതിമാർ ഉജ്ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന അഗ്നിഷണ്ഡത്തെയും, പൂജനയായ ജനകമഹാരാജാവിനെയും, പരിശുദ്ധന്മാരായ മഹർഷിമാരെയും പ്രദക്ഷിണംചെയ്തും ചെയ്തു. ദമ്പതിമാരുടെ മേൽ സുമനസ്സുകൾ പൂർണ്ണമായിച്ചെയ്തു. വിശേഷമായ ഗാനവും, വാദ്യോപാഷ്ടവും ഉണ്ടായി. അനന്തരം ഈ വക ആരാധാഷങ്ങളുടെ മദ്ധ്യേദമ്പതിമാർ വീണ്ടും മൃഗപ്രാവശ്യം അഗ്നികണ്ഠത്തെ പ്രദക്ഷിണംചെയ്തുകൊണ്ടു് അന്തഃപുരത്തിൽ പ്രവേശിക്കയും, പുറവാസികൾ വിവാഹമഹോത്സവം യഥായോഗ്യം കൊണ്ടാടുകയും ചെയ്തു.

. ൭.

അയോധ്യയിലേയ്ക്കു മടങ്ങിവന്നതു്.

ഭാര്യാസമേതന്മാരായ പുത്രന്മാരോടും, പരിവാറങ്ങളോടുംകൂടി മഹാഭഗവാനായ ദശരഥമഹാരാജാവു് തിരിയെ അയോധ്യയിലേയ്ക്കു് എഴുന്നള്ളി. പെരുന്മാർ അയോധ്യാനഗരത്തെ വളരെ മനോഹരമായി അലങ്കരിച്ചിരുന്നു. വാദ്യോപാഷ്ടങ്ങളാലും കണ്ണാനന്ദകരങ്ങളായ മംഗളഗാനങ്ങളാലും നഗരം മുഴുവൻ മുഖരിതമായിത്തീർന്നു. സുരഭികളായ പൂഷ്പങ്ങൾ രാജവീഥികളിൽ വിതറി, പൊരന്മാർ ത

ങ്ങളുടെ സന്തോഷത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചു. വിശേഷമായ വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ അണിഞ്ഞു്, പുരവാസികളായ സ്രീപുരുഷന്മാർ ആഖ്യാലവൃദ്ധം രാജാവിനെ എതിരേല്ക്കുന്നതിനു സന്നദ്ധരായിനിന്നു. മഹാരാജാവും പരിവാരങ്ങളും അടുത്തത്തിയപ്പോൾ അവരുടെ ആസ്ഥിതികളിലും മംഗള പ്രാർത്ഥനകളിലും അവർ തങ്ങളുടെ ഭക്തിയേയും, രാജകുടുംബത്തോടുള്ള സ്നേഹത്തേയും പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തി. പെൺവന്മാരുടെ ഈവിധമുള്ള ആഹ്ലാഷങ്ങളുടേയും മഹർഷിമാരുടെ അശീർവ്വചനങ്ങളുടെയും ഇടയിൽ മഹാരാജാവു് പുരപ്രവേശനം ചെയ്തു ഹിമവൽശിഖരതുല്യമായ തന്റെ കൊട്ടാരത്തിലേക്കു് എഴുന്നള്ളുകയും ചെയ്തു.

കൌസല്യ, കൈകേയി, സുമിത്ര ഈ മൂന്നു രാജ്ഞികളും അത്യാനന്ദത്തോടുകൂടി അവരുടെ പുത്രന്മാരുടെ സുകുമാരികളായ മഹിഷികളെ ആശ്ശോഷിച്ചു. ആ യുവതികളും അവരുടെ പുതിയ മാതാക്കളുടെ വാസല്യപൂർവ്വകമായ ലാളനകൾക്കു് അധീനകളായിനിന്നു്. പുതിയ ദമ്പതികളെ ഏല്പാവരം അഭിനന്ദിച്ചു. ദമ്പതിമാർ ആചാരാനുസരണമായുള്ള സകല കർമ്മങ്ങളും നടത്തി, അത്യുന്നതങ്ങളായ സുധങ്ങളിൽ സുഖമായി പാർത്തു. യുവാക്കന്മാരായ ആ രാജകുമാരന്മാർ ഭാര്യമാരുടെ പ്രേമപുരസ്സുരമായും, പുരവാസികളുടെ ഭക്തിപൂർവ്വകമായും ഉള്ള ശ്രദ്ധകളാൽ സന്തുഷ്ടചിത്തന്മാരായി. എന്നാൽ സകലൈശ്വര്യങ്ങളും പരിപൂർണ്ണമായി ഉണ്ടായിരുന്ന ആ രാജകുമാരന്മാർ പ്രജകളോടുള്ള സ്നേഹാദരങ്ങളിലാണു് അധികമായ താൽപര്യത്തെ പ്രദർശിപ്പിച്ചതു്.

ഇങ്ങനെ ആ രാജകുമാരന്മാർ സുഖമായി താമസിക്കുമ്പോൾ വൃദ്ധനായ ദശരഥമഹാരാജാവു ഒരു ദിവസം ശാന്തമാനസനായ ഭരതനെ വിളിച്ച് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയപുത്രാ! നിന്റെ അമ്മാവനായ യുധാജിത്തു അതി ദൂരത്തിലുള്ള കേകയരാജ്യത്തിൽനിന്നു നിന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകാനായിട്ടാണ് വന്നിരിക്കുന്നത്. നിന്റെ അന്യന്തം പ്രിയപ്പെട്ട വചിയച്ഛനെ പോയിക്കണ്ടു് അദ്ദേഹത്തോടുകൂടി കുറേനാൾ താമസിച്ചുപോരണം.”

ഭരതൻ ഇതിനെ ആദരപൂർവ്വം കേട്ടു തന്റെ പ്രിയസഹോദരനായ ശത്രുഘ്നനോടുകൂടി കേകയരാജ്യത്തിലേക്കു പോകുന്നതിനു തയ്യാറായി. രാമ-ലക്ഷ്മണന്മാരോടു് അവർ യാത്രപറയാനായി ചെന്നപ്പോൾ അവരുടെ കണ്ണുകളിൽ ജലംനിറഞ്ഞു. അച്ഛരേണ മടങ്ങിവരാമെന്നിരുന്നിട്ടും ആ അല്പകാല വിരഹത്തെന്നു യുവാക്കന്മാരായ ആ സഹോദരന്മാർക്കു് അതിദുസ്സഹമായി തോന്നി. ഭാരത-ശത്രുഘ്നന്മാർക്കു് തങ്ങളുടെ അർത്ഥാത്മ്യമുള്ള മാതാപിതാക്കന്മാരെയും വിശേഷിച്ചും, തങ്ങളാൽ വരിക്കപ്പെട്ട ആ പുതിയ രാജകന്യകകളേയും പിരിഞ്ഞുപോകണമല്ലോ എന്നോർമ്മപ്പോൾ ഉണ്ടായ ദുഃഖവും അല്പമല്ലായിരുന്നു. ഏതായാലും ഒരു വിധത്തിൽ അവരോടല്ലാം യാത്രപറഞ്ഞു തങ്ങളുടെ മാതൃലനോടും, പരിവാരങ്ങളോടുംകൂടി കേകയരാജ്യത്തിലേക്കു് പുറപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

ധർമ്മനിഷ്ഠകൊണ്ടു് ഈശ്വരാനുഗ്രഹത്തിനു പാത്രമായി ഭവിച്ചു രാമൻ തന്റെ അച്ഛനെ അളവില്ലാത്ത

സ്നേഹത്തോടു കൂടി സേവിച്ചുവന്നു. അച്ഛന്റെ കല്പന എന്തുതന്നെ ആയിരുന്നാലും അതിനെ തന്റെ കർത്തവ്യകർമ്മമായി രാമൻ ഗണിച്ചുവന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം എല്ലാ ജ്യോഴിം പ്രജാക്ഷേമത്തിൽതന്നെ താല്പരമായിരുന്നു. തന്റെ അമ്മയുടെ പ്രസാദത്തിനു വേണ്ടി എന്തും ചെയ്യുന്നതിന് അദ്ദേഹത്തിനു രീരെ മടിയില്ല. തന്നെക്കാൾ പ്രായമേറിയവരോടും ചാച്ചുക്കാരോടും അദ്ദേഹത്തിന് അതിയായ ആദരവും ഉണ്ടായിരുന്നു. . തന്നിമിത്തം സകലജനങ്ങളും അദ്ദേഹത്തെ അനുഗ്രഹിക്കയും ശ്ലാഘിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഒരുസ്മിക്ക ഒരു പുരുഷനെ എത്രത്തോളം സ്നേഹിക്കയും വിശ്വസിക്കയും ചെയ്യാമോ, അത്രത്തോളമോ അതിലധികമായിട്ടോ സീത രാമനെസ്നേഹിക്കയും വിശ്വസിക്കയും ചെയ്തുവന്നു. സീതയുടെ ഹൃദയത്തിൽ രാമന്റെ കോമളവിഗ്രഹം പ്രതിഷ്ഠിതമായിരുന്നു. തന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാരാൽ തനിക്ക് അനുഭവപരമായ ഭാര്യയായി തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ടിരുന്നതുകൊണ്ടും, വിശേഷിച്ച് അനുപമമായ സൗന്ദര്യം കൊണ്ടും, നിഷ്കളങ്കമായ ശീലഗുണംകൊണ്ടും സീത രാമന്റെ ഗാഢമായ അനുരാഗത്തിനു പാത്രമായി ഭവിച്ചു. രാമന് ഒരു പ്രത്യേകമായ ശരീരം ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നുള്ളു. അദ്ദേഹം പരമാർത്ഥത്തിൽ സീതയുടെ ഹൃദയത്തിൽ തന്നെയാണ് വസിച്ചിരുന്നതു്.

അന്യോന്യാനുരാഗത്താൽ ദമ്പതിമാർക്കുണ്ടാകാവുന്ന അളവില്ലാത്ത ആനന്ദത്തോടു കൂടി കുറേക്കാലം സീതാരാമന്മാർ ഇങ്ങനെ കഴിച്ചു. പ്രതിദിനം സീതയുടെ സൗന്ദര്യം

യുവും, ശീവഹൃത്തുങ്ങളും അധികമധിരം പ്രകാശിച്ചുവന്നു. ലക്ഷ്മീയോടൊന്നിച്ചു വിഷ്ണു എങ്ങനെയോ അങ്ങനെയെന്ന സീതയോടൊന്നിച്ചു രാമൻ കാലത്തെ നയിച്ചു. ഇങ്ങനെയൊന്നിടത്തും, മാസങ്ങളും അനവധി കഴിഞ്ഞു.

ര ാ മ ാ യ ണ ള .

പുസ്തകം ൨.

വനഗമനാദേശം.

൧

ആലോചനാസഭ.

കുമാരന്മാരായ ഭരത-ശത്രുഘ്നന്മാർ കേകയരാജ്യത്തിൽ
 എത്തി. അവിടത്തെ അശപപതി എന്നുപേരുള്ള വലിയ
 രാജാവു് വലിയച്ഛന്റെ വാത്സല്യത്തോടുകൂടി അവരെ
 സ്വീകരിച്ചു. ദശരഥമഹാരാജാവു്, തന്റെ പുത്രന്മാർ
 അവരുടെ വലിയച്ഛന്റെ സ്നേഹദാദാങ്ങൾക്കു പാത്രങ്ങളാ
 യ് കേകയരാജധാനിയിൽ എത്രയും സുഖമായി താമസിക്കു
 ന്നു എന്നുതന്നെ രാപ്പകൽ വിശ്വസിച്ചു അശപസിച്ചുവ
 ന്നു. ദശരഥൻ തന്റെ യോഗ്യന്മാരായ കുമാരന്മാരെക്കുറി
 ച്ചു സ്വന്തം പ്രാണനേക്കാൾ സ്നേഹമുണ്ടായിരുന്നു. അ
 വർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിക്രമമേറിയ കരങ്ങളും പാദങ്ങളും
 ആണെന്ന് അദ്ദേഹം വിചാരിച്ചുവന്നു. എന്താൽ ഈയോ
 ഗ്യന്മാരായ നാലുകുമാരന്മാരിൽവെച്ചു പരമയോഗ്യനായ
 രാമനെക്കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തിനു വിശേഷിച്ചൊരു വാത്സ
 ല്യമുണ്ടായിരുന്നു. രാമൻ ദശരഥന്റെ ആത്മാവായിരുന്നു.
 രാമന്റെ സദാചാരം, ഗവ്വിലായ്ക്കു, അതുതപരാക്രമം ഇതു
 കളകൊണ്ടും, വിശേഷിച്ചു് എല്ലാപുത്രന്മാരിലുംവെച്ചു മൂ
 ്ലുള്ളവനായിരുന്നതുകൊണ്ടും രാമന്റെപേരിൽ ദശരഥനു
 ണ്ടാമിരുന്ന ഈ പ്രത്യേക പ്രതിപത്തിയെക്കുറിച്ച് അതുത

ഐസാനില്ലാല്ലാ. രാമന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങൾ അവ
 സ്തന്നീയങ്ങൾ ആയിരുന്നു. നല്ല വിനയത്തോടുകൂടിയ സം
 ഭാഷണം, എപ്പോഴും ശാന്തതയോടുകൂടിയ, പെരുമാറ്റം ഒ
 രിക്കലും ഇളകാത്ത സന്മാർഗ്ഗനിഷ്ഠ, സർവ്വപരി തനിക്കു
 തന്നെ അറിവുള്ള തന്റെ പരാക്രമത്തെ കുറിച്ചു തീരെ ഗ
 വ്മില്ലായ്ക്ക, ഈ വിശിഷ്ടഗുണങ്ങൾ രാമനിൽ എല്ലാവരും
 പ്രത്യക്ഷമായി കണ്ടിരുന്നു. കോപാദിദുശ്ശീലങ്ങൾ അദ്ദേ
 ഹത്തെ തീരെ ഖൊയിച്ചിരുന്നില്ല. യുദ്ധത്തിൽ പിന്തിരി
 ക എന്നത് ഒരിക്കലും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. സീന്ധാരായ യോദ്ധാ
 കളുടെ കൂട്ടത്തിൽ രാമൻ അതിയീരനായിരുന്നു. തന്നെ
 ക്കാൾ വയസ്സുമുപ്പുള്ളവരുടെ ഉപദേശങ്ങളെയും, അവർ
 പറയുന്ന കഥകളെയും പുത്രയും ശ്രദ്ധയോടെ അദ്ദേഹം
 കേട്ടുവന്നു. വിദഗ്ദ്ധനാതം ബുദ്ധിമാന്മാരും ആയ ആളുകളെ
 ക്കറിച്ച് വളരെ ബഹുമാനവും ഉണ്ടായിരുന്നു. സത്യത്തെ
 ലാഭിക്കുന്ന വാക്കുകളും ക്രിയകളും രാമനിലു. ജനങ്ങളെ ക്ക
 റിച്ച് രാമനും രാമനെ ക്കറിച്ച് ജനങ്ങൾക്കും അതിവാത്സ
 ഴ്യം ഉണ്ടായിരുന്നു. പരിശുദ്ധന്മാരായ ബ്രാഹ്മണരിൽ രാ
 മൻ വളരെ വിനയമുള്ളവൻ ആയിരുന്നു. സാധുക്കളും അ
 സഹായന്മാരും ആയ ജനങ്ങളെ ക്കറിച്ച് രാമനു വിശേഷ
 ഷിച്ഛെയാത പ്രതിപത്തി ഉണ്ടായിരുന്നു. രാമൻ തന്റെ വം
 ശത്തിന്റെയും, പ്രജാസമൂഹത്തിന്റെയും, പ്രാണനായിര
 ന്നു. കീർത്തിക്കു് അസ്സഭമായും, സ്വർഗ്ഗലാഭത്തിനു ഹേ
 തുവായും തീരുന്ന വിചാരങ്ങളേ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയ
 ത്തിൽ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. നിസ്സാരകാര്യങ്ങളെ കുറിച്ചു
 വളരെ പറയുന്ന സംപ്രദായം രാമനിലു. രാമൻ എന്തി
 നെക്കുറിച്ചെങ്കിലും പ്രസംഗിക്കുമ്പോഴും, വല്ലതിനും മറുപ
 ടിപറയുമ്പോഴും ഉള്ള വാക്ചാതുര്യം വാഗ്ദേവിക്കുതന്നെ

യും അന്യരപ്പെടത്തക്കതായിരുന്നു. വേദവേദാന്തങ്ങളിൽ അദ്ദേഹത്തിനുള്ള പാണ്ഡിത്യം അന്യാദൃശമായിരുന്നു. ആ യുദ്ധാത്മാസത്തിൽ ദശരഥനെപ്പോലും രാമൻ അതിശയിച്ചിരുന്നു. ബുദ്ധിമാന്മാരായ ഋഷികളാലും ഗുരുക്കന്മാരായ തന്റെ വംശത്തിന്റെ സംപ്രദായപ്രകാരം വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്തിക്കപ്പെട്ട രാമൻ അനന്യസാധാരണങ്ങളായ ഗുണങ്ങളോടുകൂടി വളർന്നു. സൈന്യങ്ങളെ യുദ്ധകൃമങ്ങൾ അഭ്യസിപ്പിക്കുന്നതിലും, അവയെ നയിക്കുന്നതിലും അസാധാരണമായ സാമർത്ഥ്യം രാമനുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ തന്റെ സാമർത്ഥ്യത്തെയും സമയത്തെയും, പ്രജാക്ഷേമത്തിലായിരുന്നു അദ്ദേഹം വളരെ താൽപര്യത്തോടുകൂടി ഉപയോഗിച്ചുവന്നത്.

തന്റെ പുത്രന്റെ അന്യാദൃശങ്ങളായ ഈ ഗുണങ്ങളെക്കുറിച്ച് ദശരഥൻ വളരെ സന്തോഷിച്ചുവന്നു. അദ്ദേഹം ദീർഘകാലമായി ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന നൗരവദമനിയ രാജ്യഭാരശ്രമത്താലും, വിശേഷിച്ചു വാല്കൃത്താലും ഈ സന്ദർഭത്തിൽ വളരെ ക്ഷീണിച്ചിരുന്നു. അതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിന് ആ വക ശ്രമങ്ങളെ കുറേ ത്വന്തിക്കി സ്വസ്ഥമായിരിക്കണമെന്നു മോഹമുണ്ടായിത്തുടങ്ങി. അദ്ദേഹം കൂടക്കൂടെ ഇങ്ങനെ ആലോചിച്ചുവാനു: --“ഞാൻ ഏറ്റവും വൃദ്ധനായി. എന്റെ ജീവിതകാലത്തിന്റെ അവധി ഏകദേശം സമീപിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്റെകാലം അവസാനിക്കുന്നതിന് മുമ്പായിരാമനെ സിംഹാസനാനുരൂപനാക്കി ഈ വാല്കൃതശയിൽ പുനീഷ് അവശ്യം വേണ്ടതായ സൈപരതയെ ഇനി അനുഭവിക്കാമോ? വളരെ പുരാതനമായുള്ള എന്റെ ഈ രാജ്യത്തെ യുവാവായ രാമനെ ഏൽപ്പിക്കുന്നതിൽ

തരക്കേടൊന്നും വരികയില്ലയോ? എന്റെ പ്രജകൾക്കു അതുസമ്മതമായിരിക്കുമോ? എനിക്കിനി സായുജ്യം സമ്പാദിക്കാൻ ആവശ്യമായതു അനുവർത്തിക്കാനായി വാനപ്രസ്ഥാശ്രമത്തിൽ പ്രവേശിക്കുതൊ?”

മഹാരാജാവു് ഇപ്രകാരമുള്ള ആലോചനകളോടു കൂടി ദിവസങ്ങൾ കഠേ കഴിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശ്യം രാമനെ യുവരാജാവായി അഭിഷേകം കഴിക്കണമെന്നായിരുന്നു. അനന്തരം മന്ത്രിമാരോടു് അദ്ദേഹം ഈ കാര്യത്തെക്കുറിച്ച് ആലോചിച്ചു. ഭൂമിയിലും ആകാശത്തിലും അസാധാരണങ്ങളായ ചില പ്രകൃതിഭേദങ്ങൾ ആയിട കാണപ്പെട്ടു. രാജാവിൻ ക്ഷീണത ക്രമേണ വർദ്ധിച്ചു. തന്റെ അവസാനം എത്രയും സമീപിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നിത്തുടങ്ങി. പൂണ്ണചന്ദ്രന്റെ പ്രഭാപുരംപോലെ രാമന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങൾ രാജ്യം ആസകലം വ്യാപിച്ചു ജനങ്ങളെ ആഘോഷിപ്പിക്കുന്നുണ്ടെന്നുള്ള വിവരവും അദ്ദേഹത്തിനു തീർച്ചയായി. തന്റെ അഭിലാഷവും, രാജ്യക്ഷേമത്തിനുള്ള തന്റെ കർത്തവ്യകർമ്മവും അറിയപ്പെട്ടിരുന്നതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശ്യം സാധിക്കുന്നതിനു് അശേഷം പ്രയാസമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ദശരഥമഹാരാജാവു തന്റെ മന്ത്രിമാരെയും നാട്ടിലെ പ്രഭുക്കന്മാരെയും ദേശാന്തരങ്ങളിലുള്ള രാജാക്കന്മാരെയും ക്ഷണിച്ചുവരുത്തി. എന്നാൽ ഈ ക്ഷണപ്രകാരം ജനകമഹാരാജാവും, കേകയരാജാവായ അശ്വപതിയും വന്നില്ല. ആ രാജാക്കന്മാരുടെ അടുക്കൽ ആലോചനാസഭയുടെ തീരുമാനം ദൂതന്മാർ മുഖേന അറിയിക്കാമെന്നു ദശരഥൻ നിശ്ചയിച്ചു.

സഭകൂട്ടുന്നതിനു നിശ്ചയിക്കുന്നദിവസം ഓരോ രാജാക്കന്മാരും പ്രഭുക്കന്മാരും, മന്ത്രിമാരും, രാജ്യത്തിലെപ്രധാന കുടിയാന്മാരും എല്ലാം സഭാമണ്ഡപത്തിൽ ക്രമേണ വന്നു ചേർന്ന്, അവരവർക്കു ഒരുക്കിയിരുന്ന ആസനങ്ങളിൽ ഇരിപ്പായി. ഈ മഹാസഭസ്സിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ ദശരഥൻ ദേവസഭസ്സിൽ ഇന്ദ്രൻ എന്നപോലെ ശോഭിച്ചു.

൨.

ആലോചന.

സഭകൂടിയശേഷം ദശരഥമഹാരാജാവും എഴുന്നേറ്റു സഭാവാസികളോടു ശംഭീരസ്വരത്തിൽ എത്രയും സ്പഷ്ടമായി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“മാന്യരായ സഭസ്വരേ! എത്രയോ പുരാതനകാലം മുതലേ സൃഷ്ടിവംശരാജാക്കന്മാർ ഈ രാജ്യനിവാസികളായ പ്രജകളെ പുത്രനിർവ്വീശേഷമായ വാത്സല്യത്തോടുകൂടി ഭരിച്ചുവരുന്നു. എന്റെ പൂർവ്വന്മാരെ അനുകരിച്ച് ഞാനും പ്രജാക്ഷേമത്തിനായി വളരെ ശ്രമപ്പെട്ടു കൂടെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം. എന്റെ പ്രജകളെക്കുറിച്ച് എനിക്ക് എന്റെ മക്കളെപ്പോലെ വാത്സല്യമുണ്ട്. ഈ സിംഹാസനത്തിൽ, ഈ ശുഭ്രമായ ചരത്രത്തിൻകീഴിൽ ഇരുന്നു പ്രജാക്ഷേമത്തിനായി ഞാൻ വളരെ പ്രയത്നപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. എന്റെ പ്രയത്നം വിഫലമായിട്ടില്ലെന്നുതന്നെ ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. അനേകസംവത്സരക്കാലമായി ഞാൻ ഇങ്ങനെ അശ്രാന്തമായി ശ്രമിച്ചുവരികയാണ്. എന്നാൽ

എന്റെ ജീവിതാവധി സമീപിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു എനിക്ക് തോന്നുന്നു. അതിനാൽ ഇനി എന്റെ ജീവശേഷത്തെ സ്വസ്ഥമായി കഴിക്കണമെന്നാണ് ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നത്. ന്യായത്തേയും രാജ്യമേന്മത്തെയും ശരിയായി നടത്തുന്നതിനു മനക്കരുത്തും ശരീരബലവും വളരെ ആവശ്യമാണെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ. ഞാൻ വളരെ വൃദ്ധനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട സഭാവാസികളെ, ചിരകാലമായി ഞാൻ വഹിച്ചു വരുന്ന ഈ ഭൂവ്വരമായ ഭാരത്തെ ഇനി ഞാൻ എന്റെ പുത്രനിൽ സമർപ്പിക്കട്ടെയോ? രാമന്റെ പരാക്രമവും, പാണ്ഡിത്യവും നിങ്ങൾക്കെല്ലാവർക്കും അറിവുള്ളതാണല്ലോ. അവൻ ഗുണവിശേഷം കൊണ്ട് എന്നെ അതിശയിക്കുന്നുണ്ട്. പുഷ്യനക്ഷത്രത്തിൽ രാകാശശാങ്കൻ എന്നുപോലെ തന്റെ അച്ഛന്റെ സിംഹാസനത്തിൽ രാമൻ അധികമായി ശോഭിക്കും എന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം. അവന്റെ ശ്രദ്ധഗുണങ്ങളും, പരാക്രമവും നിങ്ങളെ ഭരിക്കുന്നതിൽ അധികസാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടി ഉപയോഗിച്ചു നിങ്ങളെ രഞ്ജിച്ചിച്ച് “രാജാവെ”ന്നുള്ള പേരിനെ അവൻ സാർവ്വമാക്കിത്തീർക്കുമെന്നുതന്നെ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ എല്ലാവരും ഈ കാര്യത്തെക്കുറിച്ച് ഗാഢമായി ആലോചിച്ച് അഭിപ്രായം പറയണം. എന്നാൽ ഞാൻ വഹിച്ചുവരുന്ന ഈ ഭാരത്തെ എന്നിൽനിന്ന് ഒഴിക്കണമെന്നാണ് എന്റെ അപേക്ഷ. എന്റെ പൂർവ്വന്മാരുടെ സിംഹാസനത്തെ സ്വന്തം യോഗ്യനായ രാമൻ തന്നെ അലങ്കരിക്കട്ടെ. എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരം ഈ കാര്യം തീർച്ചയാക്കണമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നുള്ളൂ. ഇതിനേക്കാൾ വിശേഷമായ ഒരു ആലോചനയാണ് നിങ്ങൾക്കുള്ളതെങ്കിൽ അതിനെ ഞാൻ ആദരപൂർവ്വം സ്വീക

രിക്കുന്നതാണ്. അതുകൊണ്ട് വേദം സുകരവും ഉത്തമവും ആയ വല്ലമാർഗ്ഗമോ ആലോചനയോ നിങ്ങൾക്കു തോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതിനെ സംശയംകൂടാതെ പറയണമെന്നു ഞാൻ അപേക്ഷിക്കുന്നു.”

മഹാരാജാവിന്റെ ഈ പ്രസംഗം സഭാവാസികൾ എത്രയും സന്തോഷത്തോടുകൂടി വളരെ ഉച്ചത്തിൽ അഭിനന്ദിച്ചു. പൌരന്മാർ സന്തോഷംകൊണ്ടു മത്തന്മാരായി അതിഭൂതദേശങ്ങളിലും മാറൊലിക്കൊള്ളുമാറ് അത്തുവിളിച്ചു. അനന്തരം സഭാവാസികൾ പുല്ലാവരം കൂടി ആലോചിച്ചു മഹാരാജാവിന്റെ അവശ്യപ്രകാരം ഐകകണ്ഠ്യന പറഞ്ഞ മറുപടി ഇപ്രകാരമായിരുന്നു:—

“മഹാരാജാവേ! ചിരകാലമായി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഞങ്ങളുടെ ഭക്തമത്തേ ഉദ്ദേശിച്ചു ചെയ്തുവരുന്ന അതിശയ രവഭേരിയ രാജ്യഭാർഗ്ഗമത്താൽ തിരുമേനി ഇപ്പോൾ വളരെ ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നു. യൌവനയുക്തനും സകലഗുണ സമ്പന്നനും ആയ രാജകുമാരനെ യുവരാജാവായി അഭിഷേകം ചെയ്യണമെന്നും, അദ്ദേഹംതന്നെ ഞങ്ങളെ ഭരിക്കണമെന്നും ആണ് ഞങ്ങളുടെയും അഭിപ്രായം. പരമ യോഗ്യനായ അദ്ദേഹം ഇവിടത്തെ ചരത്രത്തിൻകീഴിൽ അന്വർത്തിച്ചു യുവരാജാവായി എഴുന്നള്ളുന്നതു കാണാൻ ഞങ്ങൾ എത്രയോ സന്തോഷത്തോടുകൂടി കാത്തിരിക്കുന്നു.”

മഹാരാജാവ് ഈ മറുപടികേട്ടു വളരെ സന്തുഷ്ടനായി എങ്കിലും അവരുടെ ആശയത്തെ സ്സഷ്ടമായി അറിയണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശ്യത്തോടുകൂടി വീണ്ടും അദ്ദേഹം ശാന്തത

യോടെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—“എനിക്കു നിങ്ങളുടെ ആശയം സ്പഷ്ടമായി അറിയണം. എന്റെ മനസ്സിൽ എന്തൊരു ഉൽകണ്ഠയുണ്ടാകുന്നു. അത് എനിക്ക് അസഹ്യമായൊരവസ്ഥയിൽ അനുഭവിക്കുന്നു. ന്യായത്തോടും നീതിയോടും കൂടിയാണ് ഞാൻ രാജ്യഭാരം ചെയ്തു വരുന്നതെന്നു നിങ്ങൾ എല്ലാരുമായി വിശ്വസിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. എന്നിരിക്കുമ്പോൾ എന്റെ പുത്രനെ യുവരാജാവായി അഭിഷേകം കഴിച്ചു കാണണമെന്നു നിങ്ങൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നത് എന്തുകൊണ്ടാണെന്നു? അറിയാൻ എനിക്കു താല്പര്യമുണ്ട്.”

അവർ അതിനു പറഞ്ഞ മറുപടി താഴെ പറയുന്നപ്രകാരം ആയിരുന്നു:—

“അദ്ദേഹത്തെ യുവരാജാവായി കാണണമെന്നുതന്നെയാണു ഞങ്ങളുടെ ആഗ്രഹം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരാക്രമം അന്യാഭയമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സകലവാക്യങ്ങളും, ക്രിയകളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങളെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുന്നു. അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ കൃത്യശ്രദ്ധയുള്ളവനും, സത്യസന്ധനും, നിഷ്ഠയുള്ള ഹൃദയമുള്ള ഒരു രാജകുമാരനെ ഞങ്ങൾ ഈ ഭൂമണ്ഡലത്തിൽ ഒരിടത്തും കാണുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം സത്യത്തിന്റെ വിളനിലമാകുന്നു. സകല വിചാരങ്ങളിലും പ്രവൃത്തികളിലും അദ്ദേഹം തന്റെ സത്യനിഷ്ഠയെ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുന്നുണ്ട്. അമാനുഷമായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരാക്രമം ആർക്കും അതുതരജനകമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. പ്രബലന്മാരായ ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുന്നതിനും ദുരവഗാഹസപത്രപങ്ങളായ കിടങ്ങുകളെയും കോട്ടകൊത്തളങ്ങളെയും രോധിച്ചു സഹായീനപ്പെടുത്തുന്നതിനും അദ്ദേഹത്തിനുള്ള സാമർത്ഥ്യം വ.

സ്മയനീയംതന്നെ. എന്നാൽ ഈ മാതിരി വിജയങ്ങളാൽ ദേശാന്തരങ്ങളിലെങ്ങും പ്രഖ്യാതിയെ വ്യാപിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം തിന്റെ പുരപ്രവേശം ചെയ്യുമ്പോഴുള്ള ഗർവ്വമില്ലായ്മയും, ജനങ്ങളോടു കാണിക്കുന്ന സ്നേഹവും അന്യാദശമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹങ്ങളിലുള്ള സകലരും—സ്ത്രീകളും, കുഞ്ഞുങ്ങളും—രാമനാമത്തെത്തന്നെ സദാ സന്തോഷത്തോടെ കീർത്തിക്കുന്നു. ഞങ്ങളുടെ ഭൃഷ്ടങ്ങളിലും കഷ്ടതകളിലും അദ്ദേഹത്തിനു നിവ്യാജമായ സഹതാപം ഉണ്ട്. ഞങ്ങൾ പറയുന്ന സങ്കടങ്ങളെ അദ്ദേഹം ഏതായും താല്പര്യത്തോടുകൂടി കേൾക്കുന്നു. ഇത്ര യോഗ്യനായ ഒരു പുത്രനെ ലഭിച്ച പിതാവു പരമഭാഗ്യവാനാകുന്നു. രാമൻ ഈ രാജ്യനിവാസികളായ സകല ജനങ്ങളുടെയും ഹൃദയത്തെ ഒരുപോലെ അപഹരിച്ചിരിക്കുന്നു. നാഗരികന്മാരും നാട്ടുമ്പുറക്കാരായ കൃഷീവലന്മാരും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കരുണയ്ക്കു ദൃഷ്ടാന്തങ്ങളായുള്ള ഓരോ കഥകളെ ദിവസം പ്രതി കീർത്തിച്ചു സന്തോഷിക്കുന്നു. പുരുഷന്മാരും, ബാലന്മാരും, സ്ത്രീകളും ബാലികകളും ദിവസംപ്രതി കാലത്തും വൈകുന്നേരത്തും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിജയത്തിനായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. കീർത്തിമാനായ അദ്ദേഹത്തെ ഞങ്ങളുടെ നാഥനാക്കി സേവിക്കുന്നതിനു ഞങ്ങൾ സർവ്വാത്മനാ സന്നദ്ധരായിരിക്കുന്നു. വിശ്രുതനായ തന്റെ പിതാവിന്റെ സിംഹാസനത്തിൽ അദ്ദേഹം ആരൂഢനായി കാണുന്നതിനു ഞങ്ങൾ സർവ്വശക്തനായ ഈശ്വരനെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.”

൩.

നഗരത്തെ അലങ്കരിച്ചത്.

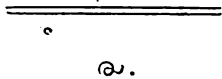
സന്ധ്യാകാലങ്ങളെല്ലാം നിവ്വിച്ചുകൊണ്ടു പരിശുദ്ധനും, ഭക്തനും ആയ രാമൻ തന്റെ പ്രിയതമയോടൊന്നിച്ചു നാരായണാലയത്തെ പ്രാപിച്ചു സർവ്വപരനായ നാരായണനെ വിധിപ്രകാരം പൂജിച്ചു രാത്രിമുഴുവനും നാരായണനാമജപത്തോടുകൂടി തൃണകടത്തിൽത്തന്നെ ശയിച്ചു ഉപവാസമായി കഴിച്ചുകൂട്ടി. സീതയും തന്റെ ഭർത്താവിനെ അനുസരിച്ചു പ്രഭാതമാകുന്നിടത്തോളം ഊരൂപരസ്മരണയോടുകൂടി ആ മുറിക്കകത്തുതന്നെ ദർശിച്ചു കിടന്നു. ചെളിച്ചുമായപ്പോൾ ശംഖനാദവും മറ്റു കോലാഹലങ്ങളും കേട്ടു തുടങ്ങി. രാമൻ വിശേഷവസ്ത്രം ധരിച്ചു പുറത്തിറങ്ങി ബ്രാഹ്മണന്മാരും മറ്റും തന്റെ അഭിഷേകത്തെ കുറിച്ചു പറഞ്ഞു. ബ്രാഹ്മണൻ ആ വിവരം ജനങ്ങളെ ധരിപ്പിച്ചു. ജനങ്ങൾ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി രാജവീഥികളിൽ വന്നുനിന്നു, പെരുമ്പറ കുഴൽ മുതലായവ ഓലാപ്പിച്ചു തുടങ്ങി. ചെരമ്പൻ, രാമനും സീതയും രാത്രിമുഴുവൻ ഉറക്കം ഒഴിഞ്ഞു ഉപവാസമായി കഴിച്ചുകൂട്ടിയതറിഞ്ഞു വളരെ സന്തോഷിച്ചു. “രാമൻ നമ്മുടെ യുവരാജാവായിരിക്കും. രാമനെ ഇന്നു കിരീടധാരണം ചെയ്യിക്കും.” എന്നുള്ള സന്തോഷകരമായ വാക്യമാണ് പ്രഭാതരവിയുടെ ഉത്സാഹകരമായ രശ്മിയോടൊന്നിച്ചു അതിഭവഗത്തിൽ സർവ്വ പരന്നു. നഗരവാസികളായ ജനങ്ങൾ ആ ബാലവൃദ്ധം, മനോഹരമായ അയോധ്യയെ അത്യുത്സാഹത്തോടു കൂടി അലങ്കരിച്ചു അതിമനോഹരമാക്കിത്തീർത്തു.

അത്യുന്നതങ്ങളായി മോഹമാഗ്നത്തോളം ഉയർന്നില്ലെന്നതോ
 പുരങ്ങളും, രാജവീഥികളിലുള്ള കമാനങ്ങളും, ഉദ്യാനങ്ങ
 ളും കച്ചവടക്കാരുടെ പീടികകളും, പ്രഭുക്കന്മാരുടെ സഭയ
 ങ്ങളും, ഉന്നതങ്ങളായ വൃക്ഷങ്ങളും, പാളയസ്ഥലങ്ങളും പ
 വനോല്പൃതങ്ങളായ പലമാതിരി കൊടിക്കൂറുകളെയും, തോര
 ണങ്ങളെയും വഹിച്ചുകൊണ്ടു പഠിപ്പോലിച്ചു. നടന്മാരും
 ഗായകന്മാരും അവരുടെ വിദ്യകളെ അതിസാമന്ത്രിത്തോടു
 കൂടി പ്രയോഗിച്ചു ജനങ്ങളെ സന്തോഷിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി.
 ജനങ്ങൾ സഭകളായികൂടി രാമനെ കിരീടാവകാശിയായ
 യുവരാജാവെന്നു പ്രഖ്യാപനം ചെയ്തതും അദ്ദേഹത്തിനു
 ഭീർപായസ്സിനെ പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ചെയ്തു. കൊഞ്ഞപറ
 യുന്ന കൊച്ചു കുട്ടികൾപോലും വഴിയരികിൽകൂടി നിന്നു
 ധീരനും സുന്ദരനും അയ രാമനെക്കുറിച്ചുതന്നെ സംസാരി
 ച്ചുതുടങ്ങി. സ്രീകർ സൌരഭ്യമുള്ള പുഷ്പമാലകൾ കെട്ടി
 യുണ്ടാക്കി. ഉത്സാഹവതികളായ യുവതികൾ ധൂപക്കുറി
 കൾ കത്തിച്ചു. പുരുഷന്മാർ വിസ്തീർണ്ണങ്ങളായ തൈര്യ
 കളെയും കച്ചവടസ്ഥലങ്ങളേയും വെള്ളം തളിച്ചു ശ്രദ്ധി
 യാക്കി. പരിവരിയായി തുണുകൾ നാട്ടി അതുകളിലും വൃ
 ക്ഷങ്ങളിലും വിളക്കുകൾ തൂക്കി; അടുത്തരാത്രിയെ മോടിയാ
 കാൻവേണ്ട ഒരുക്കങ്ങളെല്ലാം ചെയ്തു. അർദ്ധരാത്രിയെ
 മദ്ധ്യാഹ്നം പോലെ പ്രകാശമാനമാക്കിത്തീർന്നെന്നായി
 തന്നു പൌരന്മാരുടെ ആലോചന. പുരുഷന്മാരും ഉത്സാ
 ഹമുള്ള കൊച്ചു കുട്ടികളും വളരെ ശ്രദ്ധയോടും താൽപര്യ
 തോടും കൂടിത്തന്നെ ഈ പ്രയത്നങ്ങളൊക്കെ ചെയ്തു. സ്രീ
 കൃഷ്ണൻ നാമന്ത്രിയും മോടിപിടിപ്പിക്കുന്നതിൽ അവർക്കുള്ള
 പ്രത്യേക വാസനയും ആനന്ദഗർഭത്തെ അനുപമമായ സൌ
 ണ്യവും ഉള്ളതാക്കിത്തീർത്തു. ഗുണവാൻമാരും ദയാലുപുമായ രാ

മനം, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സുന്ദരിയും, സുശീലയുമായ സീതയും, പ്രജകൾക്ക് അവരുടെ മേലുള്ള ഭക്തിയും, സ്നേഹവും എത്രത്തോളമാണെന്നു പ്രത്യക്ഷമായി കണ്ടു വോധിക്കുന്നതിനു വേണ്ടതെല്ലാം ജനങ്ങൾ ചെയ്തു. പൌരന്മാർ കൂട്ടം കൂടി വിശാലങ്ങളായ മണ്ഡപങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചു ദശരഥമഹാരാജാവിനെയും, യുവരാജാവായ രാമനെയും കുറിച്ചു് ഇപ്രകാരം സ്തുതിച്ചു:—

“രാഘവംശത്തിൽ ജനിച്ചു ദശരഥ മഹാരാജാവു് എത്രയും ഗുണവാനും പരാക്രമിയും ആകുന്നു. അദ്ദേഹം തന്റെ വാചക്യകാലത്തു രാജ്യഭാരത്തെ തന്റെ പുത്രനിൽ സമർപ്പിക്കാൻപോകുന്നു. നമ്മുടെ യുവരാജാവായിത്തീരുന്ന രാജകുമാരന്റെ പരാക്രമത്തെ അറിയുന്ന നമുക്കെല്ലാവർക്കും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ അഭിഷേകം എത്രയും സന്തോഷകരമായി ഭവിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരാക്രമം നമ്മുടെ ശത്രുക്കളിൽനിന്നു നമ്മെ രക്ഷിക്കുമെന്നുള്ളതിനു സംശയമില്ല. അദ്ദേഹം നമുക്കുള്ള ഓരോ അവകാശങ്ങളെയും നിസ്സംശയമായി രക്ഷിക്കും. തന്റെ പിതാവിന്റെ കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽവെച്ചു് അദ്ദേഹത്തിനു സഹോദരന്മാരോടും, സഹോദരന്മാർക്കു് അദ്ദേഹത്തിനോടും എത്ര സ്നേഹവും വാത്സല്യവുമുണ്ടോ അത്രയുംതന്നെ അദ്ദേഹത്തിനു നമ്മോടും നമുക്കു് അദ്ദേഹത്തിനോടും ഉണ്ടു്. രാഘവംശത്തിനു് അലങ്കാരഭൂതനായിരിക്കുന്ന ദശരഥമഹാരാജാവു് ഇനിയും അനേകകാലം സുഖമായി ജീവിച്ചിരിക്കട്ടെ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രന്റെ യൌവരാജ്യഭിഷേകം നിവിഘ്നമായി നടന്നു കാണുന്നതിനു് ഈശ്വരാനുഗ്രഹം ഉണ്ടാകട്ടെ.”

രാമന്റെ അഭിഷേകത്തെക്കുറിച്ച് പുരവാസികളായ സകല ജനങ്ങളും ഇതുപോലെ തന്നെയാണ് സംസാരിച്ചത്. ദൂരസ്ഥലങ്ങളിൽ നിന്ന് ഈ അഭിഷേകമഹോത്സവം കാണുന്നതിനായി ജനങ്ങൾ നദീപ്രവാഹംപോലെ അയോദ്ധ്യാനഗരത്തിൽ വന്നുചേർന്നു. നാനാഭിക്ഷകളിൽ നിന്നു വന്നുചേർന്ന ഈ ജനപ്രവാഹത്തിന്റെ ഉച്ചത്തിലുള്ള കോലാഹലം ചന്ദ്രപ്രകാശമുള്ള രാത്രിയിലെ സമുദ്രത്തിന്റെ ഗംഭീരലാപനിപോലെ സമൃത്തു വ്യാപിച്ചു.

൨.

മന്ദരയുടെ കൃത്രിമം.

നഗരവാസികളുടെ ആരാധനകളും ഉത്സാഹങ്ങളും കണ്ടുകൊണ്ടു നിസ്തുല്യഗുണവതിയായ കൈകേയീരാജ്ഞി കൊട്ടാരത്തിന്റെ അന്തർഭാഗത്തിൽ സ്വന്തം പുത്രന്റെ ഭാഗ്യോദയത്തിൽ ഒരു അമ്മയ്ക്കുണ്ടാകാവുന്ന സന്തോഷത്തോടുകൂടി നിന്നിരുന്നു. എന്നാൽ കൈകേയിയുടെ ധാത്രിയും ദാസിയുമായ മന്ദര കൊടിക്കൂറുകളെക്കൊണ്ടും മറ്റും പരിശോഭിതമായിരിക്കുന്ന നഗരത്തെക്കണ്ടു ദുസ്സഹമായ സ്പർശ്യോടും പരിഹാസത്തോടും കൂടി രാജ്ഞിയോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“കൈകേയീ! നിന്റെ ഈ നില ഈ ദിവസത്തിന് അനുരൂപമായതാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ദുഃഖകരങ്ങളായ കാർമ്മോലങ്ങളാൽ മൃടപ്പെട്ടിരിക്കുമ്പോൾ നീ ഇങ്ങനെ ഉത്സാഹവതിയായി കണപ്പെടുന്നത് എനിക്കു വളരെ ആ

ശ്ചക്രമായി തോന്നുന്നു. നിന്റെ ഭോഷത്തം പരിഹാസ്യമാണെങ്കിലും അത് എന്റെ സഹതാപത്തെ ഉദ്ദീപിപ്പിക്കുന്നു. എത്രയും ഭയങ്കരമായ ആപത്തു സന്നിഹിതമായിരിക്കുമ്പോൾ നിന്റെ ഹൃദയം സന്തോഷംകൊണ്ടു മടിക്കുന്നു. നിന്റെ സപത്നി ജയംകൊണ്ടു ഗർവ്വിയായിത്തീരുന്നപ്പോൾ നീ പ്രസന്നതയോടെ മന്ദഹാസം ചെയ്യുന്നു. നിർഭാഗ്യയായ രാജ്ഞി! നിന്റെ നേരേ പ്രവർത്തിക്കപ്പെട്ട ഈ വഞ്ചനയെ നീ എങ്ങനെ സ്വാഗതം ചെയ്യുന്നു? ഭാഗ്യശാലിനിയായ കൌസല്യ അവളുടെ പുത്രനുവേണ്ടി ഒരു മഹാരാജ്യത്തെ സമ്പാദിച്ചു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ബുദ്ധിയില്ലാത്തവളേ! നീ എന്തുകൊണ്ട് ഈ പരമാർത്ഥത്തെ മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല? നിന്റെ ഭരതന്റെ കീർത്തി അന്യാദൃശമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ഭരതൻ ഈ രാജ്യത്തിനുള്ള അവകാശത്തെ എത്ര അഗ്രാധമായ അന്യൂയയോടുകൂടിയാണ് രാമൻ ഭയപ്പെടുന്നത്. കുമാരനായ ലക്ഷ്മണൻ സർവ്വഭാഗമനെ സേവിച്ചു പാക്കുന്നു. കുമാരനായ ശത്രുഘ്നൻ എത്ര വാത്സല്യത്തോടുകൂടി ഭരതന്റെ ഭാഗ്യത്തെ അനുഗമിക്കുന്നു. ഈ ഇളയ രണ്ടു കുമാരന്മാരിൽ നിന്നു രാമൻ യാതൊരാപത്തിനേയും ഭയപ്പെടുന്നില്ല. എന്നാൽ ഭരതന്റെ അവകാശങ്ങളും അവന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങളും രാമന്റെ ഹൃദയത്തെ അന്യയാഭരിതമാക്കിത്തീർക്കുന്നു. കൈകേയീ! നീ എന്റെ വാക്കുകളെ വിശ്വസിക്കുക. നിന്റെ ഭരതന്റെ യോഗ്യതകൾ എത്രയും വിശദമായി പ്രസിദ്ധമായിട്ടുണ്ട്. അവൻ അവന്റെ സുഖാലുവായ ജ്യേഷ്ഠനോടൊപ്പം സിംഹാസനത്തിന് അവകാശിയാണ്. രാമൻ തന്റെ ശത്രുക്കളുടെ നേരേ ചെന്നായ്കളുടെ ഹൃദയത്തോടുകൂടിയവനാണ്. ഭരതന്റെ ഭാവിയിലെ കുറിച്ചു ഞാൻ എത്രയും ഭയപ്പെടുന്നു. ഈ

ശ്വരൻ അകാലഭൂമിയിൽ സഹസ്രം വരുന്നതിരിക്കട്ടെ. നാളെ ചന്ദ്രൻ പുഷ്പനക്ഷത്രത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ ഭാഗ്യശാലിനിയായ കൌസല്യയുടെ പുത്രൻ സിംഹാസനത്തെ പ്രാപിക്കും. രാജ്യംഭരിക്കുന്ന ഒരു പുത്രനോടുകൂടിയ കൌസല്യ എത്ര ഭാഗ്യശാലിനിയായ്. കൈകേയി ഒരു അടിമയെപ്പോലെ കൌസല്യയെ ആശ്രയിച്ചു പാക്കാൻ തന്നെയാണു് ദൈവം വിധിച്ചിരിക്കുന്നതു്. നിസ്സാരകളായ ഞങ്ങളെപ്പോലെ നീ ഒരുത്തിയുടെ ഭാഗിയായി കാലയാപനം ചെയ്യുമോ? നിന്റെ പരമയോഗ്യനായ ഭരതകുമാരൻ രാജസേവകനായി നടക്കുന്നതിനെ നീ കണ്ടു സഹിക്കുമോ? ഹാ! കഷ്ടം! ഭരതന്റെ സുശീലനായ പട്ടമഹിഷിയും അതിസുന്ദരിയും ആയ ആ കുമാരി ഭൂമിയിൽ താഴെ കണ്ണുനീരുമൊലിച്ചിട്ടു ഗർവ്വിയായ സീതയുടെ കല്പനകാത്തു നില്ക്കുമോ?

നിന്ദാഗർഭമായ കോപത്തോടുകൂടിയ ഒരു സ്ത്രീയുടെ സ്വപ്നത്തിൽ കൃത്രിമനിധിയായ മന്ദമാ അവളുടെ ഭൂമിയിൽ ഇപ്രകാരം തുറന്നു പറഞ്ഞപ്പോൾ രാമനെ കുറിച്ചു പുത്രവാത്സല്യമുള്ള കൈകേയി ഇപ്രകാരം ഒരു വിധത്തിൽ മറുപടി പറഞ്ഞു.

“ഭൂഷ്ടനായ മന്ദമരേ! ഇത്ര കുറിയായി ഭ്രമിക്കുന്നതിനു തക്കവണ്ണം നിന്നെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതു് എന്നോടൊന്നു ഞാൻ അറിയുന്നില്ല. എല്ലാവരിലും വെച്ചു മുത്തവരും, നല്ലവരും ആയ രാമൻതന്നെ അവന്റെ അച്ഛന്റെ, സിംഹാസനത്തെ ആരോഹണം ചെയ്യേണ്ടതല്ലയോ? അല്ലയോ വക്രബുദ്ധിയുള്ളവളേ! ഈ മംഗളകരമായ അഭിഷേകമഹോത്സവം എന്തുകൊണ്ടാണു നിന്നുക്കു

ചാഞ്ചല്യകാരണമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നത്? ഒരു പിതാവു തന്റെ പുത്രന്മാരെ സൂക്ഷിക്കുന്നതുപോലെ രാമൻ അവന്റെ സഹോദരന്മാരെ സൂക്ഷിക്കയില്ലയോ? രാമന്റെ ഭരണം അവസാനിച്ചാൽ ന്യായപ്രകാരവും പുരാതനാചാരപ്രകാരവും സഹോദരനായ ഭരതൻ സിംഹാസനം ലഭിക്കുന്നതിനു ദൈവം സംഗതി വരുത്തുകയില്ലയോ? രാമന്റെ ഇച്ഛാശക്ത സന്തോഷത്തിലും, ഭരതന്റെ ഭാവിയിലായ ഭാഗ്യത്തിലും നിനക്കു സന്ദേഹം ജനിപ്പിക്കത്തക്കവണ്ണം എന്താണുള്ളത്? ബുദ്ധിയില്ലാത്തവളെ! നീ! എന്താണു ഭഗവാശയായി മിണ്ടാതിരിക്കുന്നത്? രാമൻ എന്നിങ്ങനെ ഭരതനെപ്പോലെ വാത്സല്യമുള്ളവനാണ്. അവൻ അവന്റെ കൃത്യത്തിൽ പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധയുള്ളവനാണ്. കൈകേയിയെ കുറിച്ചു അവനുള്ളിടത്തോളം ബഹുമാതി വേറെ ആരെ കുറിച്ചും അവനില്ല. രാമന്റെ രാജ്യംതന്നെയാണ് ഭരതന്റെയും രാജ്യം. അവർ രണ്ടുപേരും തുല്യാവകാശികളായി രാജ്യഭാരം ചെയ്യുന്നതു നമുക്കു കാണാം. രാമൻ തന്നെക്കുറിച്ചു തന്റെ സഹോദരന്മാരോടുള്ളതിനെക്കാൾ അധികമായ സ്നേഹം ഉണ്ടെന്നു എനിക്കു തോന്നുന്നില്ല.”

കൈകേയിയുടെ വാക്കുകളെ മനസ്സു വെച്ചുത്തോടും കോപത്തോടും കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. ഒടുവിൽ ഒരു ദീർഘനിശ്വാസത്തോടുകൂടി കുറെ ഉച്ചത്തിൽ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“ചുണ്ണാമ്പു കോപവും ഭ്രാന്തും ആണ് നിന്റെ ഹൃദയത്തെ ആവരണം ചെയ്തു നിന്നെ അന്ധയും ബുദ്ധിശൂന്യയും ആക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നത്? നീതന്നെ നിനക്കു എത്രയും യേക്കരമായ ആപത്തിനെയും കഷ്ടതയേയും ക്ഷണിച്ചു

വരുത്തുന്നല്ലോ. നിന്റെ ശത്രുവിന്റെ ക്രിമുകളെ കാണാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം മെലഘൃമാകുന്ന അന്ധകാരം നിന്റെ കാഴ്ചയെ മറച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെയല്ലയോ നിന്റെ സ്വപ്നം നാശത്തെ നീ ബുദ്ധിശൂന്യയായി അന്വേഷിക്കയും, ദുഃഖസമുദ്രത്തിൽ മുഴുകുവാൻ ശ്രമിക്കയും ചെയ്യുന്നത്? സുന്ദരിയായ രാജ്ഞി! ന്യായപ്രകാരവും പാരമ്പര്യമായ നടപ്രകാരവും പുത്രൻ സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്യുവാനുണ്ടാകട്ടെ. രാമന്റെ പുത്രൻ രാമന്റെ സിംഹാസനത്തെ അരോഹണം ചെയ്യും. അപ്പോൾ നിർഭാഗ്യനായ നിന്റെ ഭരതൻ മിഴിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുകയേ ഉള്ളൂ. രാജ്യത്തെ സഹോദരന്മാർക്കു തമ്മിൽ ഭാഗം ചെയ്യുകയാ. അനുകൂലമായി അവർക്കു മൃഗ്യ ലഭിക്കുകയും ഇല്ല. അങ്ങനെ ഒരു നടപ്പു അനുവദിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു എങ്കിൽ രാജ്യത്തിൽ എത്ര ഭയങ്കരങ്ങളായ ചരിത്രങ്ങൾക്കു സംഗതിവരുമായിരുന്നു. അങ്ങനെയുള്ള കഴപ്പവും ശബ്ദവും ഒന്നും കൂടാതെ കഴിയുന്നതിനുവേണ്ടി മൃത്തപുത്രൻ സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്യണമെന്നും, അനുജന്മാർക്കു രാജ്യാവകാശം ഇല്ലെന്നും ആണ് നമ്മുടെ ധർമ്മശാസ്ത്രം വിധിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഭരതൻ രാമന്റെ രാജ്യത്തിൽനിന്നു രാജ്യത്തിന് അവകാശമില്ലാത്തവനായി അർഹമില്ലാത്ത രാജചിഹ്നങ്ങളോടുകൂടി ബന്ധുക്കളില്ലാതെയും, സന്തോഷിക്കുന്നതിനു സഹായരൂപമില്ലാതെയും കൂട്ടത്തിൽ നിന്നു തള്ളപ്പെട്ടവനെപ്പോലെ എത്രകാലം അലഞ്ഞു നടക്കേണ്ടിവരുമെന്ന് ആരറിയാൻ? നീ ക്ഷമാനായ ഭരതനെ പ്രസവിച്ച് എത്ര വാത്സല്യത്തോടുകൂടിയാണ് നിന്റെ മാറോടണച്ചുവെച്ചുപരിചരിച്ചു വളർത്തിയത്? അവന്റെ അമ്മയായ രാജ്ഞിയോടു അവന്റെ അവകാശത്തെ കുറിച്ച്

ഞാൻ ഇത്ര നിഷ്കഷിച്ഛു പറയണമോ? വിവേകഹീന
 യും ബുദ്ധിശൂന്യയും ആയ അമ്മയോടു ഭരതന്റെ ഗുണവി
 ശേഷങ്ങളെ ഞാൻ എന്തിനാണ് വണ്ണിക്കുന്നത്. കൗസ
 ല്യയുടെ പുത്രൻ സിംഹാസനാരൂഢനായി കാണണമെന്നു
 തന്നെയാണോ നിന്റെ ആഗ്രഹം? നിന്നെ നിന്റെ ബാ
 ല്യമുതൽ പരിചരിച്ചു വളർത്തിയ നിന്റെ ഈ വൃദ്ധയായ
 യാത്രിയെ നീ വിശ്വസിക്കുക. അനേകം വലിയ രാജകു
 ങ്കുടുംബങ്ങളിൽ സംഭവിച്ചിട്ടുള്ള ഭയങ്കരങ്ങളായ ക്രിന്ദകളെ
 എന്റെ ഈ കണ്ണുകൾ കണ്ടിരിക്കുന്നു. ഏന്റെ വാക്കുക
 ളെ വിശ്വസിക്കുന്നതു തന്നെയാണ് നിനക്കു നല്ലതു്. ഭർ
 ബുദ്ധിയായ രാമൻ തന്റെ വിസ്തീർണ്ണമായ രാജ്യത്തിന്റെ
 രക്ഷയ്ക്കായും, സമാധാനത്തിനായും ഏറെ താമസിയാതെ
 തന്നെ നിസ്സഹായനായ ഭരതനെ രാജ്യത്തിൽനിന്നു് നി
 ഷ്ചാസനംചെയ്തു് അവന്റെ രക്തംകൊണ്ടു് സമാധാനത്തെ
 ഉറപ്പിക്കും. നീ നിന്റെ വൃദ്ധനായ അച്ഛന്റെ രാജ്യത്തി
 ലേക്കു് ഭരതനെ അയച്ചിരിക്കുന്നു. ക്ഷമാനായ ശത്രുഘ്നൻ
 ഭരതന്റെ സമീപത്തിൽ തന്നെ സഭാ കാത്തുകൊണ്ടു നി
 ല്കുന്നു. യുവാക്കന്മാരും ഉദാരബുദ്ധികളും ആയ ആ രണ്ടു
 ക്ഷമാന്മാരും രാമലക്ഷ്മണന്മാരെപ്പോലെ അന്യോന്യസ്സേ
 റത്തോടുകൂടി വളരും. ചെറുപ്പകാലത്തിലെ ചങ്ങാതി
 കൾ സ്നേഹത്തോടുകൂടിത്തന്നെ വളരുന്നു. രാമൻ കിരീട
 ധാരണം ചെയ്താൽ ലക്ഷ്മണനെ ഒരു സഹോദരനെപ്പോ
 ലെതന്നെ സ്നേഹിക്കും. ഭരതശത്രുഘ്നന്മാരെ അങ്ങനെ സ്നേ
 ഹിക്കയില്ലെന്നുള്ളതു് നിശ്ചയമാണു്. രാമനു സിംഹാസ
 നം ലഭിക്കുന്നതായാൽ ഇങ്ങനെ ഒരാപത്തു് ഉണ്ടാകുമെന്നു
 ഉള്ളതിനു സംശയമില്ല. അതുകൊണ്ടു്, നീ നിന്റെ പുത്ര
 നേന്റയും ശത്രുഘ്നന്റേയും രക്ഷയ്ക്കായി ആവശ്യമുള്ളതിനെ

ഇപ്പോൾ പ്രവർത്തിക്കേണ്ടതായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. നിന്റെ ആഗ്രഹത്തെ നിന്റെ ഭർത്താവിനോടു പറയണം. ഭരതൻ യുവരാജാവായി രാജ്യപരിപാലനം ചെയ്യട്ടെ. ഇത് നിന്റെ അച്ഛനും നിന്റെ അച്ഛന്റെ ബന്ധുക്കൾക്കും എത്രയും സന്തോഷകരമായിരിക്കും. ഭരതൻ നിന്നുള്ളകൂട്ടം ദയനാണെന്ന് സകല ജനങ്ങളും അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഈ രാജ്യത്തിലെ പ്രജകൾക്കും ഇതു സന്തോഷകരമായിത്തന്നെ ഇരിക്കും. നിന്റെ പുത്രന്റെ ഭാഗ്യത്തിനായി നിന്റെ ഭർത്താവിനോടു അപേക്ഷിക്ക. അവൻ രാമന്റെ അടിമയായിത്തീരുന്നതിനു നീ അനുവദിക്കരുത്. സിംഹം വ്യാലത്തെ എന്നപോലെ രാമൻ ഭരതനെ വധിക്കുന്നതിനു നീ സൗകര്യം കൊടുക്കരുത്. നിന്റെ സൗന്ദര്യവിശേഷം കൊണ്ട് നിന്റെ ഭർത്താവിന്റെ ഹൃദയത്തെ നീ അപഹരിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതുകൊണ്ട് നിന്റെ ഈ ഉദ്ദേശ്യത്തെ സാധിക്കുന്നതിനും, കൌസല്യ നിന്നെ വഞ്ചിക്കുന്നതിനായി ചെയ്ത ശ്രമത്തിന് പ്രതീകാരം ചെയ്യുന്നതിനും നിനക്ക് പ്രയാസം ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല. കൈകേയി! നീ എന്റെ വാക്കുകളെ വിശ്വസിക്കുക. എന്റെ ഈ പഴക്കമുള്ള കണ്ണുകൾ വളരെയെല്ലാം കണ്ടിരിക്കുന്നു. രാമന്റെ ഭരണം ഭരതന് മരണമാണ്. എനിക്കത്രേന്തവാത്സല്യമുള്ള കൈകേയിക്കു അത് അവമാനകരവുമാണ്.”

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ട് മന്മര ഭുജിച്ചു കരഞ്ഞു തുടങ്ങി. അവളുടെ കണ്ണുനീർ കൈകേയിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ വിഷവിന്ദുക്കളെപ്പോലെ പതിഞ്ഞു. കൈകേയി പുത്രവാത്സല്യംകൊണ്ടു പരതന്ത്രയായി. അവളുടെ ഹൃദയം സ്രീകൃഷ്ണന്റെ അസൂയയ്ക്കു പാത്രമായി ഭവിച്ചു. അവൾ യാതൊന്നും

പറയാതെ എഴുന്നേറ്റു കോപത്തോടും ദുഃഖത്തോടുംകൂടി ഏകാന്തമായ ഒരു മുറിയിൽ പോയിക്കിടന്നു.

൫.

കൈകേയിയുടെ വരങ്ങൾ.

‘രാമനെ പ്രഭാതത്തിൽ അഭിഷേകം കഴിക്കുന്നതാണ്’ എന്നു വൈതാളികന്മാർ ഘോഷിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ നിത്യഃകൃഷ്ണങ്ങളെല്ലാം നിവ്വരിച്ചു ദശരഥമഹാരാജാവു തന്റെ അരമനയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. തനിക്കു അത്യന്തം പ്രിയമുള്ളവളും, തന്റെ മറ്റു ഭാര്യമാരേക്കാൾ അധികം സൗന്ദര്യമുള്ളവളും ആയ കൈകേയിയെ സന്തോഷകരമായ ഈ വർത്തമാനം അറിയിക്കണമെന്നു വിചാരിച്ചു അത്യന്താഹ്ലാസത്തോടുകൂടിയാണ് അദ്ദേഹം പുറപ്പെട്ടത്. കഷ്ടം! രാഘവസ്തനാകാൻ പോകുന്ന പൂണ്ണചന്ദ്രനെപ്പോലെ തനിക്കു അത്യന്തം സന്നിഹിതമായിരിക്കുന്ന ആപത്തിനെക്കുറിച്ച് യാതൊരു ചിന്തയുമില്ലാതെ ആ രാജാവു ഉന്മേഷത്തോടുകൂടി നടക്കുന്നു. മയൂരങ്ങൾ സൈപരമായി സഞ്ചരിക്കുന്ന ഉദ്യാനവീഥിയിൽ കൂടി വീണ, മുരളി മുതലായവയുടെ പ്രയോഗഭേദങ്ങളേയും, അവയെ അനുകരിച്ചു വൃക്ഷങ്ങൾതോറും അങ്ങുമിങ്ങും പറന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പഞ്ചവണ്ണക്കിളികളുടെ കളകളു ശബ്ദത്തെയും കേട്ടു നിർവൃതിയോടുകൂടി നടക്കുന്ന ആ രാജാവു എന്തു ശ്രദ്ധനാണ്? പലമാതിരി ലതകൾ നിബിഡമായി പടന്നു കിടക്കുന്ന കമാനങ്ങളിൽ കൂടി ചെമ്പകം അശോകം മുതലായ പൂഷ്പ

ങ്ങളെക്കൊണ്ടു പരിമളപൂണ്ണമായ ഓരോ സ്ഥലങ്ങളെയും അതിക്രമിച്ചു, ദന്തം, സപണ്ണം, വെള്ളി മുതലായവകൊണ്ടു ഉള്ള കൃത്രിമശില്പങ്ങൾ അതിഭംഗിയായി ചെയ്യിച്ചിടുള്ള പൂമുഖത്തിൽ അദ്ദേഹം ഏത്തി. അവിടെ തോയസേകം കൊണ്ടു വിശേഷപരിമളമുള്ളവയായി ശോഭിക്കുന്ന പല മാതിരി പൂച്ചെടികളുടെ മദ്ധ്യേകൂടി, ശില്പചാതുര്യത്തെ അതിസുഷ്ടുവായി പ്രദർശിപ്പിക്കുന്ന സിംഹാസനങ്ങൾ, പലപ്പംകങ്ങൾ മുതലായവകൊണ്ടു പൂണ്ണമായിരിക്കുന്ന മുറിക്കകത്തു കഴിഞ്ഞു. അനന്തരം അമരലോകത്തുപോലും അസുലഭമായിരിക്കുന്ന അമൃതാതിശായിയായ മാധുര്യത്തോടുകൂടിയ ഭക്ഷണസാധനങ്ങളെ നിത്യവും ലോഭംകൂടാതെ ചെലവുചെയ്യുന്ന ഭോജനശാലയും കടന്നു സന്തോഷപൂരിതനായ ആ രാജാവു തന്റെ പ്രാണപ്രേയസിനായ കൈകേയിയുടെ അന്തഃപുരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. ആ മുറിക്കകവും ഒരു സീപം ശാന്തമായി പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. രാജാവു ഉൽകണ്ഠയോടുകൂടി കൈകേയിയെ സകല ഭിക്ഷിലും തിരഞ്ഞു. കൈകേയിയെ കാണാനില്ല.

ദശരഥന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രേമവും, വാത്സല്യവും, കൈകേയിയുടെ ദിവ്യമായ സൗന്ദര്യവും പ്രകാശിച്ചു. അന്തർലാസനംചെയ്തിരുന്ന ആ സുന്ദരീരത്നത്തെ കാണാനുള്ള അതിയായ ഉൽകണ്ഠയോടുകൂടി രാജാവു വീണ്ടും അന്വേഷണം തുടങ്ങി. കൊട്ടാരത്തിലും, പൂന്തോട്ടത്തിലും എങ്ങുംതന്നെ രാജ്ഞിയെ കണ്ടില്ല. ഒടുവിൽ രാജാവു വിഷ്ണുനായി ഉദ്യാനപാലകനോടു രാജ്ഞിയുടെ ഗതിയെക്കുറിച്ച് അന്വേഷിച്ചു. രാജ്ഞി കോലത്തോടുംദുഃഖത്തോടുംകൂടിക്കണ്ണീരമൊലിപ്പിച്ചിച്ച് ആരോടും ഒന്നും സംസാരിക്കാതെ

ഏകാന്തമായ ഒരു മുറിക്കുകത്തു കിടക്കുന്നു എന്ന് അവൻ പറഞ്ഞറികയാൽ രാജാവു പരിഭ്രമത്തോടുകൂടി അവിടെ ഓടിയെത്തി. അടിച്ചുവാരാത്ത വെറും നിലത്തു തീവ്രമായ മനഃക്ലേശത്തോടുകൂടി തന്റെ പ്രാണപ്രേയസിയായ കൈകേയി കരഞ്ഞുകൊണ്ടു കിടക്കുന്നതു രാജാവു കണ്ടു. ചുവടോടെ പരിചിട്ട മൊട്ടിട്ടുനിന്ന കോമളമായ ഒരു വല്ലിയെപ്പോലെയും സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു വീണുപോയ അതിമനോഹരിയായ ഒരു ദേവകന്യകയെപ്പോലെയും, നിഷ്പൃഠനനായ കിരാതന്റെ നിശിതമായ ബാണം ഏറ്റു ചോരയുമൊലിപ്പിച്ചു തന്റെ ഇണയുടെ ചരമശുശ്രൂഷയെ പ്രാത്ഥിച്ചുകൊണ്ടു കിടക്കുന്ന മൃഗലതനുവായ മാൻപേടയെപ്പോലെയും ധാരയായി ഘൃകുന്ന കണ്ണീരിൽ മുഴുകി പരിക്ലാന്തയായി കിടക്കുന്ന കൈകേയിയെ കണ്ടു രാജാവു സംഭ്രാന്തനായി. അനന്തരം മധുരമായും, പ്രണയമസൃണമായും ഉള്ള സ്വപ്നത്തിൽ അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: —

“അല്ലയോ പ്രിയതമേ! ഭവതിയുടെ ഹൃദയം എന്തു കൊണ്ടാണ് ഈ ദുർഭരമായ ദുഃഖത്തിനു അധീനമായി തീർന്നിരിക്കുന്നത്? ഭവതിക്കു ഹൃദയശല്യമായിത്തീരത്തക്കവണ്ണം ആരെങ്കിലും എന്തെങ്കിലും അപരാധം ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ? നിദാനം അറിവാൻ പാടില്ലാത്ത വല്ല രോഗത്താലോ അദൃശ്യമായിരിക്കുന്ന വല്ല ഭൂതത്താലോ ആണ് ഭവതി ഈ ദുഃഖത്തെ അനുഭവിക്കുന്നത് എങ്കിൽ ഭവതിക്കുവേണ്ടി എന്തും ചെയ്യാൻ സന്നദ്ധതയുള്ള സമത്സ്മാരായ വൈദ്യന്മാരും, ടിപ്യന്മാരായ മന്ത്രവാദികളും ഭവതിയുടെ ആജ്ഞയെ കാത്തുനില്ക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. വല്ല മനുഷ്യനുമാണ് ഭവതിക്കു ഈ ദുഃഖത്തിനു കാരണമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നത് എങ്കിൽ അവ

ന്റെ ശിരോലിഖിതം ഭവതിയുടെ ഇച്ഛായീനം ആണല്ലോ. ഭവതിയുടെ ആജ്ഞപ്രകാരം ആകെക്കിലും ശ്രേഷ്ഠമായ ബഹുമാനിയോ, രാജകീയമായ ദണ്ഡനമോ നൽകുന്നതിനു എന്താണ് തടസ്സമുള്ളത്? പിന്നെ എന്തിനാണ് ഈ അശ്രുക്കൾ വർഷിക്കുന്നത്? നിരപരാധിയായ ഒരു വന്ദന മരണശിക്ഷ വിധിക്കണമെന്നോ, നിത്യപ്പുതരമായ ഭിക്ഷുത്വം ചെയ്തവനെ നിരപരാധിയാക്കി വിടണമെന്നോ, സാധുവായ ഒരുവനെ ഉയർത്തി പ്രഭുസ്ഥാനത്തിൽ എത്തിക്കണമെന്നോ, ഉൽകൃഷ്ടനായ ഒരുവനെ നിത്യപ്പുനാക്കി അവമാനിക്കണമെന്നോ ആണ് ഭവതിക്ക് ഇച്ഛയെങ്കിൽ അതിനും ഞാൻ തയാറാണല്ലോ. ഞാനും, എന്റെ സകല ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും കൈകേയിയുടെ ഇഷ്ടം എന്തുതന്നെ ആയിരുന്നാലും അതിനെ അനുവർത്തിക്കുന്നതിനു സന്നദ്ധരായിരിക്കുന്നു. ഭവതിയുടെ അധികാരം നിസ്സീമമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. എന്റെ രഥത്തിന്റെ ചക്രങ്ങൾ ദപീപാദന്മാരുടെ ഉപോലും സഞ്ചരിക്കുന്നവയാണ്. ഈ വിസ്തൃതമായ ഭൂമി മുഴുവൻ എന്റെ രാജ്യവും സകല രാജാക്കന്മാരും എന്റെ ആജ്ഞാകരന്മാരും ആകുന്നു. പൂർവ്വദേശങ്ങളിലെ രാജ്യനിവാസികളും, സിന്ധുവിന്റെ പശ്ചിമതീരത്തുള്ള വരും സൗരാഷ്ട്രന്മാരും, ദപീപാദന്മാരും, വംഗദേശീയന്മാരും, അംഗദേശീയന്മാരും, മാഗധന്മാരും, മാത്സ്യദേശീയന്മാരും, കാശിവാസികളും, ദക്ഷിണദേശീയന്മാരും, ധീരന്മാരായ കോസലന്മാരും, എന്നുവേണ്ട, ഈ ഭൂമണ്ഡലത്തിലുള്ള സകല രാജ്യക്കാരും കൈകേയിയുടെ ഹിതത്തെ അനുവർത്തിക്കുന്നവരാണ്. അവരുടെ സർവ്വവും ഭവതിയുടെ വകതന്നെയാണ്. അതിനാൽ ഈ ദുഃഖത്തെ അടക്കി ഭവതിയുടെ ഇഷ്ടം എന്താ

ഞന്നു പറയണം. ഭവതിയുടെ കോപം സൂര്യപ്രഭയിൽ അലിയുന്ന മഞ്ഞുപോലെ നിശ്ചയമായും മാഞ്ഞുപോകുന്നതാണ്.”

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു വൃദ്ധനായ മഹാരാജാവു് അവളുടെ ശിരസ്സിനെ സാവധാനമായി പിടിച്ചുയർത്തി. പ്രണയംകൊണ്ടും ദുഃഖംകൊണ്ടും അന്ധനും, അവിഭവകിയും ആയിത്തീർന്ന ആ രാജാവു് രാജ്ഞിയുടെ ഇഷ്ടം എന്തുതന്നെ ആയിരുന്നാലും സാധിച്ചുകൊടുക്കാമെന്നു ശപഥവും ചെയ്തു. കഷ്ടം! എത്ര കഠോരതരമായ ഒരു വഞ്ചനയാണു് കൈകേയി ആലോചിച്ചിരിക്കുന്നതു്! അവൾ ഉള്ളുകൊണ്ടു സന്തോഷിച്ചു. എന്നിട്ടു പ്രണയചാശത്തിൽ പെട്ടു്, ശപഥബദ്ധനായ രാജാവിനോടു് അവൾ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“മഹാരാജാവേ! അവിടുന്ന് എന്റെ അപേക്ഷയെ സാധിച്ചിട്ടുതരാമെന്നു ശപഥിച്ചുവം വാഗ്ദാനം ചെയ്തുവല്ലോ. മുപ്പത്തിമൂന്നു ദേവന്മാരും ഇതിനു സാക്ഷികളാണ്. കർമ്മസാക്ഷികളായ സൂര്യചന്ദ്രന്മാരും, നക്ഷത്രങ്ങളും, ആകാശവും, ഭൂമിയും, മറ്റു സകല ഗോളങ്ങളും, പകലും രാത്രിയും ഇതിനു സാക്ഷികളാണ്. വനദേവതമാരും, നമ്മുടെ കുലദൈവങ്ങളും, എന്നുവേണ്ടാ സകല ജീവജാലങ്ങളും അവിടുത്തെ സത്യത്തിനു സാക്ഷികളാണ്. വാഗ്ദാനത്തെ ലംഘിക്കാത്തവനും, സത്യസന്ധനുമായ ദശരഥമഹാരാജാവു സകല ദേവന്മാരും സാക്ഷിയാകെ എന്റെ അപേക്ഷയെ സാധിച്ചുതരാമെന്നു വാഗ്ദാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. സത്യസന്ധനായ മഹാരാജാവേ! അവിടനു വളരെക്കാലം മുമ്പേ അസുരന്മാരോടു യുദ്ധത്തി.

നായി പോയിരുന്നുവല്ലോ. അന്ന് അവിടത്തേക്കു മരണകരമായ ഒരു മുറിവുണ്ടായതിനെ എത്രയും താൽപര്യത്തോടും, പ്രേമത്തോടുംകൂടി ശുശ്രൂഷിച്ചു ശമിപ്പിച്ച ഈ സാധുവായ കൈകേയിക്കു അവിടന്നു എന്റെ ഇഷ്ടരവോലെയുള്ള രണ്ടു വരങ്ങൾ വാഗ്ദാനം ചെയ്തിരുന്നു. ആ വാഗ്ദാനത്തെ അവിടന്ന് ഇതുവരെ നിറവേറിയിട്ടില്ല. ഇപ്പോൾ സാധുവായ കൈകേയി ആ രണ്ടു വരങ്ങളെത്തന്നെയാണു ചോദിക്കുന്നത്. അവിടത്തെ മൂലത്തിൽ നിന്നു പുറപ്പെട്ട ഈ വാഗ്ദാനത്തെ അവിടന്നു നിറവേറാത്ത പക്ഷം ഭാഗ്യഹീനനായ കൈകേയി, അവിടത്തെ വാഗ്ദാനലംഘനത്തിനു പാത്രമായി, ഇന്നുതന്നെ ഇഹലോകവാസം സമാപിപ്പിക്കുന്നതാണ്. മഹാരാജാവേ! രാമന്റെ അഭിഷേകത്തിനായി ഒരുക്കിയിരിക്കുന്ന സംഭാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു് എന്റെ പുത്രനായ ഭരതനെ യുവരാജാവായി അഭിഷേകം ചെയ്യണം. ജടാവല്ലഭങ്ങൾ ധരിച്ചു്, പതിനാലു സംവത്സരം ദണ്ഡകാരണ്യത്തിലെ ആശ്രമങ്ങളിലോ, ഗൃഹകളിലോ രാമൻ പാർക്കണം. ഇതാണ് കൈകേയിയുടെ ആഗ്രഹം. ഈ രണ്ടു വരങ്ങളുമാണ് കൈകേയി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നത്. ഇന്നുതന്നെ എന്റെ ക്ഷമാരനായിട്ടു് അഭിഷേകം കഴിക്കുകയും, ഇന്നുതന്നെ രാമനെ വനത്തിൽ അന്യയ്യയും ചെയ്യണം.”

൩.

രാജാവിന്റെ വിലാപം.

“ഇതെന്താണ്? ഞാൻ വല്ല ദുസ്സപ്തവും കാണുകയോ? അതോ എനിക്കു ബുദ്ധിഭ്രമമോ? എന്റെ പത്നിയെ

ഭൂമിയിൽ ഇങ്ങനെയൊന്നുണ്ടായിരുന്നില്ലേ? അതല്ല, അന്ധകാരാവൃതമായിരിക്കുന്ന ചുവർ ഹൃദയം വേദാധിപത്യമായിത്തീരത്തക്ക വല്ല ഭൂമിയുണ്ടാകുന്നതും അധീനമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നുവോ?" ഇങ്ങനെയുള്ള വിചാരങ്ങളോടുകൂടി പരിശുദ്ധനായ ആ രാജാവു സ്തബ്ധനായി ഭയത്തോടും പാവപ്പെട്ടതോടും ഒന്നും മിണ്ടാതെ, നിഷ്പര്യായ വ്യാഖ്യാനം നോട്ടത്താൽ സംഭാവനയായ മാൻകിടാവിനെപ്പോലെ കൈകേയിയെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അനന്തരം അടിച്ചുവാങ്ങാതെ വെറും നിലത്ത്, മന്ദ്രപ്രയോഗത്താൽ ശുഷ്കവീര്യമാക്കപ്പെട്ട ഭയങ്കരസർപ്പം ഹൃൽക്കാരം ചെയ്യുംപോലെയുള്ള കീർത്തിശാപസത്തോടുകൂടി രാജാവു നിശ്ചേഷ്ടനായിക്കിടന്നു. ഗർഭഭംഗംകൊണ്ടു് ഒരു ക്ഷണം പോലും അദ്ദേഹത്തിനു മിണ്ടാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അന്ധകാരമയമായും, മരണതുല്യമായും ഉള്ള ഒരു ക്ഷീണത അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആത്മാവിനെ ഗ്രസിച്ചു. ഇങ്ങനെ സ്തബ്ധനായി കരോണരം കിടന്നശേഷം പെട്ടെന്നു പ്രാണയുണ്ടായപോലെ അതിഭയങ്കരമായ കോപത്തോടുകൂടി എഴുന്നേറ്റു വീഴുന്നപോലെ ഉജ്ജ്വലത്തുകളായിരിക്കുന്ന കണ്ണുകളെ ഉദ്ദാകൈകേയിയോടു് അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: --

“സ്വന്തം രാജാവിനോടും സ്വന്തം ഭർത്താവിനോടും സ്വന്തം വംശത്തോടും വിശ്വാസവഞ്ചന പ്രവർത്തിക്കുന്ന ഭൃഷ്ട! നിനക്കു് എന്തുകൊണ്ടാണു് ഗുണചാനായും, നീതിമാനായും ഇരിക്കുന്ന രാമനോടു് ഇത്ര കഠിനമായ ദേഹത്തോന്നിയതു്? രാമൻ നിന്റെ സ്വന്തം പുത്രനെപ്പോലെ തന്നെ നിന്നെ സ്നേഹിക്കുമ്പോൾ അകാരണമായി നിന്റെ പുത്രനായ അവനെ നീ ദ്രോഹിക്കുന്നതു് എന്തു

കൊണ്ടാണ്? ഞാൻ നിന്നെ വിവാഹം ചെയ്തു. എന്റെ സ്വന്തം പ്രാണനെപ്പോലെ സ്നേഹിച്ചു എന്റെ കൊട്ടാരത്തിൽവെച്ചു ലാളിച്ചതു് ഒരു ഭയങ്കരസർപ്പത്തെ ലാളിച്ചു വളർത്തിയതുപോലെ ആയല്ലോ. നിന്നെ വിവാഹം ചെയ്തു അയോദ്ധ്യയിലെ സിംഹാസനത്തിൽ അരോഹണം ചെയ്തിച്ചതു് എന്റെ ജനങ്ങളാൽ അത്യന്തം അസ്നേഹിക്കപ്പെടുന്ന എന്റെ രാമനെ അവന്റെ സ്വന്തം രാജ്യത്തിൽ നിന്നു നിഷ്കാസനം ചെയ്യുന്നതിലേക്കു വേണ്ടിയാണോ? നിനക്കു വേണമെങ്കിൽ എന്റെ ഭാര്യമാരായ കൌസല്യയോ സുമിത്രയോ രാജ്യഭംഗം ചെയ്തിച്ചു കൊള്ളണം. എന്റെ ഈ പുരാതനമായിരിക്കുന്ന രാജ്യത്തോ, എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ നിന്നും എന്റെ പ്രാണനെത്തന്നെയോ വേണമെങ്കിൽ നീ അപഹരിച്ചുകൊള്ളണം. എന്നാലും വൃദ്ധനായിരിക്കുന്ന എനിക്ക് എന്റെ ഈ വാൽകൃകാലത്തു മരണപര്യന്തം എന്റെ പുത്രനായ രാമനെ പിരിഞ്ഞു പാടുന്നതിനു ശക്തിയില്ല. സൂര്യനില്ലാതിരുന്നാലും ഭൂമിക്ക് അന്ധകാരത്തിൽ ഭ്രമണംചെയ്യാം. മഴയില്ലെങ്കിലും ധാന്യങ്ങൾ സമൃദ്ധിയായി വളർന്നു എന്നു വരാം. എന്നാൽ രാമനെ പിരിഞ്ഞു അവന്റെ അച്ഛനായ എനിക്കു ക്ഷണനേരമെങ്കിലും ജീവിച്ചിരിക്കാൻ സാധിക്കുന്നതല്ല. ഞാൻ എത്രയോ വൃദ്ധനായി ക്ഷീണനായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. എന്റെ ഇഹലോകവാസം ഇനി അല്പകാലത്തേക്കേ ഉള്ളൂ. ഈ ഭരണത്തിൽ ഒരു ഭാര്യയ്ക്കു് അവളുടെ ഭർത്താവിനോടു് അവശ്യം ഉണ്ടാകേണ്ടതായ കരുണ എത്ര കൊണ്ടാണ് നിനക്കെന്നിൽ ഇല്ലാതെ പോയതു്? നിനക്കിഷ്ടമുള്ള മറ്റു ഏതെങ്കിലും വരും നീ ചോദിച്ചുകൊള്ളുക. സാഗരമേഖലയായിരിക്കുന്ന ഈ ഭൂമിയിൽ ആയതു ല

ഭൃമാണെങ്കിൽ തരുന്നതിനു ഞാൻ സന്നദ്ധനായിരിക്കുന്നു. നീതിമാനായ ഈശ്വരന്റെ മുമ്പാകെ എത്രയും നിഷ്ഠാസ്ഥമായ ഈ പാപകർമ്മം ചെയ്യുന്നതിന് ഈ വാല്കൃദശയിൽ നീ എന്ന പ്രേരിപ്പിക്കരുത്.”

രാജാവിന്റെ ഇപ്രകാരമുള്ള വിധൂരപ്രലാപങ്ങളെയും, അപേക്ഷകളേയും കേട്ടിട്ടും യാതൊരു കുലുക്കവും കൂടാതെ കൈകേയി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“മഹാരാജാവേ! അവിടത്തെ ശപഥപൂർവ്വമായ വാഗ്ദാനത്തെക്കുറിച്ച് ഇപ്പോൾ അവിടേക്കു പശ്ചാത്താപം തോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അവിടുന്ന് അതിനെ ലംഘിച്ചുകൊള്ളണം. സത്യസന്ധനും ധർമ്മതല്പരനുമായ അവിടുന്ന് അവിടത്തെ രാജധാനിയിൽ വന്നുകൂടുന്ന രാജാക്കന്മാരോടും, പ്രഭുക്കന്മാരോടും അവിടുത്തെ ഭാഗ്യഹീനയായ കൈകേയി എത്ര പ്രേമത്തോടും, താല്പര്യത്തോടും കൂടിയാണ് അവിടത്തെ ശ്രശ്രൂഷിച്ചതെന്നും, എത്ര ശുഷ്കാന്തിയോടുകൂടിയാണ് അവർ അവിടുത്തെ ജീവനെ ത്രാണനം ചെയ്തതെന്നും അവിടുത്തെ ശപഥപൂർവ്വമായ വാഗ്ദാനത്തെ വിശ്വസിച്ചു അവർ പ്രാർത്ഥിച്ചു എത്രയും നിസ്സാരമായ ഒരു വാത്തെ പ്രദാനം ചെയ്യുന്നതിൽ അവിടുന്ന് വിമുഖനായി വാഗ്ദാനത്തെ ലംഘിച്ചതു നിമിത്തം വഞ്ചിതയായ അവർ എങ്ങനെയാണ് പ്രാണത്യാഗം ചെയ്തതെന്നും അവിടുന്ന് പ്രസ്താവിച്ചുകൊള്ളണം.”

ഇതു കേട്ടു രാജാവു വീണ്ടും ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“നിന്റെ അകൃതി എത്രയോ സുഭഗമായിരിക്കുന്നു. സൗന്ദര്യം നിന്റെ മുഖത്തിൽതന്നെയാണ് അധിവസി

ക്കുന്നത്. സ്രീകൃഷ്ണന്റെ കോമളങ്ങളായ വിലാസങ്ങളും മനോ
 ഹാമിതപവും നിന്നിൽ സ്ഥിരപ്രതിച്ഛിതങ്ങളായിരിക്കുന്നു.
 അങ്ങനെയുള്ള നിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഇങ്ങനെയുള്ള ക്രൂര
 തരമായ വിചാരം എങ്ങനെയാണുണ്ടായത്? നിന്റെ ഹൃ
 ദയയെന്തെ ഇങ്ങനെ കലുഷമാക്കി ഈ ദുഷ്ടമൃഗത്തിനു നിന്നെ
 പ്രേരിപ്പിക്കുന്ന ദുഷ്ടഭൂതം ഏതാണു്? നിന്നെ ഞാൻ വിവാ
 ഹം ചെയ്തു. നീ ഒരു കന്യകയായ പട്ടമഹിഷിയായി എ
 ന്റെ രാജധാനിയിൽ വന്നകാലം മുതൽ ഒരിക്കലും ഇള
 കാത്ത പ്രേമവിശ്വാസങ്ങളോടുകൂടി നീ എന്നെ ശ്രദ്ധ
 ഷിക്കുവാൻ നിനക്കുണ്ടായിട്ടുള്ള ബഹുമതി അല്പമാണമ
 ല്ല. അങ്ങനെയിരിക്കുന്ന നിന്റെ നിഷ്ഠുന്മഷമായ ഹൃദ
 യത്തിൽ ഈ ദുഷ്ടവിചാരം എങ്ങനെ കൂടുന്നുകൂടി? ഭ
 യങ്കരമായും ദുർഗ്ഗമായും ഉള്ള മഹാരണ്യത്തിൽ രാമനെ
 അയയ്ക്കണമെന്നുള്ള ക്രൂരമായ ആഗ്രഹം നിനക്കെങ്ങ
 നെയുണ്ടായി? തീരേ അധർമ്മമായ ഒരുദ്രേശ്യത്തെ സാധി
 ക്കുന്നതിനായി നീ എന്തുകൊണ്ടാണു് ഇത്ര ഭയങ്കരമായ ഒ
 ര മാഗ്ഗത്തെ ആലോചിക്കുന്നത്? നിന്റെ അകാരണമായ
 ഉള്ള വൈരത്തിനു നീ രാമനോടു പ്രതികാരം ചെയ്യാൻ ഉദ്ദേ
 ശിക്കുന്നതെന്താണു്? അധർമ്മമായ മാഗ്ഗത്തിൽ സിംഹാസന
 തെ നിന്റെ പുത്രനു സ്വധായീനമാക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നത് എ
 ന്തുകൊണ്ടാണു്? ഭരതനു തന്നെയും അവന്റെ അമ്മയുടെ
 പാപകർമ്മത്താൽ ദുഷിതമാക്കപ്പെട്ട സിംഹാസനത്തെ സ്വീ
 കരിക്കുന്നതിനു മനസ്സുണ്ടായിരിക്കുമോ? രാമൻ ദുഃഖത്തോടു
 കൂടി ജടാവല്ലഭങ്ങളും ധരിച്ച് അവന്റെ ബന്ധുക്കളേയും
 ഭവനത്തെയും, രാജ്യത്തെയും പിരിഞ്ഞു ദുർഗ്ഗമായ മഹാര
 ണ്യത്തിലേക്കു പോകുന്നതു ഞാൻ എങ്ങനെക്കണ്ടു സഹി

ക്കും? വിച്ഛിന്നമാക്കപ്പെട്ട ഒരു സൈന്യത്തെ ശത്രുസൈന്യങ്ങൾ ആക്രമിച്ചു നശിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ ഭയാനകങ്ങളായ ആപത്തുകൾ എന്റെ രാജ്യത്തെ ബാധിച്ചു നശിപ്പിക്കുന്നതിനേയും ഞാൻ എങ്ങനെ കുണ്ടുസഹിക്കും? എന്റെ രാജധാനിയിൽ വന്നുകൂട്ടുന്ന രാജാക്കന്മാർ ദശരഥൻ തന്റെ വാല്കൃപാപദ്യത്താൽ എത്ര ബുദ്ധിമുട്ടിനുമായും, അവിവേകമായും രാജ്യഭാരംചെയ്യുന്നു എന്നു രഹസ്യമായി സംസാരിക്കുന്നതിനെ ഞാൻ എങ്ങനെ കേട്ടു സഹിക്കും? എന്റെ ദുഷ്ട്യത്തെ കുറിച്ചു ഭയപ്പെടുന്ന നീതിജ്ഞന്മാരോടു ഒരു സ്ത്രീയുടെ വാക്കിനെ പ്രമാണിച്ചു ഞാൻ എന്റെ പുത്രനെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കി എന്ന് എങ്ങനെ പറയും? എത്രയും പ്രേമവിശ്വാസങ്ങളോടുകൂടി ഒരു ദാസിയെപ്പോലെ എന്നെ ശുശ്രൂഷിക്കുന്നവളും, കരുണയുള്ള ഒരു സഹോദരിയെപ്പോലെ എന്നെ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നവളും, ധീരയായ ഒരു രാജ്ഞിയെപ്പോലെ എന്നെ സഹായിക്കുന്നവളും, വാത്സല്യവും, പ്രേമവും ഉള്ള ഒരു അമ്മയെപ്പോലെ ജാഗ്രതയോടുകൂടി എന്നെ സൂക്ഷിക്കുന്നവളും, കൃത്യശ്രദ്ധയുള്ള ഒരു പുത്രിയെപ്പോലെ എത്രയും വിനയത്തോടുകൂടി എന്നെ വണങ്ങുന്നവളും, എനിക്ക് അത്യന്തവാത്സല്യമുള്ള വളുമായ കൌസല്യ അവളുടെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കപ്പെട്ട പുത്രനെക്കുറിച്ച് എനോടു ചോദിക്കുമ്പോൾ എന്റെ ഈ നിഷ്പരകർമ്മത്തെ കുറിച്ച് അവളോടു എത്ര സമാധാനമാണ് എനിക്കു പറയാവുന്നത്? വിശ്വസ്തനായ ഒരു ഭാര്യയെ അവളുടെ ഭർത്താവു നിർദ്ദയമായും ക്രൂരമായും വഞ്ചിക്കുന്നതുഎങ്ങനെയാണു്? എന്റെ മൃത്തമകനും, എത്രയും യോഗ്യനുമായ രാമനെ വിശ്വാസഹീനനായ ഞാൻ അവന്റെ അച്ഛനായിരുന്നുവെങ്കിൽ എങ്ങനെയാണു് പിരിഞ്ഞുപോകുന്നത്?"

രാജാവിന്റെ അതിഭീനസപരത്തിലുള്ള ഈ വിലാപങ്ങൾ കേട്ടിട്ടും കൈകേയിയുടെ മനസ്സിലകിയില്ല. അവൾ വീണ്ടും ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

രാജാവേ അവിടുത്തെയ്യ പശ്ചാത്താപം തോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അവിടുത്തെ ശപഥപൂർവ്വമായ വാഗ്ദാനത്തെ ലംഘിച്ചുകൊള്ളണം. അവിടുന്ന് വിശ്വാസഭംഗം ചെയ്തുകൊള്ളണം. നമ്മുടെ രാജാവു് സത്യസന്ധനും, വാഗ്ദാനലംഘനം ചെയ്യാത്തവനും, ധർമ്മതൽപരനും ആണെന്നു ജനങ്ങൾ ഘോഷിക്കുന്നതു ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്. ഇപ്പോൾ ദശരഥമഹാരാജാവു് സത്യലംഘനം ചെയ്തു എന്നും, വിശ്വാസപൂർവ്വം അദ്ദേഹത്തെ സ്നേഹിച്ചുവന്ന ഒരു സ്ത്രീ അദ്ദേഹത്താൽ വഞ്ചിതയായി, ഭഗ്നാശയായി മരിച്ചു എന്നും സകല ജനങ്ങളും അറിയട്ടെ.”

നേരം അർദ്ധരാത്രിയായി. അന്ധകാരം അതിഭയങ്കരമായിത്തീർന്നു. ഭൂരന്ധമങ്ങളായ നക്ഷത്രങ്ങൾ ധൂസരങ്ങളായി പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. രാജാവിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഭയവും, വ്യസനവും, കോപവും അനുകൂലം വളന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ഒടുവിൽ രാജാവു് മനോഹരമായി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“നക്ഷത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന അന്ധകാരസപരൂപിണിയായ നിശീമിനീ! എന്റെ അവശമായിരിക്കുന്ന ഹൃദയത്തിനു ആശ്വാസം തരണേ. പാപിയായ ഈ ദശരഥന്റെ ദുഃഖത്തെ നിന്റെ അന്ധകാരത്തിനുള്ളിൽ മറച്ചുകൊള്ളണേ. അവാച്യമായ എന്റെ പാപകർമ്മം നിന്റെ കൃഷ്ണചണ്ണമായ അന്ധകാരത്തിരയ്ക്കുള്ളിൽ അന്തർഗതമായി ഇരുന്നുകൊള്ളട്ടെ. എന്റെ അജ്ഞാപിത

ദുഃഖങ്ങളെ അതു ഒരിക്കലും ഭംഗംവരാത്ത വ'ധത്തിൽ ആ വരണംചെയ്യുകൊണ്ടിരിക്കട്ടെ. പ്രഭാതമാകുന്നതിനു മുമ്പിൽ ഈ പാപിയായ ദശരഥൻ ആയുരന്തം വരുമാറാകണം. കർമ്മസാക്ഷിയായ സൂര്യന്റെ പ്രഭാതകരങ്ങൾ പാപകർമ്മങ്ങൾ നികൃഷ്ടമാക്കപ്പെട്ട എന്റെ ജീവിതത്തെ സ്സർവ്വീകാതിരിക്കട്ടെ.”

൭.

വിധി.

നേരം പ്രഭാതമായി. രാമൻ നിയമപ്രകാരം തന്റെ അച്ഛനെ വന്ദിക്കുന്നതിനായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൊട്ടാരത്തിൽ എത്തി. പ്രതാപവും, ചെലുത്തലും നശിച്ചുപോയ തന്റെ വൃദ്ധനായ പിതാവിന്റെ അവശസ്ഥിതിയേയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമീപത്തിൽ ഇരിക്കുന്ന കൈകേയിയേയും രാമൻ കണ്ടു. അദ്ദേഹം ആദരപൂർവ്വം അച്ഛന്റെയും, അമ്മയായ കൈകേയിയുടെയും പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിച്ചു. “രാമാ” എന്നുമാത്രം ആ ക്ഷീണനായ രാജാവു പ്രയാസപ്പെട്ടു പറഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകളിൽ അശ്രുക്കൾ നിറഞ്ഞു, കാഴ്ചയില്ലാതെയായി. ഗൽഗദംകൊണ്ടു ഒന്നും സംസാരിക്കാൻ പാടില്ലാതായി. ഒരു ദീർഘനശ്വാസം മാത്രം രാജാവിനു ചെയ്യാൻ കഴിഞ്ഞു. തന്റെ അച്ഛന്റെ ഈ അവസ്ഥാന്തരത്തിനു ദുഃഖമോ, കോപമോ കാരണമെന്നറിയാതെ രാമൻ നടുങ്ങി. മഹാരണ്യത്തിൽവെച്ചു പെട്ടെന്നു അതിഭയങ്കരമായ ഒരു സഗ്ഗത്തെ കണ്ടുമുട്ടിയ പാമ്പു

നെപ്പോലെ അദ്ദേഹം അന്ധനായിനിന്നു. മഹാരാജാവും ദുഃഖഭരത്താൽ ബോധശൂന്യനായി കാണപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം നരദന്മാരൂ കൂടക്കൂടെ ദീർഘനിശ്വാസങ്ങളും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. കൊടുങ്കാറ്റിൽ ഇളകിമറിയുന്ന സമുദ്രത്തെപ്പോലെയും, രാഹുഗ്രസ്തനായ സൂര്യനെപ്പോലെയും, തപശ്ശക്തി നിശ്ശേഷം നശിക്കയാൽ പശ്യാത്തപിക്കുന്ന ഋഷിയെപ്പോലെയും രാജാവും പരവശനായി കിടക്കുന്നതുകണ്ട് ശ്യാസംഭോലും അടക്കി രാമൻ ഇങ്ങനെ വിചാരിച്ചു:—

“ഞാൻ അറിയാതെ വല്ല ദുഷ്കർമ്മവും ചെയ്തപോയോ? എന്തൊരു വിചാരമാണ് അച്ഛന്റെ ഹൃദയത്തെ തപിപ്പിക്കുന്നത്? അച്ഛൻ എന്തുകൊണ്ടാണ് എന്നെ ആശ്ലേഷിക്കാത്തത്?”

ഇങ്ങനെ കുറേനേരം നിന്നശേഷം രാമൻ പറഞ്ഞു:—

“അമ്മ! അറിയാതെ, ക്ഷന്തവ്യമല്ലാത്ത, വല്ല അപരാധവും ഞാൻ ചെയ്തപോയതുകൊണ്ടാണോ അച്ഛൻ ഇങ്ങനെ ദുഃഖിക്കുന്നത്? അച്ഛൻ ഏല്പാജ്ഞാഴ്ചം എത്രയും വാത്സല്യത്തോടുകൂടിയാണ് എന്നെ ഭാവിക്കാറുള്ളത്. അങ്ങനെയുള്ള അച്ഛന്റെ പ്രകൃതം ഇങ്ങനെ മാറിക്കാണുന്നതെന്താണ്? അശ്രുക്കുടം അച്ഛന്റെ മുമ്പത്തെ അർദ്രമാക്കിത്തീർക്കുന്നതെന്തുകൊണ്ടാണ്? മർമ്മഭേദനം ചെയ്യുന്ന വല്ല കഠിനവ്യാധിയും അച്ഛന്റെ അംഗങ്ങളെ തപിപ്പിക്കുന്നുണ്ടോ? പാവശമായും, ശ്രാന്തമായും ഇരിക്കുന്ന അച്ഛന്റെ ഹൃദയത്തെ വല്ല സ്വകാര്യമായ ദുഃഖവും ഇങ്ങനെ വ്യസനിപ്പിക്കുന്നതാണോ? ഭരതൻ ധീരനായ ശത്രുഘ്നനോടുകൂടി

വലിയച്ചുൻറെ മന്ദിരത്തിൽ താമസിക്കുന്നു. അവർക്കു ആ പൽകരമായ വല്ല സംഭവവും ഉണ്ടാകത്തക്കവണ്ണം ഉള്ള ഭഗവാൻപരിവർത്തനമാണിതെന്ന് അച്ചുൻ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടോ? എൻറെ അമ്മമാർ പ്രിയപ്പെട്ട അച്ചുനെ സേവിച്ചു പാർക്കുന്നുവല്ലോ. നിങ്ങളിൽ ആർക്കെങ്കിലും അങ്ങനെയുള്ള ദുഃഖമൊ ആപത്തൊ സന്നിഹിതമായിട്ടുണ്ടോ? ഞാൻ അറിയാതെ ചെയ്തപോയ വല്ല അപരാധവുമാണ് അച്ചുൻറെ ഹൃദയത്തെ ദുഃഖിപ്പിക്കുന്നത് എങ്കിൽ എൻറെ സർവ്വപത്തേയും, എൻറെ ജീവനെ തന്നെയും, ഉപേക്ഷിച്ച് അതിനു പ്രതിവിധി ചെയ്യാവുന്നതാണ്. എൻറെ കൈകേയി അമ്മയോടാണല്ലോ അച്ചുൻ അധികമായ വാത്സല്യം ഉള്ളത്. അമ്മ, അച്ചുൻ മനഃക്ലേശമുണ്ടാകത്തക്കവണ്ണം വല്ലതും പറഞ്ഞുപോയിട്ടുണ്ടോ? പ്രിയമുള്ള അമ്മെ! എന്നോട് സത്യം പറയണം. അച്ചുൻ ഈ ദുഃഖത്തിനും, പാരവശ്യത്തിനും കാരണമെന്താണെന്ന് അമ്മ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരിക്കണം.”

രാമൻറെ ഇപ്രകാരമുള്ള വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടും സ്ഥിരപ്രതിജ്ഞയായ കൈകേയിയുടെ ഹൃദയം അമ്മയുടെ വാത്സല്യത്താലോ, സ്രീയുടെ സഹതാപത്താലോ ആർദ്രമായില്ല. അവൾ അവളുടെ ദുർമ്മോഹത്തെ വെച്ചുകൊണ്ട് സ്ഥിരമായും ക്രൂരമായും ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“നിൻറെ പ്രിയപ്പെട്ട അച്ചുൻ ദുഃഖിക്കുന്നതു രോഗത്താലോ, മറ്റു വല്ല സങ്കടത്താലോ അല്ല. അദ്ദേഹം തൻറെ ആവശ്യത്തെ യീരനായ നിന്നോട് പറവാൻ ഭയപ്പെടുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന് ഇഷ്ടമില്ലാത്ത ഒരു കാര്യമാക

യാൽ അതിനെ നിന്നോടു പറവാൻ ഭാവിച്ചുവോൾ മധുരമായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വരം ഇടറിപ്പോകുന്നു. നീ നിന്റെ അച്ഛന്റെ കല്പനയെ അനുസരിച്ചു നടക്കാമെന്നു വാഗ്ദാനം ചെയ്യുമെങ്കിൽ അതെന്താണെന്ന് ഞാൻ പറയാം. ഒന്നുകൂടി കേട്ടുകൊള്ളണം. വളരെക്കാലംമുമ്പേ... അന്നു നീ ജനിച്ചിട്ടുതന്നെയില്ല—ഞാൻ നിന്റെ അച്ഛനെ ഒരാപത്തിൽനിന്നു രക്ഷിച്ചു. എനിക്ക് അന്ന് രണ്ടു വരും അദ്ദേഹം വാഗ്ദാനം ചെയ്തിരുന്നു. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന് അതിനെക്കുറിച്ച് പശ്ചാത്താപം തോന്നുന്നു. ഒരു സാധാരണ മനുഷ്യനെപ്പോലെ അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ വാഗ്ദാനത്തെ ലംഘിക്കാൻ വിചാരിക്കുന്നു. വാഗ്ദാനം ചെയ്തിട്ട് ഇപ്പോൾ അനേകം സംവത്സരം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അതിനെ ലംഘിക്കാമെന്നായിരിക്കാം. രാജാക്കന്മാരുടെ വാക്കുകളും ക്രിയകളും സത്യത്തെ മുൻനിറുത്തിയുള്ളവയാണ്. നിന്നെക്കുറിച്ച് രാജാവിന് സ്നേഹവും ബഹുമാനവും ഉണ്ടെങ്കിലും അതുനിമിത്തം അദ്ദേഹം സത്യലംഘനം ചെയ്യണമെന്നുണ്ടോ? സത്യസന്ധനും ധർമ്മതല്പരനും ആയ നീ നിന്റെ അച്ഛന്റെ ശപഥത്തെ നിറവേറ്റുന്നതിന് കടപ്പെട്ടവനാണെങ്കിൽ നിന്റെ അച്ഛന്റെ ഹൃദയത്തെ പീഡിപ്പിക്കുന്ന ദുഃഖം എന്താണെന്നു ഞാൻ പറയാം. അതുകേട്ടാൽ നിന്റെ ദുർബലമായ ഹൃദയം ചഞ്ചലമായിത്തീരുകയോ, അതിന്മണ്ണം അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിൽ വൈമനസ്സും ഭാവിച്ചയോ ചെയ്യുമെങ്കിൽ രാജാവിന്റെ ശപഥവും എന്റെ കഥയും ഞാൻ പറയുന്നില്ല.”

കൈകേയിയുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടിട്ടു രാമൻ ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“അമ്മ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനെ പറയണം. എന്തുതന്നെ ആയിരുന്നാലും അതിനെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിന് ഞാൻ സന്നദ്ധനായിരിക്കുന്നു. അച്ഛന്റെ കല്പനയെ അനുവർത്തിക്കുന്നതിന് എനിക്ക് അല്പംപോലും ക്ഷത്രിതമുണ്ടാകയില്ല. വിഷംകുടിക്കണമെന്നോ അകാലത്തിൽ മരിക്കണമെന്നോ ആണ് എന്റെ അച്ഛനായ രാജാവിന്റെ അജ്ഞാതത്തിൽ അതിനും ഞാൻ തയ്യാറാണ്. അച്ഛന്റെ ശപഥം എന്താണെന്നു പറയണം. ഞാൻ അതുപോലെ പ്രവർത്തിക്കുന്നതിന് നിർബന്ധിതനായിരിക്കുന്നു. ഞാൻ ഇതേവരെ യാതൊരു പ്രാജപ്യം പറഞ്ഞിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ വെറും വാക്കു പറയുന്നതാണ് അമ്മ ശങ്കിക്കേണ്ടാ.”

ഇതുകേട്ടു കൈകേയി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“നിന്റെ അച്ഛന്റെ ശപഥപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുന്നതിന് ജീവനെത്തന്നെയും ഉപേക്ഷിക്കാമെന്നാണല്ലോ നീ ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞത്? എന്നാൽ നിന്റെ അച്ഛന്റെ ശപഥം എന്താണെന്ന് ചുട്ടുകൊള്ളണം. മുന്പു അസുരന്മാരുമായുള്ള യുദ്ധത്തിൽ നിന്റെ അച്ഛന് ഒരു മുറിച്ചുണ്ടായതിനെ ഞാൻ ശ്രദ്ധിച്ചു ചൊറുപ്പിച്ചു. തന്മൂലം പ്രസാദിച്ചു എത്രയും മധുരമായി രണ്ടു വാങ്ങി അദ്ദേഹം വാശാനം ചെയ്തു. ഇപ്പോഴാണ് ഞാൻ ആ രണ്ടുവരങ്ങളും ആവശ്യപ്പെട്ടത്. ഹാ! എന്റെ ഭാരതൻ ഭാഗ്യവാൻ തന്നെ. ഭാരതനെ യുവരാജാവായി അഭിഷേകം കഴിക്കണമെന്നും, രാമനെ അനുബന്ധവാസത്തിന് അയയ്ക്കണമെന്നും ആണ് ഞാൻ രാജാവിനോടു് അപേക്ഷിച്ചത്. നിന്റെ അച്ഛന്റെ കല്പനയെ നീ അനുസരിക്കയും, ബഹുമാനിക്കു

യും ചെയ്യുന്നുണ്ടെങ്കിൽ നിന്റെ ഇച്ഛപോലെ പതിനാലു സംവത്സരക്കാലം ദണ്ഡകാരണ്യവാസം ചെയ്തുകൊള്ളണം. നിന്റെ വസ്ത്രം വൃക്ഷങ്ങളുടെ ചർമ്മവും, ഭവനം ഋഷികളുടെ ആശ്രമവും ആയിരിക്കണം. കോസലന്മാരുടെ ഈ സുഭിക്ഷമായ മഹാരാജ്യത്തെ സകലവിധമായ ആഡംബരങ്ങളോടും കൂടി എന്റെ ക്ഷമാരനായ ഭരതൻ ഭരിക്കണം. നിന്റെ അച്ഛന്റെ ഹൃദയം വളരെ മുദുവായിട്ടുള്ളതാണ്. വാൽകൃപും, ദുഃഖവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാഴ്ചയെത്തന്നെയും നശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ നിശ്ചയത്തെ നിന്നെ ധരിപ്പിക്കാൻ അദ്ദേഹത്തിന് വളരെ വ്യസനം ഉണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന് നിന്നെക്കുറിച്ചുള്ള വാത്സല്യംകൊണ്ട് ഈ ക്രൂരമായ വരദാനകായ്ക്കുതെ അദ്ദേഹത്തെ പായുന്നതിന് സംശയമില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിശ്ചയത്തേയും, കല്പനയേയും ഞാൻ നിന്നെ ധരിപ്പിച്ചുവല്ലോ. നീ അതിനെ അനുസരിക്കാമെന്ന് വിചാരിക്കുന്നുണ്ടോ?"

കിരാതന്റെ നിശിതങ്ങളായ ബാണങ്ങളെപ്പോലെ കൈകേയിയുടെ സ്പഷ്ടമായും, സ്ഥിരമായുമുള്ള ഓരോ വാക്കുകളും രാമന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പതിഞ്ഞു. രാമൻ അതിനെ ശാന്തതയോടെ കേട്ടുകൊണ്ടു നിന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയത്തെ കോപമാകട്ടെ ദുഃഖമാകട്ടെ സ്തർശിച്ചില്ല. തന്റെ അച്ഛന്റെ രാജ്യത്തേയും, തന്റെ സ്വന്തം ഭവനത്തേയും, ബന്ധുക്കളേയും ചിരിഞ്ഞു പോകുന്നതിന് വേണ്ടതെല്ലാം തയാറാക്കുന്നതിനായി അദ്ദേഹം പതുക്കെ വെളിക്കിറങ്ങിപ്പോയി.

ര ാ മ ള യ ണ ങ്ങ ള ൾ .

പുസ്തകം ൩.

ദശരഥവിയോഗം.

൧.

ഭായ്യാപുണ്യം

രാമൻ:—“എന്റെ പ്രാണപ്രിയയായ സീതേ! നാം ഇനി കുറേനാളത്തെ വിരഹം സഹിക്കേണ്ടതായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. അച്ഛൻ മുമ്പു കൈകേയിഅമ്മയ്ക്കു രണ്ടു വരങ്ങൾ കൊടുത്തിരുന്നു. ആ വരങ്ങളാൽ ഭരതനെ യുവരാജാവായി അഭിഷേകം കഴിക്കാനും, എന്നെ പതിന്നാലു സംവത്സരം വനത്തിൽ അയയ്ക്കാനും അച്ഛൻ നിർബന്ധിതനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ, ഞാൻ വനത്തിനു പോകുന്നതിന് മുൻപായി ഭവതിയോടു് ഒരുകാര്യം ആവശ്യപ്പെടുന്നു. ഭവതി വിശ്വാസപൂർവ്വം അതിനെ അനുസരിക്കുമോ? കിരീടധാരണം ചെയ്യപ്പെടുന്ന ഭരതനെ വിശ്വാസത്തോടും, വിനയത്തോടും കൂടി സേവിച്ചു പാർക്കണം. എന്റെ ഗുണങ്ങളെ അവന്റെ സന്നിധിയിൽ വർണ്ണിക്കരുത്. എനിക്കുള്ള രാജ്യാവകാശത്തെയും അവനോടു് പറയരുത്. അച്ഛന്റെ അഭിലാഷം ഇങ്ങനെ ആയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ഭരതൻതന്നെ യുവരാജാവായി വാഴട്ടെ. അവനെ രാജഭക്തിയുള്ള ഒരു പ്രജയെപ്പോലെ ഭവതി അനുസരിച്ചു് പാ

കുടുംബം. അച്ഛൻ ആജ്ഞാപിച്ചിരിക്കുംപ്രകാരം പതിനാലുസംവത്സരക്കാലത്തെ ഭണ്ഡകാരണ്യവാസം എനിക്കും, അത്രയും കാലമുള്ള ദീർഘവിരഹത്തെ ധീരതയോടുകൂടി സഹരിക്കുന്നതിലുള്ള ബഹുമതി എന്റെ പ്രിയതമയ്ക്കും ഇരിക്കട്ടെ. എന്റെ വനവാസകാലത്തെ ഭവതി ഉപവാസമായും, പ്രതമായും കഴിച്ചുകൂട്ടണം. ഈശ്വരവിശ്വാസവും, പാതിപ്രത്യനിഷ്ഠയും ഭവതിയുടെ ആത്മാവിന് ആശ്വാസത്തെ രാഗം. നിത്യവും പ്രഭാതത്തിൽ ഈശ്വരാനുഗ്രഹത്തിനായി പ്രാർത്ഥിച്ചുകൊണ്ട് അച്ഛനെ പോയി വന്ദിക്കണം. എന്റെ അമ്മയായ കൌസല്യയെ ശുശ്രൂഷിക്കേണ്ട വിധം ഭവതിക്കറിയാമല്ലോ. പ്രിയപ്പെട്ട പുതിയെപ്പോലെ എപ്പോഴും ഭവതി അമ്മയെ ആശ്വസിപ്പിക്കണം. അതുപോലെതന്നെ ഇളയമ്മമാരോടും തൃപ്തസ്സേവനംതന്നെ ഭവതിക്കുണ്ടായിരിക്കണം. ആ രണ്ടു രാജ്ഞിമാരേയും ക്ഷമയോടും താല്പര്യത്തോടുംകൂടി ശുശ്രൂഷിക്കണം. ഭരതശത്രുഘ്നന്മാരെ ഒരു സഹോദരിയുടെ ശ്രദ്ധാപൂർവ്വമായ സ്നേഹത്തോടും, അമ്മയുടെ നിഷ്കളങ്കമായ വാത്സല്യത്തോടും കരുണയോടും ദാവിച്ചുകൊള്ളണം. ഭരതനോടു അവിവേകമായി യാതൊന്നും കോപിച്ചു പറയരുത്. അവൻ കോസലന്മാരുടെ രാജാവും രഘുവംശത്തിന്റെ നാഥനും ആകുന്നു. അഭിഷേകം ചെയ്യപ്പെട്ട രാജാക്കന്മാർ സ്വന്തപുത്രന്മാരെക്കാളും താല്പര്യത്തോടുകൂടി നാട്ടിലെ പ്രജകളെ സംരക്ഷണം ചെയ്യുന്നവരാകയാൽ മനഃപൂർവ്വമായ ഭക്തിയോടും വിശ്വാസത്തോടും അവരെ സേവിക്കേണ്ടതു ധർമ്മമാകുന്നു. ഭരതന്റെ ആജ്ഞയെ വളരെ താല്പര്യത്തോടും നിഷ്ഠപടമായ വിശ്വാസത്തോടും ഭവതി അനുസരിക്കണം, സത്യവും സദാചാരവും സർവ്വ ഭവതിയുടെ ഹൃദയത്തിലും വാക്കി.

ലും പ്രവൃത്തിയിലും ഉണ്ടായിരിക്കട്ടെ. നമ്മുടെ പ്രിയപ്പെട്ട ബന്ധുജനങ്ങളെ ഭവതിയുടെ ശീലഗുണംകൊണ്ടു പ്രസാദിപ്പിക്കണം. നാം തല്കാലം പിരിഞ്ഞു പാക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. എന്തുചെയ്യാം. അനേകസംവത്സരക്കാലം ഭൃഷ്ട്യഞ്ചരമായ വനത്തിൽ വസിക്കാനാണ് എനിക്ക് വിധിച്ചിരിക്കുന്നത്.”

രാമൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞതിനെ ആ ശീലവരിയായ സീത ശ്രദ്ധയോടുകൂടി കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. അവളുടെഹൃദയത്തിൽ പ്രേമം തിങ്ങിനിറഞ്ഞു, മധുരമായും ധൈര്യത്തോടുകൂടിയും അവൾ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—“എന്റെ ഭർത്താവു പറയുന്നതു വാസ്തവം തന്നെയാണോ? ഞാൻ കേൾക്കുന്നത് എന്റെ ഭർത്താവിന്റെ വാക്കുകൾ തന്നെയാ? രാജ്യത്തിൽനിന്നു ഷഘിഷ്ടരിക്കപ്പെട്ട എന്റെ നാഥനായ പ്രിയതമൻ അഗ്നിസാക്ഷിയായി സ്വീകരിച്ചു തന്റെ കളത്രത്തെ ഉപേക്ഷിക്കുമോ? ഭർത്താവു ശാന്തമായി പറഞ്ഞ ഉപദേശങ്ങളെ ഞാൻ ശാന്തതയോടെ നിരസിക്കുന്നു. ധീരനായ ഒരു ക്ഷത്രിയൻ അത് ഉചിതമായ ഉപദേശമാണെന്ന് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. ഏതെന്നാൽ പതിവ്രതയായ ഭാര്യ തന്റെ ഭർത്താവിനോടൊന്നിച്ചുതന്നെ ഏതുടിക്കിലും ഉണ്ടായിരിക്കും. രാമനെ നിഷ്കാസനം ചെയ്തപ്പഴിക്ക് സീതയുടെ വിധിയും സ്ഥിരപ്പെട്ടു. വിവാഹം കഴിച്ച സ്രീയെ ഭരിക്കേണ്ടതു് അച്ഛനോ; പുത്രനോ സഹോദരനോ അല്ല. ഭർത്താവിനുണ്ടാകുന്നതുപോലെ അവൾക്കും ഉയർച്ചയോ താഴ്ചയോ ഉണ്ടാകുന്നു. അവളുടെ ഭർത്താവിന്റെ ഗതിതന്നെയാണ് അവൾക്കും ഗതി. ഭയങ്കരമായും, അന്ധകാരമയമായും ഉള്ള മഹാരണ്യത്തിലേക്ക് ഭർത്താവു പോക

യാനെങ്കിൽ ഭർത്താവിനു സഞ്ചരിക്കാനുള്ള മാർഗ്ഗങ്ങളിലെ കല്ലും മുളയും പെറുക്കി ശരിപ്പെടുത്താനായി സീത എപ്പോഴും മുന്പേ നടക്കും. മധുരമുള്ളതെങ്കിലും ഭുഷിച്ചുപോയ ജവചനങ്ങളാലേ ഭർത്താവിന്റെ ഈ വിചാരങ്ങൾ ഉപേക്ഷിച്ചു കളയണം. എന്നെയുംകൂടി വനത്തിൽ കൊണ്ടുപോകണം. എന്നിങ്ങനെ ഭർത്താവിന്റെ സമീപത്തിൽ വസിക്കുന്നതിന് അനുജന്തരണം. രഥങ്ങളും അശ്വങ്ങളും മനോഹരങ്ങളായ മണിമാളികകളും പതിവ്രതയായ ഒരു സ്ത്രീയ്ക്കു നിഷ്പ്രയോജനമാണ്. പ്രിയമുള്ള ഭാര്യ അവളുടെ ഭർത്താവിന്റെ നിശ്ചിന്നത്തെന്നെയാണ് അധികംപ്രിയപ്പെടുന്നത്. വിവാഹം കഴിക്കപ്പെട്ട സ്ത്രീയുടെ ഭവനം ഭർത്താവിന്റെ പരിത്യജമാണെന്നു എന്റെ അമ്മ എന്നെ പലപ്പോഴും പഠിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. അച്ഛൻ അതിനെത്തന്നെ കൂടക്കൂടെ എന്നിങ്ങനെ ഉപദേശിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. പദാർത്ഥത്തെ പിരിയാത്ത നിശൽപോലെയെയാണ് വിശ്വസ്തയായ ഭാര്യ തന്റെ ഭർത്താവിനെന്ന് വിവാഹകാലത്തിൽ അച്ഛൻ പറഞ്ഞതിനെ ഭർത്താവോട്കണ്ടായിരിക്കുമല്ലോ. ജീവൻ എന്റെ ഈ ശരീരത്തിൽനിന്നു വേർപെടുന്ന കാലത്തോളം ഞാൻ എന്റെ ഭർത്താവിനെ പിരിഞ്ഞു പാകുന്നതല്ല. അതിനാൽ പന്മാവില്ലാത്ത മഹാരണ്യത്തിൽ ഭർത്താവിനോടൊന്നിച്ചു സഞ്ചരിക്കുന്നതിനു എന്നിക്കുറവാതരണം. അച്ഛന്റെ കൊട്ടാരത്തിൽ വസിക്കുന്നതിനെക്കാളും ഹരിണങ്ങൾ സൈപരമായി സഞ്ചരിക്കുകയും, വ്യാഘ്രങ്ങൾ സുഖമായി പാകുകയും ചെയ്യുന്ന വനത്തിൽ ഭർത്താവിനോടൊന്നിച്ചു വസിക്കുന്നതു എന്നിങ്ങ് അശ്വാസകരമായിരിക്കും. ബന്ധുക്കളെക്കുറിച്ചും, ഭവനത്തെക്കുറി

ചും എനിക്കു വിചാരമില്ല. ഭർത്താവു എന്റെ ഖണ്ഡ
 യും ഭർത്താവിന്റെ പ്രേമം എന്റെ ഭവനവും ആകുന്നു. ഭ
 രത്താവിന്റെ പരാക്രമം ലോകവിശ്രുതമായിട്ടുള്ളതാണ്. അ
 തുകൊണ്ടു് എന്റെ ഭർത്താവിന്റെ സമീപത്തിൽ എവിടെ
 യും ഗവ്ത്തോടുകൂടി നിർഭയമായി എനിക്കു പാക്കാവുന്ന
 താണ്. ഞാൻ എന്റെ ഭർത്താവിനു സൗരഭ്യവാഹിക
 ഉയ വനങ്ങളിൽനിന്നു ഭക്ഷണത്തിനായി ഫലങ്ങൾ ശേ
 വരിച്ചുകൊണ്ടുവന്നുതരാം. ഭർത്താവു ഭക്ഷിക്കുന്നതിന്റെ
 ഉച്ഛിഷ്ടം തന്നെയാണ് എനിക്കു എത്രയും പ്രിയമായ ഭക്ഷ
 ണം. മനോഹരങ്ങളായ ശാലപ്രപ്രദേശങ്ങളേയും, കൊ
 ഴ്വത്ത പച്ചക്കാടുകൾനിറഞ്ഞ കുന്നുകളേയും, ഉയന്ന മരുഭൂ
 മികളേയും, സ്ഫടികതുല്യമായ ജലം ഇരച്ചൊഴുകുന്ന അ
 രവികളേയും, അയന്നങ്ങൾ മധുരമായി ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു
 മനോഹരങ്ങളായ ചിറകുകൾ ഇടുമുടുന്ന താമരപ്പൊയ്ക
 ലേയും കാണുന്നതിനും, നിർമ്മലമായും ശീതളമായും ഉള്ള മ
 ലഞ്ചനാലകളിൽ ഭർത്താവിനോടൊന്നിച്ചു കഴിച്ചുകഴിക്കു
 ന്നതിനും എനിക്കു വാദം തരണം. ഭർത്താവിനോടൊന്നി
 ച്ചുവസിച്ചാൽ ഈ വനവാസം എത്രയോ സുഖകരമായി
 കഴിഞ്ഞുപോകും. അതെന്നിക്കൊരു മഹാഭാഗ്യമെന്നാണു
 ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നതു്. സീതയ്ക്കു സിംഹാസനത്തിനോ
 രാജ്യത്തിനോ എന്നുവേണ്ടാ സ്വർഗ്ഗസൗഭാഗ്യത്തിനോ
 മോഹമില്ല. സീതയ്ക്കു ഭർത്താവിനെ പിരിഞ്ഞുപാക്കാൻ
 സൂര്യപ്രകാശമുള്ള ഈ ഭൂമിയിൽ സുഖകരമായി യാതൊരു
 ഭവനത്തേയും ദൈവം നിഗ്രഹമായി വെച്ചിട്ടില്ല. അതു
 കൊണ്ടു വന്യമൃഗങ്ങൾ നിർഭയമായി സഞ്ചരിക്കുന്ന വന
 ത്തിൽ ഞാൻകൂടി വന്നുകൊള്ളട്ടെ. എന്റെ ഭർത്താവി

ന്റെ പ്രേമത്തെ എചിടെയാണോ എനിക്കനുഭവിക്കാൻ കഴിയുന്നത് അവിടത്തെന്നാണ് എന്റെ രാജഗൃഹം. ഭർത്താവിന്റെ ഇഷ്ടത്തെ എത്രയും സന്തോഷത്തോടുകൂടി ഞാൻ അനുവർത്തിക്കാം. എന്റെ ശുശ്രൂഷകൊണ്ടു ഭർത്താവിനുള്ള ദുഃഖങ്ങളും കഷ്ടതകളും ദൈങ്കിലും ശമിക്കുമല്ലോ.”

സീതയുടെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ട് അർദ്രമാനസനായ രാമൻ വനവാസത്തിലുള്ള ആപത്തുകളെക്കുറിച്ചു പഠനെയും പല തടസ്സങ്ങളും പറഞ്ഞു. എന്നിട്ട് ഒരു ഫലവും ഉണ്ടായില്ല. സീതയെപ്പോലെ പരിശുദ്ധവും, തൃദുലകോമളപുമായ മനസ്സുള്ള ഒരു സതിയുടെ നിശ്ചയത്തെ ഇളക്കുന്നതിന് ആവക തടസ്സങ്ങൾ എത്രമാത്രം ഫലപ്രദങ്ങളായിരക്കൂ?

൨.

സഹോദരസ്നേഹം.

സീതയുടെ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ ലക്ഷ്മണന്റെ കണ്ണുകളിൽനിന്ന് അശ്രുക്കൾ പൊഴിഞ്ഞുതുടങ്ങി. ലക്ഷ്മണൻ രാമന്റെ പാദങ്ങളിൽവിണ് ഇപ്രകാരം പ്രാർത്ഥിച്ചു.

“എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനും ജ്യേഷ്ഠത്തിയും ദുഷ്പ്രവേശമായ വനത്തിലേക്കു പോകയാണെങ്കിൽ ചാപബാണങ്ങൾ ധരിച്ചുകൊണ്ടു ലക്ഷ്മണൻ നിങ്ങളുടെ സഹായത്തിനായി കൂടെ പുറപ്പെടുന്നതാണ്. ഹരിണങ്ങൾ നിർഭയമായി സഞ്ചരിക്കുന്നതും, മദിച്ചു കൊമ്പനാനകൾ ഉഴറി നടക്കു

നാനും, മനോഹരങ്ങളായ പക്ഷികൾ കൂടുകൾ കെട്ടിയുണ്ടാക്കുന്നതും, എന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ അധിവസിക്കുന്നതുമായ വനപ്രദേശങ്ങൾ നിത്യാനന്ദത്തെ തരുന്ന സ്വർഗ്ഗലോകത്തേക്കാൾ എനിക്കു പ്രിയതരങ്ങളാകുന്നു. അതുകൊണ്ട് എന്നെക്കൂടി വരാൻ കരുണയോടുകൂടി അനുവദിക്കണം. ജ്യേഷ്ഠൻ എവിടെ സഞ്ചരിച്ചാലും ആപത്തുവരികയില്ലെന്ന് എനിക്കു വിശ്വാസമുണ്ടെങ്കിലും, അവിടുത്തെല്ലെങ്കിലും ആ ഭയങ്കരവനങ്ങളിൽ ജ്യേഷ്ഠൻ അലഞ്ഞുനടക്കുമ്പോൾ ഇവിടെ പാർക്കുന്നതിന് എനിക്കൊരിക്കലും സ്വാസ്ഥ്യം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതല്ല. അതിനാൽ എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനോടൊന്നിച്ചു വരുന്നതിനു എനിക്കനുവാദം തരണം. ജ്യേഷ്ഠനല്ലാതെ എന്റെ ഈ ആഗ്രഹത്തെ തൃപ്തപ്പെടുത്തുന്നതിനു ആർക്കും കഴിയുന്നതല്ല.”

ലക്ഷ്മണന്റെ ഈ അപേക്ഷകൾക്കുത്തരമായി രാമൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയസോദരാ! നിന്റെ വിശ്വാസവും, നിഷ്ഠയും കൂടിയുള്ള നിന്റെ ഹൃദയത്തിന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങളും എനിക്കു നല്ലവണ്ണം അറിയാം. എനിക്കെന്റെ പ്രാണനെക്കാൾ നിന്നെ സ്നേഹവും ഉണ്ട്. എങ്കിലും നിന്നെക്കൂടി വനത്തിൽ കൊണ്ടുപോകുന്നതിന് എനിക്കനുവദിച്ചുകൂടാ. നാം രണ്ടാളും ഇവിടെനിന്നും പിരിഞ്ഞുപോകുന്നപക്ഷം എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട അമ്മയെ ആശ്വസിപ്പിക്കാൻ ആരാണുള്ളത്? നിന്നെ വാത്സല്യത്തോടുകൂടി വളർത്തിയ ഇളയമ്മയെ ആരാണാശ്വസിപ്പിക്കുന്നത്? നമ്മുടെ പ്രിയപ്പെട്ട അച്ഛൻ വൃദ്ധനായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. അ

ദേവം ഈ ഭൂമി മുഴുവൻ അടക്കി ഭരിച്ചു ആളാണെങ്കിലും ഇപ്പോൾ കൈകേയി അമ്മയുടെ പ്രേമപാശത്തിൽപ്പെട്ടു പാതയുറനായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. കൈകേയി അമ്മ ഈ വിജയകാലത്തിൽ നമ്മുടെ അമ്മമാരെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു എന്നു വരുമോ? ഭരതനും അവന്റെ അമ്മയുടെ ഭാഗത്തു നിന്നുകൊണ്ട് പക്ഷേ അവരെ സഹായിക്കാതിരിക്കാനാണ് എളുപ്പം. ഞാൻ അതിദൂരത്തിലുള്ള വനാന്തരത്തിലേക്കു പോയാൽ നീ മാത്രമേ എന്റെ അമ്മയെ ആശ്വസിപ്പിക്കുന്നതിനു ഇവിടെയുള്ളൂ. അമ്മയ്ക്കു നിന്നെ എങ്കിലും കാണാതെ എങ്ങനെ ആശ്വാസം ഉണ്ടാകും? സുമിത്രയമ്മയെ സമാധാനപ്പെടുത്താനും നിനക്കല്ലാതെ കഴികയില്ല. പ്രിയസഹോദരാ! നീ അവരോടുകൂടിത്തന്നെ താമസിക്ക. നാം രണ്ടാളും പോയാൽ പിന്നെ അവർക്കു ഇഹ ലോകവാസത്തിൽ യാതൊരു അഭിരുചിയും, യാതൊരു ആശ്വാസവും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതല്ല. അതുകൊണ്ട്, ഈ അരിഷ്ടസമയത്തിൽ അവരുടെ ആശ്വാസത്തിനായി നീ ഇവിടെത്തന്നെ താമസിക്കണം.”

രാമൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞതുകേട്ടു ലക്ഷ്മണൻ താഴെ പറയുംപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“ജ്യേഷ്ഠൻ ഞാൻകൊണ്ടും ഭയപ്പെടേണ്ടോ. ജ്യേഷ്ഠന്റെ പരാക്രമം എല്ലാവർക്കും നല്ലവണ്ണം അറിയാം. പരാക്രമശാലിയായ ജ്യേഷ്ഠന്റെ അമ്മയോടു ഭരതൻ. വിനയമുള്ളവനായിത്തന്നെ ഇരിക്കും. അഥവാ, രാജ്യത്വംകൊണ്ടു ഗർവ്വിയായി തന്റെ കർത്തവ്യകർമ്മത്തെ ലംഘിക്കുന്നതായിരുന്നാൽ ആ ധിക്കാരത്താൽ നമുക്കുണ്ടാകുന്ന കോപം

ഗനിയെ ശമിപ്പിക്കുന്നതു ഭരതന്റെ രക്തമായിരിക്കും. എ
 ന്നാൽ നാം ഇതൊന്നും ആലോചിക്കണമെന്നില്ല. കൈ
 സല്യാരാജ്ഞിയുടെ കല്പന അനുസരിക്കുന്നതിന് അനേകാ
 യിരം ജനങ്ങളും, അനേകായിരം യോദ്ധാക്കളും സദാ സ
 ന്നലന്മാരായുണ്ട്. അതുപോലെ തന്നെ എന്റെ അമ്മ
 യുടെ ആജ്ഞാകാരന്മാരായും അനേകം ഗ്രാമീണന്മാർ ഉ
 ണ്ട്. ലക്ഷ്മണന്റെ അയിരും ഖേലംഗത്തെക്കാൾ ശക്തി
 യോടു കൂടി അമ്മയെ കാത്തു സൂക്ഷിക്കുന്നതിന് അവർ സ
 ന്നദ്ധരാണ്. എന്നാൽ സുശീലയായ ജ്യേഷ്ഠത്തിക്കു സ
 റായത്തിനു ഭയങ്കരമായ വനത്തിൽ ജ്യേഷ്ഠനല്ലാതെ വേ
 റെ ആരും ഇല്ലല്ലോ. അതിനാൽ ജ്യേഷ്ഠത്തിയെ രാവും
 പകലും കാത്തു സൂക്ഷിക്കുന്നതിന് എനിക്കനുവാദം തര
 ണം. ഞാൻ വില്പം അമ്പും ധരിച്ചു വനത്തിൽ സഞ്ചരി
 ച്ചു വന്യങ്ങളായ വൃക്ഷങ്ങളെ മുറിച്ചു ജ്യേഷ്ഠത്തിക്കു പാക്കു
 ന്നതിനു വീടു കെട്ടിയുണ്ടാക്കാം. വന്യങ്ങളായ ഫലമൂലാ
 ദികളെ ഭയങ്കരങ്ങളായ വനപ്രദേശങ്ങളിൽ നിന്നു ഞാൻ
 ശേഖരിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു കൊടുക്കാം. ജ്യേഷ്ഠനും, ജ്യേഷ്ഠ
 ത്തിയും പർവതങ്ങളിലെ ശിലാതലങ്ങളിൽ വിശ്രമിക്കു
 മ്പോൾ നിങ്ങളുടെ സുഖമായ ഉറക്കത്തിനു യാതൊരു ഭം
 ഗവും വരാതെ ഞാൻ കാത്തു സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളാം.”

ലക്ഷ്മണന്റെ നിഷ്പ്രപടമായുള്ള ഈ വാക്കുകൾ കൃ
 തജ്ഞതയോടെ രാമൻ കേട്ടു. സീതയോടും, ലക്ഷ്മണനോ
 ടും ഒന്നിച്ചു വനത്തിൽ പോകുന്നതിനു സന്നദ്ധനായി, അ
 ദ്രേഹം ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“എന്നാൽ, പ്രിയപ്പെട്ട ബന്ധുജനങ്ങളെ പിരിഞ്ഞു
 നമുക്കു മൂന്നാൾക്കു കൂടി പുറപ്പെടാം. നമുക്കുവശ്യമുള്ള

അയ്യധങ്ങളെല്ലാം എടുത്തുകൊള്ളണം. വിദേഹരാജാവിനു വരുണനാൽ നൽകപ്പെട്ട വീല്കളും, അദ്ദേഹങ്ങളായ കവചങ്ങളും, വിശിഷ്ടതരങ്ങളായ ഖാണതുണീരങ്ങളും നമ്മുടെ അയ്യധശാലയിൽ ഉണ്ട്. 'പക്ഷേ നമുക്ക് അവ അവശ്യപ്പെടുമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. അതിനാൽ അവയെക്കൂടി എടുത്തുകൊള്ളണം.'"

ലക്ഷ്മണൻ ഇതു കേട്ടു വേഗത്തിൽത്തന്നെ ഈ അയ്യധങ്ങൾ എല്ലാം കൊണ്ടുവന്നു. അവയെ നോക്കിക്കൊണ്ടു രാമൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: —

“പ്രിയസഹോദരാ! നമുക്കിനി കുറേക്കൂടി ധൈര്യത്തോടെ വനത്തിലേക്കു പുറപ്പെടാം. നമ്മുടെ വക സ്വർണ്ണങ്ങളും, അഭരണങ്ങളും എല്ലാം പരിശുദ്ധന്മാരായ ബ്രാഹ്മണർക്കു ദാനം ചെയ്യണം. പൂജ്യന്മാരായ സകല വൈദികന്മാരെയും വന്ദിച്ചുകൊണ്ടു് അച്ഛന്റെ അജ്ഞയെ അനുഷ്ഠിക്കാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മന്ദിരത്തിൽനിന്നുതന്നെ നമുക്കു പുറപ്പെടാം.

൩.

അമ്മയുടെ അനുഗ്രഹം.

വനഗമനത്തിനു തയ്യാറായി അശിസ്സു വാങ്ങാൻ സമീപത്തിൽ അണയുന്ന സീതയെ കണ്ടപ്പോൾ ദുഃഖംകൊണ്ടു പരവശയായിരുന്ന കൌസല്യയുടെ നേത്രങ്ങളിൽനിന്നു് അശ്രുക്കൾ ധാരയായി ഒഴുകി. ശീലവതിയായ സീത

യെ മാരോടു പിടിച്ചുണച്ചു; സ്നാനത്താൽ ആർദ്രമായിരുന്ന അവളുടെ ശിരസ്സിനെ ദീർഘനിശ്വാസത്തോടുകൂടി പലചുരു കുംബിച്ചു. വർഷധാരപോലെ കണ്ണനീർ ഇററിററു വീണുകൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ കൌസല്യ ഗർഭഭക്തോടുകൂടി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: —

“പ്രിയപുത്രീ! നാം പിരിഞ്ഞു പാകേണ്ടതായി വന്നു പല്ലോ. സത്യസന്ധനായ നിന്റെ ഭർത്താവിനെ ഹൃദയപൂർവ്വമായ പ്രേമത്തോടുകൂടി നീ ശുശ്രൂഷിക്കുമ്പോൾ എനിക്കു വിശ്വാസമുണ്ടു്. സൌഭാഗ്യകാലങ്ങളിൽ മധുരമായും ശാന്തമായും ഉള്ള വാക്കുകൾ പറയുന്നവരും ആപലകളാലത്തു തിരിഞ്ഞു നില്ക്കുന്നവരുമായ ഭാര്യമാർ ഒരിക്കലും വിശ്വാസനീയകളല്ല. അവർ ഭർത്താവിനു സമ്പത്തുള്ള കാലത്തോളം എത്രയും ഉത്സാഹത്തോടും, പ്രസന്നതയോടുംകൂടി പാർക്കുന്നു. ആപത്തു വന്നടുക്കുമ്പോൾ ഭർത്താവിനോടു വൈമുഖ്യം ഭാവിച്ചുപോകയും ചെയ്യുന്നു. ഭാഗ്യം എത്ര അസ്ഥിരമാണോ, അത്രയും അസ്ഥിരമാണു് അവരുടെ വാക്കുകൾ. അവർ സ്ത്രീധർമ്മത്തെയും, ഭർത്താവിനോടു വേണ്ട വിശ്വാസത്തെയും വിസ്മരിച്ചുകളയുന്നു. പരിശുദ്ധമായ പ്രേമം അവരിൽ ഒരിക്കലും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നില്ല. പുരുഷന്റെ സൽകർമ്മങ്ങളും, അവന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങളും ചിലവമായ അവളുടെ ഹൃദയത്തെ ഒരിക്കലും സ്വാധീനമാക്കുന്നതിനു് ശക്തങ്ങളാകുന്നില്ല. എന്നാൽ പരിവൃത്തയും ചരിശുദ്ധയും, സ്വീരപ്രണയമുള്ളവളും ആയ ഭാര്യ തന്റെ സ്വന്തം പ്രാണനെക്കാൾ വിശ്വാസത്തോടും പ്രേമത്തോടും ഭർത്താവിനെ സേവിച്ചു പാർക്കുന്നു. നിഷ്കളങ്കഹൃദയമായ എന്റെ സീതയോടു് ഞാൻ ഇതൊന്നും പറയണമെ

ന്നില്ലല്ലോ. മകളെ! നീ എന്റെ ദേവതയെന്നായ പുത്രനെ അനുഗമിക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചതു് നന്നായി. രാമൻ വനത്തിലും സിംഹാസനത്തിലും നിനക്കു് ഈശ്വരതുല്യനാണു്.”

ഇതിനുത്തരമായി സീത ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“അമ്മേ! ഞാൻ എന്റെ ധർമ്മത്തെ അനുഷ്ഠിക്കും. എന്റെ ഭർത്താവുതന്നെയാണു് എനിക്കീശ്വരൻ. ഞാൻ ഒരിക്കലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാന്നിധ്യത്തെ ഉപേക്ഷിക്കയില്ല. ചന്ദ്രനെ ഒരിക്കലും ചന്ദ്രിക പിരിയാത്തതുപോലെ ഞാനും എന്റെ ഭർത്താവിനെ ഒരിക്കലും പിരിയുകയില്ല. ഞാൻ എന്റെ വാക്കുകളിലും, ക്രിയകളിലും, എപ്പോഴും വിശ്വസ്തയായ ഒരു ഭാര്യയുടെ ധർമ്മത്തെ അനുഷ്ഠിക്കും. തന്തുവിലാത്ത വീണയും, ചക്രമില്ലാത്ത രഥവും നിഷ്കലമാകുന്നു. അതുപോലെ പ്രേമമില്ലാത്ത ഭാര്യയുടെ സൗഭാഗ്യവും നിഷ്കലമാകുന്നു. അച്ഛന്റെയും, സഹോദരന്റെയും സ്നേഹത്തിനു് അളവുണ്ടു്. ഭർത്താവിന്റെ സ്നേഹത്തിനു അളവില്ല. നമ്മുടെ ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങളിലും സ്മൃതികളിലും വിധിച്ചിട്ടുള്ളതിനു വിപരീതമായും, വിവാഹകാലത്തെ സത്യവാചകത്തിനു വിരുദ്ധമായും എന്റെ ഭർത്താവിനോടു പ്രേമവും, വിശ്വാസവും ഇല്ലാത്തവളായിരിക്കാൻ എനിക്കു കഴിയുന്നതാണോ?”

നിഷ്ഠപടമായി സീത ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞതുകേട്ടുപ്പോൾ സന്തോഷവും ഭൂഷവും സമ്മേളിച്ചു കൌസല്യയുടെ കണ്ണുകളിൽ ജലംനിറഞ്ഞു. പരിശുദ്ധ ഹൃദയയായ സീതയെ കൌസല്യ വീണ്ടും വീണ്ടും അലിംഗനംചെയ്തു. സത്യ

വാനും, ഗുണവാനും ആയ രാമൻ അടുത്തുവന്നു വന്ദിച്ചു ജ്യോതി അഭിനവമായ ദുഃഖാശ്രുക്കൾ വീണ്ടും കൈസല്യയുടെ കണ്ണുകളിൽനിന്നു പ്രവഹിച്ചു. അതുകണ്ടു രാമൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ പ്രിയമുള്ള അമ്മേ! അമ്മ എന്തിനാണ് ദുഃഖിക്കുന്നത്? ധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിൽ നിന്നുള്ള നിഃശ്ചിതമായ ഗുണഫലത്തിൽ എന്തുകൊണ്ടാണ് അമ്മയ്ക്കു വിശ്വാസം വരാത്തതു്? എന്റെ ഈ വനവാസം സ്വപ്നപ്രായമായി എത്രയും വേഗത്തിൽ കഴിഞ്ഞുകൂടുമല്ലോ. ഈശ്വരാനുഗ്രഹംകൊണ്ടു് അമ്മയുടെ ഉത്സംഗത്തിൽ താമസിയാതെ നെ ഈ പുത്രൻ തിരിച്ചുവന്നു കാണാൻ സംഗതിവരാതെ ഇരിക്കയില്ല.”

അനന്തരം ഓരോ രാജ്ഞികളേയും രാമൻ കണ്ടുവന്ദിച്ചു. താൻ അറിയാതെ വല്ല അപരാധവും ചെയ്തപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതിനെ ക്ഷമിച്ചു തന്നെ അനുഗ്രഹിക്കണമെന്നു് ഓരോരുത്തരോടും അഭ്യർത്ഥം പ്രാർത്ഥിച്ചു. രാമന്റെ വാക്കുകൾ മുദ്രവായും ശാന്തമായും ഇരുന്നു. രാമന്റെ വിധോഗത്തെ ഓർത്തു അവരെല്ലാവരും കരഞ്ഞു. അവരുടെ വിലാപസ്വരം ചാതകപക്ഷിയുടെ ശോകാക്ഷലമായ ശബ്ദംപോലെ പുറത്തും കേട്ടുതുടങ്ങി. വീണ, മൃദംഗം മുതലായവയുടെ ശബ്ദത്താൽ നിത്യോത്സവയുക്തമായിരുന്ന ആ രാജധാനി എത്രയും സ്പഷ്ടമായും, ദൃസ്സഹദുഃഖകരമായും ഉള്ള വിലാപസ്വരങ്ങളാൽ ഉത്സാഹശൂന്യമായി കാണപ്പെട്ടു.

അനന്തരം ലക്ഷ്മണൻ ഓരോ രാജ്ഞിമാരോടും യാത്രപറഞ്ഞു് ഒടുവിൽ സുമിത്രയുടെ സമീപത്തിൽ ചെന്നു വന്നിട്ടു. സുമിത്ര ലക്ഷ്മണനെ മാരോടു പിടിച്ചുണച്ച ശിരസ്സിൽ ചുംബിച്ചുകൊണ്ടു് തന്റെ ഭുവത്തെ പ്രയാസപ്പെട്ടൊതുക്കി ഗർഭസപരത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“മകനേ! നിന്റെ നിശ്ചയം വളരെ ഉചിതമായി. നീ നിന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ വിശ്വാസത്തോടുകൂടി സേവിക്കണം. നിന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ വനത്തിന് പോകയാണെങ്കിൽ വനവാസംതന്നെയാണു് നിനക്കും യോഗ്യമായിട്ടുള്ളതു്. രാമന്റെ അല്പദയകാലത്തിൽ എത്ര വിശ്വാസത്തോടുകൂടിയാണോ നീ അവനെ സേവിച്ചതു്, അത്ര വിശ്വാസത്തോടുകൂടിത്തന്നെ അവന്റെ അപൽകാലത്തിലും നീ അവനെ സേവിക്കണം. ധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിൽ സ്ഥിരപ്രതിജ്ഞനാരായ രഘുവംശജന്മാരുടെ ധർമ്മം ഇതാണു്. അവർ എത്രപരാക്രമശാലികളായിരുന്നിട്ടും ഒരിക്കലും ധർമ്മത്തെ ലംഘിച്ചിട്ടില്ല. അതിനാൽ എന്റെ പ്രിയപുത്രനായ നീ ഇനി രാമനെ അച്ഛനെന്നും, സീതയെ അമ്മയെന്നും ദണ്ഡകാരണ്യത്തെ അയോദ്ധ്യയെന്നും സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ടു് ധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിനായി നിന്റെ ജ്യേഷ്ഠനോടൊന്നിച്ചു് പൊയ്ക്കൊള്ളണം. ജ്യേഷ്ഠനെ വിശ്വാസത്തോടുകൂടി സ്നേഹിക്കയും, ജ്യേഷ്ഠന്റെ ശത്രുക്കളെ ധൈര്യത്തോടുകൂടി ഏതിക്കുകയും ചെയ്യണം.”

൨.

ചെരന്മാരുടെ വിലാപം.

സാരഥിയായ സുമന്ത്രർ തേൽ തയ്യാറാക്കിക്കൊണ്ടു വന്നു നിൽക്കി. വിശേഷമായ വസ്ത്രം ധരിച്ചു നിഷ്കളങ്കഹൃദയായ സീതയും വന്നുനിന്നു. അരബ്ബവാസകാലത്തു ധരിക്കാൻ വിശേഷവസ്ത്രങ്ങളും, വിലയേറിയ ആഭരണങ്ങളും, സീതയ്ക്കും, പലമാതിരി ആയുധങ്ങളും കവചങ്ങളും രാമലക്ഷ്മണന്മാർക്കും രാജാവു കൊടുത്തു. സഹോദരന്മാരായ ആകുമാരന്മാർ തങ്ങളുടെ ദീർഘയാത്രയ്ക്കു സന്നദ്ധരായിരമാറോ ഹണം ചെയ്തു. സമത്വനായ സുമന്ത്രൻ വായുവേഗത്തെ ജയിക്കുന്ന അശ്വങ്ങളുടെ കടിഞ്ഞാൺ ഇളക്കി യാത്രയും ആരംഭിച്ചു. അന്ധകാരമയമായി അനവസിതയായ ഒരു ദീർഘരാത്രിയെപ്പോലെ ഭയാനകമായ ഒരു സ്ഥിതി നഗരത്തിൽ സർവ്വ വ്യാപിച്ചു. ആ നഗരത്തിലെ ദുഃഖം സംഭാഷണശക്തിയില്ലാത്ത പ്രാണികൾപോലും അനുഭവിക്കുന്നതായി കാണപ്പെട്ടു. ആനകളും കുതിരകളും ഗംഭീരാരവം മുഴക്കി. പുരുഷന്മാരും സ്ത്രീകളും ബാലന്മാരും, സ്രീകളും ബാലികകളും തൃഷ്ണയോടുകൂടി രാമനെ നോക്കിക്കൊണ്ടു് രഥത്തിന്റെ മുന്നിലും, പിന്നിലും കൂട്ടംകൂടി കരഞ്ഞുകൊണ്ടു നടന്നു. അവരുടെ വിലാപം ഇപ്രകാരമായിരുന്നു:—

“യോഗ്യനായ സുമന്ത്രാ! രഥം സാവധാനമായി നടത്തണം. അധികകാലത്തേക്കു വനവാസത്തിനു പോകുന്ന ശ്രീരാമചന്ദ്രനെ ഞങ്ങൾ ഒന്നുകൂടി കണ്ടുകൊള്ളട്ടെ. രാമഭദ്രനെ ഇപ്രകാരം പിരിയുന്നതിനു ധൈര്യംവന്ന കൈകേയിയുടെ ഹൃദയം ചമു്നമോ? സ്വന്തം പുത്രൻ ഇപ്രകാരം

പിരിഞ്ഞുപോകുന്നതു കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ആ അമ്മയുടെ ഹൃദയം എത്രകൊണ്ടാണ് തപിച്ചു ദഹിച്ചുപോകാത്തത്? മറ്റൊരുകൊണ്ടിനെ ഒരിക്കലും പിരിയാത്ത സൂര്യപ്രഭുപോലെ തന്റെ ഭർത്താ പിനെ ഈ ദശയിലും പിരിയാത്ത സീതഎത്ര പരിശുദ്ധയായ പതിവുതയാണ്. വിശ്വസ്തനായ ലക്ഷ്മണൻ ഇതുവരെ തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ അശ്രയിച്ചു പാർത്തുപോലെ ഈ വനവാസത്തിലും അദ്ദേഹത്തെ അനുഗമിക്കാമെന്നു വെച്ചത് എത്രയും ഉചിതമായി. ധർമ്മതൽപരനായ ലക്ഷ്മണാ! അമ്മയുടെ സത്യവും ധൈര്യവും, കൃത്യശ്രദ്ധയും കാത്താൽ ഈ അവസ്ഥാന്തരപ്രാപ്തി അങ്ങേയ്ക്കു വലുതായ ഒരു അനുഗ്രഹമാകുന്നു. വനത്തിലേക്കുള്ള മാർഗ്ഗം അതിദുർലഭമായി തോന്നാമെങ്കിലും അതുതന്നെയാണ് സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കുള്ള സുഗമമായ മാർഗ്ഗവും.” ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞും കരഞ്ഞും രാമനെത്തന്നെ നിമേഷാഹിതങ്ങളായ നേത്രങ്ങളോടുകൂടി നോക്കിയുംകൊണ്ടു അവർ പിന്നാലെ ചെന്നു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ദശരഥമഹാരാജാവു്, അതിദീനതയോടെ വിലപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന തന്റെ ഭാര്യമാരോടുകൂടി, പള്ളിയറയിൽനിന്നു പുറത്തിറങ്ങിവന്നു. ആ വൃദ്ധനായ രാജാവിന്റെ ചുഴലും എത്ര മർദ്ദേദകങ്ങളായ വിലാപസപരങ്ങളാണ് കേൾക്കപ്പെട്ടത്. ക്ഷീണിച്ചു അവശനായിരുന്ന ആ വൃദ്ധനായ രാജാവു് രാഹുഗ്രസ്തനായ ചന്ദ്രനെപ്പോലെ പ്രഭാശുന്ദ്രനായ ദുഃഖിച്ചു ധൂസരനായി ചമഞ്ഞിരുന്നു. എത്രയോ പ്രതാപത്തോടുകൂടി ഏകച്ഛത്രാധിപതിയായി രാജ്യഭാരം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന തന്റെ അച്ഛൻ വാൽകൃത്താലും ദുഃഖത്താലും അതിപരവശനായി, ഇടറുന്ന കാലടികളോടുകൂടി നടന്നുവരുന്നതു രാമൻ കണ്ടു. ക്ഷീ

ണിച്ചു പരവശനായി, സമീപത്തിൽ നിൽക്കുന്ന തന്റേൻ കിടാവിന്റെ അടുക്കലേക്കു ബലപ്പെട്ടു ചെല്ലുന്ന ഗോവിനെപ്പോലെ, “രാമാ, രാമാ” എന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു, ഗൽ ഗദത്തോടും കണ്ണനീരോടുംകൂടി വരുന്ന തന്റെ അമ്മയേയും രാമൻ കണ്ടു. ഈ കാഴ്ചയാൽ രാമൻ അത്യന്തം വ്യവശനായി സുമന്ത്രനോടു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“യോഗ്യനായ സുമന്ത്രാ! രഥം വേഗത്തിൽ നടത്തണം. ഈ മഥാസങ്കടം കണ്ടു നിലുപാൻ എന്റെ ഹൃദയത്തിനു ശക്തിപോരാതെ വരുന്നു. അച്ഛന്റെ കല്പനയെ അനുസരിച്ചു നാം താമസിക്കണമെന്നില്ല. പതുക്കെ പോയാൽ പാപികളുടെ ദുഃഖംപോലെ ദുഃഖം ഭീർമ്മിക്കുകയേ ഉള്ളൂ.”

ഇതുകേട്ടു ദുഃഖത്തോടുകൂടി സുമന്ത്രൻ രഥത്തെ വേഗം ഛാടിച്ചു. മന്ത്രിമാരും, ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും ആലസ്യത്തോടെ വീഴാൻ ഭാവിച്ച രാജാവിന്റെ സമീപത്തിൽ ചുറ്റിക്കൂടി. “മഥാരാജാവേ! അവിടത്തെ സമീപത്തിൽ ഇരുന്നാൽകൊള്ളാമെന്നു അവിടന്ന് ആഗ്രഹിക്കുന്ന അവിടത്തെ പ്രിയപുത്രൻ അവിടത്തെ കല്പന നിറവേറിയല്ലാതെ മടങ്ങിവരുന്നതല്ല. അതിനാൽ അദ്ദേഹത്തെ അനുഗമിക്കുന്നതുകൊണ്ടു ഫലമില്ല.” മമ്മദേവകങ്ങളായ ഈ സാന്ത്വനവാക്കുകൾ കേട്ടുകൊണ്ടു പരമസങ്കടത്തോടുകൂടി തന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽനിന്നു മറയുന്ന പുത്രനെ രാജാവു നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു. ആ പുത്രനെ പിന്നെ രാജാവിനു കാണാൻ കഴിഞ്ഞതുമില്ല.

൫.

തമസാനദിയെ കടന്നതും, ചെരന്മാർ മടങ്ങിയതും.

നേരം സന്ധ്യയായി. അന്ധകാരം ഭൂമിയിൽ സർവ്വം
 വ്യാപിച്ചു. രാമൻ തമസാനദിയുടെ തീരത്തിൽ എത്തി.
 അന്നത്തെ യാത്ര നിർത്തി, ആ നദിയുടെ തീരത്തിൽ താമസിക്കാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. രാജഭക്തിയുള്ള പ്രജകൾ
 രാമന്റെ ചമത്തെ അനുഗമിച്ചു ദുഃഖത്തോടുകൂടി വില
 പിടുകൊണ്ടു് ആ നദീതീരത്തിൽ ചെന്നു കിടന്നു. അന
 ന്താം രാമൻ സീതയോടും, ലക്ഷ്മണനോടും ഇപ്രകാരം
 പറഞ്ഞു:—

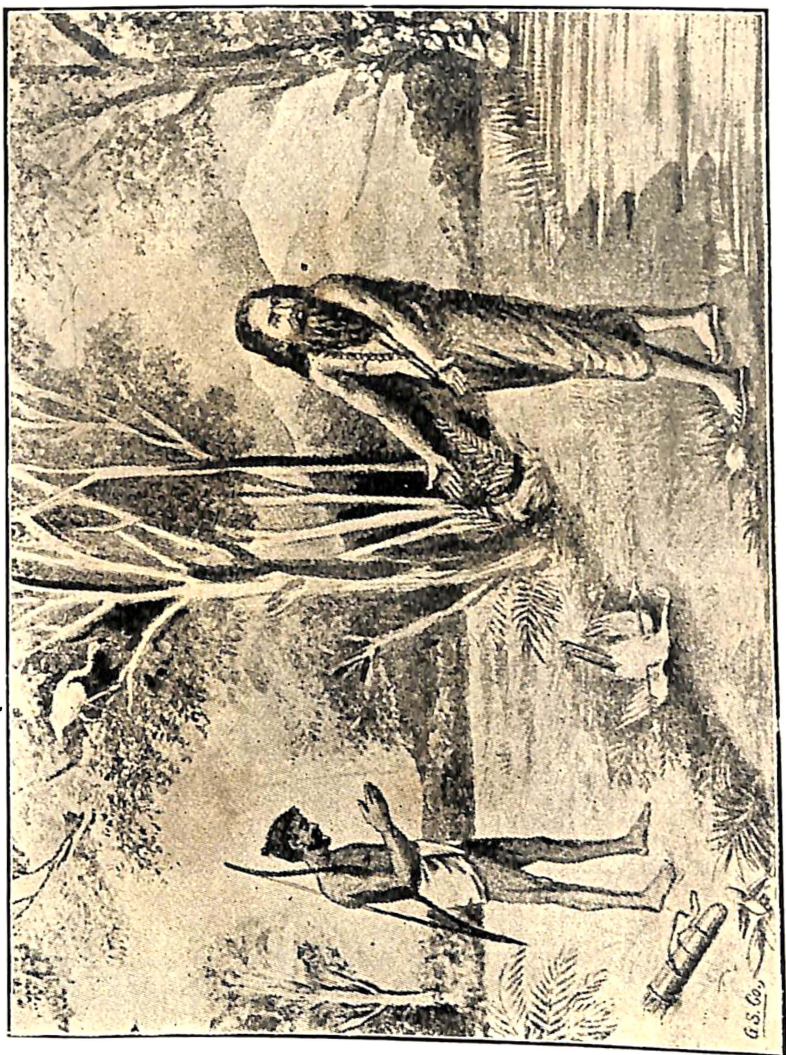
“നമ്മുടെ വനവാസത്തിലെ ഒന്നാമത്തെ രാത്രിയാ
 ണിതു്. ഏകാന്തമായും, ശബ്ദശൂന്യമായും ഉള്ള ഈ വനം
 സ്തബ്ധമാക്കപ്പെട്ടതുപോലെ കാണപ്പെടുന്നു. അന്ധകാ
 രമയങ്ങളായ ഗുഹകളിലും, കുലായങ്ങളിലും, മൃഗങ്ങളും പ
 ക്ഷികളും സുഖമായുറങ്ങുന്നു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അയോ
 ധ്യത്തിലെ സ്ഥിതി എന്തായിരിക്കാം? പക്ഷെ, നമ്മെക്കു
 റിച്ചു സ്തേഹമുള്ള സ്രീപുരുഷന്മാർ വിലപിച്ചു കണ്ണീർ
 പൊഴിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കാം. രാജഭക്തിയുള്ള നമ്മുടെ ജന
 ങ്ങൾക്കു് അച്ഛനോടു് അളപില്ലാത്ത സ്തേഹം ഉണ്ടു്.
 അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇച്ഛോഴത്തെ ദുഃഖവും, നമ്മുടെ വിയോഗവും
 അവരെ അതിരില്ലാതെ പീഡിപ്പിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കു
 ണം. എനിക്കധികം വ്യസനമുള്ളതു, ദൈവദോഷത്താൽ
 ഈ അകാലദുഃഖത്തിനു പാത്രങ്ങളായിത്തീർന്നു് ഏന്റെ അ
 ച്ഛനെയും, അമ്മയെയും, കുറിച്ചാകുന്നു. എന്നാൽ യോ

ഗ്രനായ ഭരതൻ അവരെ ശ്രദ്ധയോടും താല്പര്യത്തോടും കൂടി ആശ്വസിപ്പിച്ചു സുഖിപ്പിക്കാതെയിരിക്കയില്ല. ഭരതന്റെ നിഷ്ഠയുള്ളതായ ഹൃദയത്തേയും, അവന്റെ ഉൽകൃഷ്ടങ്ങളായ ഗുണവിശേഷങ്ങളേയും എനിക്കു നല്ലവണ്ണം അറിയാം. അവൻ നമ്മുടെ മാതാപിതാക്കന്മാരെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു അവരുടെ ദുഃഖത്തെ ശമിപ്പിക്കുമെന്നു നമുക്കു വിശ്വസിക്കാം. പ്രിയസഹോദരാ! ഈ ദുഃഖകാലത്തിൽ എത്രയും ഓടാർപ്പത്തോടുകൂടി നീ ഞങ്ങളെ അനുഗമിച്ചു. സീതയെ നിന്റെ പരാക്രമവും ഗുണവിശേഷങ്ങളുംകൊണ്ടു നീ കാത്തു രക്ഷിച്ചുകൊള്ളണം. ഇന്നു നമ്മുടെ വനവാസത്തിലെ പ്രഥമദിവസമാകയാൽ യാതൊന്നും നമുക്കു ഭക്ഷിക്കാൻ പാടില്ല. ഞാൻ ഈ നദിയിൽ ഇറങ്ങി വെള്ളം കുടിച്ചുകൊണ്ടു വരുന്നതുവരെ നീ സീതയെ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളണം. സുമന്ത്രൻ ദീർഘയാത്രകൊണ്ടു ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്ന കുതിരകളെ അധികം ഇരുട്ടാകുന്നതിനു മുമ്പേ നന്നച്ചു ഭക്ഷണം കൊടുക്കാട്ടു.”

കല്പനപ്രകാരം സുമന്ത്രൻ കുതിരകളെ നന്നച്ചുകൊണ്ടു വന്നു പുല്ലു മുതലായവ കൊടുത്തു. രാത്രിയിലെ കർമ്മങ്ങളെല്ലാം നടത്തിയശേഷം നദീതീരത്തിലുള്ള ഒരു വൃക്ഷത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ, ഇലകളും, പുല്ലുംവിരിച്ചു രാമനും സീതയും കിടന്നുറങ്ങി. വിശ്വസ്തനായ ലക്ഷ്മണൻ രാത്രിമുഴുവൻ ഉറക്കവും ഒഴിഞ്ഞു സുമന്ത്രനോടൊന്നിച്ചു അവരെ കാത്തുകൊണ്ടുനിന്നു. നക്ഷത്രങ്ങൾ അവയുടെ സൂക്ഷ്മരങ്ങളായ രശ്മികൾ ക്ഷീണിച്ചിരുന്ന ആ കുമാരന്മാരുടെ മേൽ പതിപ്പിച്ചു. വനവും, ഒഴുകിക്കൊണ്ടിരുന്ന നദിയും രാത്രിയുടെ

അന്ധകാരത്തിനുള്ളിൽ മറഞ്ഞു. രാമൻ അതിരാവിലെ എഴുന്നേറ്റ് ലക്ഷ്മണനോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“വകുപ്പിന്റെ നന്മെക്കുറിച്ച് സ്റ്റേറ്റ് മന്ത്രിയുടെ വരും, രാജ്യഭക്തിയുള്ളവരായ ഈ ജനങ്ങളെ നീ നോക്കൂ. തങ്ങളുടെ ഭവനങ്ങളും, കുഞ്ഞുകുട്ടികളേയും ഉപേക്ഷിച്ച് ഇവർക്കൊന്നും കൂടി വന്നു” ഇതാ ഇങ്ങനെ കിടന്നുറങ്ങുന്നു. ഇവർ നമ്മെ പിരിഞ്ഞുപോകുന്നതിനു മനസ്സില്ലാത്തവരാകയാൽ നമ്മെ തിരിയെ അയോദ്ധ്യയിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകുന്നതിനു ഉദ്യാഹരിക്കും. അതന്നോടേതതിനു മുമ്പേ ഇവർ ഉണരുകയില്ല. അതിനാൽ നമുക്ക് ഇപ്പോൾത്തന്നെ രഥാരോഹണം ചെയ്യാൽ ഇവർ ഉണരുംമുമ്പേ നമുക്ക് അതിദൂരത്തിൽ എത്താം. നമ്മെക്കുറിച്ച് വാത്സല്യമുള്ള ഈ ജനങ്ങൾ ഉണർന്നുപോയാൽ ഇവർ നമ്മോടൊന്നിച്ചുവന്നു വന്നങ്ങളിലും മുകളിലും മറ്റും അലഞ്ഞു നടന്നു വളരെ കഷ്ടപ്പെടേണ്ടിവരും. രാജാക്കന്മാരുടെ കഷ്ടതകളെ അവർ രണ്ടൊന്നാണെന്നു സൂചിപ്പിക്കേണ്ടതും, ഭക്തിയുള്ള പ്രജകളെ അറിയിൽ ഭാഗഭാഷകളായിത്തീരുവാൻ അനുവദിച്ചുകൊടുക്കേണ്ടതും ആകുന്നു.” ഇതുകേട്ടു സുമന്ത്രൻ വേഗത്തിൽ തേരു തയാറാക്കി കൊണ്ടുവന്നു. രാമലക്ഷ്മണന്മാരും, സീതയും അതിൽ കയറി. പതിരകൾ വിശ്രമംകൊണ്ടു അഭിനവമായ ശക്തിയോടുകൂടിയവയായിത്തീർന്നതിനാൽ വായുവേഗത്തോടെ പാഞ്ഞു. വെളിച്ചമാകുംമുമ്പേ തമസാനദി കടന്നു, കരോടുരം ചെന്നപ്പോൾ വനത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിനു കുറെ വിസ്താരവും, വൃത്തിയും ഉള്ള ഒരു മാർഗ്ഗം തെളിഞ്ഞു കാണപ്പെട്ടു. അപ്പോൾ രാമൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“ജനങ്ങൾ നമ്മെ അനുഗമിക്കാതിരിക്കുന്നതിന് നമുക്കു കേരളം മറ്റൊരു മുൻഗ്രഹമായി പോയിട്ടു പിന്നീടു ഇതു പഴി പോകാം. അങ്ങനെയായാൽ നമ്മുടെ ഗതി അറിയുന്നതിനു സാധ്യങ്ങളും ഭക്തിയുള്ളവരുമായ ആ ജനങ്ങൾക്കു കഴിവുണ്ടാകുന്നതല്ല.” സുമന്ത്രൻ അപ്രകാരം കേരളംവരെ രാമത്തെ വടക്കോട്ട് കാടിച്ചിട്ടു പന്നീടു അതിവേഗത്തിൽ തെക്കോട്ട് കാടിച്ചുപോകയും ചെയ്തു.

നേരം പുലച്ചുയായി. നദീതീരത്തിൽ കിടന്നുറങ്ങിയ ജനങ്ങളെല്ലാം ഉണർന്നു. രാമലക്ഷ്മണന്മാരെയും, സീതയേയും കാണാനില്ല. അവരുടെ ദുഃഖം അവർണ്ണനീയമായിത്തീർന്നു. കണ്ണുനീർകൊണ്ടു അവർ കപോലങ്ങൾ കഴുകി. ദുഃഖിച്ചും, വിലപിച്ചും ഉന്മേഷരഹിതരായി അവർ തിരിയെ തങ്ങളുടെ വീടുകളിലേക്കു മടങ്ങി.

൩.

ഗംഗാനദിയെ കടന്നത്—ഭരണാജാശ്രമം.

രാമലക്ഷ്മണന്മാർ സീതയോടൊന്നിച്ചു പിന്നെയും അവരുടെ ദിർഘയാത്ര ആരംഭിച്ചു. പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു പരിശോഭിതങ്ങളായ വനപ്രദേശങ്ങളേയും, നദികളേയും അതിക്രമിച്ചു പരിശുദ്ധമായ വേദശ്രുതിയുടെ തീരത്തിൽ അവർ എത്തി. അനന്തരം ആ നദിയേയും; ആഴവും വേഗവും ഏറിയ ഗോമതിയേയും കടന്നു വീണ്ടും യാത്രതുടങ്ങി. നേരം സന്ധ്യയായി. വനങ്ങളും, താഴ്വരകളും ഇരുട്ടുകൊണ്ടു കേരളം മറഞ്ഞുതുടങ്ങി. അവർ സമുദ്രംപോലെ ഗംഭീരമായിരിക്കുന്ന ഗംഗാനദിയുടെ തീരത്തിൽ എ

ത്തി. ഉന്നതമായ ഒരു ഇംഗ്രീവൃക്ഷത്തിന്റെ ചരായയിൽ അന്നത്തേ രാത്രി അവർ സുഖമായി വിശ്രമിച്ചു. രണ്ടാം ദിവസം ഇങ്ങനെ കഴിഞ്ഞു.

നേരം പുലർച്ചയായി. രഥം പിന്നീടു ആവശ്യമില്ലെന്നു കണ്ടു സുമന്ത്രനെ തിരിച്ചു അയോഗ്യയിലേക്ക് അയച്ചു. അന്നന്തരം രാമലക്ഷ്മണന്മാർ തങ്ങളുടെ രാജകീയമായ വസ്ത്രങ്ങൾ ഉപേക്ഷിച്ചു ജടാവല്കലങ്ങൾ ധരിച്ചു സന്യാസികളുടെ വേഷം കൈക്കൊണ്ടു. നിഷാദന്മാരുടെ നാഥനായിരുന്ന ഗൃഹൻ നദീതരണത്തിന് ഒരു വള്ളവും കൊടുത്തു വേണ്ട സഹായങ്ങളും ചെയ്തു. രാമലക്ഷ്മണന്മാരും, സീതയും ആ വള്ളത്തിൽ കയറി. നിഷാദന്മാർ വള്ളം തുഴഞ്ഞുതുടങ്ങി. വള്ളം ഗംഗയുടെ ഉത്തരതീരത്തിൽനിന്നു് ഇളകി വേഗത്തിൽ ഓടിക്കൊണ്ടു. അപ്പോൾ ചരിശ്രദ്ധയായ സീത ഇപ്രകാരം പ്രാർത്ഥിച്ചു:—

“ചാവനയായ ഗംഗാഭഗവതീ! അച്ഛന്റെ ആജ്ഞയെ അനുസരിച്ചു് എന്റെ ഭർത്താവു വനവാസത്തിനു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. സത്യലോകത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു് മൂന്നു ലോകത്തിലും ഒഴുകുന്ന ഭവതിക്കായിക്കൊണ്ടു നമസ്കാരം. എന്റെ ഭർത്താവു് ആവത്തൊന്നുംകൂടാതെ ഈ വനവാസത്തെ കഴിച്ചുകൂട്ടി തിരിച്ചു സ്വരാജ്യത്തിൽ എത്തി സുഖമായി താമസിക്കുന്നതിനു ഭവതിയുടെ അനുഗ്രഹം ഉണ്ടാകണേ!”

അന്നന്തരം അവർ സുഖമായി ഗംഗയുടെ ദക്ഷിണതീരത്തിൽ ഇറങ്ങി യാത്ര ആരംഭിച്ചു. മരകുട്ടങ്ങളേയും, പുഷ്പങ്ങളാൽ പൂർണ്ണങ്ങളായ വനപ്രദേശങ്ങളേയും കടന്നു്,

ളായി ചെന്നെന്നയുന്ന ഈ അപരിചിതനാരെ കണ്ടു ഭയാ
 ക്രാന്തങ്ങളായി. രാമലക്ഷ്മണന്മാർ സീതയോടൊന്നിച്ചു
 ചുങ്കച്ചുരകളിൽകൂടി സഞ്ചരിച്ചു, ശിഷ്യസഞ്ചയത്തോ
 ടൊന്നിച്ചു വസിക്കുന്ന പുണ്യാത്മാവായ ഭരദവാജമഹർഷി
 യുടെ പുത്ര്യം ശാന്തമായ അശ്രമത്തിൽ പുത്തി. കഠി
 നമായ തപസ്സുകൊണ്ട് എത്രയും വിശ്രുതനും, അമാന്യ
 മായ വിശേഷജ്ഞാനത്തോടും ദിവ്യദൃഷ്ടിയോടുംകൂടിയ ഒരു
 മാഹർഷിയും ആയിരുന്നു ഭരദവാജൻ. അഗ്നിഹോത്രകർമ്മ
 ത്തിനായി ബലിപീഠത്തിന്റെ സമീപത്തിൽ ഇരുന്ന. ആ
 പരിശുദ്ധനായ മഹർഷിയെ കണ്ടു വിനയത്തോടുകൂടി രാ
 മൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പുജ്യനായ മഹർഷേ! അവിടത്തേയ്ക്കു നമസ്കാരം.
 ഞങ്ങൾ ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ കുമാരന്മാരാകുന്നു. വി
 ദേഹരാജാവിന്റെ പുത്രിയായ ഈ സീത എന്റെ ഭാര്യയാ
 ണ്. എന്റെ അച്ഛന്റെ നിയോഗപ്രകാരം ഞാൻ വന
 വാസത്തിനായി പുറപ്പെട്ടുകയും, എന്റെ ഭാര്യയും സഹോ
 ദരനും എന്നെ അനുഗമിക്കയുംചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഈ വനവാ
 സകാലത്തു വന്യങ്ങളായ ഫലമൃഗാദികളും ഭക്ഷിച്ചു് ഏ
 തെങ്കിലും പരിശുദ്ധമായ ഒരു അശ്രമത്തിൽ താമസിച്ചു്
 അത്മജ്ഞാനത്തിനുവേണ്ടി വിധിപ്രകാരം തപസ്സുചെ
 ജ്ജനമെന്നാണു നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു്.”

രാമന്റെ ആദരപൂർവ്കമായുള്ള ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടു
 ഭരദവാജൻ പുത്ര്യം സന്തോഷിച്ചു ദയയോടും, വാസ
 ധ്യത്തോടും അവരെ സൽക്കരിച്ചു. അനന്തരം പാലും, വീ
 ലങ്ങളും, അർദ്ധ്യവും, വിശേഷമായ ഒരു ഉഗറിൽ നിന്നു

വെള്ളവും കൊണ്ടുവന്നു അവർക്കു കൊടുത്തു. അവരുടെ വാസത്തിനായി ഒരു ചെറിയ പണ്ണാശ്രമത്തേയും കഴിച്ചുകൊടുത്തു. ഈ സൽക്കാരവും സ്വീകരിച്ചു രാമൻ അവിടെ വിശ്രമിച്ചു. ആശ്രമത്തിന്റെ മുറ്റത്തു ഹരിണങ്ങൾ നിർമ്മയമായി ഭ്രമിക്കുകൊണ്ടിരുന്നു. പക്ഷാഭാവി പക്ഷികൾ കൂടുകൾകെട്ടി ധന്വങ്ങളും ശേഖരിച്ചു വൃക്ഷങ്ങളിൽ സൈപരമായി പാർത്തിരുന്നു. പരിശുദ്ധനായ ശിഷ്യന്മാരാൽ സേവിതനായി, ഭദ്രപാജൻ വൃക്ഷമരയയിൽ ഇരുന്നു കൊണ്ടു ശാന്തമായും നിർമ്മലമായുമുള്ള സ്വരത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:--

“അകാരണമായി രാമനു വന്നുകുടിയ ഈ രാജ്യഭ്രംശത്തെക്കുറിച്ചു ഞാൻ മുന്പേതന്നെ അറിഞ്ഞു. അതിനാൽ നിങ്ങളുടെ വരവു അപ്രവീക്ഷിതമല്ല. ഈ പുണ്യാശ്രമത്തിലേക്കു ഞാൻ നിങ്ങളെ സ്വാഗതം ചെയ്യുന്നു. രണ്ടു നദികൾ തമ്മിൽ ചേർന്നു അനുഗൃഹീതമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന ഈ പുണ്യാശ്രമത്തിൽ നിങ്ങൾ സുഖമായി താമസിച്ചുകൊള്ളണം. ശാന്തമായ ഈ വനപ്രദേശങ്ങൾ പരിശുദ്ധകർമ്മങ്ങൾക്കു വളരെ അനുകൂലമായിട്ടുള്ളവയാകുന്നു. നിങ്ങളുടെ ആത്മാവു ഉത്താനപൂർണ്ണമായിത്തീരുന്നിടത്തോളവും, നിങ്ങളുടെ രാജ്യഭ്രംശാവധി കഴിയുന്നിടത്തോളവും ഇവിടെത്തന്നെ നിങ്ങൾ താമസിച്ചുകൊള്ളണം.”

ഇതിന്നു രാമൻ ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“പൂജ്യനായ മഹർഷേ! അവിടത്തെ വാക്കുകൾ എത്രയും ഉദാരങ്ങളായിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഈ ആശ്രമത്തിന്റെ സമീപത്തിൽ ജനവാസമുള്ള ഗ്രാമങ്ങൾ ഞാൻ കാ

ണന്നുണ്ടു്. ഞങ്ങളെ കാണുന്നതിനായി അവിടെനിന്നു ആളുകൾ വന്നുകൂടി അവിടത്തെ കർമ്മങ്ങൾക്കു വിചാരവേദനത്തക്കവണ്ണം ഈ സ്ഥലത്തിന്റെ ശാന്തതയെ ഭഞ്ജിക്കുമെന്ന് ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നു. ജനവാസമുള്ള ഗ്രാമങ്ങളിലും നഗരങ്ങളിലുംനിന്നു അവിഭൂതത്തിൽ ദുഷ്പ്രവേശമായ വനത്തിൽ സൈപരമായി ഏതെങ്കിലും ഒരു സ്ഥലത്തു് ഈ പതിനാലു സംവത്സരാക്കാലം കഴിച്ചുകൂട്ടണമെന്നാണു് ഞങ്ങൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്. അതിനാൽ അങ്ങനെയുള്ള ഒരു സ്ഥലം അവിടന്നു് അറിയിച്ചുതരുന്നതു വളരെ ഉപകാരമായിരിക്കും ”

ഇതു കേട്ടു് ആ മഹർഷി നല്ലവണ്ണം ആലോചിച്ച ശേഷം ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ഈ സ്ഥലത്തുനിന്നു ഇരുപതുനാഴിക ദൂരെ ഒരു വനവും, വിജനമായ ഒരു പർവ്വതവും ഉണ്ടു്. അവിടെ മഹർഷിമാരുടെ വാസവും ഉണ്ടു്. ചിത്രകൂടം എന്നു പേരുള്ള ആ മലയുടെ തടങ്ങളിൽ വന്യമൃഗങ്ങൾ സൈപരമായി സഞ്ചരിക്കുന്നു. വൃക്ഷങ്ങൾ തോറും വാനരന്മാർ വിനോദകരമാംവണ്ണം സദാ വിളയാടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഉന്നതമായ ആ ശൈലത്തെ പ്രാപിക്കുന്നവരുടെ ഹൃദയത്തെ ലലുകികളായ മോഹങ്ങൾ പിന്നെ വ്യാകുലമാക്കിത്തീർക്കയില്ല. മനസ്സിന്നു നല്ല ശാന്തതയും, പരിശുദ്ധതയും, ഉൽകൃഷ്ടതരങ്ങളായ വിചാരങ്ങളും ഉണ്ടാകും. പരിശുദ്ധഹൃദയന്മാരായ അനേകം മഹർഷിമാർ അവിടെ കുറിയമായ തപോനിധികൊണ്ടു ചിരഞ്ജീവികളായിരുന്നു് നിത്യാനന്ദപദത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അ

തിനാൽ ആ സ്ഥലം എത്രയും പരിശുദ്ധവും, നിങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശ്യത്തിനു അനുരൂപമായ വിധത്തിൽ വളരെ ഏകാന്തവും ആകുന്നു. അതല്ല, ഇവിടെത്തന്നെ താമസിക്കാനാണു ആഗ്രഹമെങ്കിൽ എത്രകാലമെങ്കിലും സുഖത്തോടും, സമാധാനത്തോടും താമസിച്ചുകൊള്ളണം.”

ഭരദവാജൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞതുകേട്ട് രാമൻ വളരെ സന്തോഷിച്ചു. രാത്രി അധികം ഇടയാകുന്നിടത്തോളം ഓരോ സംഭാഷണങ്ങളും ചെയ്തുകൊണ്ട് അവർ സുശുഷ്ണന്മാരായിരുന്നു. ഇങ്ങനെ രാമലക്ഷ്മണന്മാരും, സുന്ദരിയായ സീതയും പ്രയാഗയിലെ പൂജ്യനായ മഹർഷിയുടെ അതിഥ്യവും സ്വീകരിച്ചു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആശ്രമത്തിൽ നാലാമത്തെ രാത്രിയും സുഖമായി നന്തിച്ചു.

൭.

യമുനയെ കടന്നത്.

വാല്മീകിയുടെ ആശ്രമം.

നേരം പ്രഭാതമായി. രാമലക്ഷ്മണന്മാരും സീതയും ഭരദവാജാശ്രമത്തിൽനിന്നു തിരിച്ചു പരിശുദ്ധമായ യമുനാനദിയുടെ തീരത്തിൽ എത്തി. അതിവേഗത്തിൽ ഒഴുകുന്ന ആനദിയെ നോക്കിക്കൊണ്ട് ആ രണ്ടു കുമാരന്മാരും കുറേനേരം വിചാരമഗ്നന്മാരായിനിന്നു. അനന്തരം അവരുടെ കൈയിലുണ്ടായിരുന്ന പരശുമുതലായ ആയുധങ്ങൾകൊണ്ട് ചില മരങ്ങൾ മുറിച്ച്, ജംബൂവൃക്ഷത്തിന്റെ ശാഖകൾ ഇട്ട്, ചുരവുകൾ വളച്ചുവെച്ച്, ഉശീരനാരുകൊണ്ടു ബലമുള്ള

ഒരു ചെറിയ ചങ്ങാടം അവർ കെട്ടിയുണ്ടാക്കി. സീതയ്ക്കിരിക്കാൻ സുഗന്ധമുള്ള വല്ലികളെക്കൊണ്ടു ലക്ഷ്മണൻ സുഖകരമായ ഒരു കൂടാരവും അതിൽ നിർമ്മിച്ചു. അനന്തരം ആ ചങ്ങാടത്തെ നദീയിൽ ഇറക്കിനോക്കി, തരക്കേടൊന്നുമില്ലെന്ന് നിശ്ചയം വരുത്തിയശേഷം രാമൻ സീതയുടെ കൈയും പിടിച്ച് അതിൽ കയറി. രാമൻ തന്റെ ആയുധങ്ങളും മറ്റും സീതയുടെ അടുക്കൽകൊണ്ടുചെന്നു നിക്ഷേപിച്ചിട്ട്, ലക്ഷ്മണനോടൊന്നിച്ചു മുളകൊണ്ടു ചങ്ങാടം തുഴഞ്ഞുതുടങ്ങി. ബലമുള്ളതായ ആ ചങ്ങാടം യമുനയുടെ ദക്ഷിണതീരത്തിലേക്ക് ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി യാത്രയായതുകണ്ടു സീത ഇപ്രകാരം പ്രാർത്ഥിച്ചു:—

“പരിശുദ്ധയായ യമുനാഭഗവതീ! എന്റെ ഭർത്താവിന്റെ അനുഗ്രഹവും സുഖമായി കഴിഞ്ഞുകൂടുന്നതിനു ഭവതി അനുഗ്രഹിക്കേണ! എന്റെ ഭർത്താവു വനവാസം കഴിഞ്ഞു, സ്വപരാജ്യത്തിൽ എത്തി രാജ്യഭരണം ചെയ്യാൻ ഭവതിയുടെ അനുഗ്രഹം ഉണ്ടാകേണ!”

തന്റെ ഭർത്താവും, അനുജനും ചങ്ങാടം തുഴഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ സീത തന്റെ കൈകൾ മടക്കി മാറ്റോടണച്ചുവെച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ചങ്ങാടം തരക്കേടൊന്നും കൂടാതെ അതിവേഗത്തിൽ മറുകരയിൽ എത്തി. അവർ കരയ്ക്കിറങ്ങി. സ്ഥലം അപരിചിതം. വനം അതിഭയങ്കരം. ലക്ഷ്മണൻ വഴിതെളിക്കുന്നതിനു മുമ്പിൽ നടന്നു, സീത മദ്ധ്യത്തിലും രാമൻ പുറകിലും ആയി യാത്ര ആരംഭിച്ചു. ലക്ഷ്മണൻ കൂടക്കൂടെ ആ ഭയങ്കരമായ വനത്തിലെ വൃക്ഷങ്ങളിൽനിന്നു വിശേഷമായ ഫലങ്ങളും മനോഹര

ങ്ങളായ പുസ്തകങ്ങളും പഠിച്ചു സീതയ്ക്കു കൊടുത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. മുമ്പിൽ കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത വല്ല വൃക്ഷത്തെയോ, ലതയേയോ, പുഷ്പത്തെയോ, ഫലത്തെയോ കണ്ടാൽ ജിജ്ഞാസയോടുകൂടി സീത തിരിഞ്ഞു തന്റെ ഭർത്താവിനോടു അതിനെക്കുറിച്ചു പലതും ചോദിക്കുകയും, അതിന്റെ പേരും ഗുണവും മനസ്സിലാക്കുകയും ചെയ്യും. ലക്ഷ്മണൻ, സീതയ്ക്കു ജിജ്ഞാസ ജനിപ്പിച്ചു ആ മനോഹരങ്ങളും, ആ തനങ്ങളും ആയ പുഷ്പങ്ങളും, ഫലങ്ങളും പറച്ചു സീതയ്ക്കു കൊടുത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. യമുനയുടെ പുളിനത്തിൽ കൂട്ടം കൂട്ടമായി വന്നുകൂടി കളിച്ചുസുഖിക്കുന്ന അരയന്നങ്ങളെ 'ഔൽസൃത്യത്തോടെ സീത നോക്കി രസിക്കയും, അവയുടെ കളകളുസപരത്തിൽ അവളുടെ മനസ്സു ലയിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇപ്രകാരം രണ്ടുനാഴിക ഭൂതത്തോളം നടന്നപ്പോൾ വനത്തിന്റെ ഗംഭീരമായ ഭാഗം കടന്നു. അനന്തരം ഒരു മാനിനെ കൊന്നു ഭക്ഷണം കഴിച്ചു. മയൂരങ്ങൾ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി അവരുടെ ചുറ്റും പറന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. വാനരങ്ങൾ വൃക്ഷശാഖകളിൽ ചാടിക്കളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അവരുടെ ദീർഘയാത്രയുടെ അഞ്ചാമത്തെ രാത്രിയും ഇപ്രകാരം വനത്തിൽ സുഖമായി കഴിച്ചു.

നേരം പുലർച്ചയായപ്പോൾ രാമൻ സീതയെ വിളിച്ചു ഞാൻ്തി. മൂന്നുപേരും നദിയിൽ ഇറങ്ങി കളിച്ചു പരിശുദ്ധരായി ചിത്രകൂടത്തിലേയ്ക്കു യാത്രയായി. രാമൻ സീതയോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയേ! മനോഹരങ്ങളായ ഈ വനപ്രദേശങ്ങളെ ഭവതി കാണുന്നില്ലയോ? സകല വൃക്ഷങ്ങളും, പുഷ്പങ്ങളും,

ചെടികളും മനോഹരമായ സൂര്യപ്രഭ ഏറ്റു സ്വപ്നകാന്തി യോടുകൂടി ശോഭിക്കുന്നു. വികസിച്ചിരിക്കുന്ന കിംശുകപുഷ്പങ്ങളെയും വിലപത്തെയും ഭവതി നോക്കുക. വിശിഷ്ടമായ ഭക്ഷണം ഇവ നമുക്കു ധാരാളമായി തരുന്നുണ്ട്. വൃക്ഷശാഖകളിൽ തുങ്ങുന്ന മക്ഷികകളുടെ കൂടുകളെ ഭവതി നോക്കുക. അഭിനവങ്ങളായ പുഷ്പങ്ങളിൽനിന്ന് എത്ര ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി തേനീച്ചകൾ മധുവിനെ കവർന്നുകൊണ്ടു പോകുന്നു. മയിൽപേടകൾ ചിലപ്പോൾ ഭൂരത്തിൽനിന്നു ഭയത്തോടെ പുറപ്പെട്ടുവിക്കുന്ന ശബ്ദം എത്ര സ്പഷ്ടമായും, മധുരമായും കേൾക്കുന്നു. മയിലുകൾ അവയെ ആശ്വസിപ്പിക്കാൻ എന്നപോലെ സുരഭികളായ പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ട് പൂർണ്ണമായിരിക്കുന്ന വനങ്ങളിൽ നിന്നുകൊണ്ടു കേകാരവും മുഴക്കുന്നു. ഈ വനത്തിലെ ഭയങ്കരങ്ങളായ സ്ഥലങ്ങളിൽ ആനകൾ സൈപരമായി സഞ്ചരിക്കുന്നു. യോഗ്യന്മാരും പരിശുദ്ധന്മാരുമായ മഹർഷിമാർക്കു വളരെ താല്പര്യമുള്ളതായ ചിത്രകൂടം ഇതാ കാണപ്പെടുന്നു. 'മഹർഷിമാരുടെ ഭക്തിരസപ്രധാനങ്ങളായ ഗാനങ്ങളുടെ മാറ്റൊലി ശാന്തമായ ഈ വനപ്രദേശത്തിൽ കൂടകൂടെ വ്യാപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. മരയാപൂർണ്ണമായ ഈ സ്ഥലത്തു നമുക്കു സൈപരമായി കാലയാപനം ചെയ്യാം."

അനന്തരം രമ്യങ്ങളായ ആ വനപ്രദേശങ്ങളിൽകൂടി അവർ നടന്നുതുടങ്ങി. വിശേഷമായ ഫലകസുമങ്ങൾ വൃക്ഷശാഖകളെ അലങ്കരിച്ചിരുന്നു. പക്ഷികൾ വൃക്ഷങ്ങളിൽ പാടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അവിടവിടെ പുകാവുകൾതോറും മഹർഷിമാർ താമസിച്ചിരുന്നു. മനോഹരമായും പരിശുദ്ധമായും ഉള്ള ഒരു ശാന്ത സർവ്വ വ്യാപിച്ചിരുന്നു.

അവർ സാവധാനമായി നടന്നു പരമഭക്തനും, മഹാപുഷ്ടനും ആയ വാല്മീകിമഹർഷിയുടെ പുണ്യാശ്രമത്തിൽ എത്തി. പുണ്യാത്മാവായ ആ മഹർഷി ഒരു പിതാവിന്റെ വാത്സല്യത്തോടുകൂടി അവരെ സല്പരിചരിച്ചു. പവിത്രമായ ചിത്രകൂടത്തിൽ മനശ്ശാന്തിയോടുകൂടി പാതു്തുകൊള്ളുന്നതിനും അവരോടു പറഞ്ഞു.

രാമന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരം ലക്ഷ്മണൻ മരങ്ങളും ഇലകളുംകൊണ്ടു വേഗത്തിൽ ഒരു ആശ്രമം ചമച്ചു. രാമൻ 'ലക്ഷ്മണനോടു' ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയസഹോദരാ! ഭവനങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുവോൾ പരിശുദ്ധമായ ബലിനടത്തണമെന്നു നമ്മുടെ ശാസ്ത്രങ്ങളിൽ വിധിച്ചിട്ടുണ്ടു്. നീ ഒരു കൃഷ്ണമൃഗത്തെക്കൊന്നു വേഗത്തിൽ ഒരു ബലിക്കു വേണ്ടതൊക്കെ തയ്യാറാക്കണം. ഇന്നൊരു സുഭിനവും, ഇതൊരു സുമുഹൂർത്തവും ആകുന്നു.”

ലക്ഷ്മണൻ ഒരു കൃഷ്ണമൃഗത്തെ കൊന്നു് അരിനെ അഗ്നികുണ്ഡത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നുവച്ചു. ശോണവണ്ണമായ അഗ്നിജിഹ്വകൾ അഗ്നികുണ്ഡത്തിൽനിന്നു നാലുഭാഗത്തേക്കും ജ്വലിച്ചു് ഉഴറിക്കൊണ്ടിരുന്നു. മാംസം ശരിയായി പാകപ്പെടുത്തി സുഖകരമായ ഒരു ഭക്ഷണം തയ്യാറാക്കി. അനന്തരം കുളിച്ചു ശുദ്ധനായി രാമൻ മന്ത്രപുരസ്സരം കർമ്മത്തെ നിവഹിച്ചു. അവരുടെ വാസസ്ഥലത്തെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നതിനു് ഈശ്വരനെ സ്തോത്രപൂർവ്വം പ്രാർത്ഥിച്ചു. മന്ത്രോച്ചാരണംചെയ്തു കർമ്മത്തെ സമാപിപ്പിച്ചപ്പോൾ നേരവും സന്ധ്യയായി. വൃക്ഷങ്ങളിൽ വണ്ണഭേദം കാണപ്പെട്ടു. മാല്യവതിയിലെ ശീകരകണങ്ങളോടുകൂടി ശീതള

മായി വരുന്ന മന്ദമാതൃതനെയും ഏറ്റവും ആരാമത്തെ രാത്രിയുമാ ചിത്രകൂടത്തിലെ ആശ്രമത്തിൽ സൈപരമായി കഴിച്ചു-

പ.

ഋഷികുമാരന്റെ കഥ.

ബുദ്ധിമാനായ സുമന്ത്രൻ ഗംഗാതീരത്തിൽനിന്നു മടങ്ങി അയോദ്ധ്യയിൽ എത്തി മഹാരാജാവിനെക്കണ്ടു വിവരമെല്ലാം അറിയിച്ചു. രാജഗൃഹസ്തനായ സൂര്യനെല്ലോലി രാജാവിന്റെ മുഖം മൂന്നുമായി. രാത്രിയുടെ അന്ധകാരത്തോടൊന്നിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയവും അന്ധകാരമായി. ചിത്രകൂടത്തിൽ രാമൻ സൈപരമായി ഉറങ്ങിക്കൊണ്ടു കിടന്ന ആ ആരാമത്തെ രാത്രിയിൽ ദശരഥമഹാരാജാവിന് അദ്ദേഹം ബാല്യത്തിൽ ചെയ്തപോയ ഒരു പാപകർമ്മത്തെക്കുറിച്ച് ഓർമ്മവന്നു. എത്രയും ഭയങ്കരവും, ക്രൂരവും ഒരിക്കലും വിസ്മരിക്കാൻ പാടില്ലാത്തതും ആയിരുന്ന ആ ദുഷ്കർമ്മം ചെയ്തിട്ടു സംവത്സരങ്ങൾ വളരെ കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും കാലഗതിയാൽ അതിന്റെ ശക്തിക്കു യാതൊരു കുറവും സംഭവിച്ചിരുന്നില്ല. അല്പരാത്രിയുടെ ഭയങ്കരതയോടുകൂടി അസന്നമരണനായ ദശരഥൻ ആ ഭയങ്കരവൃത്താന്തത്തെ എത്രയും ദീനസ്വപരത്തിൽ വ്യസനാകലനായി കൌസല്യയോടു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയയായ കൌസല്യേ! നമ്മുടെ കർമ്മങ്ങൾ നല്ലതോ ചീത്തയോ ആയിരിക്കുന്നതിനു തക്കവണ്ണം നല്ലതോ ചീത്തയോ ആയ ഫലം നാം അനുഭവിക്കുന്നു. സുഖവും

ദുഃഖവും നമ്മുടെ പ്രവൃത്തിയുടെ ഫലങ്ങളാണ്. തല്പോലും അനുഭവിക്കുന്ന ഭാഗ്യത്തെ വിശ്വസിച്ചു തന്റെ കർമ്മഫലത്തെ കുറിച്ചു വിചാരശൂന്യനായിരിക്കുന്നവൻ അന്ധനാകുന്നു. അന്ധതപംകൊണ്ടു പലപ്പോഴും നാം തേന്മാവിനെ മുറിച്ചുകുളഞ്ഞു് അതിന്റെ സ്ഥാനത്തു നമുക്കു മനോഹരങ്ങളായ ചുവന്ന പൂക്കളെ തരുന്ന പലാശത്തെ നടുുന്നു. എന്റെ കർമ്മം ഈ പലാശത്തെപ്പോലെ ഫലശൂന്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. എന്റെ ശൂന്യമായ ഈ ജീവിതം എനിക്കെത്രയും വ്യസനകരമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. പ്രിയയായ കൃഷ്ണ! എന്റെ ചെറുപ്പകാലത്തു നടന്ന ഒരു സംഭവം ഞാൻ ഭവതിയോടു പറയാം.

“ചെറുപ്പത്തിൽ ഞാൻ ഒരു ശബ്ദവേധിയായിരുന്നു. ശാപ്രയോഗത്തിനു ശബ്ദംകേട്ടാൽ മാത്രം മതി; ലക്ഷ്യം കാണണമെന്നില്ല. ഇതിനാൽ ഞാൻ എത്രയും ഗവിഷുനാശിത്തീൻ. ദോഷഫലത്തെക്കുറിച്ചു ചിന്തയില്ലാതെ വിഷപാനം ചെയ്തു ശിശുവിനെ എന്നപോലെ ഈ ഗർഭം എന്നെ നാശത്തിലേക്കു നയിച്ചു. ഞാൻ അപ്പോൾ യുവരാജാവായിരുന്നു. ഭവതിയെ അന്നു ഞാൻ അറികതന്നെ ഇല്ല. സരയൂനദിയുടെ തീരത്തിൽ ഞാൻ ഏകനായിരഥത്തിൽ കയറി ചേട്ടയാടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. കാട്ടുപോത്തുകളും, കാട്ടാനകളും ആ നദീതീരത്തിൽ അനാവധി ഉണ്ടായിരുന്നു. മാനുകളും, വ്യാഘ്രങ്ങളും രാത്രിയിൽ നദിയിൽ ഇറങ്ങി വെള്ളം കുടിക്കുമായിരുന്നു. ഭയങ്കരമായ ആ വനത്തിൽ ഞാൻ മൃഗങ്ങളെ ആരാഞ്ഞു ശ്രദ്ധയോടെ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ ഏതോ ഒരു മൃഗം നദിയിൽ ഇറങ്ങി വെള്ളം കുടിക്കുന്ന ശബ്ദം കേട്ടുതുടങ്ങി. ഞാൻ

രഥംനിറുത്തി ശ്രദ്ധയോടെ നിന്നു. ആന തൂമ്പിക്കൈ കൊണ്ടു വെള്ളം കുടിക്കുന്ന ശബ്ദമാണെന്ന് എനിക്കു നിശ്ചയമായി. ഞാൻ ഒരു ശബ്ദവേദിയായിരുന്നല്ലോ. ആ ശബ്ദത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി എത്രയും ദ്രോഹരമായ ഒരു ബാണം ഞാൻ പ്രയോഗിച്ചു. കൃരസർപ്പം ഫുൽകാരം ചെയ്യുംപോലെ ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടു ശരം വേഗത്തിൽ പാഞ്ഞു ലക്ഷ്യത്തിൽ ചെന്നു പതിച്ചു. കഷ്ടം! ദീനതയോടു കൂടിയ ഒരു മാന്യസുപരം എന്റെ ചെവിയിൽ പതിഞ്ഞു. ഞാൻ അറുപനായിനിന്നു. മരണവേദനയോടുകൂടിയുള്ള ആ മനുഷ്യന്റെ വിലാപസുപരം രാത്രിയുടെ ശാന്തതയെ വിവാടനം ചെയ്തുകൊണ്ട് എത്രയും ഉച്ചത്തിൽ അവിടെയെങ്ങും മുഴങ്ങി. ആയുധങ്ങൾ എന്റെ കൈയിൽനിന്നു താഴെവിണു. പുറത്തന്നില്ലാത്ത ഒരു അറുപകാരം എന്റെ കണ്ണുകളെ ഭംഗിച്ചു. അവർണ്ണനിയമായ ഭയത്തോടുകൂടി ഞാൻ നദിയുടെ തീരത്തിൽ എത്തി. ഹാ! എത്ര ദ്രോഹരമായ ഒരു കാഴ്ചയാണ് അവിടെ കാണപ്പെട്ടത്? രമ്യപ്രവാഹത്തിൽ ചുഴുകി, ശല്പചങ്കാടികളിൽ കിടന്നു പിടയ്ക്കുന്ന ഒരു ജ്വലിക്കുമാരനെയാണു ഞാൻ കണ്ടത്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈയിലുണ്ടായിരുന്ന ഒരു കുടം പിടിവിട്ടു ഭൂമി കിടക്കുന്നു. ആ ജ്വലിക്കുമാരൻ മരണവേദനയോടുകൂടി ക്ഷീണസുപരത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“അല്ലയോ ശക്തനായ മഹാരാജാവേ! ഞാൻ അറിയാതെ എന്താപരായമാണ് ചെയ്തത്? രാജധർമ്മത്തെ പാലിക്കാനായി ഇത്ര വേഗത്തിൽ ഒരു ജ്വലിക്കുമാരനെ അങ്ങു എത്തിനാണു വധിക്കുന്നത്? എന്റെ മാതാപിതാക്കന്മാർ വാൽകൃത്താൽ ക്ഷീണരായിരിക്കുന്നു. നിർഭാഗ്യന്മാരാണ്

അവർക്കു കണ്ണുകൾ കാണാൻ പാടില്ലായെന്നും തീർന്നിരിക്കുന്നു. അവരുടെ നിസ്സാരമായ ആശ്രമത്തിൽ ദാഹംകൊണ്ടു പാവശരായി എണ്ണയും കായത്തുകൊണ്ടു അവർ ഇരിക്കുന്നു. എണ്ണ കൊല്ലുന്ന അങ്ങുടെ ഈ ശരം വൃദ്ധരായ പുണ്യമാതാപിതാക്കന്മാരുടെ മരണത്തിനും കാരണമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. അസഹായരായി, ബന്ധുഹീനരായിരിക്കുന്ന അവർ ദുർന്നിവാസമായ ദുഃഖത്താൽ കഷ്ടതയായ മരണം പ്രാപിക്കുന്നതാണ്. പരിശുദ്ധമായ വേദജ്ഞാനവും, അയ്യപ്പാലപച്യന്തമുള്ള തപസ്സും മനുഷ്യന്റെ ഐഹികസ്ഥിതിക്കു ഭേദം വരുത്തുന്നതല്ല. അല്ലെങ്കിൽ അവരുടെ പുത്രന്റെ ഈ മരണത്തെക്കുറിച്ച് അവർ അറിയാതെ ഇരിക്കുന്നതെന്തുകൊണ്ടാണ്? അഥവാ, ഈ ആപത്തിനെക്കുറിച്ച് അവർ അറിഞ്ഞിരുന്നാലും പുണ്യമാതാപിതാക്കന്മാരുടെ തിരസ്കാരം വിളിക്കാൻ അവർക്കു കഴിയുമോ? തന്റെ മഴുക്കൊണ്ടു മുറിക്കപ്പെട്ട തൈമരത്തെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു തായ്മരത്തിനു ശക്തിയുണ്ടാകുമോ? മഹാരാജാവേ! പുണ്യമാതാപിതാക്കന്മാരുടെ അടുക്കൽ അവിടുന്ന് കഴിയുന്ന വേഗത്തിൽ ചെന്ന് അവരുടെ ദുഃഖത്തെ ശമിപ്പിക്കാൻ നോക്കണം. യോഗ്യന്മാരും, പുണ്യവാന്മാരും അയ്യപ്പാലവരുടെ കണ്ണുനീർകാട്ടുതീപോലെ ഭയങ്കരമാകുന്നു. ആശ്രമം വളരെ സമീപത്തിലാണ്. വേഗത്തിൽ അങ്ങയ്ക്കു അവിടെ എത്താം. അവരുടെ കോപത്തെ അങ്ങയുടെ അപേക്ഷകൊണ്ടു ശാന്തമാക്കി, ഈ അപരാധത്തെ ക്ഷമിച്ചു, അങ്ങ അനുഗ്രഹിക്കാൻ പ്രാർത്ഥിക്കണം. എന്നാൽ അങ്ങു പോകുന്നതിനു മുമ്പായി ഉർമ്മഭേദകമായിരിക്കുന്ന ഈ ശരം ഉൾപ്പെടുത്തണം. പുത്രയും കൃതയോടു കൂടി ഇതെന്റെ ശരീര

ത്തെ ഭ്രമിക്കുന്നു. എന്റെ ഇളയ ജീവനെ, കൂലംകുത്തി ഇടിക്കുന്ന കുലുയെപ്പോലെ ഇതു നശിക്കുന്നു.

“ഇങ്ങനെ ദീനനായി പ്രാണവേദനയോടുകൂടി ആ ജ്വലിക്കുമാരൻ പറ്റത്തൊക്കേട്ടു ഞാൻ ശരത്തെ മോചിപ്പിച്ചു. ആ മാത്രയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശ്വാസവും നിന്നു.

“അന്ധകാരം അതിഭയങ്കരമായിത്തീർന്നു. നക്ഷത്രങ്ങളുടെ ക്ഷീണപ്രഭ മങ്ങിക്കണ്ടു. പടത്തിൽ വെള്ളവും നിറച്ചു് ആ ജ്വലിക്കുമാരന്റെ അന്ധരായിരുന്ന മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ സമീപത്തിലേക്കു ഞാൻ തിരിച്ചു. അർദ്ധരാത്രിയിലെ അന്ധകാരം പൂർവ്വാധികമായ ഭയങ്കരതയെ പ്രാപിച്ചു. എന്റെ ഹൃദയം അതിലധികം അന്ധകാരാവൃതമായി. എന്റെ കാലടികൾ ഇടി നടക്കാൻപാടില്ലാതായി. സാധനമായി ഞാൻ ആശ്രമത്തിൽ എത്തി. ചിറകു കൊഴിഞ്ഞു, ശക്തി നശിച്ചു, പറക്കാൻ പാടില്ലാതെയിരിക്കുന്ന മണ്ടു പക്ഷികളെപ്പോലെ, വൃദ്ധരും, ബന്ധുഹീനരും, അസഹായരും, അന്ധരും ആയി ഇരിക്കുന്ന ആ മാതാപിതാക്കന്മാരെ ഞാൻ കണ്ടു. എന്റെ ശരത്താൽ ഗതപ്രാണനായ് ആ ജ്വലിക്കുമാരനെക്കുറിച്ച് എത്രയും ക്ഷീണസ്വരത്തിൽ അവർ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. എന്റെ കാൽ പെരുമാറ്റം കേട്ടു ദയയോടും, ശാന്തതയോടുംകൂടി ആ മഹർഷി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയപുത്രാ! ഞങ്ങൾ എത്രനേരമായി നിന്നെ കാത്തിരിക്കുന്നു? നീ എന്താണിത്ര താമസിപ്പിച്ചത്? നദിയിൽ അർദ്ധരാത്രിസമയത്തു നീ കളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാണോ ചെ

യ്യതു്? നിന്റെ ക്ഷീണയായ അമ്മ ദാഹിച്ചു പരവശയാ
 യി നിന്നെ എത്ര ഉൽക്കണ്ഠയോടെ കാത്തിരിക്കുന്നു. നി
 ന്റെ ഉദ്ദലമായ മനസ്സിനെ പീഡിച്ചിരിക്കത്തക്കവണ്ണം
 ഞാൻ ഓക്കാതെ വല്ലതും പറഞ്ഞുപോയോ? എന്നാൽ
 നിന്റെ പരിശുദ്ധമായ ഹൃദയത്തിൽ ക്ഷീണനായ നി
 ന്റെ അച്ഛന്റെ വീഴ്ച വേദനയെ ജനിപ്പിക്കയില്ലല്ലോ.
 അസഹായന്മാർക്കു സഹായമായി, കണ്ണില്ലാത്തവർക്കു കാഴ്ച
 മായി ഞങ്ങളുടെ ജീവനും, സന്തോഷവും ആയിരിക്കുന്ന
 പ്രിയപുത്രാ! നീ എന്തുകൊണ്ടാണ് ഒന്നും സംസാരിക്കാ
 തെ നിൽക്കുന്നതു്?”

“തന്റെ പുത്രനെ നിദ്രയമായി വധിച്ച മഹാപാപി
 യെ അറിയനായ ആ അച്ഛൻ ഇപ്രകാരമാണ് സവാഹരം
 ചെയ്തതു്. എന്റെ കർമ്മത്തിന്റെ ഗൌരവം കുറേക്കൂടി
 സ്പഷ്ടമായി മനസ്സിലായതിനാൽ എന്റെ മനസ്സു തപിച്ചു
 ദഹിച്ചുപോയി. പുത്രനപ്പം സംഭവിച്ച ആ മാതാപിതാ
 കന്മാരെ നോക്കുന്നതിന്നു എന്റെ കണ്ണുകൾക്ക് എങ്ങി
 നെ ശക്തിയുണ്ടാകും? എനിക്ക് അവരോടു ചെന്നു പറ
 യാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. എന്റെ ശരീരം ആസകലം ഭയപ്പെടാ
 ന്നു വിറച്ചു. ജീവനും സ്തബ്ധമാക്കപ്പെട്ടുപോലെ തോ
 ന്നി. എന്റെ പരാക്രമവും ധൈര്യവും നശിച്ചു. ഒടു
 വിൽ ഗൽഗദത്തോടുകൂടി ഞാൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“പരിശുദ്ധനായ മഹദ്ദേവ! ഞാൻ അങ്ങേ പുത്രനെ
 ല്ല. ഞാൻ ഒരു ക്ഷത്രിയയോദ്ധാവാണ്. എന്റെ വേദ
 ദശരഥൻ എന്നാകുന്നു. ഞാൻ ഒരു പരമസങ്കടത്താൽ
 പീഡിതനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. സരയൂനദിയുടെ തീര

ത്തിൽ ഞാൻ ആനവട്ടയ്ക്കായി വന്നിരുന്നു. നദിയിൽ ഇറങ്ങി വെള്ളം കുടിക്കുന്ന ഏതോ ഒരു മൃഗത്തിന്റെ ശബ്ദം കേട്ട് അതൊരു ആനയായിരിക്കാമെന്നു സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ടു അടുത്തുവന്നിരുന്ന ആ മൃഗത്തെ ലക്ഷ്യമാക്കി ഞാൻ ശരംപ്രയോഗിച്ചു. അനന്തരം ബലപ്പെട്ടു ആ സ്ഥലത്തു ചെന്നു നോക്കിയപ്പോൾ മരണവേദനയോടുകൂടി കിടന്നു ഒരു ഋഷികുമാരനെയാണു ഞാൻ കണ്ടത്. പ്രാണവേദനയോടുകൂടെ പിടയുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരത്തിൽ നിന്നു ഞാൻ ശരം ഉൾപ്പെടുത്തി. അദ്ദേഹം മാതാപിതാക്കളോടു കൂടി വിട്ടുപോകാൻ സർഗ്ഗാരോഹണം ചെയ്തുകൊടുത്തു. പരിശുദ്ധനായ പിതാവേ! നിരപരാധിയായ അവിടുത്തെ പുത്രന്റെ മരണത്തിനു മനസ്സറിയാതെ ഞാൻ കാരണമായി ഭവിച്ചു. ഇതിലേക്കു ഞാൻ എന്തു ശിക്ഷ അനുഭവിക്കണമെന്ന് അവിടുന്ന് വിധിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ, കരുണയോടുകൂടി അറിയാതെ ചെയ്തപോയ ഈ അപരാധത്തിനു മാപ്പുതരണം.”

“അനന്തരം അവരുടെ ആജ്ഞപ്രകാരം ഞാൻ അവരെ ആ ഋഷികുമാരന്റെ ശവശരീരം കിടന്ന സ്ഥലത്തു കൊണ്ടുചെന്നു. വളരെ നേരത്തേക്കു് ആ മാതാപിതാക്കളോടുകൂടി ചെന്നുപോയ അവരുടെ പുത്രനെ കുറിച്ചു് എത്രയും ദീനതയോടെ ഉച്ചത്തിൽ വിളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അനന്തരം മന്ത്രപുരസ്സരം സംസ്കാരകർമ്മം നടത്തിക്കൊണ്ടു കണ്ണീരുമാലിപ്പിച്ചു് ആ മാന്ദവി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

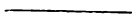
‘വാസല്യമുള്ള ഒരു പുത്രനെ കുറിച്ചു് ഒരു പിതാവിനുള്ള ദുഃഖം എത്രയും ദുസ്സഹമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ദശര

ഥമഹാരാജാവേ! വാത്സല്യമുള്ള ഒരു പുത്രനെക്കുറിച്ചുള്ള ദുഃഖം അങ്ങയ്ക്ക് അറിവാൻ സംഗതിവരും. അകാണമായി വധിക്കപ്പെട്ട ഒരു പുത്രനെ കുറിച്ചു വിലപിച്ചു മരിക്കുന്ന ഈ മാതാപിതാക്കന്മാരെ അങ്ങ് കാണുന്നുണ്ടല്ലോ. അവിടത്തേക്കും യോഗ്യനും, ഗുണവാനുമായ ഒരു പുത്രനെക്കുറിച്ച് ഇപ്രകാരം വിലപിച്ചു മരിക്കാൻ സംഗതിവരും. വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞെ ഇതു് അങ്ങയ്ക്ക് അനുഭവമാകയുള്ളൂ. എന്നാൽ അതിനുള്ള കാലംവരുമ്പോൾ അങ്ങയ്ക്ക് ആ ദുഃഖം അനുഭവിക്കാൻ ഇടവരികയും, അങ്ങയുടെ മരണത്തോടുകൂടി അങ്ങയുടെ പാപത്തിനു പരിഹാരം വരികയും ചെയ്യും.

“ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അന്ധനായ ആ മഹർഷി അഗ്നിയെ ജ്വലിപ്പിച്ചു ഭായ്യന്മാരെ അറിയിച്ചു അതിൽ ചാടി മരിച്ചു. ഈ സംഭവം ഉണ്ടായിട്ട് എത്രയോ സംവത്സരങ്ങൾ കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും കാലമായപ്പോൾ എന്റെ പാപകർമ്മത്തിന്റെ ഫലം പാകമായി എനിക്കു അനുഭവിക്കാൻ സംഗതിയായിത്തീർന്നു. എനിക്ക് അത്യന്തം പ്രിയമുള്ള രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ! അസന്നമരണനായിരിക്കുന്ന ഈ അച്ഛന്റെ കൃതകർമ്മത്തെ നിങ്ങൾ ക്ഷമിക്കണേ! കൈകേഴി! രാമുവംശത്തിനു വിചാശ്ചന്ദ്രയായി നീ ഈ കളങ്കം ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തല്ലോ. നീ നിരപരാധികളായ പുത്രന്മാരെ രാജ്യഭംഗം ചെയ്യിച്ചു നിന്റെ ഭർത്താവിനെയും, രാജാവിനെയും ഇങ്ങനെ വധിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. പ്രിയയായ കൌസല്യേ! ഭവതിയുടെ മൂറ്റലങ്ങളായ കരങ്ങളെ എന്റെ ദേഹത്തിൽ വയ്ക്കുക. ഒഴിയാതെ ഒഴുകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന കണ്ണീരതട്ടിച്ച് അസന്നമരണനായ

എന്റെ ഹൃദയത്തിന് ആശ്വാസകരങ്ങളായ വാക്കുകളെ നെങ്കിലും ഭവതി പറയുക. സുശീലയായ സുമിത്രേ! നിന്റെ കൈകളെയും എന്റെമേൽ വയ്ക്കുക. എന്റെ അടയാൻപോകുന്ന കണ്ണുകൾക്കു കാഴ്ച കുറഞ്ഞുവരുന്നു. നാട്ടിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടുപോയ രാമനെ നോക്കിക്കാണാനായി എന്റെ ആത്മാവു ബലപ്പെട്ട് ആകാശത്തിലേക്ക് ഉന്മരൻ ഭാവിച്ചു.

നിശ്ശബ്ദമായും നിശ്ചലമായും അർദ്ധരാത്രി ഇങ്ങനെ കഴിഞ്ഞു. രാജാവു പിന്നെയും ക്ഷീണതയോടെ ശ്വാസോച്ഛ്വാസം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ടെവിൽ കൌസല്യയേയും, സുമിത്രയേയും, രാജ്യഭൃഷ്ടന്മാരാക്കപ്പെട്ട തന്റെ പുത്രന്മാരെയും അനുഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം പരലോകപ്രാപ്തനാകയും ചെയ്തു.

രാമായണം .

പുസ്തകം ൨.

രാമഭരതസംവാദം.

൧.

സഭോദരന്മാർ തമ്മിൽ കണ്ടത്.

തന്റെ അച്ഛൻ ചരമഗതിയെ പ്രാപിച്ച വൃത്താന്തം കേട്ടു ദുഃഖിതനായ ഭരതൻ അയോധ്യയിൽ എത്തി. തന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ വനഗമനത്തെക്കുറിച്ച് അറിഞ്ഞപ്പോൾ ഭരതന്റെ ഹൃദയം കോപംകൊണ്ടു കവുപ്പമായിത്തീർന്നു. പാപകർമ്മത്താൽ ദുഷിതമാക്കപ്പെട്ട രാജ്യത്തേയും ഉപേക്ഷിച്ച്, വൈശ്യം ഭവിച്ച രാജ്ഞിമാരോടൊന്നിച്ചു പന്ഥാവില്ലാത്ത ദുർഗ്ഗമങ്ങളായ അരണ്യപ്രദേശങ്ങളേയും കടന്നു ചിത്രകൂടത്തിൽ അദ്ദേഹം എത്തി. രാജപരിവാരങ്ങളും, വസിയുദ്ധരക്ഷിയും രാജ്ഞിമാരൊന്നിച്ചു പുറകേ സാവധാനമായി ചെന്നു. ഭരതൻ അത്യാശയോടുകൂടി തന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ ആശ്രമത്തിലേക്കു ബലപ്പെട്ടു വേഗത്തിൽ മുമ്പേറുന്നു. ഒരു വനമധ്യത്തിൽ ലക്ഷ്മണൻ കെട്ടിയുണ്ടാക്കി ഇലകളും വൃക്ഷശാഖകളുംകൊണ്ടു മേഞ്ഞുനിർത്തിയിരുന്ന രാമാശ്രമം ദൂരത്തിൽ കാണപ്പെട്ടു. വൃക്ഷങ്ങളുടെ ശാഖകൾ മുറിച്ചുകൂട്ടിയിരിക്കുന്ന വിറകുകളും, ചെടികളിലും വൃക്ഷങ്ങളിലുംനിന്നു ശേഖരിച്ചുവെച്ചിരിക്കുന്ന പൂക്കളും, നി

ലത്തുവിരിച്ചിരിക്കുന്ന ദർഭയും, വൃക്ഷചർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടുള്ള ഉടുപ്പുകളും, കലമാൻ മുതലായവയുടെ കൊമ്പുകളും അതൊരു പൂജനായ മഹഷിയുടെ ആശ്രമമാണെന്നു സൂചിപ്പിച്ചു. അവിനെ കണ്ടു ഭദ്രാൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:--

“ആ ഋഷി പറഞ്ഞ ചിത്രകൂടം ഇതാകുന്നു. മാല്യാതി ഇതിനുചുറ്റും അനർഗ്ഗമായി പ്രവഹിക്കുന്നു. ദുഷ്പ്രവേശങ്ങളായ ഭയങ്കരവനവിഭാഗങ്ങളിൽ കാട്ടാനകൾ നിർഭയമായി സഞ്ചരിക്കുന്നു. ഗംഭീരങ്ങളായ മഹാഗുഹകളിൽ വന്യമൃഗങ്ങൾ സൈപരമായി വസിക്കുന്നു. കാടുകൾ നിറഞ്ഞുള്ള ഈ വിസ്തീർണ്ണമായ ഭൂമിയിൽനിന്നു ധൂമങ്ങൾ അവിടവിടെ ഉയർന്ന് ആകാശത്തിലേക്കു പോകുന്നു. മഹഷിമാരുടെ അഗ്നികണ്ഡത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന പുകയാണിത്. നമ്മുടെ ദീർഘയാത്ര അവസാനിച്ചിരിക്കുന്നു. സൽഗുണസമ്പന്നനായ എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ ഇവിടെ ഇപ്പോൾ എനിക്കു കണ്ടു നമസ്കരിക്കാൻ സംഗതിയാകും. അനേകം ജനസമുദായങ്ങളുടെ രാജാവായി ജനിച്ച അദ്ദേഹം ശാന്തമായ വനവാസത്തെയാണു സ്വീകരിച്ചത്. തന്റെ മഹാരാജ്യത്തേയും, സിംഹാസനത്തേയും അരണ്യവാസത്തിനായി അദ്ദേഹം ഉപേക്ഷിച്ചു. കോസലരാജ്യവും അതിലെ സിംഹാസനവും, അതിലുള്ള ബഹുമാനവും, സുഖവും എല്ലാം എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനും, പതിവ്രതയായ ജ്യേഷ്ഠത്തിക്കുതന്നെ ഇരിക്കട്ടെ.”

രാമന്റെ ആശ്രമം സാലങ്ങളുടേയും, താലങ്ങളുടേയും മരയയിൽ നിന്നിരുന്നു. പരിശുദ്ധമായ ബലിപീഠത്തിന്മേൽ കുശപ്പല്ലുകൾ വിരിച്ചിരുന്നു. ഇത്രമാവത്തെ ജ

യിക്കുന്ന ശോഭയോടുകൂടിയ ഉഗ്രങ്ങളായ രണ്ടുവില്ലുകൾ ചുവരകളിടയ്ക്കൽ തൂങ്ങിച്ചിരുന്നു. സൂര്യന്റെ കിരണകന്ദളങ്ങൾ പാലെ ശോഭിക്കുന്ന തീക്ഷ്ണശരങ്ങൾ ഇടുനിറച്ച തൂണീരങ്ങൾ അണിജീവനുകളോടുകൂടിയ സപ്പങ്ങളെപ്പോലെ അവയുടെ സമീപത്തിൽ തൂങ്ങിക്കിടന്നിരുന്നു. മറ്റു പലമാതിരി ആയുധങ്ങളും കാരോരോ സ്ഥാനങ്ങളിൽ വെക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. ഈ ആശ്രമത്തിന്റെ അധിപനായ രാമൻ ഭയങ്കരങ്ങളായ ആയുധപ്രയോഗങ്ങളിൽ അതിവ്യഭജനമായിരുന്നു എങ്കിലും അദ്ദേഹം ഗുഹച്ഛേദനയും ധരിച്ചു എത്രയും ശാന്തമായ മനസ്സാടും, ഭക്തിയോടുകൂടിച്ചൂജ്യനായ ഒരു മഹർഷിയെപ്പോലെ അഗ്നികണ്ഡത്തിൽ കാരോ സാധനങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുണ്ടു ഇരുന്നിരുന്നു. സിംഹത്തെപ്പോലെ പീഠങ്ങളായ സ്തംഭങ്ങളും, ശക്തിയേറിയവായുരദണ്ഡങ്ങളും, എന്നാൽ, ശാന്തങ്ങളായ നന്മനങ്ങളും ആണ് അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്നത്. സാമരഭേപലയായ ഈ ഭൂമിയുടെ നാഥനായിരുന്നു എങ്കിലും അദ്ദേഹം കഠിനമായ തപോനിവൃത്തോടുകൂടിയ ഒരു താപസനായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമീപത്തിൽ സുന്ദരിയായ സീതയും ഇരുന്നിരുന്നു. ലക്ഷ്മണൻ്റെ സമീപത്തിൽ തന്നെ അവരെ കാത്തുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. അവരെ കണ്ടപ്പോൾ ഭരതൻ ഇങ്ങനെ യുള്ള വിചാരങ്ങൾ ഉണ്ടായി: ---

“സകല ജനങ്ങളും അതുസാഹസത്തോടുകൂടി അയോദ്ധ്യയിലെ സിംഹാസനത്തിൽ ആരോഹണം ചെയ്തിരിക്കാനായി ശ്രമിച്ചു എന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ വനത്തിൽ ഗുഹങ്ങളോടൊന്നിച്ചു വസിക്കുന്നതിനെ സംഗതിയായത്? വിഭരഷ വസുങ്ങൾ ധരിച്ചു അയോദ്ധ്യയിലെ രാജമന്ദിരങ്ങൾക്കു്

അപകാരഭ്രതനായിരുന്ന ജ്യേഷ്ഠനെത്തന്നെയോ ഇക്കാരണമല്ല? ഭക്തന്മാരായ മാദന്ദിമാരെപ്പോലെ മരവിരിയും മൃഗചർമ്മങ്ങളും ധരിച്ചു നടക്കാനോ ജ്യേഷ്ഠന് ദൈവം സംഗതിവരുത്തിയതു? സൗരദ്രമുഖ്യ പുഷ്പങ്ങൾ അണിഞ്ഞു മിനുസമർക്കിവെച്ചിരുന്ന ആ കേശഭാരം ഇതാ ഇപ്പോൾ ജടകളായി പിരിഞ്ഞു ശിരസ്സിനു ചുറ്റും പറന്നുകിടക്കുന്നു. ചോകം മുഴുവൻ ഒരുപോലെ വിശ്രുതമായിത്തീർന്ന രാജയജ്ഞങ്ങൾ നടത്തിയ ജ്യേഷ്ഠന് ഇപ്പോൾ ഒരു താപസനെപ്പോലെ അഗ്നികണ്ഡത്തിന്റെ സമീപം ഇരുന്നു പൂജിക്കാനോ സംഗതിയായതു? കോസലരാജ്യത്തിന് അപകാരമായും, നാല് സഹോദരന്മാരിലും വെച്ചു ജ്യേഷ്ഠനായും ശ്രേഷ്ഠനായും എത്രയും ഗുണവാനായും, സർവ്വഭരണവിഭ്രഷിതനായും ഇരുന്ന ജ്യേഷ്ഠന്റെ അവസ്ഥയും, വേഷവും ഇപ്പോൾ ഇങ്ങനെയാക്കിത്തീർന്നല്ലോ.”

ഭക്തനായ ഭരതന്റെ വിലാപം ഇപ്രകാരമായിരുന്നു ആ കുമാരന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിനിറഞ്ഞു നിന്നിരുന്ന ദുഃഖം എത്ര അവണ്ണനീരും ആയിരുന്നു! രാമന്റെ പാദങ്ങളിൽ സാഷ്ടാംഗം വീണ് “ആയു” എന്നുമാത്രം ഗർഗഭത്തോടുകൂടി ഭരതൻ പറഞ്ഞു. ശത്രുഘ്നനും “ആയു” എന്നു പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നമസ്കരിച്ചു. രാമൻ തന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട ആ രണ്ടുസഹോദരന്മാരെയും പിടിച്ചെടുക്കേണിപ്പിച്ച രാമൻ മാറോടണിച്ച് ആചിംഗനം ചെയ്തു. വിരഹിതരായ സഹോദരന്മാർ തമ്മിൽ കാണുമ്പോൾ സ്നേഹാതിരേകം നിമിത്തം സംസാരിക്കുന്നതിന് ശക്തരല്ലാതെ ഭവിക്കുന്നതു് സ്വാഭാവികമാണല്ലോ. വിശ്വസ്തനായ ഗുഹനും, ധീരനായ സുമന്ത്രനും രാമന്റെ പാദങ്ങളെ വണങ്ങി. അതുവരെ ശാ

നതായിരുന്ന ആ ആശ്രമത്തിൽ അദ്ദേഹം സന്തോഷത്തിന്റെയും ദുഃഖത്തിന്റെയും ഒരു സമ്മേളനം ഉണ്ടായി.

൨.

ഭരതന്റെ അപേക്ഷയും;

രാമന്റെ മറുപടിയും.

രാമൻ: —“പ്രിയസഹോദരാ! നീ അയോദ്ധ്യയിൽ നിന്ന് ഈ വനത്തിലേക്കു എന്താണിപ്പോൾ ബലപ്പെടുവന്നത്? നിന്റെ വിസ്തീർണ്ണമായ രാജ്യത്തേയും, സിംഹാസനത്തേയും ഉപേക്ഷിച്ച് ഈ മഹാരണ്യത്തിൽ അലഞ്ഞു നടക്കണമെന്ന് അച്ഛൻ നിന്നോടു കല്പിച്ചുവോ? കോസലന്മാരുടെ നാഥനായിത്തീർന്ന നീ നമ്മുടെ വൃദ്ധനായ അച്ഛനെ വേണ്ടുവണ്ണം ശുശ്രൂഷിക്കയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പനകളെ അനുസരിക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ടോ? മഹാപ്രതാപത്തോടുകൂടി നാടടക്കി ഭരിച്ചിരുന്ന അച്ഛന്റെ ഈ വാല്കൃദശയിലെ കർമ്മങ്ങളെല്ലാം നിവിഘ്നമായി നടക്കുന്നുണ്ടോ? എന്റെ അമ്മ ഇപ്പോഴും എണക്കറിച്ച് അശ്രുക്കൾ വെച്ചിട്ടു വിലപിക്കുന്നുണ്ടോ? സുശീലയായ സുമിത്രയമ്മ ലക്ഷ്മണനെ കുറിച്ചു ദുഃഖിക്കുന്നുണ്ടോ? നിസ്തല്യയായ കൈകേയിഅമ്മ തന്റെ കൃത്യങ്ങളെല്ലാം നിവിഘ്നമായി നടത്തുകയും ഭരതനെയും, ഭരതന്റെ രാജ്യത്തെയും താൽപര്യത്തോടുകൂടി സൂക്ഷിക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ടോ? ദേവന്മാരെയും, പിതൃക്കളെയും ഉദ്ദേശിച്ചുള്ള കർമ്മങ്ങളെല്ലാം വിധിച്ചകാരം നടത്തുകയും, പുത്രന്മാർ തങ്ങളുടെ മാതാപി

താക്കന്മാരെ വണങ്ങുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ടോ? സൈന്യങ്ങൾ മുന്പിടത്തെപ്പോലെ സാമന്ത്രിത്തോടുകൂടി നിന്റെ രാജ്യത്തെ സൂക്ഷിക്കുകയും, മന്ത്രിമാർ നിനക്കു ശരിയായ ഉപദേശങ്ങൾ തരികയും, നിന്റെ കല്പനകളെ അനുസരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ടോ?

“നിന്റെ കൃഷിഭൂമികൾ വിസ്തീർന്നുണ്ടായ നദികളാൽ എപ്പോഴും നനയ്ക്കപ്പെടുന്നവയാകയാൽ ധാരാളം വിളവുള്ളവയും, തകിടികൾ ഒരിക്കലും പച്ചപ്പുല്ലൊഴിച്ചാത്തവയും, അതിനാൽ കന്നുകാലികളെ വളർത്തുന്നതിനു വളരെ അനുകൂലമായിട്ടുള്ളവയും ആകുന്നു. ഗോപാലന്മാരെയും കൃഷീവലന്മാരെയും, മറ്റേവരോ തൊഴിൽ ചെയ്യുന്നവരെയും നീ മനഃപൂർവ്വമായി സഹായിക്കുകയും രക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യണം. ഒരു രാജാവിന്റെ കൃത്യങ്ങളിൽ പ്രധാനമായിട്ടുള്ളതും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ യശസ്സിനു ഫലമായിത്തീരുന്നതും തന്റെ പ്രജകളുടെ ആവശ്യങ്ങളെ അറിഞ്ഞു് അവരുടെ ഗുണത്തിനായി അദ്ധ്വാനിക്കുന്നതാകുന്നു. നിന്റെ കോട്ടകൊത്തളങ്ങളെ എല്ലാം എപ്പോഴും സൈന്യങ്ങളെ കൊണ്ടു് ജാഗ്രതയായി സൂക്ഷിച്ചിട്ടു കൊള്ളണം. ഭണ്ഡാരങ്ങളെ പ്രത്യേകം സൂക്ഷിക്കണം. സമ്മാനങ്ങളും ഭക്ഷണങ്ങളും മറ്റും കൊടുക്കേണ്ടതു് നിന്റെ പ്രഭുക്കന്മാർക്കും, നവീന്ദ്രന്മാരായ സേവകന്മാർക്കും അല്ല. അതിനു് യോഗ്യതയുള്ള നല്ല ആളുകൾക്കാണ് അതു കൊടുക്കേണ്ടതു്. നിന്റെ വംശത്തിനു് യോഗ്യമായ വിധത്തിൽ നിഷ്പുളങ്കമായും, പരിശുദ്ധമായും ഉള്ള നീതിയെ നടത്തി ഗുണവാന്മാരും, നിരപരാധികളും ആയുള്ളവരെ രക്ഷിക്കുന്നതു് നിന്റെ കർത്തവ്യകർമ്മങ്ങളിൽ പ്രധാനമാക്കി വെച്ചുകൊള്ള

ണം. സജ്ജനങ്ങളുടെ അശ്രുക്കൾ ആകാശത്തിൽനിന്നു വീഴുന്ന ഇടിത്തീപോലെ നാശകരമായിട്ടുള്ളതാണ്. അതു ഈശ്വരകോപംപോലെ നമ്മുടെ ജനങ്ങളേയും കന്നുകാലികളേയും നശിപ്പിക്കും. നിന്റെ അതാനവും കർമ്മവും സഫലങ്ങളായിരിക്കട്ടെ. നിന്റെ രാജ്ഞി സന്താനവല്ലിയായും നിന്റെ രാജ്യം ശക്തിമത്തായും ഭവിക്കട്ടെ.”

ഭരതൻ ഇതുകേട്ടു ദുർന്നിവാരമായ ദുഃഖത്തോടുകൂടി കരഞ്ഞുകൊണ്ടു ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു —

“നമ്മുടെ അച്ഛൻ ഇപ്പോൾ ദിവ്യമായ സ്വർഗ്ഗഭോഗത്തെ ഭുജിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇഹലോകവാസം അവസാനിച്ചിരിക്കുന്നു. കൈകേയിയാൽ പ്രേരിതനായി ജ്യേഷ്ഠനെ വനത്തിൽ പോകാൻ ആജ്ഞാപിക്കേണ്ടിവന്നതു നിമിത്തം നിമ്മലകീർത്തിയായിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിനു വന്നുകൂടിയ അപചൃതി ഓർത്തുണ്ടായ ദുഃഖഭരത്തെ താങ്ങുന്നതിനു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം തീരെ ശക്തമല്ലാതെ ഭവിച്ചു. ഏന്റെ അമ്മ ഇപ്പോൾ പശ്ചാത്താപത്തോടുകൂടി, തനിക്കു ദുഷ്ടശസ്തിനു ഫേതുവായിത്തീർന്ന ആ വഞ്ചനയെ കുറിച്ചും, സ്വർഗ്ഗാരോഹണം ചെയ്ത തന്റെ ഭർത്താവിനെ കുറിച്ചും, നഷ്ടമായിപ്പോയ തന്റെ കീർത്തിയെ കുറിച്ചും ഓർത്തു വളരെ കഠിനമായി ദുഃഖിച്ചു കരയുന്നുണ്ട്. ഈ ദുഃഖനിവാരണത്തിന് ജ്യേഷ്ഠന്റെ കരുണതന്നെ ഉണ്ടാകണം. അച്ഛന്റെ ജ്യേഷ്ഠപുത്രൻ തന്നെയാണല്ലോ അച്ഛന്റെ രാജ്യത്തെ ഭരിക്കേണ്ടത്. രാജഭക്തിയുള്ള പ്രജകളും, വിലപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നമ്മുടെ അമ്മമാരും ഇതിന്നുതന്നെയാണ് ആഗ്രഹിക്കുന്നത്. നമ്മുടെ സ്മൃതികളിൽ വിധിച്ചിട്ടുള്ളതും, ജ്യേഷ്ഠന്റെ ഈ കൃത്യത്താൽ

സ്വപ്നമാകുന്നതും, അച്ഛന്റെ രാജ്യത്തിന് അപകാശിയായി വേിക്കുന്നതു മൂത്ത പുത്രൻ എന്നാണല്ലോ. ജ്യേഷ്ഠന്റെ കല്പനയേയും, ഹിതത്തേയും അനുവർത്തിക്കുന്നതിന് സന്തോഷമുള്ളവരും വിശ്വസ്തന്മാരുമായ മന്ത്രിമാരുടെയും ആശ്രയം ഇതുതന്നെയാണു്. ഒരു ശിഷ്യനെയും, സഹോദരനെയുംപോലെ ഞാൻ ജ്യേഷ്ഠന്റെ കരുണയെ പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു. സ്വരാജ്യത്തിൽ വന്നു രാജ്യപരിപാലനം നടത്തണമെന്നു ഞാൻ വീണ്ടും അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു.”

ഇപ്രകാരം പാഞ്ഞുകൊണ്ടു ഭരതൻ രാമന്റെ പാദങ്ങളിൽ വീണു കരഞ്ഞു. ഈ അവസ്ഥയേയും, മരിച്ചുപോയ തന്റെ അച്ഛനെയും ഓർത്തു രാമനും കരഞ്ഞു. അനന്തരം രാമൻ തന്റെ സഹോദരനെ അളവില്ലാത്ത വാത്സല്യത്തോടുകൂടി പിടിച്ചെണീപ്പിച്ചു. ദുഃഖാനുഭവങ്ങൾ മനസ്സിൽ അഗാധമായ കരുണയേയും, ശ്രേഷ്ഠതരങ്ങളായ വിചാരങ്ങളെയും ജനിപ്പിക്കുമല്ലോ.

അനന്തരം രാമൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയ സഹോദരാ! നിന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം എനിക്ക് അയോദ്ധ്യയിലെ സിംഹാസനത്തെ സ്വീകരിക്കാൻപാടില്ല. നീതിജ്ഞനായ ഒരു അച്ഛന്റെ കല്പനയെ അനുസരണമുള്ള പുത്രൻ ഒരിക്കലും നിരസിച്ചുകൂടാ. ഇപ്പോൾ സ്വർഗ്ഗസ്ഥനായിരിക്കുന്ന എന്റെ അച്ഛനോടും, എന്റെ രാജാവിനോടും ഞാൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള വാശാനത്തെ എനിക്ക് ഒരിക്കലും ലംഘിച്ചുകൂടാ. നിന്റെ മേലോ നിന്റെ അമ്മയുടെ മേലോ യാതൊരു അപരാധവും

ഇല്ല. അച്ഛന്റെ കല്പന അനുസരിച്ചാണ് ഞാൻ ഈ വനവാസത്തിന് വന്നിരിക്കുന്നത്. അനുസരണമുള്ള പുത്രൻ അച്ഛന്റെയും അനുസരണമുള്ള ഭാര്യ ഭർത്താവിന്റെയും ഹിതത്തെ അനുവർത്തിക്കുന്നു. അച്ഛന്റെ വാക്കുകളെ അനുസരിച്ചു നടക്കുന്നതിനാലുള്ള യശസ്സ്, രാജ്യപരിപാലനം ചെയ്യുന്നതിനാൽ ഉണ്ടാകുന്ന യശസ്സിനെക്കാൾ ഏതത്രയോശ്രദ്ധയുമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ഏതായാലും അച്ഛന്റെ അജ്ഞ അലംഘനീയമാണ്. അയോദ്ധ്യയിലെ പ്രതാപമേറിയ സിംഹാസനത്തിലും, ഭൂർഗ്ഗമായ മഹാരണ്യത്തിലും ഞാൻ എന്റെ കർത്തൃകർമ്മത്തെ അനുഷ്ഠിക്കും. കരണയുള്ള ഒരു ദേവകന്യകയെപ്പോലെ എന്നെ ഈ വനവാസത്തിന് നിയോഗിച്ചു എന്റെ ജീവിതത്തെ അനുഗ്രഹിച്ചു എന്റെ അമ്മയുടെ പ്രിയത്തെയും എനിക്കു ലാഭിച്ചുകൂടട്ടെല്ലോ. പ്രിയസഹോദരാ! നമ്മുടെ പ്രിയപ്പെട്ട ബന്ധുജനങ്ങളെയും രക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു നീ തന്നെ രാജ്യപരിപാലനം ചെയ്യണം. ജടാവല്ലഭങ്ങളും ധരിച്ചു ഞാൻ വനത്തിൽതന്നെ വസിക്കാം. അയോദ്ധ്യാരാജ്യം നിയിൽ വെച്ചു നമ്മുടെ പ്രിയപ്പെട്ട അച്ഛൻ കല്പിച്ചതും ഇങ്ങനെ ആണല്ലോ. ഗുണവാനായ ഒരു അച്ഛന്റെ കല്പനയെ അനുസരണമുള്ള പുത്രൻ ഒരിക്കലും ലംഘിക്കാൻ പാടില്ല.”

൩.

കൌസല്യയുടെ വിവാചവും,
രാമന്റെ മറുപടിയും.

വസിഷ്ഠമഹർഷിയോടും, വിധവകളായിത്തീർന്ന സപ്തകുന്ദയോടും ഒന്നിച്ചു കൌസല്യ രാമന്റെ അശ്രു

മത്തിൽ എത്രയും സാവധാനമായി ചെന്നുചേർന്നു. തന്റെ പുത്രൻ എത്രയും കഠിനമായ നിഷ്ഠയുള്ള ഒരു താപസനെപ്പോലെ ജടാവലൂകങ്ങളും ധരിച്ചിരിക്കുന്ന ത് കണ്ടപ്പോൾ പുത്രവത്സലയായ ആ രാജ്ഞിയുടെ ഹൃദയം തപിച്ചു ദഹിച്ചുപോകയും കണ്ണുകളിൽ നിന്ന് അശ്രുക്കൾ അനർഗ്ഗളമായി പ്രവഹിക്കുകയും ചെയ്തു. രാമൻ തന്റെ അമ്മയേയും ഇളയമ്മമാരെയും മുറപ്രകാരം ഭക്തിയോടും വിനയത്തോടുംകൂടി വന്ദിക്കുകയും അവരുടെ അനുഗ്രഹത്തെ പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ചെയ്തു. ആ രാജ്ഞിമാർ വാത്സല്യപൂർവ്വം തങ്ങളുടെ ഉദ്ദലകോമളങ്ങളായ കരാംഗുലികളെക്കൊണ്ടു്, കാടുകളിലും പാറുകളിലുംമറ്റും നിന്നു രാമന്റെ ശിരസ്സിലും ശരീരത്തിലും വീണു കിടന്നിരുന്ന പൊടികളും മറ്റും പ്രേമത്തോടെ തുടച്ചു ശരിയാക്കി. ലക്ഷ്മണനും രാജ്ഞിമാരുടെ പാദങ്ങളിൽ ഭക്തിപൂർവ്വം നമസ്കരിക്കുകയും രാജ്ഞിമാർ യോഗ്യനായ ആ ക്ഷമാരണ അനുഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്തു. ഒടുവിൽ സുന്ദരിയായ സീത എത്രയും മധുരമായ വിനയത്തോടുകൂടി സാവധാനമായി അടുത്തുവന്നു. ഭക്തിയോടുകൂടി അഞ്ജലിബന്ധംചെയ്തു തന്റെ ശിരസ്സിനെ അവരുടെ പാദങ്ങളിലേക്കു നമിപ്പിച്ചു വന്ദിച്ചു. സുന്ദരിയായ സീതയുടെ ചുറ്റും ആഗ്രഹത്തോടുകൂടി തിരിഞ്ഞിരുന്നിരുന്ന ആരാജ്ഞിമാരുടെ ഹൃദയത്തിൽ അപ്പോൾ ഉണ്ടായ വേദനയും, വ്യസനവും അളവില്ലാത്തതായിരുന്നു. അവർ ഓരോരുത്തരും മാത്രവാത്സല്യത്തോടുകൂടി സീതയെ പിടിച്ചു മാറോടണച്ചു ഗാഢമായി ആലിംഗനംചെയ്തു. രാജകീയങ്ങളായ സൗഖ്യങ്ങളെയും മണിമന്ദിരങ്ങളെയും ബന്ധുക്കളെയും ഉപേക്ഷിച്ചു അന്ധകാരമ

യമായ മഹാമന്യത്തിൽ അലഞ്ഞുനടന്നു കഷ്ടപ്പെടുവാൻ സംഗതിവന്ന ആ സുശീലയായ സീതയെ നോക്കി കരഞ്ഞു കൊണ്ടു കൌസല്യ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ ഓമനയായ സീതേ! ജനകമഹാരാജാവിന്റെ പുത്രിയായ നീ ഇതിനു മുമ്പിൽ ഇങ്ങനെയുള്ള കാടുകൾതോറും നടന്നു കഷ്ടപ്പെടുകയും, ഈ മാതിരി പണ്ണാശ്രമങ്ങളിൽ പാതു ശീലിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ? രാമന്റെ പട്ടമഹിഷിയായിത്തീർന്നു നിനക്കു വീടില്ലാത്ത ഒരു സന്യാസിനിയെപ്പോലെ അലഞ്ഞുനടക്കാനും, ഉപവാസവും പ്രതാനുഷ്ഠനവുംകൊണ്ടു വിളിച്ചുടച്ചു പാവാശയായിത്തീർവാനും ആണോദൈവം സംഗതിയാക്കിയത്? നിന്റെ ഓമനമുഖം വാടിക്കരിഞ്ഞ താമാപ്പുപോലെ മൃാനമായും, നിന്റെ മനോഹരങ്ങളായ കണ്ണുകൾ വാടിയി കരികൂപളപ്പുകൾപോലെ ജീവസ്സില്ലാത്തവയായും, നിന്റെ നെററിത്തടം കജ്ജളപ്പറമ്പിയ സ്വണ്ണപോലെ നിഷ്പ്രഭമായും കാണപ്പെടുന്നു. ന്ന്റെ കോമളമായ ശരീരസൗഭാഗ്യത്തെ ചന്ദ്രനെ രാഹു എന്നപോലെ ദുഃഖം ആവരണം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. പതിവ്രതയായ നിനക്കു് ഇപ്രകാരമുള്ള കഷ്ടാതിഷ്ടതകൾ അനുഭവിക്കാൻ സംഗതി വന്നതിനെ പ്രത്യക്ഷമായി കാണാനുള്ള ദുർഭാഗ്യം എനിക്കുണ്ടായതുകൊണ്ടു ചണ്ഡമായ കാട്ടുതീപോലെ ഭയങ്കരമായ ഒരു ദുഃഖം എന്റെ ഹൃദയത്തെ തപിപ്പിക്കുന്നു. എന്റെ പ്രിയ പുത്രരാമനും, രാമന്റെ പട്ടമഹിഷിയും ഇപ്രകാരം വനത്തിൽ നടന്നു വലഞ്ഞു കഷ്ടപ്പെടുന്നകാലത്തോളം കോസചരാജ്യവും രഘുവംശവും ശൂന്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു.”

കൌസല്യയുടെ ഇപ്രകാരമുള്ള വിലാപങ്ങൾ കേട്ടി:

ട്ടും തങ്ങളുടെ നിശ്ചയത്തിന് ഇളക്കുവരാതെ സുശീലനായ സീതയും, സുന്ദരനായ രാമനും മറുപടി പറഞ്ഞത്, “നീതിജ്ഞനായ അച്ഛന്റെ കല്പനയെ അനുസരണമുള്ള പുത്രൻ ലംഘിക്കാൻ പാടില്ല” എന്നായിരുന്നു.

൪.

ജാബാലിയുടെ വാദവും രാമന്റെ മറുപടിയും.

വളരെ വിദ്വാനും സമർത്ഥനും ആയിരുന്ന ജാബാലി എന്ന ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ വിശ്വാസത്തെയും, നീതിയേയും, ധർമ്മത്തെയും കുറിച്ചു വാദിച്ചു രാമനോടു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“രാജകുമാരാ! അർത്ഥമില്ലാത്ത ഈവക സിദ്ധാന്തങ്ങളെ അങ്ങു എന്തിനാണു ഹൃദയത്തിൽ സംഗ്രഹിച്ചു വെച്ചിരിക്കുന്നത്. ഇങ്ങനെയുള്ള സിദ്ധാന്തങ്ങളാണശ്രദ്ധന്മാരും വിചാരശൂന്യന്മാരും ആയ ആളുകളെ വലയ്ക്കുന്നത്. മനുഷ്യൻ ഈ ലോകത്തിൽ അവതരിക്കുന്നതും, ഇതിനെ പിരിഞ്ഞുപോകുന്നതും ഏകനായിട്ടാണ്. ആ സ്വീതിക്കു പരമാർത്ഥത്തിൽ ബന്ധുക്കളോടും, വംശത്തിലുള്ളവരോടും സ്നേഹവും വിശ്വാസവും ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ട ആവശ്യകതയേ മനുഷ്യനില്ല. മൂഢനായ മനുഷ്യൻ മാതാപിതാക്കന്മാരോട് അതിരഹിത സ്നേഹത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു. ബന്ധുത്വം എന്നത് അർത്ഥമില്ലാത്ത ഒരു സ്വാർത്ഥവിചാരമാണ്. താനില്ലാതെ തനിക്കു ബന്ധുക്കൾ ആരുംതന്നെ ഇല്ല. മനുഷ്യജീവിതം ഒരു കീഴ്മയാത്രപോലെയാണ്. അവൻ ഓരോ വഴിയമ്പലങ്ങളിൽ കയറി താമസിക്കുകയും പുലച്ചുയ്ക്കും എഴുന്നേ

റു വീണ്ടും യാത്ര ആരംഭിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ഓരോ സത്രങ്ങളിലും നമുക്കു ബന്ധുക്കളോ, ഭവനങ്ങളോ, രാജ്യങ്ങളോ ഓക്കെ ഉണ്ടായിരിക്കും. നാം ക്രമേണ അവയെ ഉപേക്ഷിച്ചു വീണ്ടും യാത്ര ആരംഭിക്കുന്നു. മനുഷ്യജീവിതം ഇങ്ങനെയൊന്നെന്നിരിക്കുമ്പോൾ അച്ഛന്റെ കല്പനയാണെന്നും പറഞ്ഞു രാമൻ എന്തിനാണ് സ്വന്തം രാജ്യത്തെയും, സ്വന്തം സിംഹാസനത്തെയും സകലവിധ സുഖങ്ങളേയും പരിത്യജിച്ചു ദാഹാരമായ വനത്തിൽ ഇപ്രകാരം അലഞ്ഞു കഴിഞ്ഞുവന്നത്? അനുരക്തയായ യുവാവിയുടെ ആധിംഗനങ്ങളിൽ എന്നപോലെ അന്യോല്യാനഗരിയിലെ സുഖാനുഭവങ്ങളിൽ അങ്ങേയ്ക്ക് എത്രകൊണ്ടാണു താല്പര്യം ജനിക്കാത്തത്? ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ കല്പന കേവലം ഒരു വാക്കുമാത്രമാണ്. എന്നുതന്നെയുമല്ല, നാം പുല്ലാവരം ചെല്ലേണ്ട ദിക്കിലേക്ക് അദ്ദേഹം മുൻകൂട്ടി പോകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. പരേതനായ ഒരാളുടെ അർത്ഥമില്ലാത്ത കല്പനയെ ആദരിച്ചു ഈ കഷ്ടതകളൊക്കെ എന്തിനാണ് അനുഭവിക്കുന്നത്? വാസ്തവത്തിൽ കൃത്യമല്ലാത്തതിനെ കൃത്യമാണെന്നു വിശ്വസിച്ചു, സ്വസുഖങ്ങളേയും പരിത്യജിച്ചു, ജീവിതത്തെ ശൂന്യപ്രായമാക്കി നയിക്കുന്ന ആളുകളെക്കുറിച്ചു ഞാൻ വളരെ ശോചിക്കുന്നു. ദേവന്മാരും, പിതൃക്കളും നമ്മുടെ ബലികളെ സ്വീകരിക്കുന്നില്ലെന്നിരിക്കുമ്പോൾ നാം അവർക്കായിട്ടു ബലികഴിക്കുന്നത് അനാവശ്യമായ ഒരു ദുർവ്വൃത്തി അല്ലയോ? ഒരാൾ അനുഭവിക്കുന്ന ഭക്ഷണം മഹാരാജാളുടെ ശരീരത്തെ പോഷിപ്പിക്കുന്നില്ലെന്നിരിക്കുമ്പോൾ ബ്രാഹ്മണർക്കു സദ്യകഴിക്കുന്നതുകൊണ്ടു പിതൃക്കൾ രൂപമാരാകുന്നത് എങ്ങനെയെന്ന്? മനുഷ്യർ ദാനം

ചെയ്യണമെന്നും, തന്റെ സർവ്വസ്വത്തെയും ഉപേക്ഷിച്ചു
 വ്രതങ്ങൾ അനുഷ്ഠിക്കണമെന്നും, തപസ്സുചെയ്യണമെന്നും മ
 ററുമുള്ള പ്രമാണങ്ങൾ ദുരാഗ്രഹികളായ പുരോഹിതന്മാർ
 സ്വാർത്ഥവിചാരത്തോടുകൂടി എഴുതിപ്പിടിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളവയാ
 ണ്. ഈ ലോകവാസം കഴിഞ്ഞാൽ ഇനി ഒരു ലോകം
 ഉണ്ടെന്നുള്ള വിശ്വാസം വെറുതെ. അങ്ങനെ ഒന്നില്ല. അ
 നിശ്ചിതമായ ഭാവിയിൽപ്പെട്ടു വ്യഥാ മോഹിക്കാതെ വർത്ത
 മാനത്തിലെ സുഖാനുഭവങ്ങളെ സ്വീകരിക്കയാണുവേണ്ടതു.
 നിരർത്ഥകങ്ങളായ വിശ്വാസങ്ങളെ എല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചു
 യുക്തിക്കും ബുദ്ധിക്കും നന്നെന്നു തോന്നുന്നതിനെ സ്വീകരി
 ക്കണം. ഭരതൻ അയോദ്ധ്യയിലെ സിംഹാസനത്തെ രാമ
 നായിട്ടു തരണം. അതിനെ സ്വീകരിച്ചു രഘുവംശരാജാ
 വായിരുന്നു രാജ്യഭാരം ചെയ്തതെന്നയാണു വേണ്ടത്.”

ഇതുകേട്ടു രാമൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“അങ്ങേടെ ഉദ്ദേശ്യത്തെ ഞാൻ ബഹുമാനിക്കുന്നു.
 എന്നാൽ അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായങ്ങൾ അയ്യക്തികളാ
 ണ്. ആ അഭിപ്രായങ്ങളെ സ്വീകരിക്കാൻ ധർമ്മം
 എന്നു അനുഭവിക്കുന്നില്ല. ധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിനായി ഈ
 വേഷം ധരിച്ചിരിക്കുന്ന ഞാൻ അധർമ്മമായ മാഗ്ഗത്തിൽ
 പ്രവേശിക്കുന്നതായാൽ നമ്മുടെ എത്രയും രഹസ്യങ്ങളായു
 ള്ള ഉദ്ദേശ്യങ്ങളെല്ലാം സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിച്ചു വ്യായം
 വിധിക്കുന്ന ഈശ്വരന്റെ കോപം എന്റെമേൽ ഉണ്ടാകാ
 യായിരിക്കയില്ല. ഒരു രാജാവു ചെയ്യുന്നതിനെയാണു് ജ
 നങ്ങളും കണ്ടു പഠിക്കുന്നതു്. ഞാൻ അങ്ങനെ ചെ
 യ്ക്കാൽ ജനങ്ങളും അങ്ങനെ ചെയ്തു നാടുമുഴുവൻ പാപമയ
 മായിത്തീരുന്നതാണു്. അങ്ങേടെ ഉപദേശങ്ങൾ സ്വർഗ്ഗ

ലാഭത്തിനു മനുഷ്യനെ സഹായിക്കുന്നവയല്ല. ഈ ഭൂതിക്കും, സകല പ്രജാസമൃദ്ധങ്ങൾക്കും, രാജാക്കന്മാരുടെ അധികാരത്തിനും ആധാരമായി നില്ക്കുന്നതു സത്യം ഒന്നുമാത്രമാണ്. ശക്തന്മാരായ ദേവന്മാരും പരിശുദ്ധന്മാരായ ജ്ഞികളും നിത്യാനന്ദപദത്തെ പ്രാപിക്കുന്നതും സത്യമാർഗ്ഗമായിട്ടാണ്. സ്വതഃ മരണത്തേയും നാശത്തേയും അതിക്രമിച്ചു ശാശ്വതമായി എല്ലാ കാലത്തിലും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. വ്യാജമായുള്ള ഒരു വാക്കു കാളകൂടത്തൊക്കാരും ഭയങ്കരമായിട്ടുള്ളതാണ്. അസത്യവാദികളെ കൃമസർപ്പങ്ങളെക്കാളും മനുഷ്യർ അധികമായി ഭയപ്പെടുന്നു. ഈ പ്രവഞ്ചനത്തേയും, സ്വർഗ്ഗത്തെത്തന്നെയും നിലനിർത്തിപ്പോകുന്നതു സത്യം ഒന്നുതന്നെയാണ്. ദാനങ്ങളും ഖലികളും പ്രതാനുഷ്ഠാനങ്ങളും, പരിശുദ്ധങ്ങളായ വേദങ്ങളും എല്ലാം നിഷ്ഠുലങ്ങളായാലും സത്യം ഒന്നിനായിട്ട് അവിചിന്തം നിലനില്ക്കുതന്ന വേണം. ദാനങ്ങൾക്കും, കർമ്മങ്ങൾക്കും, പ്രതാനുഷ്ഠാനങ്ങൾക്കും ഉൽകൃഷ്ടതരമായ വേറെ ഒരു ഉദ്ദേശ്യവും ഇല്ല. സത്യം ഒന്നുതന്നെയാണു സകല ലോകത്തേയും ഭരിക്കുന്നത്. ഞാൻ വാഗ്ദാനപൂർവ്വം ചെയ്തിട്ടുള്ള ശപഥത്തെ എനിക്കു ലംഘിക്കാൻ പാടില്ല. പതിന്നാലു സംവത്സരക്കാലം അച്ഛന്റെ കല്പനപ്രകാരം ഞാൻ മനവാസം ചെയ്യാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നു. പ്രതാപമേറിയ സിംഹാസനത്തെ സ്വാധീനമാക്കുന്നതിനുള്ള മാർഗ്ഗത്തെ ഞാൻ വളരെ വിസ്തരിച്ചു് അലോചിക്കുന്നില്ല. ദേവന്മാരാകട്ടെ, പിതൃക്കളാകട്ടെ, വേദങ്ങളാകട്ടെ പാവകരമായ ഒരു മാർഗ്ഗത്തെ എനിക്കുപദേശിക്കയില്ല. എന്റെ അമ്മയായ കൈകേയിയോടും, ഇപ്പോൾ സ്വർഗ്ഗസ്ഥ

നായിരിക്കുന്ന എന്റെ അച്ഛനോടും ഞാൻ ചെയ്തിട്ടുള്ള വാഗ്‌ഭാഗത്തെ ലംഘിക്കാതെ ഇരിക്കുന്നതു നിഷ്പ്രയോജനമാണെന്ന് അങ്ങു വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതിനെ ക്ഷമിക്കണം. ഞങ്ങൾ ഈ വനത്തിൽതന്നെ ഇനിയും താമസിച്ചു നമ്മുടെ സകല ക്രിയകളേയും കാണുന്നവനും, ഈ ഭൂമിയേയും സ്വർഗ്ഗത്തേയും ഭരിക്കുന്നവനും ആയ ഈ ശപരനെ അരാധിച്ചുകൊണ്ടു നൂറു യാഗങ്ങൾ കഴിച്ച ഇന്ദ്രനെപ്പോലെയുള്ള സുഖാനുഭവങ്ങളോടുകൂടി കാലത്തെ നായിക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതിനേയും അങ്ങു ക്ഷമിക്കണം. രാമന്റെ രാജഗൃഹം ദാവാരമായ മഹാരണ്ണം ആയിരിക്കണമെന്നുള്ള അച്ഛന്റെ കല്പനയെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുസരണമുള്ള പുത്രൻ ലംഘിക്കാൻ പാടുള്ളതല്ല.”

3.

പാദുകകർം.

അശ്രുക്കുളാകട്ടെ, ദീർഘനിശ്വാസങ്ങളാകട്ടെ വ്യസനപൂർവ്കമായുള്ള അപേക്ഷകളാകട്ടെ രാമന്റെ സ്ഥിരനിശ്ചയത്തിന് ഇളക്കം വരുത്തിയില്ല. ഭരതൻ ഒരിക്കൽകൂടി അഞ്ജലിബന്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടു തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനോടു് ഇപ്രകാരം അപേക്ഷിച്ചു:—

“എന്നോടു് അത്യന്തം കരുണയുള്ളവനും, കൃത്യശ്രദ്ധയുള്ളവനും ആയ ആയു! ആയുന്റെ അമ്മയ്ക്കും, സഹോദരനുംവേണ്ടി ഈ ഒരു മഹോപകാരത്തെ ചെയ്യണം. അച്ഛന്റെ രാജ്യം യഥായോഗ്യം പരിപാലനം ചെയ്യുന്ന

തിന് അസഹായനായ എനിക്ക് ഒരിക്കലും സാധിക്കുന്നതല്ല. നാഗരികന്മാരും, ഗ്രാമീണന്മാരും, പ്രഭുക്കന്മാരും, കൃഷി വലന്മാരും എല്ലാം ആയുനെ തന്നെയാണ് പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. നമ്മുടെ സ്നേഹിതന്മാരും, ബന്ധുക്കളും; സേനാനായകന്മാരും, രാജ്യത്തിലെ സകല കുടിയാന്മാരും ജ്യേഷ്ഠൻതന്നെ രാജാവായി കാണണമെന്നാണ് ആഗ്രഹിക്കുന്നത്. . രാജഭക്തിയുള്ള ഒരു പ്രജാസമൂഹത്തിന്റെ പുണ്യസമ്മതത്തിന്മേൽ പ്രതിഷ്ഠിതമായും, എത്രയും ശക്തിയോടു കൂടിയതായും ഇരിക്കുന്ന അച്ഛന്റെ സിംഹാസനത്തെ ആയുൻതന്നെ അലംകരിച്ചു, ആയുന്റെ സാമന്തന്മാരും വിക്രമന്മാരും രാജ്യത്തെ രക്ഷിച്ചു; രാജഭക്തിയുള്ള നമ്മുടെ പ്രജകളെ ആയുൻ തന്നെ പരിപാലിക്കുവാൻ വേണ്ടതു്.

തന്റെ പാദങ്ങളിൽ വീണു കിടന്നു ഇപ്രകാരം അപേക്ഷിച്ച ഭാരതനെ എത്രയും വാത്സല്യത്തോടുകൂടി രാമൻ പിടിച്ചെഴുന്നീറ്റിച്ചു തന്റെ മാറോടണച്ചു് ആശ്ലോഷിച്ചിട്ടു്; മധുരമായ ഹംസസ്വരത്തിൽ ശാന്തതയോടെ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

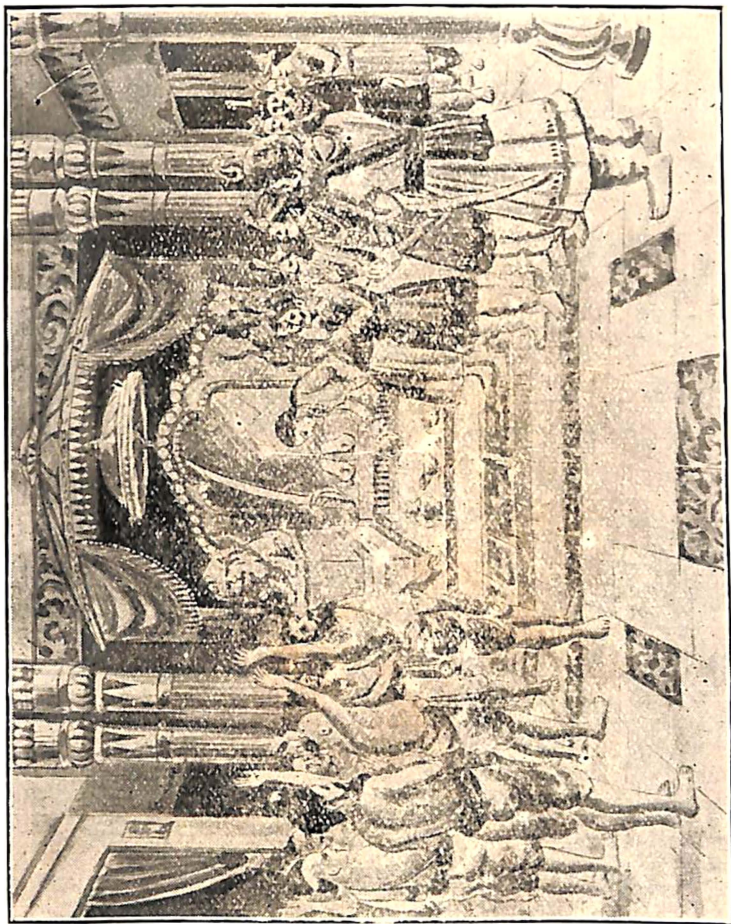
“പ്രിയ സഹോദരാ! നിന്റെ ഗുണവിശേഷങ്ങളും, അതുതരശക്തിയും എനിക്കു നല്ലപോലെ അറിയാം. എത്രയും പ്രബലമായ ഒരു മഹാരാജ്യത്തെ അന്വേഷിപ്പാസത്തോടുകൂടി ഭരിക്കുന്നതിനു നിനക്കു ധാരാളം കഴിയുന്നതാണ്. പശുപതിചരമുള്ളവരും, വിശ്വസ്തന്മാരും, അഗാധബുദ്ധിമാന്മാരുമായ അച്ഛന്റെ മന്ത്രിമാർ ആലോചനാപൂർവ്കമായുള്ള ഉപദേശങ്ങളെക്കൊണ്ടു രാജ്യഭരണ

ത്തിൽ നിന്നെ വേദഭേദപോലെ സഹായിക്കും. ചന്ദ്രൻ ചന്ദ്രികയേയും, ഹിമാലയപർവതം ഹിമത്തേയും ശംഭീരമായ സമുദ്രം അതിന്റെ സ്ഥാനത്തേയും ഉപേക്ഷിച്ചു എന്നുവരാം. എന്നാൽ, സത്യസന്ധനായ രാമൻ ഒരിക്കലും തന്റെ ശപഥത്തെ ലംഘിക്കുന്നതല്ല. നിശ്ചയം.”

പ്രാപ്തവാനായ സൂര്യനേയും, ആറ്റൊട്ടാകരനായ ചന്ദ്രനേയും പോലെ പ്രശോഭിതനായ രാമൻ ഇപ്രകാരം സ്ഥിരനിശ്ചയത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞതു കേട്ട ഭരതൻ വീണ്ടും ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

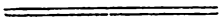
“ആർയ്യ! ഞാൻ അപേക്ഷകൂടി ചെയ്യുന്നു. നിസ്സാരമായ ആ അപേക്ഷയെ കരുണയോടെ അനുവദിക്കുതന്നെ ചെയ്യണം. ആർയ്യന്റെ പാദങ്ങളെ അലങ്കരിക്കുന്ന ഈ പാദുകകൾ എന്നിങ്ങ തരണം. ആർയ്യനു പകരം ആർയ്യന്റെ സിംഹാസനത്തെ ഈ പാദുകകൾ തന്നെ അലങ്കരിക്കണം. ഇവയുടെ സാന്നിദ്ധ്യം എന്നെ ച്ചന്റെ കൃത്യത്തിലേക്കു പ്രേരിപ്പിക്കുകയും ആർയ്യന്റെ സിംഹാസനത്തെ ഭദ്രമായി രക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യും. അസന്നിഹിതനായ രാജാവിന്റെ കല്പനകളെ സർവ്വ പ്രജകളെയും ഈ പാദുകകൾതന്നെ അറിയിക്കും. രാജ്യത്തെയും പ്രജകളെയും ഈ പാദുകകൾ തന്നെ കാത്തുരക്ഷിക്കും.”

തന്റെ സഹോദരൻ ഏതായും വിനയത്തോടെ ചെയ്ത ഈ അപേക്ഷയെ അനുസരിച്ചു രാമൻ തന്റെ പാദുകകളെ അഴിച്ചുകൊടുത്തു. ഭരതൻ അവയെ ഭക്തിപൂർവ്വം വാങ്ങിച്ചുകൊണ്ടു് ഒട്ടവിൽ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

രാജ്യഭൃഷ്ടനാക്കപ്പെട്ട അർജ്ജുൻ മാത്രമല്ല ജടാവല്ലഭങ്ങളെ ധരിക്കുന്നതു്. കിരീടധാരണം ചെയ്യപ്പെട്ട ഭരതന്റെ വേഷവും പതിന്നാലു സംവത്സരക്കാലത്തേയ്ക്കു് ഇതുതന്നെ ആയിരിക്കും. മേലാൽ ഭരതൻ വനസഞ്ചാരം ചെയ്യുന്ന ഒരു ജൃഷ്ടിയെപ്പോലെ കൊട്ടാരത്തിൽ വസിക്കും. പിന്മുറകൾക്കുവേണ്ടിയുളള ഭോജനശാലയിൽ ഭരതന്റെ ഭക്ഷണം വാസ്തുങ്ങളായ ഫലമൃഗാദികൾ ആയിരിക്കും. പതിന്നാലു സംവത്സരക്കാലം രാജ്യഭാരശ്രമത്തോടും കഠിനമായ വ്രതാനുഷ്ഠാനത്തോടും ഭാരതൻ ഇങ്ങനെ കാത്തിരിക്കും. ഈ അന്ധി കഴിയുന്ന അന്നതന്നെ അർജ്ജുൻ ജീവനോടെ മടങ്ങിവന്നില്ലെങ്കിൽ അന്നതന്നെ ഭരതൻ അഗ്നിപ്രവേശം ചെയ്യുന്നതായിരിക്കും.”

൩.

അത്രിമന്ദർഷിയുടെ അശ്രമം.

പാദുകകളെയുംകൊണ്ടു ഭാരതൻ അയോദ്ധ്യയിലേയ്ക്കു പോയശേഷം രാമൻ ചിത്രകൂടത്തിൽ അധികം താമസിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം ഭാര്യയോടും സഹോദരനോടും ഒന്നിച്ചു ദണ്ഡകാരണ്യത്തിന്റെ ഭയങ്കരങ്ങളായ ഭാഗങ്ങളിലേയ്ക്കു കടന്നു നടന്നുതുടങ്ങി. അവർ സാവധാനമായി അത്രിമന്ദർഷിയുടെ അശ്രമത്തിൽ എത്തി. അത്രിയുടെ ഭാര്യയും മന്ദാതപസപിനിയുമായ അന്നസൂയ മാതൃവാത്സല്യത്തോടുകൂടി വന്നു സീതയെ പുതിരേററു സൽക്കരിച്ചു. സീതയ്ക്കു ധരിക്കാൻ വിശേഷവസ്തുങ്ങളും, രത്നാഭരണ

ങ്ങളും അനസൂയ കൊടുത്തു. ആ പുണ്യവതിയായ തപസ്വിനിയെ സീത തന്റെ സന്തോഷസന്താപസമ്മിശ്രമായ വൃത്താന്തം എത്രയും ചാതുര്യത്തോടുകൂടി പറഞ്ഞു കേൾപ്പിച്ചു. ശാന്തമായും ഉദ്ദമമായും ഉള്ള സ്വരത്തിൽ സീതയുടെ അധരങ്ങളിൽ നിന്നു പുറപ്പെട്ട ആ വൃത്താന്തം കേട്ടപ്പോൾ പാവനമാനസയായ അനസൂയയുടെ കണ്ണുകളിൽ ജലം നിറഞ്ഞു. ആ പുണ്യവതി സീതയെ പിടിച്ചു തന്റെ മാറോടണച്ച ശിരസ്സിൽ ചുംബിച്ചുകൊണ്ടു കരുണയോടുകൂടി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: -

“കുഞ്ഞേ! നിന്റെ വിവാഹത്തെയും നിനക്കു രാമനോടുള്ള ദൃഢമായ പ്രേമത്തേയും കുറിച്ചു നീ പറയുന്ന കഥ എത്രയും ഹൃദയംഗമായിരിക്കുന്നു. സത്യസന്ധനും ദയാലുവും ആയ രാമൻ ദേവതുല്യൻതന്നെയാണ്. നിന്റെ പാതിപ്രത്യുനിവൃത്തി എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ അളവില്ലാത്ത വിസ്മയത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നു. സുശീലയായ കുമാരി! നീ ഞങ്ങളോടൊന്നിച്ചു പാർത്തുകൊള്ളുന്നത് ഞങ്ങൾക്കു വളരെ സന്തോഷമാണ്. നേരം സന്ധ്യയായിരിക്കുന്നു. പക്ഷികൾ കളകളു ശബ്ദത്തോടുകൂടി കൂടണയുവാൻ നാനാദിക്കുകളിൽ നിന്നും ബലപ്പെട്ടു വരുന്നു. നിബിഡങ്ങളായ വള്ളിക്കുടിലുകളിൽ കടന്ന് അവിടു പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന ക്രോധരനാദവും, ചിറകടികളും എത്ര മധുരമായിരിക്കുന്നു. സ്നാനംകൊണ്ടു പരിശുദ്ധമായി ജലാർദ്രങ്ങളായ വല്ലുലാന്തങ്ങളോടുകൂടി കുളങ്ങളിൽ ജലവും നിറച്ചു താപസന്മാർ സന്ധ്യാകർമ്മത്തിനു സന്നദ്ധരായി വരുന്നു. പാവനമായ അഗ്നിഹോത്രകർമ്മത്തിനു ജ്വലികൾ സന്നദ്ധരായിരിക്കുന്നു എന്ന് ആകാശത്തിലേക്ക് ഇളകിപ്പൊങ്ങുന്ന ഹോമധൂമ

ങ്ങൾ സ്പഷ്ടമാക്കുന്നു. കുറിക്കാടുകളിലും വള്ളിക്കടിലുകളിലും ധൂമായിതമായ ഒരു വണ്ണമേദം കാണപ്പെടുന്നു. ഭൂസ്ഥലങ്ങളെ നിബിഡമായ അന്ധകാരം ബാധിച്ചു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അന്ധകാരത്തിനുള്ളിൽ മറഞ്ഞുകൊണ്ടു സഞ്ചരിക്കുന്ന ജന്തുക്കൾ പുറത്തറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നു. ഇണങ്ങിയ മാനുക്കൾ വിശ്വാസത്തോടുകൂടി ഹോമകുണ്ഡത്തിന്റെ സമീപം നിദ്രയ്ക്കു സന്നദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്നു. ഇതാ! നോക്കുക. താരാളികളായ പരിവാരങ്ങളോടുകൂടി ആറ്റുറ്റാദകരനായ നിശാനാഥൻ ദിക്കുകളെ ധവളയമാനമാക്കി ചെല്ലുകൊണ്ട് യാത്രയ്ക്കു ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നു. നിന്റെ ഭർതാപുത്രി ഇതിനെ കണ്ടാൽ നിന്നെത്തന്നെ ഓർത്തുകൊണ്ടിരിക്കും. അതിനാൽ, നീ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുക്കലേക്കു ചെല്ലുകതന്നെ. എന്നാൽ നീ പോകുന്നതിനു മുമ്പായി എനിക്ക് ഒരു ഗ്രഹം സാധിക്കാനുണ്ട്. ഈ അമൃതങ്ങളായ തോഭരണങ്ങളെ ഞാൻ നിന്നെ അണിയിക്കട്ടെ. ഞാൻ വൃദ്ധയായിരിക്കുന്നു. എന്റെ കണ്ണുകൾക്കു കാഴ്ച കുറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ തലമുടി മുഴുവൻ നാശിച്ചുപോയിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും നിന്റെ ധൈര്യവും സൗന്ദര്യവിശേഷവും ഈ വിശിഷ്ടഭൂമിയിലുള്ളവർക്കു പുത്രമാത്രം തെളിഞ്ഞു പ്രകാശിക്കുമെന്നു കാണാൻ എന്നിക്കൊരു പ്രത്യേകമായ കൌതുകം ഉണ്ട്.”

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അനന്യയ സീതയെ അഭർണങ്ങൾ അണിയിച്ചു. ആ യുവതിയായ സ്ത്രീരത്നം സന്തോഷത്തോടും, കൃതജ്ഞതയോടും കൂടി അനന്യയുടെ പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിച്ചു. അനന്തരം, ദിവ്യങ്ങളായ വസ്ത്രാഭരണങ്ങളണികയാൽ നൈസർഗ്ഗികമായ സൗന്ദര്യം

ത്തിന് അതിമാത്രം പ്രകാശം വന്ന സീത, തന്നെ ആശ്രമത്തോടു കൂടി പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന രാമന്റെ സമീപത്തിലേക്കു സാവധാനമായി ചെന്നു. അനന്യയുടെ വാത്സല്യത്തേയും, കരുണയേയും കുറിച്ചു തനിക്കുള്ള കൃതജ്ഞതയെ എത്രയും മധുരമായി സീത തന്റെ ഭർത്താവിനെ പറഞ്ഞു ധരിപ്പിച്ചു. രാമനും, ലക്ഷ്മണനും സീതയ്ക്കു ലഭിച്ച സമ്മാനങ്ങളേയും അനുഗ്രഹങ്ങളേയും കുറിച്ചു അത്യന്തം സന്തോഷിച്ചു.

അന്നത്തെ രാത്രിയിൽ അവർ ശാന്തമായ ആ ആശ്രമത്തിൽ പുത്രയും സമാധാനത്തോടു കൂടി സുഖിച്ചു പാർത്തു. നേരം പ്രഭാതമായപ്പോൾ, മദ്ധ്യാഹ്നചിത്രഭാഗം അഗാധമായ കാർമ്മോദിപടലത്തിനുള്ളിൽ മറയാൻ ഭാവികുന്നതു പോലെ, സുന്ദരനായ രാമൻ ദണ്ഡകാരണ്യത്തിന്റെ ഭയങ്കരങ്ങളായ ഭാഗങ്ങളിലേക്കു കടക്കുന്നതിനുസന്നദ്ധനായി.

രാമായണം.

പുസ്തകം ൫.

പഞ്ചവടി.

൧.

അഗസ്ത ശ്രാമം.

രാമലക്ഷ്മണന്മാരും, സീതയും അത്രിമഹർഷിയുടെ ആശ്രമത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു മാർഗ്ഗഹീനമായും, ദുഷ്പ്രവേശമായും നിസ്സീമമായും ഉള്ള മഹായേങ്കരമായ ദണ്ഡകാരണ്യത്തിൽ കടന്നു. അന്ധകാരമയമായും ആത്മപഹീനമായും ഉള്ള ആ ഓഹാരാരണ്യത്തിലെ നിബിഡച്ഛായകളിൽ ആരാലും അദ്ദൃഷ്ടപൂർവ്വങ്ങളായിരുന്ന പണ്ണാശ്രമങ്ങൾ അവിടവിടെ കാണപ്പെട്ടു. മരവിരിയും, കുശയുംകൊണ്ടു പൂണ്ണങ്ങളായി, ദർശനമാത്രത്താൽ ഹൃദയത്തിൽ ഭക്തിയെ ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്ന ആ ആശ്രമപ്രദേശങ്ങളെ മധുരമായി ഗാനം ചെയ്യുന്ന പലമാതിരി പക്ഷികളും തങ്ങളുടെ സങ്കേതസ്ഥാനങ്ങളാക്കിയിരുന്നു. . മാനുകൾ ദർശ്യപ്പെട്ടുകൊടു വിശ്വാസത്തോടെ ചുറ്റും സഞ്ചരിച്ചിരുന്നു. ആ പരിശുദ്ധച്ഛായകളിൽ കണ്ണാനന്ദകരമായി ഗാനം ചെയ്യുന്ന വനദേവതമാർ കൂടകൂടെ വന്നു കൂടിയിരുന്നു. റോമകണ്ഡങ്ങൾ ഭംഗിയായി ജപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

പൂജാപാത്രങ്ങളും, ഫലങ്ങളും, പൂഷ്പങ്ങളും, മരവിരികളും, വിറകുകളും അതിന്നു ചുറ്റും അവിടവിടെ വെയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. വളരെ വിസ്താരത്തിൽ പടന്നുകിടക്കുന്ന വൃക്ഷശാഖകൾ പഴക്കലകളുടെ ഭാരത്താൽ നശിച്ചുപോയിരുന്നു. ഋഷികൾ ഭക്തിരസപ്രധാനങ്ങളായഗാനങ്ങളോടുകൂടി ഈ ശപരണ വിധിപ്രകാരം ഖലിപൂജകൾ നടത്തിവന്നു. സാവധാനമായി ഒഴുകുന്ന അരുവികളിലെ വികസിച്ച താമരപ്പൂക്കളും, കൈരവമുക്കുളങ്ങളും ചെറുകല്ലോലമാലകളിൽ ഇളകി നൃത്തം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ശാന്തമായും വിജനമായും ഇരുന്ന ആ വനപ്രദേശത്തിന്റെ മരതകവണ്ണം സൂര്യന്റെ സുവണ്ണകിരണങ്ങളോടു സമ്മേളിച്ചു് അതിമനോഹരമായിത്തീർന്നിരുന്നു. മഹർഷിമാരുടെ പാദപാംസുക്കളാൽ പാവനമാക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ആ പുണ്യഭൂമി ബ്രഹ്മലോകത്തെപ്പോലെ ശോഭിച്ചു.

പാവനമായ ആ വനഭൂമിയിൽ എത്തിയപ്പോൾ രാമൻ വില്ലിന്റെ ഞാൺ ഇളക്കി പ്രശാന്തമായ ആ പ്രദേശങ്ങളെ സാവധാനമായി സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി. പരിശുദ്ധനായ മഹർഷിമാർ വനസഞ്ചാരം ചെയ്യുന്ന ഈ രാജകുമാരന്മാരെ എതിരേറ്റു സല്ക്കരിച്ചു. ഫലമൂലാദികളും, കസുമങ്ങളുംകൊണ്ടു് അവർക്ക് അർച്യം നല്കുകയും, എത്രയും കരുണയോടുകൂടി അനുഗ്രഹിച്ചു് അവരെ തങ്ങളുടെ അശ്രമങ്ങളിൽ പാർപ്പിക്കയും ചെയ്തു. ആ മഹർഷിമാർ രാമനോടു ചെയ്ത അപേക്ഷ ഇപ്രകാരമായിരുന്നു: —

“രഘുവംശജനായ രാജാവേ! സകല ധർമ്മാണുഷ്ഠങ്ങളുടെയും രക്ഷിതാവും, ഇന്ദ്രാംശസംഭവനം, നീതിയുടെ

യും പരാക്രമത്തിന്റെയും ഇരിപ്പിടവും ആയ അങ്ങ് സിംഹാസനത്തിലൊ, വനത്തിലൊ പാർത്താലും സാധുക്കളായ ഈ താപസന്മാരുടെ ഏകാന്തമായ ആശ്രമത്തിന് അഭയത്തെ തന്നുകൊണ്ടിരിക്കണം.”

അനന്തരം അവർ ഭക്ഷണം കഴിച്ച് ഓരോ സംഭാഷണങ്ങൾ ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. മൂന്നാളുകോമളമായ സീതയുടെ ശരീരം ഭിംബങ്ങളായ വനപ്രദേശങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചു പരവശമായിരുന്നതിനാൽ അവർ ആശ്രമത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ കിടന്നുറങ്ങി. ഇപ്രകാരം ഓരോ ആശ്രമങ്ങൾ തോറും സഞ്ചരിച്ചു ശരഭംഗന്റേയും സുതീക്ഷ്ണന്റേയും ആശ്രമങ്ങളേയും കടന്നു മഹാതപസുപിയായ അഗസ്തുപന്റെ ആശ്രമത്തിൽ എത്തി. ദക്ഷിണഖണ്ഡത്തിൽ നിവസിച്ചിരുന്ന മഹർഷിമാരിൽവെച്ച് അഗ്രേസരനായിരുന്ന അഗസ്തുപന്റെ പുണ്യാശ്രമത്തിൽ എത്തിയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിഷ്യന്മാരിൽ ഒരുവനോടു ലക്ഷ്മണൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ ജ്യേഷ്ഠപുത്രനായ രാമൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യയോടും, അവരജനായ എനോടും കൂടി അച്ഛന്റെ ത്രിയോഗപ്രകാരം വനസഞ്ചാരത്തിനായി വന്നിരിക്കുന്നു.” പൂജ്യനായ അഗസ്തുപമഹർഷിയെ കണ്ടു വന്ദിക്കുന്നതിന് ആഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നുള്ള വിവരം അദ്ദേഹത്തെ ധരിപ്പിക്കണം.”

ലക്ഷ്മണൻ പറഞ്ഞതുകേട്ട് ആ മഹർഷിമാരൻ വേഗത്തിൽ അഗസ്തുപമഹർഷിയെ ഈ വിവരം ചെന്നു

ധരിപ്പിച്ചു. പുണ്യാത്മാവായ അഗസ്ത്യൻ തന്റെ ശിഷ്യനോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“രഘുവംശത്തിൽ ജനിച്ച രാമൻ വന്നിരിക്കുന്നുവോ? പരമയോഗ്യനായ ആ രാജകുമാരനെ കാണുന്നതിനു ഞാൻ എത്രനാളായി ആഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഭായ്യയോടും, സഹോദരനോടും കൂടി വന്നിരിക്കുന്ന ആ രാജകുമാരൻ എന്റെ അനുവാദത്തിനായി കാത്തുനിൽക്കുന്നു എന്നോ? ആശ്ചര്യം തന്നെ. നീ വേഗത്തിൽ പോയി അവരെ കൂട്ടിച്ചുകൊണ്ടുവരിക.”

അനന്തരം രാമലക്ഷ്മണന്മാർ സീതയോടൊന്നിച്ചു് ആശ്രമത്തിന്റെ അന്തർഭാഗത്തിൽ കടന്നു്, അഗസ്ത്യൻ ഹർഷിയെ വിധിപ്രകാരം വന്ദിച്ചു. അഗസ്ത്യൻ അവരെ എത്രയും സന്തോഷത്തോടുകൂടി പിടിച്ചെഴുന്നേല്പിച്ചു കശലപ്രശ്നം ചെയ്തയും, അവർക്കു ഭക്ഷണപാനീയങ്ങൾ കൊടുത്തു മാന്ദ്യമായ ഒരു സ്ഥാനത്തിൽ ഇരുത്തുകയും ചെയ്തതിന്റെശേഷം ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“അതിഥികൾക്കു് ഉചിതമായ സല്ക്കാരം ചെയ്യാത്ത യോഗികൾ കപടയോഗികളാകുന്നു. അവർ ജന്മാന്തരത്തിൽ, പ്യാജം പറയുന്നവർക്കുള്ളതുപോലെ കർമ്മഫലം അനുഭവിക്കേണ്ടിവരും. രാജാവും, വനസഞ്ചാരിയും നമ്മുടെ അരിഥ്യത്തിനു പ്രധാന അവകാശികളാണു്. മഹാരഥന്മാരായ രാജാക്കന്മാർ അവരുടെ പരാക്രമംകൊണ്ടാണല്ലോ ഈ വിസ്തീർണ്ണമായ ഭൂതലത്തെ കാത്തുരക്ഷിക്കുന്നതു്. ഈ ഫലങ്ങളും, വനകസുമങ്ങളും കൊണ്ടാണു് ഞങ്ങൾ നിങ്ങൾക്കു് അരിഥ്യം ചെയ്യുന്നതു്. ഇനി പു

ന്റെ അനുഗ്രഹത്തെ രാമൻ ഉചിതമായ ഒരു സമ്മാനത്താൽ ഞാൻ പ്രദർശിപ്പിക്കാം. ബലവത്തരങ്ങളായ ആയുധങ്ങൾ രാമൻ ആവശ്യപ്പെടുമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഈ വില്ലു രാമൻ ഇരിക്കട്ടെ. വിശ്വകർമ്മാവിനാൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട ഈ വൈഷ്ണവചാപം വിഷ്ണുഭക്തനായ രാമന്റെ കയ്യിൽതന്നെയാണ് ഇരിക്കേണ്ടത്. പ്രകാശമാനങ്ങളായ അമൃദ്യുരത്തങ്ങൾ ഈ ചാപത്തിന്മേൽ ഇരുന്നു തിളങ്ങുന്നുണ്ട്. അഗ്നിജ്വലപോലെ ജ്വാലപല്യമാനമായിരിക്കുന്ന ഈ ബ്രഹ്മാസ്രവും രാമന്നിരിക്കട്ടെ. സമത്വനായ ഒരു വില്ലാളിയാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്നതായാൽ ഈ ശരം ഒരിക്കലും ലക്ഷ്യത്തെ ഘേദിക്കാതിരിക്കയില്ല. മൃച്ഛയുള്ള ശരങ്ങൾ ഇട്ടു നിറച്ചിരിക്കുന്ന ഈ ഇന്ദ്രതൂണീരവും രാമന്നിരിക്കട്ടെ. പോക്കളത്തിൽ ഈ ശരങ്ങൾ എത്ര സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടി ശത്രുക്കളെ ഭയപ്പെടുത്തും എന്നുള്ളതു കണ്ടുതന്നെ അറിയേണ്ടതാണ്. സ്വർണ്ണപ്പിടിയോടുകൂടിയ ഈ വാഴും ഒരു സമത്വനായ ക്ഷത്രിയയോദ്ധാവിന്റെ കൈവശം ഇരിക്കാൻ തക്ക യോഗ്യതയുള്ളതാകുന്നു. ശത്രുസൈന്യങ്ങൾക്കു കാട്ടുതീപോലെ ദഹനകരമായിരിക്കുന്ന ഈ ആയുധങ്ങളുടെ ഭയങ്കരത അസൂരന്മാർ മാത്രമേ നല്ലവണ്ണം അറിയുന്നുള്ളൂ. രാമാ! ഈ ആയുധങ്ങൾ നിന്റെ സഹായത്തിന് എല്ലാ ജ്യോഴും നിന്നോടുകൂടി ഉണ്ടായിരിക്കട്ടെ. ഇവയുടെ ആവശ്യം നിനക്കു കൂടക്കൂടെ ഉണ്ടായി വരുന്നതാണ്.”

൨.

അഗസ്ത്യന്റെ ഉപദേശം.

“രാമാ! ഞാൻ നിന്നിൽ എത്രയും പ്രസാദത്തോടു കൂടിയിരിക്കുന്നു. ഈ ഭയങ്കരമായ വനത്തിൽ ജനകമഹാരാജാവിന്റെ പുത്രിയായ ഈ കുമാരിയോടൊന്നിച്ചു നീ എന്നെ അന്വേഷിച്ചുവന്നാണല്ലോ. പതിവ്രതയായ സീത ഭൃശസ്ഥമായ തന്റെ ഭവനത്തെയും ഉപേക്ഷിച്ചു ഈ കഷ്ടതകളെല്ലാം സഹിച്ചു ഞെട്ടാറു വീണ മനോഹരമായ പുഷ്പംപോലെ വിളറിവാടി നിന്നെ അനുഗമിക്കുന്നു. പതിവ്രതമായ ഒരു സ്ത്രീയുടെ കൃത്യത്തെ അവൾ മനുഷ്യവുമായും ഭക്തിയോടുകൂടിയും അനുഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്നു. ദുഷ്ടകളായ സ്ത്രീകൾ അവരുടെ ഭർത്താക്കന്മാരുടെ അഭ്യുദയകാലത്തിൽ മാത്രം വിശ്വസ്തരായിരിക്കുന്നു. അവരുടെ ഹൃദയം മിന്നൽപിണർപോലെയും, കൊടുങ്കാറ്റുപോലെയും, ചിറകു വിട്ടുപോയ പക്ഷിയെപ്പോലെയും പെട്ടെന്നു പ്രചലിക്കുന്നതാണ്. എന്നാൽ സീത അത്യന്ധതയെപ്പോലെ തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ സുഖദുഃഖങ്ങളെ ഗണിക്കാതെ അദ്ദേഹത്തിനോടു് ഒന്നിച്ചു എവിടേയും ഏതു കാലത്തും ഏതവസ്ഥയിലും താമസിക്കുന്നതിനു് സന്നദ്ധയായിരിക്കുന്നു. ഇനി അങ്ങോട്ടുള്ള വനപ്രദേശങ്ങൾ മഹാഭയങ്കരങ്ങളും ദുസ്സരങ്ങളും ആണ്. അതിനാൽ ശീലപതിയായ സീതയോടൊന്നിച്ചു രാമൻ ഇവിടെത്തന്നെ താമസിച്ചാൽ മതിയെന്നാണ് ഞാൻ ഉപദേശിക്കുന്നത്.”

ഇതിന്നു രാമൻ ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“പൂജ്യനായ മഹർഷെ! അവിടുത്തെ കാതബൃത്താൽ എന്റെയും, എന്റെ രാജ്യഭൃഷ്ടയാക്കപ്പെട്ട ഭായ്യയുടേയും വനവാസം അനുഗ്രഹീതമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഭൃഗുമണ്ടളായിരിക്കുന്ന ദോരാ രബൃങ്ങളിലെ വിജനപ്രദേശങ്ങളിൽ ഞങ്ങൾക്കു തനിച്ചു സഞ്ചരിക്കണമെന്നാണ് ഞങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നത്.”

അഗസ്തപൻ:—“എന്നാൽ അങ്ങനെ ആകട്ടെ. ഇവിടെ നിന്നു രണ്ടുയോജനയ്ക്കപ്പുറം പഞ്ചവടി എന്നൊരു സ്ഥലമുണ്ട്. മനുഷ്യരാൽ അദൃശ്യങ്ങളായി മാറുകൾ തത്തിക്കളിക്കുന്ന ആ വനത്തിൽകൂടി പാവനയായ ഗോദാവരീനദി പ്രവഹിക്കുന്നു. ഫലങ്ങളും മൃഗങ്ങളും, ആ നദിയുടെ തീരത്തിൽ വളരെ നൂട്ടലിയായി വിളയുന്നു. ആ സ്ഥലത്തെ അന്വേഷിച്ചു കണ്ടുപിടിച്ചു; അവിടെ ലക്ഷ്മണന്റെ സഹായത്താൽ ഒരു ആശ്രമത്തേയും കെട്ടിയുണ്ടാക്കി സീതയോടൊന്നിച്ചു് അവിടെത്തന്നെ പാർക്കണം. അതിനപ്പുറം പോകുന്നതിനു ദീർഘയാത്രയാൽ ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്ന സീത ശക്തയായി ഭവിക്കയില്ല. നിന്റെ ഈ വനവാസ കാലത്തു ഫലമൂലാദികളെക്കൊണ്ടു സമൃദ്ധമായിരിക്കുന്ന ആ പഞ്ചവടിയെ ഞാൻ നിനക്കു വാസസ്ഥാനമാക്കി നിദ്ദേശിച്ചിരുന്നതാണ്. സീതയെ നീ ചുറ്റയും വാസല്യത്തോടുകൂടി ലാളിക്കയും നിത്യകർമ്മങ്ങളെ നിർവ്വഹിച്ചായി അനുഷ്ഠിക്കയും ചെയ്യണം.

“അതാ! ദൂരത്തിൽ വിസ്തീർന്നുമായ ഒരു താഴ്വര നിങ്ങൾ കാണുന്നുണ്ടല്ലോ. ആ താഴ്വരയിൽ ഉള്ള മഹാവനത്തെയും അതികൂടിച്ചു വടക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞാൽ ഉന്നതമായ

ഒരു നൃഗ്രോധവൃക്ഷത്തെ കാണാം. അതിലൂടെ ചെന്നു ഒരു ചാിഞ്ഞ ഉന്നതതടത്തേയും, ഒരു തൃക്കായുള്ള ഉയർന്ന കുന്നിനേയും കടന്നാൽ മനോഹരങ്ങളായ കുസുമങ്ങളെക്കൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണമായും, ശാന്തമായും, ഏകാന്തമായും ഉള്ള പഞ്ചവടിയിൽ നിങ്ങൾക്കെത്താം.”

അഗസ്ത്യന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം രാമൻ ഭായ്യയോടും സരോദരനോടും ഒന്നിച്ചു പൂജ്യന്മാരായ മഹർഷിമാരോടു യാത്രയും പറഞ്ഞു സാവധാനമായി പഞ്ചവടിയിലേക്കു തിരിച്ചു.

൩.

പഞ്ചവടിവനം.

സ്ഫടികസങ്കാശമായ ശോഭാവരിയിലെ ജലം പൂരച്ചൊഴുകുന്ന അന്ധകാരമയങ്ങളായ ഗഹവരങ്ങളേയും, ഭയങ്കരങ്ങളായ ഗുഹകളിൽ നിവസിക്കുന്ന വനചരന്മാരേയും കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പഞ്ചവടിവനത്തിൽ പൂത്തി രാമൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“അഗസ്ത്യമഹർഷി നമ്മുടെ വനവാസത്തിനായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ വനപ്രദേശങ്ങളെ നോക്കുക. വിജനമായ ഈ വനം സപൂർണ്ണമായും രക്തവർണ്ണമായും, ഉള്ള പലമാതിരി പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു അലംകൃതമായിരിക്കുന്നു. വനപ്രദേശങ്ങളിലുള്ള വിശേഷങ്ങളെ സൂക്ഷിച്ചറിയുന്ന നിന്നു ലക്ഷ്മണൻ നല്ല സാമത്വം ഉണ്ടല്ലോ. നമ്മുടെ

വാസത്തിനു യോഗ്യമായി ഒരു നിരപ്പുള്ള താണസ്ഥലം നീ കണ്ടുപിടിക്കണം. ആ സ്ഥലം ഗോദാവരിയുടെ ചെറുകല്ലോലമാലകളാൽ ശാന്തമായി സ്തർശിക്കപ്പെടുന്നതും, സീതയ്ക്ക് എത്രയും സുഖമായും, സമാധാനത്തോടുകൂടിയും വിശ്രമിക്കുന്നതിനു യോഗ്യമായുള്ളതും മരതകവണ്ണത്തോടുകൂടിയ പച്ചപ്പല്ലം, കുശയും നിറഞ്ഞതും നമ്മുടെ നിത്യപൂജകർക്കു ധാരാളമായി പുഷ്പങ്ങൾ തരുന്നതും ആയിരിക്കണം.”

ഇതിനു മറുപടിയായി ലക്ഷ്മണൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:--

“ഈ വിഷയത്തിൽ ജ്യേഷ്ഠനെ സഹായിക്കാൻ തക്ക സാമത്വം എനിക്കില്ല. ഇങ്ങനെയുള്ള ഒരു സ്ഥലത്തെ ജ്യേഷ്ഠൻ തന്നെ ആലോചിച്ചു നിശ്ചയിച്ചാൽ ഞാൻ ജ്യേഷ്ഠന്റെ കല്പനയെ അനുവർത്തിക്കാം.”

ഇതുകേട്ട രാമൻ ലക്ഷ്മണന്റെ കൈയുപിടിച്ച് ഒരു സ്ഥലത്തു നടന്നുചെന്ന് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ഈ സ്ഥലത്തെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കൂ. മരതകവണ്ണത്തോടുകൂടിയ കുശപ്പല്ലകൾ അതിനിബിഡമായി വളരുന്ന ഈ മുദുവായ ശാലപ്രദേശം മനോഹരങ്ങളായ കുസുമങ്ങളെക്കൊണ്ടു പരിശോഭിതമായിരിക്കുന്നു. നിസർഗ്ഗകോമളങ്ങളായ താമരപ്പൂക്കൾ നിറഞ്ഞു് ഈ വനഭൂമിക്കു തൊടുകുറിയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്ന ഈ കമലാകരം മന്ദഹാസത്തോടുകൂടി, അതിനെ ആലിംഗനംചെയ്യുന്ന മന്ദമാരുതനെ സൗരഭ്യവാനാക്കിത്തീർക്കുന്നു. ഗോദാവരിയിലെ തി

രോലകളിലേക്കു ശാഖകളെ നമിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു നീൽക്കുന്ന
 വൃഗന്ധവാഹികളായ ചെടികളും ലതകളും ഈ വനഭൂമി
 ക്കു് ഓജസ്സിനെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്നു. നിത്യവും ഗോദാവരി
 യാൽ ശാന്തതയോടെ ചുംബിക്കപ്പെടുന്ന ഈ പുളിനങ്ങ
 ഉൽ പളുരംസങ്ങൾ ദിവസംപ്രതി വന്നുകൂടി വിളയാടുക
 യും ചക്രവാകങ്ങൾ തങ്ങളുടെ ഇണകളെ അനുരഞ്ജിപ്പിക്ക
 കയും ചെയ്യുന്നു. ഈ വൃക്ഷച്ഛായകളിൽ എപ്പോഴും ഭീ
 രകളായ ഹരിണങ്ങൾ മേഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഈ പ
 വ്തതങ്ങൾ മയൂരങ്ങളുടെ മൃദുവായുള്ള ഷഡ്ജസ്വര
 ത്താൽ ശബ്ദായമാനമായിരിക്കുന്നു. പുഷ്പങ്ങളേയും മൃകുള
 ങ്ങളേയുംകൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണങ്ങളായിരിക്കുന്ന വൃക്ഷങ്ങൾ
 പവ്തശിഖരങ്ങളെ അലംകരിക്കുന്നു. ഗംഭീരങ്ങളായിരിക്ക
 ന്ന ഈ ശിലാതലങ്ങൾ ചുവന്നും വെള്ളത്തും ഉള്ള രേഖക
 ളാൽ അലംകരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മടിച്ചു ചൊമ്പനാനകളെ
 പ്പോലെ മനോഹരമായ പരഭാഗത്തോടുകൂടി ശോഭിക്ക
 ന്നു. ഉന്നതങ്ങളായ സാലങ്ങളും, വിസ്താരമേറിയ പത്രങ്ങ
 ലോടുകൂടിയ താലങ്ങളും ഈ വനഭൂമിയെ സൂര്യകിരണ
 ത്തിൽ നിന്നു രക്ഷിക്കുന്നു. സ്വർണ്ണവർണ്ണമായ ഈന്തകളും,
 പൂപ്പിച്ചു തേന്മാച്ചുകളും, രണ്ടുവശത്തും ധാരാളം നിറഞ്ഞി
 രിക്കുന്നു. അശോകങ്ങളും, കിംശുകങ്ങളും, അശപകണ്ണങ്ങ
 ളും, പദിരങ്ങളും, ശമികളുംകൊണ്ടു് ഈ ഡമലം പരിപൂർണ്ണ
 മായിരിക്കുന്നു. അസുഖഭമായ സൌരഭ്യത്തോടുകൂടിയ ചന്ദ
 നവൃക്ഷങ്ങളും ഈ ഡമലത്തെ അലങ്കരിക്കുന്നു. പക്ഷികള
 ്ടെ കളകളുജ്ജിതങ്ങളാൽ മനോഹരമായിരിക്കുന്ന ഈ വനം
 മാഹർഷിമാരുടെ അധിവാസത്തിനു് ഏതായും അനുഗുണ
 ഭായിട്ടുള്ളതാകുന്നു.”

രാമന്റെ നിയോഗപ്രകാരം വിശ്വസ്തനായ ലക്ഷ്മണൻ ഒരു ആശ്രമത്തെ ആ സ്ഥലത്തു് നിർമ്മിച്ചു. ആ പണ്ണാശ്രമം കളിമണ്ണുകൊണ്ടു ഭിത്തികെട്ടി മിനുസപ്പെടുത്തിയതും, മുറിയ മുളകൾകൊണ്ടു സ്തംഭങ്ങൾ നിറുത്തി ബലപ്പെടുത്തിയതും, ചുളുക്കുമ്പുകളും, വൃക്ഷശാഖകളും ഞാങ്ങണകളും വെച്ചു വരിഞ്ഞു പുല്ലുകൊണ്ടു മേഞ്ഞതും തറ നല്ലവണ്ണം അടിച്ചു നിരപ്പുവരുത്തിയതും ആയിരുന്നു. ലക്ഷ്മണൻ ഈ ജോലികളെല്ലാം തീർത്തശേഷം ഗോദാവരിനദിയിൽ ഇറങ്ങി കളിച്ചു ശുദ്ധനായി സൌരഭ്യമുള്ള പൂഷ്പങ്ങളും മാധുര്യമുള്ള പഴങ്ങളും കൊണ്ടുവന്നു മന്ത്രപുരസ്കാരം ദേവന്മാർക്ക് വെലിപൂജകൾ നടത്തി. അനന്തരം തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നു് തന്റെ കൈയാൽ നിമ്മിക്കപ്പെട്ട ആ ആശ്രമം കാണിച്ചുകൊടുത്തു. സുശീലയായ സീത കൃതജ്ഞതയോടും സന്തോഷത്തോടും കൂടി ഉദ്ദലമായ സ്വപരത്തിൽ ലക്ഷ്മണന്റെ സാമത്വത്തേയും ശ്രമത്തേയും അഭിനന്ദിച്ചു. രാമൻ വാത്സല്യത്തോടു കൂടി ലക്ഷ്മണനെ ആലിംഗനം ചെയ്തുകൊണ്ടു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു: —

“രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കപ്പെട്ട ഞാൻ നിന്റെ നിഷ്പപടമായ ഈ സ്തംഭാദരങ്ങൾക്കു് എന്തൊരു പ്രതിഫലമാണു് നൽകുന്നതു്? ഞാൻ നിന്നെ എന്റെ മാതാവു ചേർത്ത ആലിംഗനം ചെയ്യട്ടെ. ഗുണവാനും, ധർമ്മതൽപരനും ആയ നമ്മുടെ അച്ഛൻ യമന്റെ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു മുക്തനായി ലക്ഷ്മണന്റെ രൂപത്തിൽ മനോഹരമായ ഈ ഭൂമിയിൽ വീണ്ടും സഞ്ചരിക്കുന്നു എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.”

മനോഹരമായ ഒരു പഞ്ചവടിയിലെ പണ്ണാശ്രമത്തിൽ സുകുമാരനാരായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരും സുശീലയായ സീതയും സ്വർഗ്ഗസുഖാനുഭവങ്ങളോടുകൂടി വളരെക്കാലം ആനന്ദിച്ചുപാത്രം.

ര.

പഞ്ചവടിയിലെ ഹേമന്തം.

ശരൽകാലത്തിന്റെ മനോഹരങ്ങളായ വിലാസങ്ങളെല്ലാം അവാസാനിച്ചു. ഉത്തരദിക്കിൽനിന്നു ശബ്ദശൂന്യമായ പർവ്വതാലയങ്ങളിൽ കൂടി ചണ്ഡമായും ശീതളമായും ഉള്ള മാരുതപ്രചാരവും ആരംഭിച്ചു. ഒരുദിവസം രാവിലെ രാമൻ എഴുന്നേറ്റു നിത്യകർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിനായി ഗോദാവരീനദിയുടെ തീരത്തിൽചേർന്നു. സുന്ദരിയായ സീത കൂടവും എടുത്തുകൊണ്ടു രാമന്റെ പിന്നാലെ ചെന്നു. ഹേമന്തകാലത്തിന്റെ ഭംഗിയെക്കുറിച്ചു കുമാരനായ ലക്ഷ്മണൻ രാമനോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“മനോഹരമായ ഹേമന്തകാലം, വിശേഷവസ്തുങ്ങളും ധരിച്ചു ദാവന്തുത്തെ കൊതിച്ചുവരുന്ന ഒരു കന്യകയെപ്പോലെ ജ്യേഷ്ഠനെ സൽക്കരിക്കുന്നതിനു സന്നദ്ധമായി വരുന്നു. ശീതരങ്ങളോടു കൂടിയ ചണ്ഡമാരുതൻ ചില സ്ഥലങ്ങളെ ക്ഷോഭിപ്പിക്കുകയും, ഉത്സാഹകരനായ മന്ദമാരുതൻ ചില സ്ഥലങ്ങളെ അനുരഞ്ജിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അഗ്രങ്ങളിൽ മിന്നുന്ന നീന്തുളളികൾ വാൻവരുന്ന സ

സ്ത്രങ്ങളാൽ പൂണ്ണമായ ഈ ശാഭ ലാപ്രദേശം കാറുകൊണ്ടു് തിരമാലകളുല്പോലെ ഇളകി പച്ചനിറത്തോടുകൂടിയ ഒരു സമുദ്രംപോലെ ശോഭിക്കുന്നു. അതി ശീതളങ്ങളായും, ഉറഞ്ഞും ഇരിക്കുന്ന നദീതീരങ്ങളെ ഈ സമയത്തു ഗ്രാമങ്ങളിൽ വസിക്കുന്ന യുവതികളും, സ്ത്രീകളും വഴങ്ങിച്ചിരിക്കുന്നു. വൃദ്ധന്മാർ അഗ്നികുണ്ഡത്തിന്റെ സമീപത്തിൽ ഇരുന്നു തങ്ങളുടെ ചുറ്റും കൂടിയിരിക്കുന്ന കുഞ്ഞുങ്ങളോടു മനസ്സിനിലുക്കത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്ന ഓരോ പുരാവൃത്തങ്ങൾ പറഞ്ഞു കേൾപ്പിക്കുന്നു. കൃഷീവലന്മാർ തങ്ങൾക്കു കിട്ടിയ ധാരാളമായ വിളവുകൊണ്ടു സുതൃഷ്ടന്മാരായി പിതൃക്കൾക്കും ദേവന്മാർക്കും ഓരോ വഴിവാടുകൾ കഴിക്കുന്നു. പാപചരിഹാരത്തിനായി ഭക്തന്മാരായ ജനങ്ങൾ ആഗ്രായണകർമ്മം ചെയ്യുന്നു. യുവതികൾ ഉത്സാഹത്തോടും സന്തോഷത്തോടും കൂടി ശൃംഗാരസപ്രധാനങ്ങളായ നീതങ്ങളെ പാടി രസിക്കുന്നു. വിജയപ്രിയന്മാരായ രാജാക്കന്മാർ മഴക്കോളില്ലാത്ത അവസരം നോക്കി തങ്ങളുടെ ശത്രുക്കളുടെ നേരെ സൈന്യങ്ങളെ നയിക്കുന്നു. സൂര്യൻ ദക്ഷിണായനത്തിൽ കൂടി യാത്രചെയ്യുന്നതിനാൽ ഉത്തരദിക്കു ദുഃഖംകൊണ്ടു കലുഷമായി താമിന്ദ്രൻ ഒരു വിധവയെപ്പോലെ ദീർഘനിശ്വാസം ചെയ്യുന്നു. സാത്മകമായ നാമധേയത്തോടുകൂടിയ ഹിമാലയങ്ങൾ ധവളങ്ങളായ വസ്രങ്ങൾ ധരിച്ചു പ്രകാശിക്കുന്നു. സൂര്യൻ തെക്കോട്ടു് അധികം മാറുംതോറും മാതന്തൻ ശൈത്യവും, ഭയങ്കരതയും വർദ്ധിച്ചുവരുന്നു. പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു പരിശോഭിതങ്ങളായിരുന്ന വനങ്ങൾ പുഷ്പങ്ങൾ കൊഴിഞ്ഞുപോകയാൽ വണ്ണം പകന്നു കാണപ്പെടുന്നു. ഉറഞ്ഞ മഞ്ഞുകൊണ്ടു് രാത്രി അതിശീതളമാഹിതീ

ന്നിരിക്കുന്നതിനാൽ, താരാളികളാൽ പരിശോഭിതമായിരിക്കുന്ന ആകാശമണ്ഡലത്തെ നോക്കിക്കൊണ്ടു വൃക്ഷച്ഛായകളിൽ ഉറങ്ങുന്നതിനു് ഇനി നമുക്കു കഴിയുന്നതല്ല. ധൂസരനായ ചന്ദ്രൻ ദീർഘനിശ്ശ്വാസം ഏറ്റ മുക്തരൂപംപോലെ അതികഠിനമായി ചെയ്യുന്ന മഞ്ഞുകൊണ്ടു മറഞ്ഞു് കഴിഞ്ഞപ്രനോയിത്തീന്നിരിക്കുന്നു. താഴ്വരകളിൽ നിന്നു പുറപ്പെടുന്ന നീരാവികളിൽ മറഞ്ഞു ചന്ദ്രബിംബം സൂര്യന്റെ ഉഷ്ണാവുകൊണ്ടും വൃതാനുഷ്യാനംകൊണ്ടും വാടിവിളറിയിരിക്കുന്ന ജ്യേഷ്ഠത്തിയുടെ മുഖംപോലെ ശോഭിക്കുന്നു. ചാതകങ്ങളും, മയൂരങ്ങളും ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി അവയുടെ ക്രോധത്തെ പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു. പശ്ചിമഭാഗത്തുള്ള പർവതാമൃതങ്ങളിൽ നിന്നു വരുന്ന മുഴലിക്കാറ്റുകൾ പാറക്കെട്ടുകളുടെ വിള്ളലുകളിൽ തട്ടി മുഴങ്ങുന്നു. ഗോതമ്പും തിനയും മഞ്ഞുതുളളികൾ ഏറ്റു നന്നത്തിരിക്കുന്നു. സ്വണ്ണവണ്ണത്തോടുകൂടിയ നെല്ല് ഈ തക്കലകൾപോലെ വിളഞ്ഞു പഴുത്തിരിക്കുന്നു. സകലജനങ്ങളും ഈ സമയത്തു് ഉത്സാഹവർത്തികളായി തീന്നിരിക്കുന്നു. ഫലപ്രദങ്ങളായ ഭൂവിഭാഗങ്ങളിൽ നിവസിക്കുന്ന ജനങ്ങൾ ഈ കാലത്തു് അശ്വാസത്തോടും, സൗഭാഗ്യത്തോടുംകൂടി സന്തോഷിച്ചു വസിക്കുന്നു. കഴിഞ്ഞിട്ടു വിളറിയിരിക്കുന്ന ചന്ദ്രനെ സ്റ്റോലെ ആവിക്കൊണ്ടു മറഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രഭാതരവി, തന്നെ ആവരണം ചെയ്തിരിക്കുന്ന തിരയെ സാവധാനമായി ഭേദിച്ചു പ്രകാശിച്ചുവരുന്നതു് നോക്കുക! സ്വണ്ണവണ്ണമായിരിക്കുന്ന സൂര്യന്റെ കരങ്ങൾ, പച്ചച്ചെടികളും സസ്യങ്ങളും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഈ വനത്തെയും പർവതങ്ങളുടെ ഉപരിഭാഗത്തെയും ചായംതേച്ചു പ്രകാശമാനമാക്കിത്തീർക്കുന്നു. പ

ചുറ്റുമുള്ളിലും, ഓലകളിലും, കായകളിലും മോഹങ്ങളുടെ
 വിള്ളലുകളിൽ കൂടി പുറപ്പെടുന്ന സൂര്യകിരണങ്ങൾ പതി
 ണ്ണ നല്ല പണ്ണം പ്രകാശിക്കുന്നു. ദാവംകൊണ്ടു പരവശ
 രായ കൊമ്പനാനകൾ ഉറഞ്ഞവെള്ളം കുടിക്കുന്നതിന് ഇ
 റ്റോഴ്സം സന്നദ്ധരാകുന്നില്ല. കാട്ടുകോഴികളും അരയന്ന
 ങ്ങളും നദീതീരങ്ങളിൽ സംശയത്തോടുകൂടി സൂക്ഷിച്ചു
 നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ആവികൊണ്ടു മുടിയിരിക്കുന്ന
 നദിയുടെ ഉപരിഭാഗത്തിൽ ഇണയെ കാണാതെ ചക്രവാ
 കങ്ങൾ കരഞ്ഞുകൊണ്ടു് ഉഴറുന്നു. കുമ്പിത്തട്ടങ്ങിയിരിക്കു
 ന്ന അമ്പൽപ്പൂക്കൾ ഉറഞ്ഞ മഞ്ഞിൽ തലകനിച്ചു സൌ
 നദിയും സൗരഭ്യവും ശുക്രമായും, മുറ്റലങ്ങളായ ഇതളുകൾ
 കൊഴിഞ്ഞും കാണപ്പെടുന്നു. പരവശങ്ങളായിരിക്കുന്ന
 എന്റെ വിചാരങ്ങൾ അതിദൂരസ്ഥലയിരിക്കുന്ന അയോ
 ധ്യാനഗരത്തിലേക്കു ബലപ്പെട്ടു പോകുന്നു. എന്റെ ഇള
 യ ജ്യേഷ്ഠനായ ഭരതൻ രാജചിഹ്നങ്ങളേയും, പ്രതാപത്തേ
 യും, സുഖാനുഭവങ്ങളേയും തിരസ്കരിച്ചു ജടാവല്ലഭങ്ങളും
 കിരീടവും ധരിച്ചു രാത്രിയിൽ വെറും നിലത്തു കിടന്നുറങ്ങു
 ന്നുണ്ടായിരിക്കണം. പക്ഷേ, പ്രഭാതത്തിൽ നാം ഗോദാ
 വരിയുടെ തീരത്തെ പ്രാപിക്കുന്നതുപോലെ അദ്ദേഹം ഇ
 റ്റോൾ സരയൂനദിയുടെ തീരത്തിൽ നിൽക്കുന്നുണ്ടായിരി
 ക്കാം. സുന്ദരനായും, കരിംകുവളർപ്പു കൾപോലെ മനോഹ
 രങ്ങളായ നേത്രങ്ങളോടുകൂടിയവനായും, സത്യസന്ധനാ
 യും, വിശ്വസ്തനായും, ധീരനായും ഇരിക്കുന്ന അദ്ദേഹം,
 ജ്യേഷ്ഠനോടുള്ള സ്നേഹാതിരേകത്താൽ നിസ്സാരങ്ങളായിരി
 ക്കുന്ന ഐഹികാനന്ദങ്ങളെ എല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കു
 ന്നു. അമ്മയുടെ കൃത്രിമങ്ങൾക്കു വശനായിരിക്കുന്ന പൂ

തൻ അച്ഛനെ ഭ്രാന്തിയാക്കുന്നവനാകുന്നു. എന്നാൽ ഭരതൻ തന്റെ അമ്മയുടെ അശ്രുധരങ്ങളെ നിരസിക്കുന്നു. ഭരതന്റെ അമ്മയും, അച്ഛന്റെ അത്യന്തം പ്രിയപ്പെട്ട മഹിഷിയും ആയിരുന്ന എന്റെ കൈകേയിയമ്മേ! അമ്മയുടെ പ്രലോഭം അയോദ്ധ്യയിലെ രാജകുടുംബത്തിന് എത്ര വ്യസനകരമായ ആപത്തിനെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നു!”

ഇതുകേട്ടു രാമൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയസഹോദരാ! നീ ഇങ്ങനെ പറയരുത്. കൈകേയിഅമ്മയുടെ മേൽ യാതൊരു കുറവും ആരോപിക്കരുത്. ഗുണവാനായ ഭരതനെ എന്നപോലെ ആ അമ്മയേയും ബഹുമാനിക്കേണ്ടതല്ലേവേണം; ഞാൻ സത്യപരിപാലനത്തിനായിട്ടാണ് ഈ മഹാരണ്യത്തിൽ സഞ്ചരിച്ചു കഴിക്കുന്നത്. എന്നാൽ എന്റെ പ്രിയനായ ലക്ഷ്മണാ! നിന്റെ വാക്കുകൾ അയോദ്ധ്യയെക്കുറിച്ച് എന്റെ മനസ്സിലും ഒരു ഉൽക്കണ്ഠയെ ജനിപ്പിക്കുന്നു. എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട ഭരതൻ പറഞ്ഞ ഓരോ വാക്കുകളും ഞാൻ ഇല്ലാതെ നല്ലവണ്ണം ഓർക്കുന്നു. അവന്റെ സ്മരിക്കുന്നിടങ്ങളായും അമൃതോപമങ്ങളായും ഉള്ള ആ വാക്കുകളുടെ മധുരിമയെ ഞാൻ എങ്ങനെ വിസ്മരിക്കും? പ്രിയനായ ഭരതാ! നിന്റെ പ്രണയഗർഭങ്ങളായ വാക്കുകൾ എന്റെ ഉദ്ദിഷ്ടകാര്യത്തിനു വിപ്ലവം വരുത്തിയില്ലെങ്കിലും നമുക്ക് ഇനിയും തമ്മിൽ കാണുന്നതിന് ദൈവം സംഗതിവരുത്തട്ടെ.

രണ്ടാമത്തെ അദ്ധ്യായത്തിൽ ആർദ്രമാനസനായിത്തീർന്ന രാമന്റെ കോമളങ്ങളായ നയനങ്ങളിൽനിന്നു താനറിയാ

തെ ഒരുതുളളി കണ്ണനീർ പാവനമായ ഗോഭാവരീനദിയിൽ വീണു. എന്നാൽ സ്ഥിരപ്രതിജ്ഞനായിരുന്നതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹം വീണ്ടും ധൈര്യത്തെ അവലംബിക്കയാൽ മനസ്സുശാന്തമായി. അനന്തരം ശോണവർണ്ണമായ സൂര്യകിരണത്തെ ഏറ്റുകൊണ്ടു രാമൻ ഗോഭാവരിയിൽ സ്നാനത്തിനായി ഇറങ്ങി. അവർ ദേവന്മാരെയും പിതൃക്കളെയും സ്തോത്രം ചെയ്യുകയും സൂര്യനെ മന്ത്രപുരസ്സരം ധ്യാനിക്കുകയും ചെയ്തു. കൈലാസത്തിൽ തുറന്നു അനുഗമിക്കുന്ന ഉമയെപ്പോലെ സ്നാനാർദ്രമായ ചികരം ചികിരിക്കാണ്ട് സീത രാമനെ അനുഗമിച്ചു് ആശ്രമത്തിൽ എത്തി.

രാമായണം.

പുസ്തകം ൩.

സീതാഹരണം.

൧.

ശ്രീപുണ്ഡരീകയുടെ കാമം.

ചൈത്രമാസത്തിൽ ആകാശമണ്ഡലത്തെ വിതാനിച്ചു വിളങ്ങുന്ന നക്ഷത്രപംക്തിയിൽ രാകാശശാങ്കൻ എന്തെന്നപോലെ പുഷ്പസഞ്ചയത്താൽ പരിശോഭിതമായിരുന്ന പഞ്ചവടിയിലെ വിജനമായ ആശ്രമത്തിൽ രാമൻ സീതയോടൊന്നിച്ചു സുഖമായി പാർത്തു. കുമാരനായ ലക്ഷ്മണനോടൊന്നിച്ചു ഓരോ പുരാവൃത്തങ്ങളും പറഞ്ഞു അവർ ദിവസങ്ങൾ നയിച്ചു.

അങ്ങനെയിരിക്കുമ്പോൾ ഒരുദിവസം അവരുടെ ആശ്രമത്തിന്റെ പുരോഭാഗത്തിൽ ഒരു സ്ത്രീ നിൽക്കുന്നതായി കാണപ്പെട്ടു. അവൾ ഒരു രാക്ഷസിയായിരുന്നു. അവൾ എന്തോ മനോരാജ്യത്തോടുകൂടി രാമനെ ആഗ്രഹിച്ചു സൂക്ഷിച്ചു നോക്കി. അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ നിസർഗ്ഗ സുന്ദരമായ രാമന്റെ രൂപം നല്ലവണ്ണം പതിഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിശാലമായ മാറിടവും ശക്തിയേറിയ ബാഹുദണ്ഡങ്ങളും, കരിങ്കുവളപ്പുകൊണ്ടുപോലെ മനോഹരങ്ങളാ

യ നയനങ്ങളും, കുണ്ടിരാജനെപ്പോലുള്ള ഗാഢീയുവും, കുന്ദർപ്പസുന്ദരമായ കളേബരവും വികസിച്ച താമരപ്പൂപോലെ കോമളമായ മുഖവും, രാജകീയമായ പ്രഭാവവും എല്ലാംകൂടി കണ്ടപ്പോൾ ആ രാക്ഷസകുമാരിയുടെ ഹൃദയം കാമപരവശമായിത്തീർന്നു. മുഗ്ദ്ധഗംഭീരനായ രാമനെ അവൾ പ്രേമത്തോടെ കടാക്ഷിച്ചു തുടങ്ങി. അവളുടെ നയനങ്ങൾ നിർജ്ജീവങ്ങളും കേശങ്ങൾ ഹ്രസ്വങ്ങളും മുഖം വിരൂപവും ശബ്ദം ഭയങ്കരവുമായിരുന്നു എങ്കിലും രാമൻ അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ അനുരാഗം ജ്വലിക്കുമാറു മധുരമായി സംസാരിച്ചു തുടങ്ങി. പരിശുദ്ധനായ രാമൻ പരിഹാസത്തിനായിട്ടായിരുന്നു എങ്കിലും മനഃപൂർവ്വം അവളുടെ ഹൃദയത്തെ വശീകരിച്ചു. കാമം സ്രീകർമ്മം ചെയ്യുവൽകമാണല്ലോ. രാമന്റെ വാക്കുകൾ കേട്ടു ചെയ്യുത്തോടുകൂടി ആ രാക്ഷസി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“താപസവേഷം ധരിച്ചിരിക്കുന്ന സുഭഗനായ അങ്ങു ആരാണു്? സുന്ദരിയായ ഒരു യുവതിയോടുകൂടി ആയുധപാണിയായി ഈ ഭയങ്കരമായ വനത്തിൽ എത്തിനായി വന്നിരിക്കുന്നു? രാക്ഷസന്മാരുടെ അധികാരത്തിനു് അധീനമായിരിക്കുന്ന ഈ മഹാരണ്യത്തിലെ ഏകാന്തമായ ആശ്രമത്തിൽ അങ്ങു് എത്തിനായി താമസിക്കുന്നു?”

രാമൻ ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“ദശരഥൻ എന്നു തിരുനാമമുള്ള അയോദ്ധ്യയിലെ മഹാരാജാവിന്റെ മൃതപുത്രനാണു ഞാൻ. എന്റെവേഷം രാമൻ എന്നാണു്. അച്ഛന്റെ നിയോഗപ്രകാരം ഞാൻ ഈ വനത്തിൽ വന്നിരിക്കുന്നു. എന്റെ അനുജൻ ലക്ഷ്മ

ണനും പുനോടു കൂടി വന്നിട്ടുണ്ട്. വിദേഹരാജാവിന്റെ പുത്രിയായ ഈ സീത പുന്റെ ഭാര്യയാണ്. അച്ഛന്റെ കല്പനപ്രകാരവും ഇളയമ്മയുടെ അഗ്രഹപ്രകാരവും ധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിനായി ഞങ്ങൾ ഈ വനത്തിൽ സഞ്ചരിച്ചുകഴിയുന്നു. നീ അരാണെന്നും, ഇവിടെ വരുവാനുള്ള അനുവദനം എന്താണെന്നും, അറിവാൻ ഞാൻ അഗ്രഹിക്കുന്നു.”

രാക്ഷസി:—“ഞാൻ ശുർപ്പണഖയെന്ന പേരോടുകൂടിയ ഒരു രാക്ഷസരാജകുമാരിയാണ്. പുന്റെ സഹോദരന്മാർ ലങ്കാധിപതിയായ രാവണനും മഹാചരാക്രമിയും ഭയങ്കരനും ആയ കുംഭകർണ്ണനും, സത്യവാനും ധീരനും ആയ വിഭീഷണനും ആകുന്നു. “ഭയങ്കരന്മാരായ” പെരുഷണന്മാരോടുകൂടി ഞാൻ ഈ വനത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നു. അങ്ങേക്കരിച്ചുള്ള പ്രണയതാൽ ഞാൻ അവിടെ പിരിഞ്ഞത് ഇങ്ങോട്ടു പോന്നതാണ്. പുന്റെ രാജ്യം ഏതായാലും വിസ്തൃതമായുള്ളതും, പുന്റെ അധികാരം സ്വതന്ത്രമായുള്ളതും ആകുന്നു. അദ്ദേഹം ഞാൻ പുന്റെ ഭർത്താവും, നാഥനും ആയി വാഴിക്കുന്നു. ഈ നിസ്സാരമായ മനുഷ്യസ്ത്രീയെ അങ്ങു ഉപേക്ഷിക്കണം. വിളറി വിരൂപയായിരിക്കുന്ന ഈ സീത ഒരു ധീരനായ യോഗാവിന്ദു അനുരൂപയായ ഒരു ഭാര്യയല്ല. അങ്ങയ്ക്കു ധീരയും, പ്രൗഢയും ആയുള്ള ഒരു സ്ത്രീയാണ് അനുരൂപയായിട്ടുള്ളതു്. രാക്ഷസന്മാരുടെ ഭക്ഷണം മനുഷ്യമാംസം ആകുന്നു. ദുർബലയായ സീതയേയും അങ്ങേ സഹോദരനായ ആ നിസ്സാരനായ ചെറുക്കനേയും ഞാൻ വധിക്കാം. അങ്ങേ ഞാൻ ഭർത്താവായി വരികയും, അങ്ങേ വാക്കുകളേ അനുസരിക്കുന്നതിനു സന്നദ്ധയായിരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ഉന്നതങ്ങളായ പവനങ്ങളുടെ

ശിഖരങ്ങളിലും ഭയങ്കരഭംഗിയോടുകൂടിയ ഏകാന്തമായ വനങ്ങളിലും നമുക്കു യഥേഷ്ടം സഞ്ചരിച്ചു സന്തോഷപൂർവ്വം വിനോദിച്ചു കഴിക്കാം.”

അപ്പോൾ ശൂർപ്പണഖയും—

“നമുക്കു യഥേഷ്ടം സഞ്ചരിച്ചു സന്തോഷപൂർവ്വം വിനോദിച്ചു കഴിക്കാം.”

അപ്പോൾ ശൂർപ്പണഖയും—

ശൂർപ്പണഖയെ ശിക്ഷിച്ചത്.

അപ്പോൾ ശൂർപ്പണഖയും—

നമുക്കു ശൂർപ്പണഖപ്രദർശനത്തെല്ലാം “രാമൻ സാവധാനമായിക്കട്ടു”, മന്ദഹരസന്തോടും, പരിഹാസരസന്തോടുംകൂടി അഖ്യതോടു ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

അപ്പോൾ ശൂർപ്പണഖയും—

“ഈ സീത എന്റെ വിശ്വസ്തയാ. ഭാര്യയാണു്. അതുനന്ദം ബഹുമാനപൂരസ്സരം ഞാൻ ഭംഗ്യഹിഷണ ഒരു സുപത്തിയോടുള്ള സാഹചര്യം നിന്നു് ഒട്ടുംതന്നെ സുഖകരമായിരിക്കയില്ല. ലക്ഷ്മണനും ഇപ്പോൾ ഭാര്യയായിട്ടു് അതുതന്നെ ഇല്ല. അവൻ എത്രയും സുന്ദരനായ ഒരു രാജകുമാരനും വളരെ പരാക്രമിയായ ഒരു യോദ്ധാവും, നിസ്പൃലമായ മനോഹരങ്ങളോടുകൂടിയ ഒരു യുവാവും അകുന്നു. അവൻ ഈ വനത്തിൽ അവന്റെ സഹായത്തിനായി യാക്കൂർത്ത് സ്രീഭയം കൊണ്ടുവന്നിട്ടില്ലാത്തതിനാൽ നീ അങ്ങനെ ഭർത്താവായി വെച്ചുപോകുവാൻ സാധ്യമല്ലെന്നതിന്നിടവരാതെ അങ്ങന്റെ അധീനനായി ഭംഗ്യഹിഷണ പാത്രമായി പാക്കാവുന്നതാണു്.”

കാമചരതന്ത്രയായ ശൂർപ്പണഖ ഈ വാക്കുകൾകേട്ടു ലക്ഷ്മണന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു തന്റെ അപേക്ഷയെ ധ

രിപ്പിച്ചു. ലക്ഷ്മണൻ അവളുടെ വാക്കുകൾകേട്ടു ചിരിച്ചുകൊണ്ട് ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“യൗവനയുക്തയും, വികസിച്ച ചെന്താമരപ്പൂ പോലെ മനോഹരമായിരിക്കുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയവളും ആയ നിനക്കു ഞാൻ ഒരിക്കലും അനുരൂപനായ ഒരു ഭർത്താവായിരിക്കുന്നതല്ല. ഞാൻ രാമന്റെ ഭാസനാണ്. നീ ഒരിക്കലും ഒരു ഭാസന്റെ ഭാര്യയായിരിക്കത്തക്കവളല്ല. അതിനാൽ നീ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യയായിരിക്കാൻ നോക്കുക. ക്ഷീണിച്ച സൌന്ദര്യത്തോടുകൂടിയ സീതയെ ഉപേക്ഷിച്ച്, അഭിനവങ്ങളായ സൌന്ദര്യചേഷ്ടകളോടുകൂടിയ നിന്നെ അദ്ദേഹം ഭാര്യയായി സ്വീകരിക്കട്ടെ. സീതയുടെ രസികത്വങ്ങളെല്ലാം നഷ്ടപ്രായങ്ങളായി തീർന്നിരിക്കുന്നതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിനു നിന്റെ രസികതരങ്ങളായ വിലാസങ്ങളിൽ നിശ്ചയമായി കൌതുകം ജനിക്കുന്നതാണ്. ഒരു മനുഷ്യസ്ത്രീയുടെ പ്രേമപുരസ്സുരമായ ശുശ്രൂഷകളിൽ അലംഭാവം തോന്നിയിരിക്കുന്ന അദ്ദേഹം ഇനി ഒരു രാക്ഷസസ്ത്രീയുടെ പ്രണയത്തിന്റെ ഭയം ഒന്നനുഭവിച്ചു നോക്കട്ടെ.

തന്റെ കാര്യം നിഷ്കലമാണെന്നു മനസ്സിലായപ്പോൾ ശുർപ്പണഖ കോപംകൊണ്ടു കൊടുങ്കാറ്റുപോലെ ക്ഷോഭിച്ച്, കേവലം ഭ്രാന്തചിത്തയായി രാമനെ സമീപിച്ച് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ മനസ്സിനെ ക്ഷോഭിപ്പിക്കുന്നതിനായിട്ടാണോ ഇപ്രകാരം പരിഹാസഗർഭങ്ങളായ വാക്കുകൾ എ

നോട്ടു പറയുന്നതു്? ഈ സ്രീയുടെ നഷ്ടപ്രായമായ സൌന്ദര്യത്തെ കണ്ടു തൃപ്തിപ്പെട്ടിരിക്കാനാണോ അങ്ങു നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതു്? എന്നാൽ, അധികിപ്പിയായ ഒരു രാക്ഷസിയുടെ കോപത്താൽ സംഭവിക്കാവുന്ന അനന്തത്തെ നല്ലവണ്ണം ഓർത്തുകൊള്ളണം. അങ്ങേടെ ഈ ഭാര്യയെ ഞാൻ ഇപ്പോൾത്തന്നെ വധിച്ചു് എന്നോടു മത്സരത്തിനു ഒരു സ്രീയെ ഇല്ലാതാക്കിത്തീർക്കുന്നുണ്ടു്.”

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ശൂർപ്പണഖ സീതയുടെ നേരേ അടുത്തു. സീത ഭയംകൊണ്ടു് അന്ധയായി. രോഹിണീനക്ഷത്രത്തിന്റെ ഊർദ്ധ്വമായ രശ്മി ജാജപല്യമാനമായ ധൂമകേതുവിന്റെ പ്രഭയാൽ മങ്ങുന്നതുപോലെ സീതയുടെ മുഖം വിളറി. ഭയങ്കരാകാരമായ ശൂർപ്പണഖ സീതയോടു് അടുക്കുന്നതു കണ്ടു രാമൻ ബലപ്പെട്ടു് എഴുന്നേറ്റു സഹായത്തിനായി ഓടിയെത്തി. അദ്ദേഹം ലക്ഷ്മണനോടു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“സഹോദരാ! കാര്യം അബദ്ധമായി എന്നു തോന്നുന്നു. അപരിഷ്കൃതജനങ്ങളോടുള്ള വിനോദസംഭാഷണം ആപൽകരമായിട്ടുള്ളതാണു്. ഇതു നമ്മുടെ പ്രവൃത്തിക്കു ശിക്ഷയായി തീർന്നിരിക്കുന്നു. മരണമൊ, മരണതുല്യമായ മോഹാലസ്യമൊ സീതയെ ബാധിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഞാൻ സീതയ്ക്കു പ്രത്യേകയുണ്ടാക്കാൻ ശ്രമിക്കട്ടെ. നിർലജ്ജയായ ഇവളെ തടുത്തുകൊള്ളണം.”

ശൂർപ്പണഖ വീണ്ടും സീതയുടെ നേരേ അടുക്കുന്നതുകണ്ടു് ലക്ഷ്മണൻ കോപാചേഷത്തോടുകൂടി വാൾ ഉഴരി

അവളുടെ മൃക്കും രണ്ടുകാതും ചേർത്തിട്ട് അവൾ പരമാർത്ഥമായി അത്യുച്ചത്തിൽ അപ്വി നിലവിളിച്ചു. അവളുടെ നിലവിളി പാറക്കെട്ടുകളിലും, ഗുഹാന്തരങ്ങളിലും താഴ്ന്നിരുന്ന ഉലുപിമാണിയിലും ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു. പരദൂഷണന്മാർ ശൂർപ്പണഖയുടെ ഭയങ്കരമായ നിലവിളി കേൾക്കുകയുണ്ടായി. വിശ്വമാക്കപ്പെട്ട അവളുടെ ആകൃതി കാണ്മാനും, അവളുടെ പ്രാപ്തസനകരമായ വൃത്താന്തം അറിയുകയുണ്ടായി.

രാമന്റെ വേർപാട്.

ശൂർപ്പണഖയ്ക്കു സംഭവിച്ച ആപത്തുകേട്ടു കേവലാസനാരായണപരദൂഷണന്മാർ സൈന്യസമേതർ യുദ്ധത്തിനപ്പുറപ്പെട്ടു. അവരുടെ ശ്രമം നിഷ്ഫലമായി പരിണമിച്ചു. രാമലക്ഷ്മണന്മാർ രാക്ഷസന്മാരുടെ ശവശരീരംകൊണ്ടു് വനഭ്രമിയെ നിറച്ചു.

അനന്തരം ശൂർപ്പണഖ ദുഃഖപരമ്പരയായി, തന്റെ സഹോദരനും ലക്ഷ്മണനും ആയ രാവണന്മാരോടും, രാമന്മാർ സത്യചാരണം സമർത്ഥരായ മാതൃകകോടും അമ്പലങ്ങളുടെ വൃത്താന്തം ചെന്നറിയിച്ചു. രാവണന്റെ നിന്യാഗപ്രകാരം മാതൃകൻ അനുപമമായ സൈന്യവിശേഷത്തോടുകൂടിയ ഒരു മാതിരിയെ യാചിച്ചു. സീതയെ വ്യാജോഹിപ്പിക്കാനായി പുറപ്പെട്ടു. അവന്റെ കാലുകൾ സുവർണ്ണവർണ്ണങ്ങളും, കൊമ്പുകൾ വൈഷ്ണവവർണ്ണങ്ങളും ആയ പുള്ളികളാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. കഴുത്തുമുഴുവൻ സുവർണ്ണ

പ്രഭവും, വിചാരിച്ചുറങ്ങാൻ മുത്തച്ചിപ്പിവേലയെ ധവളങ്ങളും ആയിരുന്നു. ഈ മനോഹരമായ ഗൃഹത്തെ കണ്ടു സീതാ വ്യോമോഹിതയായി രാമനോടു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയഭർത്താവേ! ഞമ്മുടെ ആശ്രമത്തിന്റെ സമീപം മേഞ്ഞുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന ഈ അതുൽവണ്ണവിശേഷങ്ങളുണ്ടോടുകൂടിയാ പൊന്നാനിനെ അവിടുന്നു കാണുന്നുണ്ടോ?”

ലക്ഷ്മണൻ അതുകേട്ടു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ മനസ്സിൽ എന്തോ ചില സംശയങ്ങൾ ഉതാനുന്നു. വഞ്ചകപ്രയോഗത്തിൽ ചിരന്തനാരുടെ സേവകപോലെ വേഷം മാറുന്നതിനു സമർത്ഥനാരുമായ രാക്ഷസന്മാരുടെ വിദ്യകളിൽ ഒന്നാണു ഇങ്ങനെ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. ഏകാന്തമായ ഈ വനത്തിൽ വേട്ടയാടുന്നതിനായി വന്നിട്ടുള്ള അനേകം രാജാക്കന്മാരെ രാക്ഷസന്മാർ ഈ വിധത്തിൽ വഞ്ചിച്ചു വധിച്ചിട്ടുണ്ട്. വനത്തിലുള്ള മാനുകൾ ആഭരണങ്ങളും അണിഞ്ഞുകൊണ്ടല്ലല്ലോ നടക്കുന്നത്. അതിനാൽ ഇതു കേവലം ഞമ്മുടെ കണ്ണുകളെ കൊണ്ടുമാത്രം നിണ്ണയിക്കുവാൻ കഴിയാത്തതായ ഒരു മായാപ്രയോഗമാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.”

സപണ്ണഗൃഹത്തിന്റെ വിലാസചേഷ്ടകളിൽ ഭ്രമിച്ചു വിവേകശൂന്യയായിത്തീർന്ന സീതയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ലക്ഷ്മണന്റെ ഉപദേശങ്ങൾ യാതൊരു ഫലത്തെയും ഉളവാക്കിയില്ല. അവൾ വീണ്ടും തന്റെ ഭർത്താവിനോടു എത്രയും വിനയത്തോടുകൂടി മധുരമായി ഇങ്ങനെ പ്രാർത്ഥിച്ചു:—

“പ്രിയഭർത്താവേ! ഈ മനോഹരമായ പൊന്നാൻ എന്റെ ഈ വനവാസകാലത്തു് എനിക്ക് എത്രയും വിനോദകരമായ ഒരു ലീലാമൃഗമായിരിക്കുന്നതാണ്. ഈ വനത്തിൽ പലമാതിരി മാനുക്കളെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. ഗൌരിമാനുകളും, കലമാനുകളും, പുളളിമാനുകളും ഈ സ്ഥലത്തുകൂടി കടന്നുപോകുന്നതു ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. വൃക്ഷശാഖകളിൽ ക്ളിച്ചുപുളയ്ക്കുന്ന വിനോദകരമായ വാനരത്തെയും ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. മാഥപവൃക്ഷത്തെ കൊണ്ടുതന്നെ ഉപജീവിക്കുന്ന കരടികളെയും, ഭയങ്കരങ്ങളായ വനങ്ങളിലേക്കു പാഞ്ഞുപോകുന്ന കാട്ടുപോത്തുകളെയും, വനങ്ങളിൽ സ്വൈരമായി നിൽക്കുന്ന കിന്നരമൃഗത്തെയും ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ ഇത്ര മനോഹരമായും ഇത്ര അനവധമായ അലങ്കാരങ്ങളോടുകൂടിയതായും, ഇത്ര അതുഭൂതമായ സൌന്ദര്യത്തോടുകൂടിയതായും, ഉള്ള യാതൊരു മൃഗത്തെയും ഞാൻ ഈ വനത്തിൽ കണ്ടിട്ടില്ല. രത്നപ്രഭമായ അവന്റെ മാറിടം എത്ര പ്രകാശമാനമായിരിക്കുന്നു!” അവന്റെ കണ്ണുകൾ എത്ര ലോലങ്ങളും മനോഹരങ്ങളുമായിരിക്കുന്നു! മൃഗാകൻ രാത്രിയിൽ അകാശമണ്ഡലത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ അന്ധകാരമയമായ ഈ അരണ്യത്തെ ഈ മൃഗം ശോഭിപ്പിക്കുന്നു. അവന്റെ മധുരമായും ശാന്തമായും ഉള്ള സ്വരവും, ലോലങ്ങളായ കടാക്ഷവീക്ഷണങ്ങളും, ഭംഗിയായും, സാവധാനമായും ഉള്ള നടത്തയും എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ അളവറ കെട്ടുകയെന്നെയും, അഗ്രഹത്തെയും ജനിപ്പിക്കുന്നു. ഈ മനോഹരമായ മൃഗത്തെ ഭർത്താവു് എനിക്ക് പിടിച്ചുതരുമെങ്കിൽ ഈ വനവാസകാലത്തു് എനിക്ക് ഇവൻ എത്രയും വിനോദകരനായ ഒരു ചങ്ങാതിയായിരിക്കും. നമ്മുടെ രാജ്യഭംഗാവധി കഴി

ഞതു നാം തിന്റെ അയോധ്യയിലേയ്ക്കു മടങ്ങുമ്പോൾ ഞാൻ ഇവനെക്കൂടി കൊണ്ടുപോയി വളരെ താല്പര്യത്തോടു കൂടി എന്റെ കൊട്ടാരത്തിനകത്തിട്ടു വളർത്തും. നമ്മുടെ സഹോദരനായ ഭരതൻ ഇവന്റെ ശക്തിയേയും അതുതമായ വേഗത്തേയും പ്രശംസിക്കും. നമ്മുടെ അമ്മമാരും, രാജഗൃഹത്തിലുള്ള മറ്റു സ്ത്രീകളും വളരെ താല്പര്യത്തോടു കൂടി ഇവനു ഭക്ഷണം കൊടുക്കും. ഇവനെ ജീവനോടെ പിടിക്കാൻ നിവൃത്തിയുള്ളപക്ഷം എന്റെ പ്രിയതമൻ അങ്ങനെതന്നെ ചെയ്യണം. അതിനു നിവൃത്തിയില്ലാത്തപക്ഷം അവനെ കൊണ്ട് ആ മനോഹരമായ തോൽ എനിക്ക് ഉരിച്ചുതരണം. ഞാൻ നിലത്തിരിക്കുമ്പോൾ ഒക്കെ അതിനെ പരവധാനിയായി ഉപയോഗിക്കും. നമ്മുടെ ഈ വനവാസകാലം കഴിഞ്ഞാൽ പഞ്ചവടിയുടെ കാർമ്മയ്ക്കായി ഞാൻ അതുകൂടി അയോധ്യയിലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകും. എനിക്ക് എത്രയും കൌതുകകരമായിരിക്കുന്ന ഈ അഗ്രഹം ദോഷകരമാണെന്നു തോന്നുന്നപക്ഷം ക്ഷമിക്കണം. രാത്രിയിൽ നക്ഷത്രങ്ങൾ ചിന്നപോലെ പകൽ സമയത്തു പ്രകാശിക്കുന്ന ഇവന്റെ ദേഹത്തിലുള്ള പുളളികളും ഇവന്റെ സുഭഗമായ സ്വരൂപവുംകണ്ടു എന്റെ മനസ്സിൽ അഭൂതപൂർവ്വമായ ഒരു കൌതുകം ജനിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാലാണു ഞാൻ ഇത്ര നിർബന്ധിച്ചു അപേക്ഷിക്കുന്നത്.”

സീതയുടെ നിർബന്ധപൂർവ്വകമായ ഈ അപേക്ഷകേട്ടു രാമൻ ലക്ഷ്മണനോടു സീതയെ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നതിനു പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ആ സ്വപ്നമുഗതത്തെ പിടിക്കാനായി അതിന്റെ പിന്നാലെ പോയി. വളരെ ശ്രമപ്പെട്ടു രാമൻ

വനങ്ങളിലും, അന്ധകാരമയങ്ങളായ ഗർഭപരങ്ങളിലുംകൂടി
 വളരെദൂരം നടന്നു. പലവിധമായ - ക്ഷൗശലപ്രയോഗങ്ങ
 ളാലും ആതുരം കൈവശപ്പെടുത്തില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ രാ
 മൻ ഒരുശരംപ്രയോഗിച്ചു. "മാരീചൻ ആ ശരം ഏറ്റു
 നിലത്തുചതിച്ചു. അപ്പൻ മരണവേദനയോടുകൂടി രാമ
 നെറ ശബ്ദത്തെ അനുക്രിച്ചു. ഇപ്രകാരം നിലവി
 ളിച്ചു:—

“എന്റെ പ്രിയസഹോദരനായ ലക്ഷ്മണാ! വേ
 ഗത്തിൽ ഓടിവരണ. ഈ ഏകാന്തമായ വനത്തിൽ അ
 സഹായനായ ഞാൻ ഇതാ മരിക്കാൻപോകുന്നു. എന്റെ
 കഷ്ടിക്കണേ!”

മാരീചൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞപ്പോൾ ലക്ഷ്മണൻ
 വളരെ ദൂരം നടന്നു. പലവിധമായ ക്ഷൗശലപ്രയോഗങ്ങ
 ളാലും ആതുരം കൈവശപ്പെടുത്തില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ രാ
 മൻ ഒരുശരംപ്രയോഗിച്ചു. "മാരീചൻ ആ ശരം ഏറ്റു
 നിലത്തുചതിച്ചു. അപ്പൻ മരണവേദനയോടുകൂടി രാമ
 നെറ ശബ്ദത്തെ അനുക്രിച്ചു. ഇപ്രകാരം നിലവി
 ളിച്ചു:—

മാരീചന്റെ നിലവിളികേട്ടു സീത ദുഃഖത്തോടും ച
 രിദ്രമത്തോടുംകൂടി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ആപൽസൂചകമായ ആ നിലവിളി ലക്ഷ്മണൻ
 കേൾക്കുന്നുണ്ടോ? കഷ്ടം! വ്യാമോഹിതയായ ഞാൻ എ
 ന്റെ ഭർത്താവിനെ ഭയങ്കരമായ ഈ വനത്തിലേക്കു ഏക
 നായി അയച്ചുവല്ലോ. ലക്ഷ്മണാ! അങ്ങ് വേഗത്തിൽ
 ചെന്നു അദ്ദേഹത്തെ സഹായിക്കുക. അദ്ദേഹത്തിന്റെ
 പ്രലാപം എത്ര ഭീനമായിരിക്കുന്നു. എന്റെ ഹൃദയം ക്ഷീ
 ണിച്ചു അവശമാകയും എന്റെ കണ്ണുകൾ അന്ധകാര
 ത്തിൽ മറയുകയും ചെയ്യുന്നു. ഭയങ്കരമായും, അന്ധകാരമാ

യും ഇരിക്കുന്ന ആ വനത്തിലേയ്ക്കു ഉഗ്രങ്ങളായ ശരങ്ങളോടു കൂടി പോയി അങ്ങേ ജ്യേഷ്ഠനും, രാജാവുമായ അദ്ദേഹത്തെ സഹായിച്ചു രക്ഷിക്കുക. പക്ഷേ ക്രൂരന്മാരായ രാക്ഷസന്മാർ ഏകാകിയായ എന്റെ ഭർത്താവിന്റെ ചുറ്റും വളഞ്ഞു, ചെന്നായ്ക്കൾ കോപത്തോടുകൂടി ശക്തിയേറിയ വൃഷഭത്തെ ഏണുവോടെ, അദ്ദേഹത്തെ വധിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കണം. ഇവർക്കു മേൽ പരമാർത്ഥമായി പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

ഇതിന്നു മറുപടിയായി ലക്ഷ്മണൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ദേവി നന്നുകൊണ്ടും ഭയപ്പെടേണ്ടൊ. ആകാശചാരികളായ ദേവന്മാരും, രാക്ഷസന്മാരും, വനചരന്മാരും എന്തുവേണ്ടാ, ഈ ത്രിഭുവനങ്ങളിൽ ആരുമെന്നെ ജ്യേഷ്ഠനെ എതിർക്കുന്നതിനു ശക്തനായി ഭവിക്കുന്നതല്ല. അദ്ദേഹം യാതൊരു ആപത്തിനേയും ഭയപ്പെടുത്തില്ല. ദേവിയുടെ ഭയം അകാരണമായിട്ടുള്ളതാണ്. അദ്ദേഹം ആ തൃഗുഗുണങ്ങളെക്കൊന്നുകൊണ്ടുപരം. ഈ ദീനപ്രലാപം ഒരിക്കലും അദ്ദേഹത്തിന്റേതായിരിക്കയില്ല. ഈ ഭയങ്കരമായ വനത്തിൽ വസിക്കുന്ന ക്രൂരന്മാരായ രാക്ഷസന്മാരുടെ മായാവിദ്യകളിൽ ഒന്നാണിത്. ജ്യേഷ്ഠൻ ദേവിയെ എന്തെങ്കിലും ഭരമേൽപ്പിച്ചിട്ടാണുപോയത്. അതിനാൽ ഞാൻ ഒരിക്കലും ദേവിയെ പിരിഞ്ഞുപോകുന്നതല്ല. ഏനിക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പനയെ അനുവർത്തിക്കാതെ കഴികയില്ല. ചർദ്ദവണ്ണന്മാരുടെ മൃതിയാൽ പ്രതീകാരമല്ലായ്കയാടുകൂടി രാക്ഷസന്മാർ ഈ വനത്തിൽ സ്വതന്ത്ര സഞ്ചരിക്കുന്നുണ്ട്. അവരുടെ മായാവിദ്യകളിൽ ഒന്നുതന്നെയാണിത് ഈ ദീനപ്രലാപം. അതിനാൽ

ദേവി ചെറുതേ അകാരണമായ ദുഃഖത്തിനു മനസ്സിനെ അധീനമാക്കിത്തീർക്കരുത്.”

ലക്ഷ്മണന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ സീതയുടെ കണ്ണുകൾ കോപംകൊണ്ടു കലുഷങ്ങളായി. അവളുടെ വാക്കുകളും കോപസൂചകങ്ങളായിത്തീർന്നു. തന്റെ ഭർത്താവിന് അപത്തു സംഭവിക്കുമെന്നു സന്ദേഹമുള്ളപ്പോൾ സ്ത്രീകളുടെ ചിത്തം വിവേകശൂന്യമായിത്തീരുന്നതു സ്വാഭാവികമാണല്ലോ. ഈ സ്വാഭാവികാവസ്ഥയ്ക്കു പരിശുദ്ധനായ സീതയുടെ ചിത്തം ഒരു വ്യത്യസ്തമായിരുന്നു.

സീത ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“നീ രാമന്റെ നാശത്തെ സന്തോഷത്തോടുകൂടി പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. കുടിലാഹൃദയനായ നീ നിന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ മരണത്തിനു താല്പര്യപ്പെടുന്നു. നിന്റെ അനുരക്തവ്യാസൂചകമായ ഈ നാട്യം ക്രൂരമായ നിന്റെ വഞ്ചനയെ മറച്ചുവെച്ചിരിക്കുന്നു. ശത്രുസംഹാരത്തിനായി സന്നദ്ധമാക്കിവെച്ചിരിക്കുന്ന ആയുധത്തെ മറച്ചുകൊണ്ടു സ്നേഹച്ഛർവ്വം സംസാരിക്കുന്ന ദുഷ്ടന്മാരെപ്പോലെ ക്രൂരതയായ നിന്റെ ആഗ്രഹത്തെ നീ ഗോപനംചെയ്തു വെച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ ഏകാന്തമായ ഓമനകാന്താരത്തിൽ വിശ്വസ്തനായ ഒരു അനുജനെപ്പോലെ നീ ഞങ്ങളെ അനുഗമിച്ചത് എന്നെ വിധവയാക്കി നിർബന്ധിച്ചു പാണിഗ്രഹണം ചെയ്യാൻ വേണ്ടിത്തന്നെയാണു്. നിന്റെ ഈ ദുരഭ്യദേശം ഒരിക്കലും സഫലമാകയില്ല. സീത ഒരു പതിവ്രതയായ സ്ത്രീയാണെന്നു നീ നല്ലവണ്ണം ഓർത്തുകൊള്ളണം..

രാമൻ ജീവിച്ചിരുന്നാലും മരിച്ചാലും സീത എന്നും പതിപ്രതയായിത്തന്നെ ഇരിക്കും.”

സീതയുടെ ഈ പരുഷവാക്കുകൾ കേട്ടു ലക്ഷ്മണന്റെ ശരീരം വിറച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകളിൽ ജലം നിറഞ്ഞു. വിശ്വസ്തനും, നിർമ്മലമനസ്തനും ആയ ലക്ഷ്മണൻ ശാന്തതയോടും ധൈര്യത്തോടുംകൂടി ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ രാജനിയും, എന്റെ അമ്മയും ആയ ദേവിയിൽനിന്ന് ഇങ്ങനെ പരുഷങ്ങളായുള്ള വാക്കുകളെ ഞാൻ ഒരിക്കലും പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്നില്ല. വിചാരശൂന്യമായി പറഞ്ഞ ഈ പരുഷവചനങ്ങൾക്കു ഞാൻ യാതൊരു മറുപടിയും പറയുന്നില്ല. വിദേഹരാജാവിന്റെ പുത്രിയായ രാജ്ഞി! ഞാൻ ദേവിയോടു് എന്തെങ്കിലും അപരാധമാണു ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ അതിനു മാപ്പുതരണം. ദേവിയുടെ പരുഷവാക്കുകൾ ഉഗ്രശരങ്ങളെപ്പോലെ എനിക്കു മർദ്ദേകങ്ങളായിരിക്കുന്നു. എന്റെ ഉദ്ദേശ്യം നിഷ്കളങ്കവും എന്റെ ഹൃദയം നിഷ്കപടവും ആകുന്നു. എന്റെ ഉദ്ദേശ്യം സത്യസന്ധതയോടുകൂടിയതാണെന്നും ഞാൻ എന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ കല്പനപ്രകാരം കാത്തുനിന്നതാണെന്നും ഉള്ളതിലേക്കു വനദേവതമാർ സാക്ഷികളാണ്. എന്റെ രാജ്ഞിക്കും, എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനും വേണ്ടി ഞാൻ കഷ്ടപ്പെട്ടതെല്ലാം എന്റെ മേൽ ഇങ്ങനെയുള്ള അകാരണമായ സംശയത്തിനും ഇപ്രകാരമുള്ള പരുഷവചനങ്ങൾക്കും നിദാനമായി ഭവിച്ചുവല്ലോ. ദേവീ! ഞാൻ ദേവിയുടെ കല്പ

നപ്രകാരം ജ്യേഷ്ഠന്റെ അടുക്കലേക്കു പോകുന്നു. വനഭേദം
 വതമാർ വേതിയെ ശതൃക്കളിൽനിന്നു കാത്തുരക്ഷിക്കട്ടെ.
 അശുഭോദകങ്ങളായ ദുശ്ശക്നങ്ങൾ ഞാൻ പലതും കാ
 ണുന്നുണ്ട്. ദേവിക്കു ജ്യേഷ്ഠനോടൊന്നിച്ചു സുഖിച്ചിരി
 ക്കാൻ സുഗതിവരട്ടെ.

പ്രകൃതി പാലം പാലം നല്ലതെങ്കിൽ നല്ലതാണെന്നു പറയുന്നതുപോലെ
 ൫.

രാവണന്റെ വരവ്.

രാമലക്ഷ്മണന്മാർ ആശ്രമം വിട്ടുപോയ അവസരം
 നോക്കി പ്രതീകാരേച്ഛയോടുകൂടി രാവണൻ ഒരു താപസ
 ന്റെ വേഷം ധരിച്ചു ദുഃഖിതയായ സീതയുടെ സമീപ
 ത്തിൽ വന്നു. അവന്റെ ജടാഭാരവും, വല്ലഭങ്ങളും, കൈ
 യിൽ ധരിച്ചിരുന്ന ഭണ്ഡവും, വൃജാപാത്രവും, പാദുകകളും
 എല്ലാം കണ്ടാൽ സീതയെപ്പോലെ നിഷ്കപടമാനസ
 യായ് ഒരു സ്ത്രീയ്ക്കു അവൻ ഒരു സന്യാസിയെന്നല്ലാതെ
 തോന്നുകയില്ല. സൂര്യന്റെ വേർപാടിൽ സന്ധ്യയെ അ
 ഡധകാരം ബാധിക്കുന്നതുപോലെ രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ
 വിഷയഗന്ധസൗരം നോക്കി അവൻ ഏകാകിനിയായ സീ
 തയുടെ സമീപത്തിൽ ചെന്നു. മനോഹരനായി ചന്ദ്രൻ
 ക്ഷീണപ്രഭനായിത്തീരുന്നപോൾ ശോഹിണീനക്ഷത്രത്തിൽ
 പതിയുന്ന ശുക്രൻപോലെ അവന്റെ കണ്ണുകൾ സീത
 യുടെമേൽ പതിഞ്ഞു. പ്രകൃതിതന്നെയും ഭക്തമായ ഈ
 അവസരത്തെ ഓരോ സ്തംഭമായതുപോലെ കാണപ്പെട്ടു.
 വനവൃക്ഷങ്ങളെല്ലാം നിശ്ചലങ്ങളായി നിന്നു. സൗരഭ്യ

വന്നായ്, വനമാരുതൻ നിശ്ശ്വാസരഹിതനായിത്തീർന്നു. രാവണന്റെ ഉജ്ജ്വലത്തുകളായ നേത്രങ്ങളെക്കണ്ടു ഭഗവാൻ ഭാവമിട്ടു നദിയിലെ ജലം വിറച്ചു പുകിളമത്തോടു കൂടി ഒഴുകുന്നതുപോലെ തോന്നി. അവന്റെ കണ്ണുകളുടെ ദീപ്തി കല്ലോലമാലകളിൽ പ്രതിബിംബിച്ചു കാണപ്പെട്ടു. വനജന്തുക്കളെല്ലാം നിവ്യാചാരങ്ങളായിത്തീർന്നു. ചിത്തിര നക്ഷത്രത്തിൽ ശനി സഞ്ചരിക്കുംപോലെ സീതയുടെ മേൽ രാവണൻ കണ്ണുപതിച്ചിപ്പോൾ വിജനമായ ആ വനം ശബ്ദശൂന്യമായി അതി ഭയങ്കരമായിത്തീർന്നു. പുറമേ പുല്ലുകളും, ഇലകളുംകൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന അഗാധമായും അന്ധകാരനിബിഡമായും ഉള്ള ഒരു ഗുഹപോലെ തന്റെ പാപകരമായ ഉദ്ദേശ്യത്തെ ഉള്ളിൽ ഒതുക്കിക്കൊണ്ടു രാവണൻ സന്യാസിയുടെ ഭാവത്തിൽ സീതയുടെ മുമ്പാകെ നിന്നു. സീതയുടെ ദന്തവണ്ണമായ നെറ്റിത്തടത്തേയും, പമ്പിഴംപോലെ പാടലമായ അധരത്തേയും, മുത്തുകൾ പോലെ മനോഹരങ്ങളായ രദനങ്ങളേയും നോക്കി രൂപനാകാത്തെ രാവണൻ നിശ്ചിഷ്ടനായി നിന്നു. ഏകാന്തമായ ആ ആശ്രമത്തിൽ അന്ധകാരമയമായി ആ വനഭൂമിയെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു സീത അർദ്ധരാത്രിയിൽ അകാശമണ്ഡലത്തെ വിടാനിട്ടു വിളങ്ങുന്ന ചന്ദ്രബിംബംപോലെ ഇരുന്നു. സീതയുടെ സൗന്ദര്യസ്മരണത്തെ കണ്ടു രാവണൻ കാമപരവശനായി സീതയെ സൂക്ഷിച്ചു വോദിക്കി. അവന്റെ നോട്ടത്തെ സീതയുടെ സൗന്ദര്യരോഭം അധികമായി പ്രകാശിപ്പിച്ചു. സീതയുടെ ഹൃദയത്തെ വശീകരിക്കാനായി രാവണൻ അവളുടെ നിസ്തല്യമായ സൗന്ദര്യവിലംസത്തെ ഇപ്രകാരം മധുരമായി പ്രശംസിച്ചു:

“വനവാസത്തിന് അനുരൂപമായ വസത്രത്തെയും, സൗരഭ്രമേറിയ താമരപ്പൂക്കളേയും ധരിച്ചുകൊണ്ട് ഈ വനലക്ഷ്മിയെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്ന സുന്ദരിയായ ഭവതി ആരാണു്? ഭവതി ലക്ഷ്മീദേവിയോ, ഗൌരിയോ, രതീദേവിയോ, സൗഭാഗ്യദേവതയോ ആരാണെന്നറിയാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. മനോഹരങ്ങളായ പാടലായരങ്ങളെ കൂരുവിന്ദരദനങ്ങൾ അധികം പ്രകാശമാനങ്ങളാക്കിത്തീർക്കുന്നു. ചൈതന്യമേറിയ കടാക്ഷങ്ങളിൽ ദിവ്യമായ പ്രേമം പ്രകാശിക്കുന്നു. നീണ്ടുരുണ്ടു മുദ്രലകോമളങ്ങളായ ഭവതിയുടെ കരചരണങ്ങളുടെ ശോഭ നിസ്തുല്യമാകുന്നു. ഭവതിയുടെ മന്ദഹാസം കളിയാടുന്ന അധരങ്ങളും, കൃഷ്ണവർണ്ണമായ കടാക്ഷങ്ങളിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്ന സീപ്തിയും വേഗമേറിയ നദി അതിന്റെ തീരത്തെ എന്നപോലെ ചുറ്റും ഹൃദയത്തെ ഭേദിക്കുന്നു. കല്ലോലമാലകളെപ്പോലെ ചുരുണ്ടുനീണ്ടു ഭവതിയുടെ പുറകുവശം മുഴുവൻ അച്ഛാദനം ചെയ്തുകിടക്കുന്ന കേശപാശവും, എത്രയും തൃപ്തി മുദ്രലമായ മധ്യപ്രദേശവും കാമുകന്മാരുടെ കരവല്ലികളെ ഹരാൽ ആകർഷിക്കുന്നു. ദേവാംഗനകളിലും, ഗന്ധവാംഗനകളിലും ഇത്ര മനോഹരമായ മുഖവും, സ്വരൂപവും കാണപ്പെടുന്നതല്ല. മാനുഷനേത്രങ്ങൾക്കു ഗോചരങ്ങളായിട്ടുള്ള മനുഷ്യാംഗനകളുടെ വിലാസങ്ങൾ ഒന്നുംതന്നെ ഭവതിയുടെ വിലാസങ്ങളോടു സദൃശീകരിക്കത്തക്കതല്ല. ഇത്ര അമാനുഷമായ സൗന്ദര്യസമൃദ്ധിത്തോടുകൂടിയ ഭവതി, രാക്ഷസന്മാരുടെ അധികാരഭ്രമിയും വന്യമൃഗങ്ങളുടെ നിവാസസ്ഥാനവും ആയ ഈ ഏകാന്തവനത്തിൽ എന്തിനായിട്ടു വന്നു താമസിക്കുന്നു? ഭവതിക്ക് അനുരൂപമായ വാ

സന്ധാനം ഉന്നതങ്ങളായ സൗധങ്ങളും, മനോഹരങ്ങളായ കൊട്ടാരങ്ങളും ആകുന്നു. ഭവതിയുടെ പാദങ്ങൾ മാർഗ്ഗരീനമായ ഈ വനത്തെ അല്ല, മനോഹരമായ കൊട്ടാരത്തെയാണു പാവനമാക്കേണ്ടത്. ഭവതിയുടെ നിഷ്ഠയെ സദനങ്ങളെ ദാരുണങ്ങളായ കണ്ടകങ്ങളല്ല ഭക്തമുള്ളതായ മൃകളങ്ങളാണു് അലങ്കരിക്കേണ്ടത്. ഭവതിയുടെ നിരപമമായ സൗന്ദര്യത്തിനു വല്ലഭങ്ങളല്ല മൃദുലങ്ങളായ ദുക്തങ്ങളാണു് അധികാരം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നത്. ഭവതിക്കു ഈ വനവാസം ഒട്ടുംതന്നെ അനുരൂപമായിരിക്കുന്നില്ല. മനോഹരങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ ധരിച്ചു് അനുരൂപനും സുന്ദരനും ആയ ഒരു രാജാവിനെ ഭവതി ഭർത്താവായി വരിക്കയാണു വേണ്ടത്. ഭവതിയുടെ ഭാഗ്യവാനാരായ മാതാപിതാക്കന്മാർ ആരാണെന്ന് അറിയാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. ഞാൻതടി നടക്കുന്ന ദുഷ്ടമൃഗങ്ങളും ക്രൂരന്മാരായ രാക്ഷസന്മാരും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഈ വനം ഭവതിക്കു് ഒട്ടും അനുരൂപമായിട്ടുള്ള ഒരു വാസസ്ഥലം അല്ല.”

ന.

രാവണന്റെയും സീതയുടെയും സംഭാഷണം.

രാവണന്റെ ഉദ്ദേശ്യങ്ങളേയും, വഞ്ചനയേയും, അവന്റെ വേഷത്തേയും കുറിച്ചു മനസ്സിൽ ശങ്കയ്ക്കു് അവകാശംപോലും കൊടുക്കാതെ സീത ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“യോഗ്യനായ ബ്രാഹ്മണാ! ഞാൻ വിദേഹരാജ്യത്തിലെ ജനകമഹാരാജാവിന്റെ പുത്രിയാണ്. കോസലരാജാവിന്റെ പുത്രനായ രാമൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരാക്രമംകൊണ്ട് ഏനെ പാണ്ഠനാണെന്നെ ചൊല്ലൂ. വളരെക്കാലം ഞങ്ങൾ രണ്ടാളുകളും അയോദ്ധ്യയിൽ അത്യാനന്ദത്തോടു കൂടി സുഖിച്ചു പാർത്തു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അച്ഛനായ ദശരഥമഹാരാജാവു വൃദ്ധനായിത്തീർന്നതിനാൽ രാമനെയും വരാജാവാക്കി അഭിഷേകം കഴിക്കുന്നതിനു നിശ്ചയിച്ചു. എന്നാൽ കൈകേയിരാജ്ഞി എന്റെ ഭർത്താവിനെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കി, അവരുടെ മകനെ സിംഹാസനാരൂഢനാക്കണമെന്നു രാജാവിനോടു് അപേക്ഷിച്ചു. അപ്രകാരം ചെയ്തല്ലാതെ ആ രാജ്ഞി ഉണ്ണുകയോ, ഉറങ്ങുകയോ ചെയ്യുന്നതല്ലെന്നു ശാപം തുടങ്ങി. ഇതൊന്നും അറിയാതെ എന്റെ ഭർത്താവു് അഭിഷേകത്തിനു സന്നദ്ധനായി അച്ഛന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു. അപ്പോൾ കൈകേയിഅമ്മ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—“ഭരതനെ രാജാവാക്കണമെന്നും, നിന്നെ വനത്തിൽ അയയ്ക്കണമെന്നും ആണ് അച്ഛൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നത്.” സുശീലനായ എന്റെ ഭർത്താവു് അച്ഛന്റെ നിരോധത്തെ സന്തോഷപൂർവ്വം അനുഷ്ഠിച്ചു. ഇങ്ങനെയാണു ഞങ്ങൾ സഹോദരനായ ലക്ഷ്മണനോടുകൂടി ഈ വനത്തിൽ വന്നതു്. യോഗ്യനായ ബ്രാഹ്മണാ! അങ്ങു് ഇവിടെ ഇരുന്നു വിശ്രമിക്കണം. എന്റെ ഭർത്താവും, സഹോദരനും ഇപ്പോൾ മടങ്ങിവന്നു് അങ്ങയ്ക്കു് ഉചിതമായ സല്കാരം ചെയ്യും. അങ്ങുടെ വംശം ഏതാണെന്നും, അങ്ങു് ഈ ഘോരവനത്തിൽ ഏകനായി സഞ്ചരിക്കുന്നത് എന്തുകൊണ്ടാണെന്നും അറിയാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.”

രാവണൻ ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“ഞാൻ ബ്രാഹ്മണനല്ല, ഋഷിയുമല്ല; രാക്ഷസന്മാരുടെ നാഥനും, ലങ്കാധിപരിയുമായ രാവണനാണ്. ഏന്റെ പരാക്രമത്തെ ഈ ഭൂലോകവാസികളും ദേവന്മാരും ഒരുപോലെ ഭയപ്പെടുന്നു. എന്നെ അസുരന്മാർക്കും, രാക്ഷസന്മാർക്കും ഇതേവരെ ജയിക്കാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. എന്നാൽ നിന്റെ സൗന്ദര്യത്തിന്റെ സുവർണ്ണപ്രഭ എന്റെ ഹൃദയത്തെ ജയിക്കുന്നു. നീ എന്റെ രാജ്യത്തിനും, ഏന്റെ കീർത്തിക്കും അപകാശമുള്ളവളായിരിക്കാൻ ഞാൻ അഗ്രഹിക്കുന്നു. സുന്ദരിമാരായ അനേകം രാജ്ഞിമാർ എന്നിക്കണ്ടു്. ആ എല്ലാ രാജ്ഞിമാരുടെയും നാഥത്വം ഞാൻ നിനക്കു തരാം. സാഗർമേഖലയായ ലങ്കാനഗരം ഇതരനഗരങ്ങളെ അതിശയിച്ചു് എത്രയോ ശ്രേഷ്ഠമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. അതു് എത്രയും മനോഹരമായ ഒരു പർവതത്തിന്മേലാണു സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു്. തികൂടമെന്നു പ്രസിദ്ധമായ ആ പർവതത്തിന്റെ പ്രാന്തങ്ങളിലുള്ള വനഭൂമികളിൽ ഭവതിക്കു രാവണനോടൊന്നിച്ചു രമിച്ചു സുഖിക്കാം. ഈ ഗോദാവരിയുടെ തീരത്തിൽ ജീവിതത്തെ ശുന്യാപ്രായമാക്കി നയിക്കേണ്ടാ. അയ്യായിരം സുന്ദരികളായ സ്ത്രീകൾ വിദേശവസ്രവും ധരിച്ചു ഭവതിയെ ശുശ്രൂഷിക്കാൻ സന്നദ്ധകളായുണ്ടായിരിക്കും. എന്റെ രാജ്യത്തിനും എന്റെ സ്നേഹത്തിനും പാത്രമായി ഭവതിക്കു ലങ്കയുടെ രാജ്ഞിയായി വാഴാം.”

രാവണന്റെ ഈ വാക്കുകൾകേട്ടു സീതയുടെ കണ്ണുകൾ കോപംകൊണ്ടു ജ്വലിച്ചു അവളുടെ ശരീരം വിറ

ച്ചു. നിന്ദയോടും ഗർവ്വത്തോടുംകൂടി സീത ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“ദേവതുല്യനായി, സാഗരഗംഭീരനായി, മഹാപരാക്രമിയായിരിക്കുന്ന രാമന്റെ ഭാര്യയാണു ഞാൻ. നിഷ്കന്മഷനായും, പ്രതാപവാനായും, നൃഗ്രോധവൃക്ഷത്തെപ്പോലെ ഗംഭീരനായും ഇരിക്കുന്ന രാമന്റെ ഭാര്യയാണു ഞാൻ. ലോഹയാഷ്ടികൾപോലുള്ള ബാഹുക്കളോടും വിസ്മൃതമായ വക്ഷഃസ്ഥലത്തോടും, ഭയങ്കരങ്ങളായ അസ്രുശസ്രുങ്ങളോടും കൂടിയിരിക്കുന്ന രാമനാണ് എന്റെ ഭർത്താവ്. തേജോമയനായ ചന്ദ്രനെപ്പോലെ മനോഹരനായും, വാക്കുകളിലും ക്രിയകളിലും നിഷ്കളങ്കതയോടുകൂടിയവനായും, പരാക്രമത്തിലും ഗുണവിശേഷങ്ങളിലും അന്യാദൃശനായും ഇരിക്കുന്ന രാമനാണ് എന്റെ ഭർത്താവ്. നിശ്ചയമായിട്ടും നിന്റെ ജീവനെ ഭയങ്കരമായ ദുരദൃഷ്ടം ബാധിച്ചിരിക്കുന്നു. രാമനെപ്പോലെ സുന്ദരനും, പരാക്രമിയും ആയ ഒരു ക്ഷത്രിയന്റെ ഭാര്യയെ സ്വായീനയാക്കാമെന്നു നീ വിചാരിക്കുന്നുവോ? വിശപ്പുകൊണ്ടു പരവശമായിരിക്കുന്ന സിംഹം വൃഷഭത്തെ ഭക്ഷിക്കുമ്പോൾ അതിന്റെ പല്ലു അടക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നതുപോലെയും ഭയങ്കരമായ ക്രൂരസർപ്പം അതിന്റെ ഇര പിടിക്കുമ്പോൾ അതിന്റെ വിഷപ്പല്ലുകളെ സ്पर्ശിക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നതുപോലെയും, ഉറച്ചു പറകളിന്മേൽനിന്ന് ഉന്നതമായ ഒരു പവ്തത്തെ ഇളക്കി മറിക്കാൻ വിചാരിക്കുന്നതുപോലെയും ആണു ധീരനും, പരാക്രമിയും ആയ രാമന്റെ ഭാര്യയെ നീ സ്വായീനയാക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നതു . നീതന്നെ നിന്റെ കണ്ണിൽ കൃത്നമുനയുള്ള സൂചി കുത്തിത്തിരുകുന്നതുപോലെയും, മൂച്ചുന്മേറിയ കത്തി

യിൽ നീതന്നെ നിന്റെ നാക്കുവെച്ചുമന്തുനതുപോലെയും ഉന്നതമായ പവ്തശിഖരത്തിൽനിന്നു നീതന്നെ സമുദ്രത്തിലേക്ക് എടുത്തു ചാടുന്നതുപോലെയും, ഉജ്ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന അഗ്നിജിഹ്വകളെ നിന്റെ വസ്ത്രമിട്ടു പുതച്ചു മന്തുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നതുപോലെയും ആണു രാമന്റെ ഭാര്യയെ നീ സ്വായീനയാക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നത്. നീ രാമനെ അവമാനിക്കാൻ വിചാരിക്കുന്ന ഈ മാർഗ്ഗത്തെക്കാൾ ശുദ്ധത്താൽ നിമ്മിതമായ ഒരു മാർഗ്ഗം നിനക്ക് അധികം സുഗമമായിരിക്കും.

൭.

രാവണന്റെ വിജയം.

സീതയുടെ ഭീഷണികളും, അവളുടെ 'കരുണമായ അപേക്ഷയും നിഷ്കലങ്ങളായി പരിണമിച്ചു. രാവണൻ ഭക്തപത്തോടുകൂടി ഇടത്തുകൈകൊണ്ട് സീതയുടെ മുടിക്കു ചുറ്റിപ്പിടിച്ചു, വലത്തുകൈകൊണ്ട്, ബുധൻ രോഹിണിയെ എന്നപോലെ, അലസ്യത്തോടെ വീഴാൻ ഭാവിച്ച ആ സുന്ദരിയെ എടുത്തുകൊണ്ടു തിരിച്ചു. ഈ ഭയങ്കരമായ കൃത്യം കണ്ടുകൊണ്ടു വനഭേദവതകൾ സ്മയം ധരിച്ചുനിന്നു. രാവണൻ സീതയെ തന്റെ രഥത്തിൽ എടുത്തിരുത്തി. ഭയങ്കരങ്ങളായ ഭീഷണികളും, പ്രണയമസൃണങ്ങളായ ചാടുവാക്യങ്ങളും രാവണൻ സീതയുടെ കണ്ണുകളിൽ മന്ത്രിച്ചു. അവന്റെ ഭീഷണികൾക്കും, അപേക്ഷകൾക്കും യാതൊരു ഫലവും ഉണ്ടായില്ല. കഴുക്കന്റെ കാലിൽ അകപ്പെട്ട സർപ്പ

ശാബത്തെപ്പോലെ അവൾ “രാമാ! രാമാ!” എന്ന് അതി ഭയനീയമായി നിലവിളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഭയംകൊണ്ടും, പരിഭ്രമംകൊണ്ടും അവൾ ക്ഷീണിച്ചു പരവശയായി, വിജ്ഞായ ആ വനത്തിന്റെ ശാന്തതയെ വിവാടനം ചെയ്യു മാറ്റ് മുക്തകണ്ഠമായി ഇങ്ങനെ രോദനംചെയ്തു: -

“വാക്കുകളിലും, ക്രിയകളിലും ഒരുപോലെ പരിശുദ്ധ നും, ശക്തനുമായ ലക്ഷ്മണാ! ഈ ദുഷ്ടനായ രാക്ഷസന്റെ കൈയിൽനിന്ന് ഈ സാധുവായ സ്ത്രീയെ രക്ഷിക്കണം! അങ്ങേ ഉപദേശവും, അങ്ങേ വാക്കുകളും എത്രയോ സത്യമായിരുന്നു. എനിക്ക് അങ്ങേക്കുറിച്ചുണ്ടായ ശങ്ക അസ്ഥാനത്തിലായിരുന്നു. സ്നേഹിതാ! അപരാധിനിയായ ഈ സഹോദരിയുടെ പരുഷവാക്കുകളെ അങ്ങു ക്ഷമിക്കണം! ധർമ്മപുരനായും, ധർമ്മപരിചാലനത്തിനുവേണ്ടി സിംഹാസനത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചുവന്നായും, ധർമ്മപരിചാലനത്തിനുവേണ്ടി ദുഷ്ടന്മാരെ ശിക്ഷിക്കുന്നവനായും ഇരിക്കുന്ന രാമാ! അങ്ങേ സ്വന്തം കളത്രത്തെ ഈ ദുഷ്ടരാക്ഷസന്റെ കൈയിൽനിന്നു രക്ഷിക്കണം! അങ്ങേ വിശ്വസ്തനായ ഭായ്യയെ ഇപ്രകാരം അപഹരിക്കുന്ന രാക്ഷസനെ, ദുഷ്ടർമ്മത്തെ ഒരിക്കലും ക്ഷമിക്കാത്ത അങ്ങു്, എത്രകൊണ്ടു ശിക്ഷിക്കുന്നില്ല? രാവനാ! നിന്റെ ഈ പാപകർമ്മം നിശ്ചയമായി അതിനുളള കാലംവരുമ്പോൾ നിന്നെ കർമ്മഫലം അനുഭവിപ്പിക്കാതെ ഇരിക്കയില്ല. ചെറിയ വിത്തിട്ടാൽ അത്ത്നിന്നും ഉണ്ടാകുന്ന വലിയ ഫലം നന്നക്കറിയാമല്ലോ. നീ ആലോചനകൂടാതെ ചെയ്ത ഈ ദുഷ്ടർമ്മത്തിന്റെ ഫലം നീയും, നിന്റെ വംശജന്മാരും രഘുവംശജനായ രാമനിൽനിന്ന് അനുഭവിക്കും. പരിശുദ്ധമായ വചനവഴി വന്നത്തിലും, മനോ

ഹരമായ ജന സ്ഥാനത്തിലും ഉള്ള വൃക്ഷങ്ങളും, ലതകളും. എന്റെ ഭർത്താവിനോടു് ഈ കഥ പറയട്ടെ. എന്റെ ഈ വനവാസകാലത്തു എനിക്കു എത്രയും വിനോദകരങ്ങളായിരുന്ന മൃഗങ്ങളേ! ഈ ഭൃഷ്ടനായ രാവണൻ സീതയെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടുപോയ വൃത്താന്തം രാമനോടു പറയണേ. ഉന്നതങ്ങളായ പർവ്വതങ്ങളേ! നിങ്ങളും ഈ വൃത്താന്തം എന്റെ ഭർത്താവിനെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുണേ. ഈ വനവാസത്തിൽ എന്നെ അനുഗ്രഹിച്ചു വനഭവതമാരേ! ഞാൻ നിങ്ങളോടു നമസ്കാരപൂർവ്വം യാത്ര പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. രാമൻ പണ്ണശാലയിലേക്കു തിരിച്ചു വരുമ്പോൾ സീതയെ രാവണൻ മോഷ്ടിച്ചു കൊണ്ടുപോയി എന്നുള്ള വൃത്താന്തം അദ്ദേഹത്തിനോടു് നിങ്ങൾ പറയണേ. ഹാ! എന്റെ പ്രിയത്വനായ രാമാ! അങ്ങു് എന്നെ സ്വന്തം പ്രാണനെപ്പോലെയാണല്ലോ സ്നേഹിച്ചുവന്നതു് ഈ ക്രൂരനും നീർദ്വന്ദനും. അയ രാക്ഷസനിൽനിന്നു് എന്നെ രക്ഷിക്കണേ. ഭൃഷ്ടനായ ഈ രാക്ഷസന്റെ അഹമ്മതിയ്ക്കു തക്കതായ പ്രതീകാരം ചെയ്യുണേ.”

സീതയുടെ വിധൂരപ്രലാപങ്ങൾകൊണ്ടു് യാതൊരു ഫലവും ഉണ്ടായില്ല. രാവണൻ സീതയേയുംകൊണ്ടു സമുദ്രത്തെ തരണംചെയ്തു ലങ്കയിൽ എത്തി.

രാമായണം.

പുസ്തകം ൭.

കിഷ്കിന്ധ.

൧.

ഭൂദൈതീയായ ഭസ്മഹിതന്മാർ.

രാമൻ തിരിയെ തന്റെ ശൂന്യമായ അശ്രമത്തിൽപ്പി
ത്തിയപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായ ഭൂദൈവ്യം, പരിഭ്രമം
അവസ്ഥനീയമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിധുരപ്രലാ
പങ്ങൾ കൊണ്ടു പഞ്ചവടീവനം ശബ്ദായമാനമായിത്തീ
ന്നു. വനങ്ങളിലും, പർവതങ്ങളിലും, ഗുഹകളിലും സീ
തയെ അന്വേഷിച്ചു ബുദ്ധിമുട്ടി ഭഗവാശനായി. ഒടുവിൽ
രാമൻ മാല്യവാൻ എന്ന പർവതത്തിൽ എത്തി. അവിടെ
സ്വപ്നത്തിൽ നിന്നു നിഷ്കാസനം ചെയ്തപ്പോൾ സുഗ്രീ
വൻ ധീരനായൊരുമനോടൊന്നിച്ച് ഒരു ഗുഹയിൽ ശ്ര
ദ്ധയായി പാർക്കുകയായിരുന്നു. രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ ഹരമാൻ
കണ്ടു വിചരമിഞ്ഞു സുഗ്രീവനോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: -

“ഭഗവാനഹം രാജാവിന്റെ പുത്രന്മാരായ രാമലക്ഷ്മ
ണന്മാരാണ് ഇവർ. ഇവർ തങ്ങളുടെ അച്ഛന്റെ നി
യോഗപ്രകാരം ഇമ്മഹാരണ്യത്തിൽ സഞ്ചരിച്ചുവലയുന്നു.

രാജസൂയം, അശ്വമേധം മുതലായവകഴിച്ചു വളരെ കീർത്തിയും പ്രജകളുടെ സ്നേഹവും സമ്പാദിച്ചു പരമയോഗ്യനായ ഒരു മഹാരാജാവായിരുന്നു ദശരഥൻ. അദ്ദേഹം തന്റെ ഒരു ഭാര്യയുടെ ക്രിമിമത്തിൽ അകപ്പെട്ടു തന്റെ ജ്യേഷ്ഠപുത്രനായ രാമനെ ഇപ്രകാരം സ്വരാജ്യത്തിൽനിന്നു ഖേദിപ്പിച്ചു. ഗുണവാനായ രാമൻ ധർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിനായി വനത്തിൽ വസിച്ചു കഴിക്കുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സുന്ദരിയും, പശിപ്രരയും ആയ ഭാര്യയെ ഒരു ദുഷ്ടനായ രാക്ഷസൻ മോഷ്ടിച്ചുകൊണ്ടുപോയി. ദുഃഖിതനായ രാമൻ സീതയെ അന്വേഷിച്ചു സഹോദരനോടുകൂടി ഇവിടെ എത്തിയിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം ഇവിടത്തെ സഖ്യത്തേയും, സഹായത്തേയും അപേക്ഷിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും ഒരുപോലെ ഖേദസഹായം ആവശ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവരും, ഒരുപോലെ ദുഃഖിതരും ആകയാൽ ഈ സഖ്യം നിങ്ങൾ രണ്ടുപേർക്കും ശ്രേയസ്കരമായി ഭവിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.”

ധീരനായ സുഗ്രീവൻ ഹനുമാന്റെ ഉപദേശങ്ങൾ കേട്ടു സന്തോഷത്തോടുകൂടി രാമന്റെ സമീപത്തിൽചെന്നു കുശലപ്രശ്നവും ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

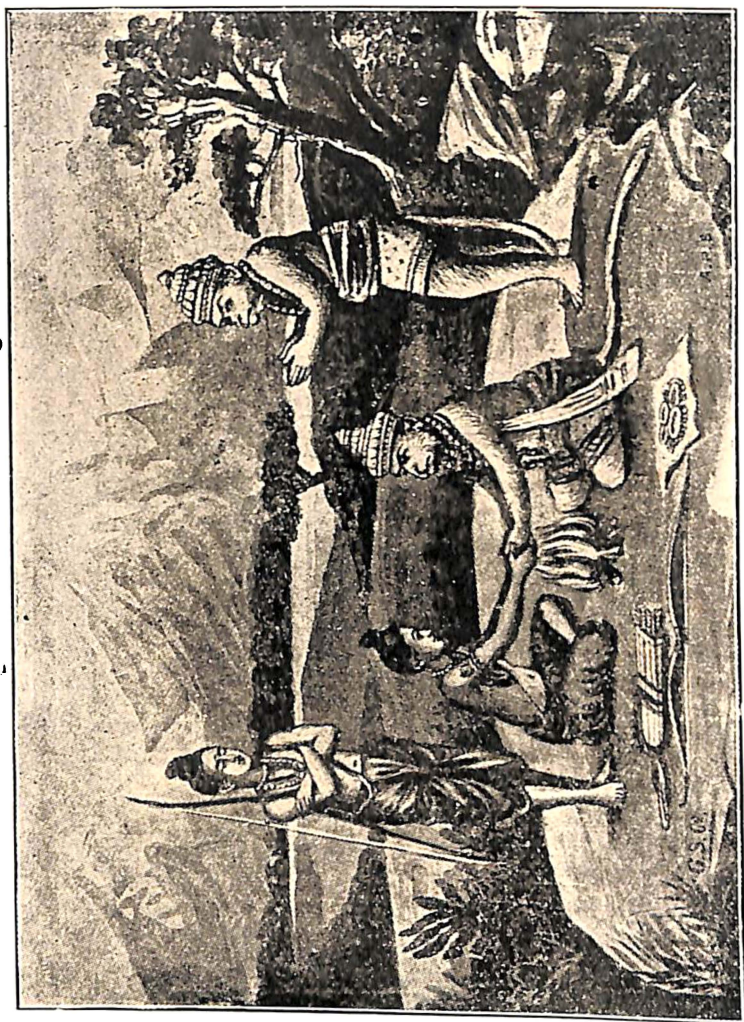
“ഗുണവാനായ രാമാ! ഞാൻ അവിടത്തെ നല്ലവണ്ണം അറിയും. അങ്ങടെ ഹൃദയം നിർമ്മലവും, സ്നേഹഭ്രയിപ്പുപുറത്താണ്. അങ്ങടെ പിതൃഭക്തിയേയും, ഈശ്വരവിശ്വാസത്തേയും ഞാൻ നല്ലവണ്ണം അറിയുന്നു. അവിടന്ന് എന്റെ ഭാഗ്യത്താലാണ് ഇങ്ങനെ ഇവിടെ വരുവാൻ സംഗതിയായത്. അഗാധമായ ദുഃഖത്തിൽ നിമഗ്നരായിരി

ക്കുന്ന നാം തമ്മിൽ സഖ്യം ചെയ്യാൽ സന്ദിഗ്ദ്ധമായിരിക്കുന്ന നമ്മുടെ ഭാഗ്യം നമുക്കു തുല്യമായി ഭവിക്കുന്നതാണ്. എന്തിനും അങ്ങേപ്പോലെ, ഗുണവരിയായ ഒരു ഭാര്യയുടെ നല്ലും സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്. കിഷ്കിന്ധാരാജ്യത്തിൽ നിന്നും ബന്ധിഷ്കരിക്കപ്പെട്ട ഞാൻ ഇവിടെ വനവാസം ചെയ്തുകഴിച്ചുകൂട്ടുകയാണ്. സ്നേഹത്തോടും വിശ്വാസത്തോടും കൂടി ഞാൻ അർപ്പിക്കുന്ന ഈ കരഞ്ഞ അങ്ങു ഗ്രഹിക്കുമെങ്കിൽ തുല്യദുഃഖിതരായ നമുക്കു ഒരുപോലെ പരാജിതരാകയാൽ ശത്രുക്കളെ ജയിക്കുകയോ ചെയ്യാമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു.”

രാമൻ സന്തോഷപൂർവ്വം സുഗ്രീവന്റെ കരഞ്ഞഗ്രഹിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണിൽ ജലം നിറഞ്ഞു. ഹൃദയമാൻ അഗ്നികണ്ഡത്തെ ജ്വലിപ്പിച്ചു, സുഗന്ധപുഷ്പങ്ങളെ അതിൽ അർപ്പിച്ചു. രാമസുഗ്രീവന്മാർ അതിനെ പ്രദക്ഷിണം ചെയ്ത് ഇപ്രകാരം സഖ്യം ചെയ്തു:—“നമ്മുടെ സൗഭാഗ്യത്തിലും അരിഷ്ടതകളിലും നാം രണ്ടാളുകളും, വ്യാധിത്തിലും, പ്രവൃത്തിയിലും, ഓഹരികാരും ഇതകക്ഷികളുടെയും ശത്രുക്കളെ യോജിച്ച് എതിർക്കുന്നതിനു സന്നദ്ധന്മാരും ആയിരിക്കണം.”

അനന്തരം ഒരു താലവൃക്ഷത്തിന്റെ ശാഖയെ ഒടിച്ച് രാമസുഗ്രീവന്മാർ അതിന്മേൽ ഇരുന്നു. ചന്ദനവൃക്ഷത്തിന്റെ ഒരു ശാഖയെ ലക്ഷ്മണനിരിക്കാൻ ഹൃദയമാൻ ഒടിച്ചിട്ടുകൊടുത്തു.

ഏല്യാവതം ഇരുന്നതിന്റെ ശേഷം സുഗ്രീവൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

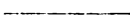

“രാമാ! എന്റെ രാജ്യത്തേയും, എന്റെ ഭാര്യയേയും ഉപേക്ഷിച്ച് ഈ ദുർഗ്ഗമായ പർവതത്തിൽ ഞാൻ വനസഞ്ചാരം ചെയ്തു കഴിച്ചുകൂട്ടുകയാണ്. എന്റെ ദുഷ്ടനായ ജ്യേഷ്ഠൻ എന്റെ ഭാര്യയെ എന്നിൽ നിന്നു അപഹരിച്ച് എന്നെ എന്റെ അച്ഛന്റെ സിംഹാസനത്തിൽ നിന്നു നിഷ്കാസനം ചെയ്തു കിഷ്കിന്ദയാ രാജ്യത്തെ സർവ്വപാതശ്രദ്ധയായി ഇപ്പോൾ ഭരിച്ചുവരുന്നു. ഞാൻ ബലവാനായ ബാലിയെക്കുറിച്ചുള്ള ഭയംകൊണ്ടും, ദുഃഖം കൊണ്ടും ഇങ്ങിനെ കഷ്ടപ്പെട്ടു ജീവിയ്ക്കുന്ന നായിക്കുന്നു. എന്നിക്കന്റെ രാജ്യത്തേയും എന്റെ ഭാര്യയേയും എന്റെ ശത്രുവായ സഹോദരനിൽനിന്നു തിരിയെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തിത്തരണം.”

ഇതിന്നു മറുപടിയായി രാമൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“സ്നേഹത്തോടുംസത്യപൂർവ്വമായ സഖ്യത്തോടുംകൂടി എന്റെ ഉപദേശത്തേയും, സഹായത്തേയും ആവശ്യപ്പെടുന്നവർ ഒരിക്കലും ഭഗവാശയരായിത്തീരുന്നതല്ല. ഉജ്ജ്വലത്തുകളായ ഈ ശരങ്ങളെ തൂണീരത്തിൽ ഇട്ടു നിറച്ചിരിക്കുന്നത് അലങ്കാരത്തിനായിട്ടല്ല. ദുഷ്ടനായ ബാലിയുടെ വധത്തേയും സ്നേഹിതനായ സുഗ്രീവന്റെ രാജ്യപ്രാപ്തിയേയും കാണാതെ ഈ ദിവസം അസ്തമിക്കുന്നതല്ല.”

൨.

താരോപദേശം.

പരാക്രമശാലിയായ ബാലിയുടെ തലസ്ഥാനനഗരമായ കിഷ്കിന്ധയിൽ രാമസുഗ്രീവന്മാർ യുദ്ധസന്നദ്ധരായി ചെന്നു സുഗ്രീവൻ അവിഭയങ്കരനായ സ്വാത്തിൽ ബാലിയെ യുദ്ധത്തിനു വിളിച്ചു. ബാലി ഈ പോക്കുവിളിക്കേട്ട് രാഹുഗ്രസ്ഥമായ സൂര്യബിംബംപോലെ കലുഷമായ മുഖത്തോടും, തീപ്പെരികൾ പറക്കുന്ന ഉജ്ജ്വലത്തുകളായ നേത്രങ്ങളോടും കോപാവേശത്താൽ പല്ലുകൾ കടിച്ചു നെരിച്ചുകൊണ്ടുകൊടുങ്കാറ്റിൽ ഇളകിമറിയുന്ന മഹാനദിയെപ്പോലെ ക്ഷുബ്ധനായി എഴുന്നേറ്റപ്പോൾ അയാൾ സകലലോകകുംഭം ഒരുപോലെ മഹാഭയങ്കരനായിത്തീർന്നു. എന്നാൽ ബാലിയെക്കുറിച്ചു മനഃപൂർവ്വമായ പ്രണയമുള്ളവളും ബുദ്ധിശാലിനിയും ആയ താര പ്രേമസുഖകമായ സ്വാത്തിൽ തന്റെ ഭർത്താവിനാടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: ---

“വർഷകാലത്തിലെ നദിപോലെ അങ്ങുടെ ഹൃദയത്തെ കോപംകൊണ്ടു കലുഷമാക്കിത്തീർക്കുന്നതെന്തിനാണു്? ഈ കോപവിചാരങ്ങളെ ശുഷ്കകസുമങ്ങളെപ്പോലെ അവിടത്തെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു നീക്കിക്കളയണം. അവിടത്തെ അധികാരത്തിൻകീഴിൽ അമന്ദപോയ അവിടുത്തെ ശത്രു ഇപ്പോൾ എന്തൊരു നൂതനബലത്തോടുകൂടിയാണു വന്നിരിക്കുന്നതെന്നുള്ള സൂക്ഷ്മ വൃത്താന്തം ഗ്രഹിക്കാതെ അവിടുനു യുദ്ധത്തിനായി പുറപ്പെടരുതു്. അവിടുന്നുമാ യുള്ള ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിൽ പരാജിതനായിഭയാക്രാന്തനായി

പലായനംചെയ്ത സുഗ്രീവൻ തക്കതായ ഒരാളുടെ സഹായം കൂടാതെ ഇപ്രകാരം യുദ്ധത്തിനായി വരുന്നതല്ലെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. സുഗ്രീവന്റെ ഈ പോഷ്ഠിയിലെ ഒരു ഭീരുവിന്റെ ശബ്ദംപോലെ അല്ല കേൾക്കപ്പെടുന്നത്. തന്റെ ശക്തിയെക്കുറിച്ചു നല്ല വിശ്വാസമുള്ള പോരാളിയുടെ സുസ്ഥിരമായ ശബ്ദംപോലെയാണ് ഇപ്പോൾ കേട്ടത്. ധീരനും, പരാക്രമിയുമാണ് ഒരു ബന്ധുവിന്റെ സഹായത്തോടു കൂടിയാണ് സുഗ്രീവൻ ഇപ്പോൾ യുദ്ധത്തിനു വന്നിരിക്കുന്നതെന്നുള്ളതിനു സംശയമില്ല. സുഗ്രീവന്റെ ബന്ധുനിസ്സാരനല്ല. എന്റെ പുത്രൻ വനത്തിൽ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന തന്റെ ചാരന്മാരിൽ നിന്ന്, ഒരുവർത്തമാനം കേൾക്കുകയുണ്ടായി. അയോദ്ധ്യയിലെ രാജകുമാരന്മാരും അനിതാസാധാരണമായ യുദ്ധവൈദഗ്ദ്ധ്യത്തോടുകൂടിയവരും ആയ രാമലക്ഷ്മണന്മാർ ഈ വനത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നു. നസ്തുല്യപരാക്രമികളായ ആ ക്ഷത്രിയകുമാരന്മാരുടെ സഹായം സുഗ്രീവനു ലഭിക്കയാലാണ് അയാൾ ഇപ്പോൾ ധൈര്യസമേതം യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. രാമൻ തന്റെ ശത്രുക്കൾക്ക് ആകാശത്തിൽ നിന്നു നിപതിക്കുന്ന ഒരു വൈദ്യുത ശക്തിപോലെയുമാണ്. തന്റെ ബന്ധുക്കൾക്ക് അദ്ദേഹം വിശ്രമസ്ഥാനത്തെ നൽകുന്ന ഒരു ഉത്തമവ്യക്തിയും, കരുണയുടെയും, സ്നേഹത്തിന്റെയും കാതലുമാണ്. കീർത്തിലാഭത്തിലുള്ള ഇച്ഛയെക്കാൾ അദ്ദേഹത്തിനു തന്റെ ബന്ധുക്കളെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നതിലും, പ്രസാദിപ്പിക്കുന്നതിലുമാണ് അധികം ഇച്ഛയുള്ളത്. അദ്ദേഹത്തിനു കീർടിയുടെയും, രാജ്യത്തെയും കാൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജടയും വല്ലഭങ്ങളുമാണ് പ്രിയരരുടെയായി തീർന്നിരിക്കുന്നത്. ഇങ്ങനെയുള്ള ഒരു മഹാ

പുരുഷനോടു് എന്റെ ഭർത്താവു് ആപൽക്കരമായശണ്ഠയ്ക്കു പുറപ്പെടരുതു്. പവ്തങ്ങളിലെ വിലയേറിയ രത്നഖനികളിലെ രാമൻ ഗുണങ്ങളുടെ ആകരമാകുന്നു. സുഗ്രീവന്റെ സഖ്യം സമ്പാദിച്ചു അദ്ദേഹത്തെ യുവരാജാവായും, കിരീടാവകാശിയായും സമ്മതിക്കുന്നതാണ് നല്ലതു്. ഒരു രാജാവിനു തന്റെ സഹോദരനോടുള്ള വൈരം രാജ്യത്തിനു നാശകരമായി ഭവിക്കുന്നതാണ്. സുഗ്രീവൻ അവിടത്തെ എത്രയും അടുത്ത സംബന്ധിയാണല്ലോ. അദ്ദേഹത്തോടു സമാധാനമായി ഇരിക്കുന്നതാണ് വേണ്ടതു്. സഹോദരസ്നേഹം നിശ്ചയമായ ഒരു രക്ഷയും, സഹോദരവൈരം നാശകരമായ പാപവും ആകുന്നു. അവിടത്തെ ഭാര്യയുടെ വാക്കുകളെ അവിടന്നു വിശ്വസിക്കുമെങ്കിൽ അവിടത്തെ ജീവിതകാലത്തിൽ സുഗ്രീവനെപ്പോലെ വിശ്വസ്തനായ ഒരു ബന്ധു അങ്ങയ്ക്കു ലഭിക്കുന്നതല്ലെന്നു ഞാൻ തീർച്ചയായി പറയുന്നു. സഹോദരനോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതുതന്നെ പാപമാണ്. അദ്ദേഹം ഒരു സഹോദരനെയും ധീരനായ ഒരു യോഗാവിനെയുംപോലെ അവിടത്തെ സഹായിയായി ഒന്നിച്ചുപാർക്കട്ടെ. ഈ താരതമ്യങ്ങളെ അവിടത്തേക്കു പ്രണയമുണ്ടെങ്കിൽ എന്റെ ഈ അപേക്ഷകളെയും എന്റെ അശ്രുക്കളെയും അവിടന്നു നിരസിക്കരുതു്. ഗുണവാനായ രാമനോടു് ആപൽക്കരമായ യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെടരുതു്. മഹാപരാക്രമശാലിയായ അദ്ദേഹം സൂര്യനെപ്പോലെ പ്രതാപവാനാണെന്നു ഞാൻ ഒരിക്കൽകൂടി പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു.”

൩

ബാലിവധം.

സുന്ദരിയായ താര ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞും കരഞ്ഞും തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ സമീപത്തിൽ നിർബന്ധപൂർവ്വം നിന്നു. ധീരനായ ഒരു യോദ്ധാവിന്റെ ഉൽക്കടമായ ഗർവ്വത്തോടുകൂടി ബാലി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“സുശീലയായ താരേ! എന്നാൽ അസ്സവീര്യനാക്കി അയയ്ക്കപ്പെട്ട ഒരുശത്രുവിന്റെ പോക്കുവിളിയും ഒരു കനിപ്പുസഹോദരന്റെ ധിക്കാരവാക്കുകളും ഒരിക്കലും സന്ദിക്കാൻ പാടുള്ളതല്ല. എന്നിങ്ങ ശ്വാസമുള്ള കാലത്തോളം ഞാൻ യാതൊരു അപത്തിനേയും ഭയപ്പെടുകയില്ല. ഒരുശത്രുവിന്റെ ധിക്കാരത്തെ കണ്ടു് അടങ്ങിയിരിക്കുന്നതു എന്നിങ്ങ മരണതുല്യമായ ഒരു അപമാനമാണു്. സുഗ്രീവനു യുദ്ധത്തിലുള്ള താല്പര്യത്തെ ഞാൻ ഒരിക്കലും നിരസിക്കുന്നതല്ല. രാമന്റെ പരാക്രമം നിസ്തുല്യമായിരുന്നാലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സൈന്യങ്ങളും കൂടി സുഗ്രീവനെ സഹായിക്കുന്നതായിരുന്നാലും ഞാൻ കൂട്ടാക്കുകയില്ല. ഭവതി ഈ അലിംഗനത്തിൽനിന്നു എന്നെ മോചിപ്പിച്ചുഭവതിയുടെ ദാസികളുടെ സമീപത്തിൽ സന്തോഷത്തോടെ പോയിരിക്കണം. ഭവതി ഒന്നുകൊണ്ടും ഭയപ്പെടേണ്ടാ. എന്റെ സഹോദരന്റെ രക്തത്താൽ ഞാൻ എന്റെ കീർത്തിക്കു കളങ്കത്തെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർന്നതല്ല. സുഗ്രീവന്റെ ഗർവ്വത്തെ ശമിപ്പിച്ചു് അവനെ എന്റെ രാജ്യത്തിൽനിന്നു വീണ്ടും നിഷ്കാസനം ചെയ്യണമെന്നു മാത്രമെ ഞാ

ൻ വിചാരിക്കുന്നുള്ളു. ഞാൻ എന്റെ ശത്രുവിനെ ജയിച്ചുകൊണ്ടു വേതിയുടെ പ്രണയമസൃണമായആലിംഗനത്തെ ആഗ്രഹിച്ചു തിന്റെ വരുന്നിടത്തോളം വേതി സമാധാനത്തോടുകൂടി തോഴികളോടൊന്നിച്ചു പാകണം.”

സാധധാനമായും സന്താപത്തോടുകൂടിയും വിധായകൻ തന്റെ പ്രിയതമനെ പ്രദക്ഷിണം ചെയ്ത്, അശ്രുധാര ഷ്ടുകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന നയനങ്ങളെ ഉണമിപ്പിച്ചു് അപേക്ഷാഭാവത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തുനോക്കി, ഗർഗഭപരിപൂർണ്ണമായി കണ്ണത്തിൽനിന്നു നിശ്ചയിക്കുന്ന ദീർഘനിശ്വാസങ്ങളോടുകൂടി താര തന്റെ തോഴിമാരോടൊന്നിച്ചു പോയി.

അനന്തരം ബാലി പ്രതികാരേച്ഛയോടും, പ്രൌഢഭാവത്തോടുംകൂടി കൂരസർപ്പത്തെപ്പോലെ ഹൃൽകാരം ചെയ്തുകൊണ്ടു ഗോപുരദ്വാരത്തെയും കടന്നു തീക്കനലുകൾ ചിതറുന്ന കണ്ണുകൾ ഉരുട്ടി നാലുഭാഗത്തും തന്റെ പ്രതിയോഗിയെ നോക്കി. ഉജ്ജ്വലിച്ചു കോപത്താൽ വനദഹനനെപ്പോലെ രക്തവർണ്ണത്തോടുകൂടി നിൽക്കുന്ന ധീരനായസുഗ്രീവനെ ബാലികണ്ടു. രണ്ടുപേരും ഹുംകാരത്തോടുകൂടി ദക്ഷിണഹസ്തങ്ങളെ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചു. ബാലി കടുത്ത കോപത്തോടുകൂടി കണ്ണുകൾ ഉരുട്ടി സുഗ്രീവനോടു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ഗവിഷ്ഠനായ സുഗ്രീവാ! എന്റെ കൈയിൽ ഇരിക്കുന്ന ഈ അയോദണ്ഡത്തെ നീ കാണുന്നുണ്ടോ? ഈ ഗഭകൊണ്ടുള്ള ഒരു പ്രഹരം നിന്റെ ഗർഭത്തെ ശമിപ്പിച്ചു നിന്നെ നാമാവശേഷനാക്കിത്തീർക്കുന്നതാണ്.”

സുഗ്രീവൻ:—“ഇല്ല. ആ വിധി ബാലിയെയാണു പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നത്. എന്റെ ഈ കൈകൊണ്ടു നിന്റെ മസ്തകത്തിൽ ഏൽപ്പിക്കുന്ന ഒരു ഇടിയാൽ നിശ്ചയമായി നിന്റെ ദേഹി പരലോകത്തിലേക്കു പ്രയാണം ആരംഭിക്കുന്നതാണ്.”

ഇപ്രകാരം വീരവാദം ചെയ്തുകൊണ്ടു രണ്ടുപേരും അടുത്തു ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിന് ആരംഭിച്ചു. ഉന്നതമായ പർവതശിഖരത്തിൽ നിന്നു ഉയരുകൂടിയുടനീളം ഒഴുകുന്ന രണ്ടു നദികളെപ്പോലെ അവർ രണ്ടുപേരും അടുത്തു തമ്മിൽ ഇടഞ്ഞു. കാർമ്മോവത്തിന്നിടയിൽ ജപലിക്കുന്ന മിന്നൽക്കൊടിപോലെ സുഗ്രീവൻ തന്റെ കൈയിലുണ്ടായിരുന്ന ഗദയെ ചൂഴ്ന്നി ബാലിയെ പ്രഹരിച്ചു. ദോഷാരമായ ആ പ്രഹരത്താൽ തിരമാലകളിൽ അകപ്പെട്ടു മറിയുന്ന കല്ലുപോലെ ബാലി നിലത്തുപതിച്ചു. എങ്കിലും പെട്ടെന്നു പൂർവ്യാധികമായ രക്തസ്രാവത്തോടും ധൈര്യത്തോടും കൂടി എഴുന്നേറ്റു അസാമാന്യമായ സാമർത്ഥ്യത്തോടെ വീണ്ടും യുദ്ധം തുടങ്ങി. അതുപരാക്രമത്തോടുകൂടി ഭയങ്കരകാരന്മാരായ ബാലിസുഗ്രീവന്മാർ തമ്മിൽ നടത്തിയ ദോഷാരസമരത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നത് അശക്യമാകുന്നു. സൂര്യനും, ചന്ദ്രനും; ഇന്ദ്രനും, വൃശ്ചനും; തമ്മിലുള്ള യുദ്ധങ്ങൾ പോലെ എന്നും മറ്റും വർണ്ണിച്ചാൽ അത്രസാരമാകയില്ല. ഉഗ്രനായ ബാലിയുടെ ഭർമ്മി വാരമായ താഡനം ഏറ്റ്, അകാശത്തിൽ നിന്നു വൃശ്ചൻ എന്നപോലെ സുഗ്രീവൻ ഭൂമിയിൽ പതിച്ചു. ഉദോഗത്തോടു തന്റെ ബന്ധുവിന്റെ മുഖത്തിൽ സുഗ്രീവൻ നോക്കി. സുഗ്രീവന്റെ ആ നോട്ടത്തിൽ അന്തർഭൂതമായിരുന്ന മാർദ്ദവത്തെയും, അപേക്ഷാഭാവത്തെയുംകണ്ടു രാമന്റെ

ഏദയം ആർദ്രമായി. തന്റെ ബന്ധുവിനു പ്രാണാപായം നേരിടുമല്ലോ എന്നു ശങ്കിച്ചു രാമൻ തന്റെ ഉന്നതമായ ധനുസ്സിൽ വൃത്താകാരമായ ഒരു ശരത്തെ തൊടുത്തു. കൂരനാഗത്തെപ്പോലെ ചീറിക്കൊണ്ടു് ആ ശരം വില്ലിൽനിന്നുതെറിച്ചു. ഉന്നതനായ ബാലി ബാണം ഏറുറ് അസ്ത്രച്ചുത്തിൽ ഉള്ള ആത്മനാദത്തോടുകൂടി നിലത്തുപതിച്ചു. ബാലിയുടെ ആ ദീനശബ്ദം വനത്തിലെങ്ങും മാറൊലിക്കൊണ്ടു മുഴങ്ങി.

ര.

സുഗ്രീവാഭിഷേകം.

മൃദുലമാനസയായ താര തന്റെ ഭർത്താവിന്റെ മൃതശരീരത്തിന്മേൽ വീണു് അവധിയില്ലാത്ത പാവശ്ചന്തോടുകൂടി ദോഷനം ചെയ്തു. തന്റെ സഹോദരൻ മരിച്ചുപോയല്ലോ ഏന്നോത്തുപ്പാഠം സുഗ്രീവന്റെ ഏദയംതന്നെയും അതികഠിനമായ ദുഃഖത്താൽ ആർദ്രമായിത്തീർന്നു. ദുഃഖിതനായ സുഗ്രീവന്റെ ചുറ്റും പൌരപ്രധാനികളും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും വന്നുകൂടി. അവരെല്ലാവരും ബാലിയുടെ മരണത്താൽ ഒരുപോലെ ദുഃഖിച്ഛകയും, രാമന്റെ അതുഭൂത പരാക്രമത്തെ അകൈതവമായി ശ്ലാഘിക്കയും ചെയ്തു. ഹൃന്മമാൻ അഞ്ചുവിബന്ധം ചെയ്തു രാമനോടു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“അമാനുഷമായ അവിടത്തെ പരാക്രമംകൊണ്ടു സുഗ്രീവൻ ഈ രാജ്യത്തിലെ രാജാവും, ഞങ്ങളുടെ നാഥനും.

അതി ഭവിച്ചു. സുഗ്രീവൻ എന്റെ മുഖേന അവിടത്തേക്കു വന്ദനംപറകയും, കിഷ്കിന്ദയിൽ പുഴുനുള്ളി അദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭിഷേകമഹോത്സവത്തെ നന്തിത്തരണമെന്നു അപേക്ഷിക്കയും ചെയ്യുന്നു.”

രാമൻ:—എന്റെ അച്ഛന്റെ നിയോഗപ്രകാരം ഞാൻ വനവാസത്തിനായി വന്നിരിക്കയാണ്. പതിനാലു സഹവസരക്കാലത്തേക്കു യാതൊരു നഗരത്തിന്റെയും അന്തർഭാഗത്തിൽ ഞാൻ കടക്കുന്നതല്ല. എന്റെ ഇപ്പമിത്രമായ സുഗ്രീവൻ നഗരത്തിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചു ക്രമപ്രകാരം അഭിഷേകം നടത്തട്ടെ. ബാലിയുടെ പുത്രനായ അംഗദൻ രാജ്യത്തു്ത്തിൽ നല്ല പരിജ്ഞാനം സമ്പാദിച്ചവനാണ്. അവനെ യുവരാജാവായി അഭിഷേകം കഴിക്കണം. ഇതു ശ്രാവണമാസമാകയാൽ ഇപ്പോൾ കാലവർഷം അവസാനിച്ചിട്ടില്ല. ഈ വർഷകാലത്തു ശതൃക്കളോടുള്ള പ്രതീകാരം നിഷ്കലമായ പരിണമിക്കുകയുള്ളൂ. അതിനാൽ ഞാൻ ലക്ഷ്മണനോടൊന്നിച്ചു സുഗന്ധവാഹികളായ പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണമായിരിക്കുന്ന ആ മലയോലയുടെ സമീപത്തിൽ ഉള്ള പാറക്കെട്ടിനുള്ളിൽ കാത്തിരിക്കാസം വരെ താമസിക്കാം. അപ്പോൾ അകാശം മോലശൂന്യമായി തെളിയുകയും, ശതൃക്കളോടു പ്രതീകാരം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള അവസരം ലഭിക്കുകയും ചെയ്യും.”

രാമന്റെ നിയോഗത്തെ ശിരസാ വഹിച്ചു സുഗ്രീവൻ നഗരത്തിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചു. ചെറുരമ്പാർക്കും, ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരേയും കൊണ്ടു് അവിടം നിറഞ്ഞു. സുഗ്രീവൻ അവരെ എല്ലാവരേയും അനുഗ്രഹപൂർവ്വം കടാക്ഷി

ചുകൊണ്ടു കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ കടന്നു. ജനങ്ങൾ പാ
 വനമായ ജലം സുവർണ്ണപാത്രങ്ങളിൽ നിറച്ചു സുഗ്രീവൻ
 അർദ്ധം കൊടുക്കുകയും, ചെമ്പാമരം വീശുകയും വെൺ
 കൊററക്കട ഉയർത്തിപ്പിടിക്കുകയും ചെയ്തു. അനന്തരം ഓ
 രോ ഇടപ്രദേശത്തും സാമന്തന്മാരും സുഗ്രീവനെ ഓരോ
 തിരുമുറ ക്ഷേത്രം വെച്ചു നമസ്കരിച്ചു. സപ്തർഷിമാർ, അഭ
 രണങ്ങൾ, ധാന്യങ്ങൾ, സസ്യങ്ങൾ, ഘൃതങ്ങൾ, പുഷ്പ
 ങ്ങൾ, ശുഭ്രവസ്ത്രങ്ങൾ, കളഭകൂട്ടുകൾ, സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങൾ
 എണ്ണകൾ. രത്ന പരിചയ പാദുകകൾ പൂലിത്തോലുകൾ
 ഇവ എല്ലാം സുഗ്രീവന്റെ ചുറ്റും കൊണ്ടുവന്നു നിരത്തി. മ
 നോഹരങ്ങളായ വസ്ത്രാഭരണങ്ങളെയും, സുഗന്ധമേറിയ
 പുഷ്പമാലയങ്ങളെയും ധരിച്ചു നിസ്തുല്യമനോഹരീകളാ
 യ പതിനാറു കന്യകകൾ സുഗ്രീവനെ പ്രദക്ഷിണം
 ചെയ്തു. പുരോഹിതന്മാർ അവാസ്ഥനസരണം ദക്ഷിണ
 വാങ്ങി മന്ത്രപുരസ്കാരം അഗ്നികുണ്ഡത്തെ ജ്വലിപ്പി
 ച്ചു വിധിപ്രകാരമുള്ള കർമ്മങ്ങൾ നടത്തി. പൂമാ
 ലകളെ കൊണ്ടു മനോഹരമാം വണ്ണം അലങ്കരിച്ചിര
 ന്ന മണ്ഡപത്തിനുള്ളിൽ അതിമനോഹരമായ സിംഹാസ
 നത്തിന്മേൽ സുഗ്രീവനെ കിഴക്കോട്ടു മുഖമായി ഇരുത്തി.
 സപ്തർഷിമാരുടെയിൽ നിറച്ചുവെച്ചിരുന്ന പാവനങ്ങളായ ന
 ദികളിലെയും, തീർത്ഥങ്ങളിലെയും, സമുദ്രങ്ങളിലെയും ജല
 ങ്ങളെ പാത്രങ്ങളിലും, കട്ടിക്കൊമ്പുകളിലും പകർന്ന് ഓരോ
 പ്രധാനികളും, ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും രാജാവിന്റെ ശിരസ്സി
 ൽ അഭിഷേകം ചെയ്തു. ഗയൻ, ഗവാക്ഷൻ, ഗന്ധമാദ
 നൻ, ഹഘമാൻ ഇവരായിരുന്നു ആ പാത്രങ്ങളെ ഉയർത്തി
 റ്റിട്ടിട്ടിരുന്നതു്. ജാംബവാൻ അവർക്കു വേണ്ട സഹായം

ചെയ്യുകൊടുത്തു. ഗംഭീരമായ യുദ്ധകോലാഹലം പോലെ ഉച്ചത്തിൽ പെൺനാർ സന്തോഷത്തോടുകൂടി ആത്മവിളിച്ചു. പെൺനാർ ഒരുമിച്ചു പുറപ്പെട്ടുവിട്ടു ആ ശബ്ദം ദൂരത്തിലും സമീപത്തിലും ഉണ്ടായിരുന്ന ജനങ്ങളെ സുഗ്രീവാഭിഷേകം അറിയിക്കുന്നതിനുള്ള ഒരു വിളംബരമായിത്തീർന്നു.

രാമന്റെ നിയോഗപ്രകാരം സുഗ്രീവൻ അംഗഭയം നേരെയുവാറായി അഭിഷേകം ചെയ്തു. ഇതിനാൽ രാമന്റെ വ്യസനം ശാന്തമായി. അംഗഭയം സുഗ്രീവനെ ഭയപ്പെടുത്തി അംഗീകരിച്ചു. സുഗ്രീവന്റെ കല്പന അനുസരിച്ചു പെൺനാർ അഭിഷേകമേറ്റാത്തവരെ നഗരത്തിലെങ്ങും ആരോപിച്ചുപോയി കൊണ്ടുപോകയും ചെയ്തു.

൫.

കിഷ്കിന്ദയിലെ വേഷം.

കാർമ്മോലങ്ങളാൽ ആക്രാന്തമായിരുന്ന മാല്യപുത്രശിഖരത്തിൽ താപസവേഷത്തോടുകൂടി സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ ഒരുദിവസം രാമൻ ലക്ഷ്മണനോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ലക്ഷ്മണാ! ഉരുണ്ടുകേറുന്ന പർവതങ്ങളെപ്പോലെ ഇരുണ്ടുയർന്നു വന്നുകൂടുന്ന മോലപടലങ്ങളെ നീ നോക്കുക. ഭീമങ്ങളായ മിന്നൽപിന്നുകൾ ഉജ്ജ്വലിച്ചിരിക്കുകയും, ഗംഭീരങ്ങളായ മോലഗജ്ജനങ്ങൾ അകാശമണ്ഡലത്തെ ഭേദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. നീരാവികൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണമാ

യിരിക്കുന്ന ആകാശമണ്ഡലം ഗർഭിണിയായ ഒരു സ്ത്രീയെ പോലെ കാണപ്പെടുന്നു. മാർദ്ദവമേറിയ സോപനപങ്ക്തി പോലെ അടുക്കടുക്കായികാണുന്ന ആ മോഹപടലങ്ങളെ നീ നോക്കുക. അവിൽകൂടി കയറി ഒരുവൻ സൂര്യഗോളത്തെ സ്पर्ശിക്കാമെന്നു തോന്നുന്നു. സന്ധ്യാസമയത്തിലെ ദിനകരപ്രഭാതം മോഹങ്ങളിൽ അവിടവിടെ ചില വിജ്ഞാലുകളിൽകൂടി കാണുന്ന ശോണവണ്ണം കണ്ടാൽ ദിവ്യനായ ഒരു ശത്രുവിന്റെ ചെഡ്ഘപാതത്താൽ ഉണ്ടായ മുറിവുകൾ ഉണ്ടാകുന്നു തോന്നും. വിചിത്രമായ ആകാശത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന സൂര്യന്റെ സ.പണ്ണപ്രഭങ്ങളായ കിരണകന്ദളങ്ങളെ നോക്കുക.

“കുളഭാഞ്ചിതനായ കാമുകനെപോലെ സൗരഭ്യവാനായ മന്ദമാതൽ ദീർഘനിശ്വസം ചെയ്യുന്നു. മോഹങ്ങളുടെ ബാഷ്പബിന്ദുക്കൾ ഏറ്റു ജ്വലിതയായിരിക്കുന്ന ഭൂമി ദുഃഖത്തോടും, പരിഭ്രമത്തോടുംകൂടി വിലപിക്കുന്ന എന്റെ സീതയെപ്പോലെ ചുടച്ചുടയുടെ ദീർഘനിശ്വസം ചെയ്യുന്നു. കണ്ണുരവുകൾക്കുള്ള സുഗന്ധത്തേയും കേതകീപുഷ്പത്തിന്റെ പരിമളത്തേയും മധുരമായ സോമരസത്തെപ്പോലുള്ള രുതന ചിനപുഷ്പങ്ങളെയും ഏറ്റു മന്ദമാതൽ ചിത്ര ശീതളനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

“ഉന്നതമായ ആ പവ്തശിഖരത്തെ, യോഗ്യനായ ഒരു രാജാവിന്റെ ശിരസ്സിൽ പാവനങ്ങളായ ജലബിന്ദുക്കളെ അപ്പിച്ചുഭിഷേകം ചെയ്യുന്നതുപോലെ, വർഷബിന്ദുക്കൾ എത്ര സാധധാനമായി നനയുന്നു! പരശുഭന്ദാരായ ഗൃഷ്ണികളെപ്പോലെ തത്വവസനങ്ങളെയും, സ്വദികസംകാ

ശമായ നദീമേഖലകളെയും ധരിച്ചു് ഉയന്നു നിൽക്കുന്ന ആ ഉന്നതങ്ങളായ പർവ്വതപർവ്വതകൾ പാശ്ചാത്യനായ മന്ദമാരുതനോടു് മർമ്മശബ്ദത്താൽ മന്ദോച്ചാരണം ചെയ്യുന്നുവോ എന്നുതോന്നും. യുദ്ധങ്ങളിൽ ഹേമാരവം മുഴക്കി ഇളകി കാടുന്ന അശ്വങ്ങളെപ്പോലെ മിന്നൽ പിണറുകളാകുന്ന ചന്ദ്രികൾ ഏറ്റു ഗർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടു് മോമങ്ങൾ പരിഭ്രാന്തങ്ങളായി ആകാശത്തിൽ അങ്ങുചിങ്ങും ഉഴറി നടക്കുന്നു. ഹാ! എന്റെ പ്രിയത്വമായ സീതേ! ഭൃഷ്ണനായ ആ രാക്ഷസന്റെ കൈയിൽ അകപ്പെട്ട നിന്റെ അവാധ ഇപ്പോൾ എന്തായിരിക്കാം! ഈ മോമച്ഛന്നമായ ആകാശത്തിൽ പരിഭ്രമിച്ചിളകുന്ന മിന്നൽകൊടിപോലെ നീ ഇപ്പോൾ പരിഭ്രാന്തയായിത്തീർന്നിരിക്കണം.

“ലക്ഷ്മണാ! എന്റെ മുമ്പാകെ കാണപ്പെടുന്ന ഓരോ നനഞ്ഞ പൂപ്പങ്ങളും ഇലകളും എന്റെ മനസ്സിൽ ഓരോ അഭിനവങ്ങളായ വിഷാദങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്നു. എന്റെ രാജ്യത്തെയും സിംഹാസനത്തെയും പിരിഞ്ഞു സീതയോടൊന്നിച്ചു് എന്നിങ്ങവിയുടെയുംപാക്കാം. എന്നാൽ സീതയുടെ വിരഹം കൂലത്തെ പിളർക്കുന്ന കല്പയെപ്പോലെ എന്റെ ഹൃദയ മർമ്മങ്ങളെ ഭേദിക്കുന്നു. ഈ വർഷകാലത്തിലെ ചണ്ഡമാരുതനും കാർമോമങ്ങളും എന്റെ ഉദ്ദേശ്യത്തിന്നു ഒരു വലുതായ വിഘാതമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. ഈ മോമങ്ങൾ എന്റെ ഭാഗ്യത്തെ എന്നപോലെ എന്റെ മുമ്പോട്ടുള്ള ഗതിയേയും നിരോധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹാ! അഗാധമായും അന്ധകാരമയമായും ഇരിക്കുന്ന എന്റെ ഭാവി സന്ദിഗ്ദ്ധമായി തോന്നപ്പെടുന്നു. എന്റെ ശത്രു വളരെ പരാക്രമിയായിരിക്കാം. പരമഭൃഷ്ണനായ അവാൻ എന്റെ

മുഖിതയായ സീതയെ നാം അറിയാത്ത വല്ല മഹാരണ്യത്തിലോ ഗുഹയിലോ കൊണ്ടുചെന്ന് ഒളിപ്പിച്ചു പാപ്പിക്കുന്നുണ്ടായിരിക്കാം. എന്നാൽവിശ്വസ്തനും സത്യസന്ധനും ആയ സുഗ്രീവൻ ആ ഗ്രന്ഥസ്ഥലത്തെ അന്വേഷിച്ചു റിയാതെയിരിക്കയില്ല. നാം ധൈര്യത്തോടും വിശ്വാസത്തോടും കൂടി നമ്മുടെ ശത്രുവിനെ നേരിടുകതന്നെ വേണം.”

ന.

സീതാന്വേഷണം.

വഷകാലം കഴിഞ്ഞു. പ്രധാനന്മാരായ ഓരോ സൈന്യാധിപന്മാരും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും സുഗ്രീവന്റെ ചുറ്റും വന്നുകൂടി. അവരിൽ ഓരോരുത്തരെ മറ്റു ചിലരുടെ സഹായത്തോടുകൂടി നാനാദിക്കുകളിലും സീതയെ തിരയുവാനായി സൈന്യസമേതം സുഗ്രീവൻ നിയോഗിച്ചു.

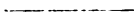
സരയു, ഗംഗാ, യമുനാ, സുവർണ്ണഭദ്രാ മുതലായ നദികളുടെ പ്രാന്തങ്ങളിലും, വിദേഹം, കോസലം മാളവം, കാശി, മഗധം, പുണ്ഡ്രം, അംഗം മുതലായ പൂർവ്വാജ്യങ്ങളിലും അന്വേഷണത്തിനായി പതിനായിരം ഭടന്മാരെ നിയോഗിച്ചു.

വിന്ധ്യപർവ്വതങ്ങളിലും, നന്ദാ, ഗോദാവരി, കൃഷ്ണാ മുതലായ നദികളുടെ തീരങ്ങളിലും, ഉൽകലവനത്തിലും, ദശാർണ്ണം, അവന്തി, വിദർഭം, മൈസൂർ, മാന്ധ്യം, കലിംഗം, കൌശികം, അന്ധ്രം, ചോളം, ചേരം, പാണ്ടി മുതലായ

ദക്ഷിണ ദേശങ്ങളിലും, ദണ്ഡകാരണ്യത്തിലും കാവേരീതീരത്തിലും, മലയാപർവതത്തിലും, താമ്രവണ്ണിയിലും അനേപഷണത്തിനായി നീലൻ, ജാംബവാൻ, ഹന്തമാൻ, ഗയൻ, ഗവാക്ഷൻ, ഗന്ധമാദനൻ, അംഗദൻ ഇവരെയും നിയോഗിച്ചു.

സൗരാഷ്ട്രം, ബാല്ഹി ൩൦ മുതലായ പശ്ചിമരാജ്യങ്ങളിലും, സോമഗിരിയിലും സിന്ധുതീരങ്ങളിലും അനേപഷണത്തിനായി സുഭസനനെ സൈന്യസമേതം നിയോഗിച്ചു.

ഹിമാലയങ്ങളിലും, ഭൂമുന്മാരുടെയും, പുളിന്ദന്മാരുടെയും, മാദ്രുന്മാരുടെയും, കുരുക്കൾ, കാംബോജന്മാർ യവനന്മാർ, പരാണികൾ മുതലായവരുടെയും വാസസ്ഥലങ്ങളായ ഉത്തരരാജ്യങ്ങളിലും ദേവദാരു ലോദ്യോവനങ്ങളിലും സോമാശ്രമത്തിലും, കാളഹസ്തിയിലും സുദർശനപർവതത്തിലും ദേവശാഖാപർവതങ്ങളിലും കൈചാസത്തിലും അളകുയിലും ക്രൌഞ്ചപർവതത്തിലും ഉത്തരകൃതരാജ്യത്തിലും സീതായ അനേപഷിക്കുന്നതിന്, ശതബലനേയും സൈന്യസമേതം നിയോഗിച്ചു.

രാമായണം.

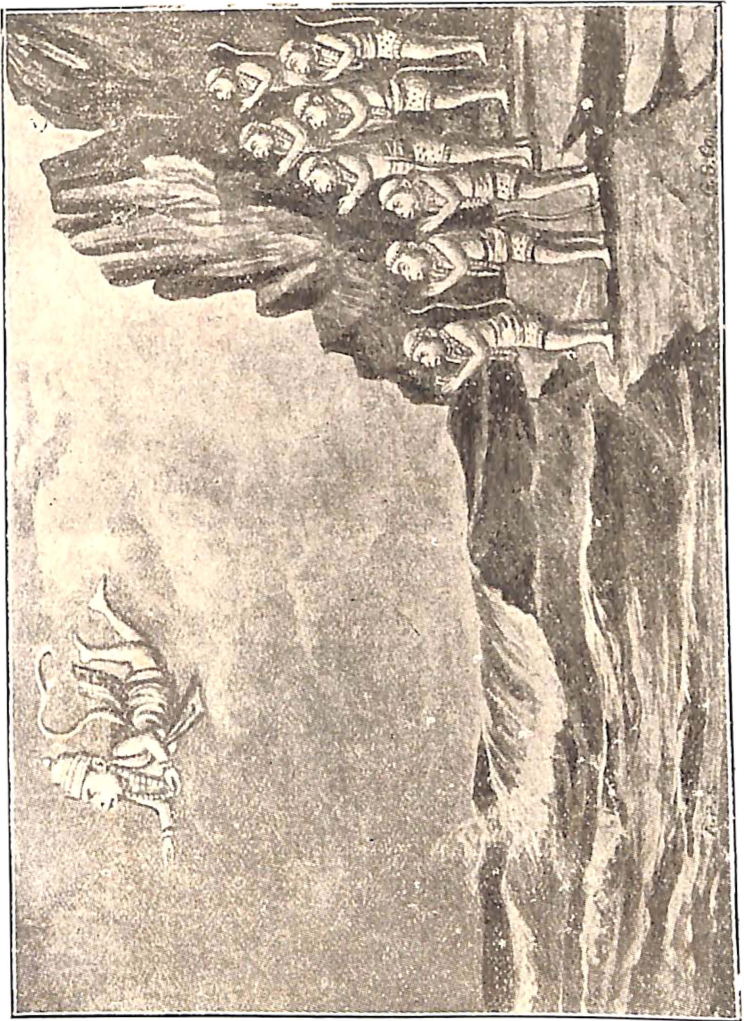
പുസ്തകം ൮.

സീതാസന്ദേശം.

൧.

അശോകവനത്തിൽ സീത.

വിസ്തീർണ്ണമായ മഹാസമുദ്രത്തെ ലംഘിച്ചു ധീരനായ ഹനുമാൻ സാഗരമേഖലയായ ലംകാദീപത്തിൽ എത്തി. സമുദ്രതീരത്തിൽ പല ഭാഗങ്ങളിലും അന്വേഷിച്ചതിന്റെശേഷം അദ്ദേഹം ഒടുവിൽ നിബിഡമായ വൃക്ഷച്ഛായയോടുകൂടിയ ഒരു അശോകവനത്തിൽ എത്തി ഉന്നതമായ ഒരു വൃക്ഷത്തിന്മേൽ കയറിയിരുന്നു. മനോഹരമായ ആ അശോകവനത്തിലെ അത്യുന്നതങ്ങളായ വൃക്ഷങ്ങളെ ലളിതകോമളങ്ങളായ വല്ലികൾ ചുറ്റിപ്പടർന്നു പൊതിഞ്ഞിരുന്നു. ദീർഘങ്ങളായ പത്രങ്ങളോടുകൂടിയ നാളികേരവൃക്ഷങ്ങളും മനോഹരങ്ങളായ പുഷ്പങ്ങളും ഫലങ്ങളുംകൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണങ്ങളായിരുന്ന മറ്റു വൃക്ഷങ്ങളും ആ വനത്തെ അലങ്കരിച്ചിരുന്നു. സാധുസഭാവത്തോടുകൂടിയ ഇണങ്ങിയ ആട്ടംപററങ്ങൾ ശാദപലപ്രദേശങ്ങളിൽ മേഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. വള്ളിക്കുടിലുകളിൽ കോകിലങ്ങൾ കണ്ണാനന്ദകരമായി ഗാനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. വിചിത്രപത്രങ്ങളോടുകൂടിയ പലമാതിരി പക്ഷികൾ വൃക്ഷശാ

വകളെ പ്രകാശിപ്പിച്ചിരുന്നു. പരിമള മേറിയ പ
 ത്താകരങ്ങൾ മന്ദമാതൃതനെ സൗരഭ്യവാനാക്കിത്തീ
 ുതു. കൊഴുത്ത മനോഹരങ്ങളായ പച്ചക്കാടുകളുടെ
 ഇടയിൽക്കൂടി അവിടവിടെ പ്രാകൃതഭംഗിയോടുകൂടിയ കു
 ടിലുകളും, വീടുകളും പൂന്തിനോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു.
 വൃക്ഷ മൂലായുധസുരഭികളും, നാനാവണ്ണവിചിത്രങ്ങളുമാ
 യ പുഷ്പസഞ്ചയങ്ങളെക്കൊണ്ടു പരിശോഭിതങ്ങളായിരു
 ന്നു. സുവണ്ണവണ്ണങ്ങളായ പഴക്കലകളിൽ തട്ടി സൂര്യപ്ര
 കാശം പീതവണ്ണമായിത്തീർന്നിരുന്നു. സൂര്യോദയത്തിലെ അ
 രുണകിരണം ഏറ്റു അശോകവൃക്ഷങ്ങൾ ശോണവണ്ണങ്ങ
 ഉായി പ്രകാശിച്ചു. കണ്ണികാരങ്ങളും കിംശുകങ്ങളും സൂര്യ
 പ്രഭ ഏറ്റു വിളങ്ങിക്കൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. ചെമ്പകപ്പൂ
 ങ്കൾ താഴ്വരകളെയും സരസ്സുകളുടെ രീരങ്ങളിലുള്ള പാ
 രക്കെട്ടുകളെയും പ്രകാശമാനങ്ങളാക്കിത്തീർത്തു. പുനാഗ
 ങ്ങളും സപ്തപണ്ണങ്ങളും പലവസ്തുലങ്ങളേയും അലങ്കരിച്ചിരു
 ന്നു. നന്ദനാഭിരാമമായും, പച്ചച്ചേലയിൽ ഡൊട്ടുകൾ
 പതിച്ചതുപോലെ നാനാവണ്ണങ്ങളായ പുഷ്പങ്ങളെക്കൊ
 ങ്ങു പരിശോഭിതമായും, മരതകവണ്ണത്തോടുകൂടിയും ഇരു
 ന്ന ലങ്ക, നന്ദനോദ്യാനംപോലെ മനോഹരമായി കാണ
 ള്പ്പെട്ടു.

ഭക്ഷിണസമൃദ്ധിയിലെ രത്നദീപം ആയ ഈ ലങ്കയി
 ലെ ഉദ്യാനത്തിന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ ഗംഭീരങ്ങളായ സ്തംഭങ്ങ
 ലോടുകൂടി, അത്യുന്നതമായ ഒരു സൗരധം കൈലാസത്തെ
 പ്പോലെ ധവളവണ്ണത്തോടുകൂടി ആകാശമണ്ഡലത്തെഭേദി
 ച്ചുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. സ്വർഗ്ഗത്തിൽപോലും അസുലഭമായ
 അനവധി അലങ്കാരങ്ങളോടുകൂടിയ ആ കൊട്ടാരത്തിന്റെ

സോപാനങ്ങളിൽ പവിഴങ്ങളും, തളങ്ങളിൽ സപണ്ണതാകിടുകളും പതിച്ചിരുന്നു.

ആ മനോഹരമായ രാജമന്ദിരത്തെ നോക്കി ആശ്ചര്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു ഹന്തമാൻ ഇരിക്കുമ്പോൾ, വല്ലഭങ്ങൾ ധരിച്ചു ദുഃഖിതയായി വിലപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു സ്ത്രീയുടെമേൽ അയാളുടെ കണ്ണുകൾ യദൃച്ഛയാ പതിഞ്ഞു. കാർമോലങ്ങളാൽ മറയ്ക്കപ്പെട്ട ചന്ദ്രബിംബംപോലെയും, ധൂമാവൃതമായ തീപ്പൊരിപോലെയും, ചണ്ഡമാരുതനേയും, ജലപ്രവാഹത്തേയും ഏറെ ഉലഞ്ഞുവാടിയിരിക്കുന്ന താമരപ്പൂപോലെയും ഗ്രഹബാധയോറ രോഹിണിയേപ്പോലെയും ആ സ്ത്രീരത്തത്തിന്റെ ദിവ്യമായ മുഖം ഉപവാസംകൊണ്ടും, നിദ്രാഹീനതയാലും വിളരിയും, അനർഗ്ഗളമായി പ്രവഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന അശ്രുധാരയാൽ കലുഷമായും കാണപ്പെട്ടു. അവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിനില്ക്കുന്ന ദുസ്സഹമായ ദുഃഖം അവളുടെ കോമളമായ മുഖത്തെ മൂന്നമാക്കിത്തീർത്തിരുന്നു. ചെന്നായ്ക്കുട്ടങ്ങളെകണ്ടു ഭയപ്പെട്ടോടുന്ന മാൻപാറങ്ങളിൽനിന്നു ഒറ്റതിരിഞ്ഞുപോയ മാൻകിടാവിനെപ്പോലെ ഭയാക്രാന്തയായും ക്ലാന്തയായും ഇരുന്ന ആ സ്ത്രീ രാക്ഷസികളാൽ അപൂതയായിരുന്നു. അഴിഞ്ഞു കൂടിക്കിടന്ന കേശഭാരം ജടപോലെ വികൃതമായും നയനങ്ങൾ മങ്ങിയും കാണപ്പെട്ടു. ഈസ്ത്രീയെക്കണ്ടു ഹന്തമാൻ ഇപ്രകാരം വിചാരിച്ചു:—

“ഇവർതന്നെയാണു രാമന്റെ ഇഷ്ടപത്നി. നിസ്തല്യ മനോഹരിയായ ആ രാജകന്യക ഇവർതന്നെ. ക്രൂരമായ ദുരദൃഷ്ടതാൽ ബാധിക്കപ്പെട്ട ദിവ്യയായ സീത ഇവർതന്നെ.

ദുഃഖിതനായ രാമനാൽ പലപ്പോഴും സന്ദിഗ്ദ്ധനായി വന്നിരിക്കുന്നതിൽ ഞാനാണെന്നു കണ്ടു. ഈ അഭരണങ്ങൾ നിസർഗ്ഗകോമളമായ ഇവളുടെ ശരീരത്തിനു ദിവ്യമായ പ്രകാശത്തെ നല്കുന്നു. ഹാ! ഈ സൗന്ദര്യമുന്തിയ രാമൻ എത്ര പ്രണയത്തോടുകൂടി ആരാധിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കണം. വല്ലഭങ്ങളേയും, മരവിരിക്കാൻ ഉള്ള കണ്മുഖങ്ങളേയും ആണ് ഇവൾ ധരിച്ചിരിക്കുന്നത്; എങ്കിലും ഇവളുടെ ദിവ്യമായ സൗന്ദര്യത്തിനും, നിസ്തുലപ്രകാശമായ മുഖത്തിനും അവന്മാരുടെ സുന്ദര്യത്തേയും ചെയ്യുന്നില്ല. ഇവളുടെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങിനിൽക്കുന്ന അധിയില്ലാത്ത ദുഃഖം മാത്രമേ ഇവളുടെ സൗന്ദര്യത്തെ മാനമാക്കിത്തീർന്നുള്ളൂ. രാമന്റെ പ്രേമഭാജനമായും പതിവുപ്രായം ഇരുന്ന ആ സുന്ദരിതന്നെയാണ് ഈ വിലപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന യുവതി എന്നുള്ളതിനു എനിക്കു യാതൊരു സംശയവും ഇല്ല. വാക്കുകളിലും ക്രിയകളിലും ഒരു പോലെ വിശ്വസ്തനും ദൃഢപ്രേമത്തോടു കൂടിയവനും ആരന്റെ വിരഹിതനായ ഭർതാവിനെത്തന്നെ ഇവൾ ദുഃഖത്തോടുകൂടി സ്മരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇവളുടെ ദീർഘനിശ്വാസങ്ങൾ നിശ്ചയമായും തന്റെ ഹൃദയത്താൽ ആരാധിക്കപ്പെടുന്ന രാമനെ ഉദ്ദേശിച്ചു തന്നെയാണ്. ഗുണവാനായ രാമനുവേണ്ടിത്തന്നെയാണ് സീത ജീവസന്ധാനം ചെയ്യുന്നത്. സീത രാമനുവേണ്ടി വേണമെങ്കിൽ മരിക്കയും ചെയ്യും.”

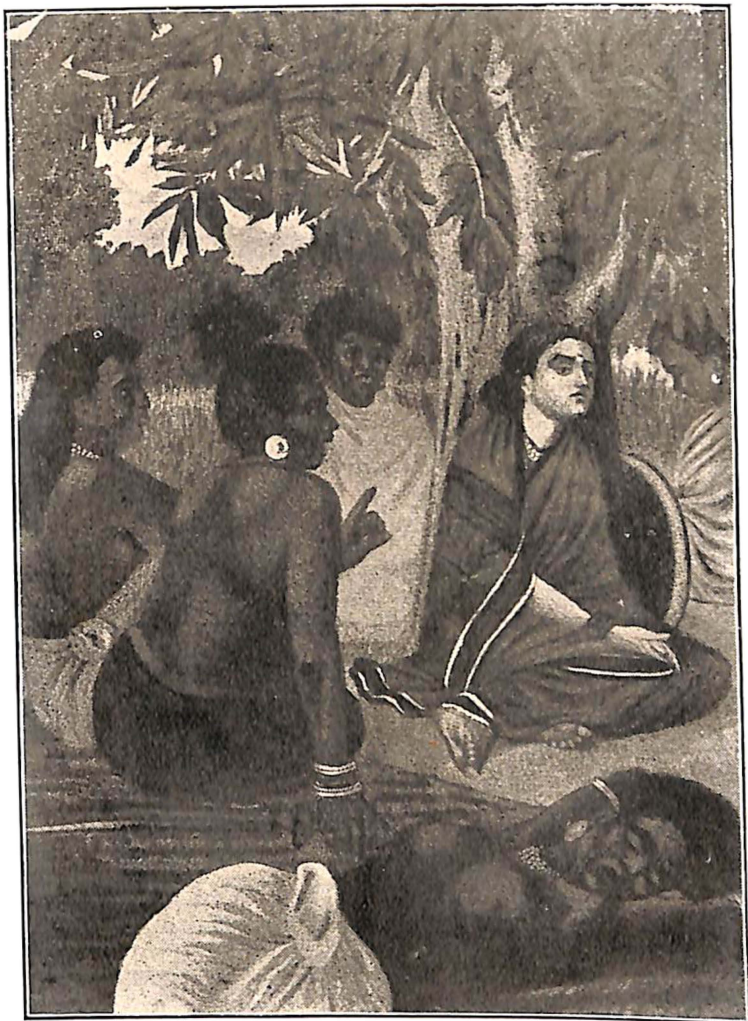

൨.

ആശ്വാസകാണ്ടായ വാക്കുകൾ.

ഹരഹരമാൻ താൻ കയറിയിരുന്ന മരത്തിന്റെ ഇലകളുടെ ഇടയിൽ മറഞ്ഞിരുന്നുമൊണ്ടു രാത്രിയായപ്പോൾ ഇപ്രകാരം രാമന്റെ വൃത്താന്തത്തെ പറഞ്ഞു:—

“ദേവീ! ഞാൻ പറയുന്ന കഥ ശ്രദ്ധിച്ചുകേൾക്കുക. പരാക്രമമേറിയ ചതുരംഗപ്പടയോടുകൂടിയ വിശ്രുതനായ ദശരഥമഹാരാജാവു എത്രയും നീതിയോടും കാരുണ്യത്തോടും കൂടി രഘുവംശത്തിലെ രാജാവായി രാജ്യപരിപാലനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. സകല പ്രജകളാലും ഒരുപോലെ ആരാധനും അനുഗ്രഹീതനും ആയിരുന്ന ആ മഹാരാജാവിന്റെ ഭജ്യപുത്രനായ രാമൻ സകല സൽഗുണങ്ങളുടെയും വിളനിലമായിരുന്നു. നക്ഷത്രങ്ങളുടെ ഇടയിൽ രാകാശശാങ്കനെപ്പോലെ പ്രകാശമാനനായിരുന്ന ആ രാജകുമാരൻ കൃത്യശ്രദ്ധയും, തന്റെ ബന്ധുക്കളോടും പ്രജകളോടും ഒരുപോലെ വാത്സല്യവും, ദുഷ്ടശിക്ഷണത്തിലും ശിഷ്ടരക്ഷണത്തിലും ഒരുപോലെ താൽപര്യവും ഉള്ളവനും, സകല പ്രജകളാലും ബഹുമാനപൂർണ്ണരും സ്നേഹിക്കപ്പെട്ടവനും ആയിരുന്നു. സത്യസന്ധനായിരുന്ന ദാശരഥമഹാരാജാവു വാശാനലംഭനത്താൽ ഉണ്ടാകാവുന്ന ദുഷ്ടശസ്തിനെ ഭയന്നു, സകല ജനങ്ങൾക്കും ഒരുപോലെ നയനാനന്ദകരനായിരുന്ന രാമനെ രാജ്യത്തിൽ നിന്നു നിഷ്കാസനം ചെയ്തു. രാമൻ തന്റെ പത്നിയോടും, സഹോദരനോടും ഒന്നിച്ചു പവ്തങ്ങളിലും, പാറക്കെട്ടുകളിലും ദുസ്സഞ്ചരങ്ങളോടും

ഉായ മഹാരണ്യങ്ങളിലും സഞ്ചരിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ പരമ ഭൃഷ്ടനായ ഒരു രാക്ഷസൻ രാമനെ ചഞ്ചിച്ചു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇഷ്ടഭായ്യയെ ആശ്രമത്തിൽ നിന്നു മോഷ്ടിച്ചു കൊണ്ടുപോയി. സീതയെ അന്വേഷിച്ചു് അവധിയില്ലാത്ത ശോകപാരവശ്യത്തോടുകൂടി ഗോദാവരിയുടെ അന്ധകാരമായ ഗഹവരങ്ങളിലും, കൃഷ്ണാതീതത്തിലുള്ള ഭയങ്കരങ്ങളായ വനങ്ങളിലും, പാവങ്ങളിലും, താഴ്വരകളിലും വിഷ്ണുനായി അലഞ്ഞുനടക്കുമ്പോൾ അദ്ദേഹം മാല്യപുത്രത്തിലെ എത്രയും വിജനമായ ഒരു സ്ഥലത്തുവെച്ചു ദുഃഖിതനായ സുഗ്രീവനെ കണ്ടെത്തി; രാജ്യഭൃഷ്ടനായിരുന്ന സുഗ്രീവനു രാമൻ സിംഹാസനത്തെ സ്വായീനമാക്കി കൊടുക്കുകയാൽ ഇപ്പോൾ സുഗ്രീവന്റെ അസംഖ്യങ്ങളായ സൈന്യങ്ങൾ രാമന്റെ പ്രിയപതിയായ സീതയെ അന്വേഷിച്ചു ഭൂതത്തിലും സമീപത്തിലും ഉള്ള സകല ദേശങ്ങളിലും സഞ്ചരിക്കുന്നു. സുഗ്രീവന്റെ ആജ്ഞാകാരന്മാരിൽ ഒരുവനായ ഞാൻ മഹാസ്തവത്തെ തരണംചെയ്തു് ഇവിടെയും സീതാന്വേഷണത്തിനായി വന്നതാണ്. ഈ അന്യാദേശമായ സൗന്ദര്യസമൃദ്ധർഷത്തോടുകൂടിയ ദിവ്യാംഗന എന്റെ രാമന്റെ എത്രയും പ്രിയപ്പെട്ട പതിയാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.”

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു ഹനുമാൻ അടങ്ങി. പരിഭ്രാന്തയായ സീത അതുതത്തോടുകൂടി നാലുഭാഗത്തും നോക്കി. ഈ അപ്രതീക്ഷിതമായ സന്തോഷവർത്തമാനം എവിടെ നിന്നു പുറപ്പെടുന്നു? ആശ്വാസകരങ്ങളായ ഈ വാവാക്കുകൾ ആരുടേതാണ്? സീതയുടെ വൈധവ്യം ഭവിച്ചു

ഘൃഷയത്തിൽ ആശയ്ക്കു, ആനന്ദവും ഉളവാക്കിയ ആ വാ
ക്കുകൾ ക്രമമായ വിധിയുടെ വഞ്ചനയേറിയ സ്വാചസംഭാ
ഷണം തന്നെയായിരിക്കുമോ?

൩.

രാമന്റെ അടയാളം.

മാതൃമാൻ വൃക്ഷശാഖകളുടെ ഇടയിൽനിന്നു സാവ
ധാനമായി ഇറങ്ങി സീതയുടെ സമീപത്തിൽ ചെന്നു ഇപ്ര
കാരം പറഞ്ഞു:—

“ദേവി കേട്ടു വാക്കുകൾ സ്വപ്നത്തിന്റെ രഹസ്യല്ലാ
പങ്ങൾ അല്ല. ഞാൻ രാമന്റെ ഭൃതനാണ്. ദേവിയുടെ
പ്രിയതമന്റെ തിരുനാമമുദ്രയുള്ള ഈ മോതിരം അടയാള
ത്തിനായി ദേവിയുടെ പ്രിയതമൻ തന്നെച്ചിരിക്കുന്നു. അ
ദ്ദേഹം ദേവിക്ക് പ്രിയതരങ്ങളായ സന്ദേശവാചകങ്ങളേ
യും എന്റെ മുഖേന പറഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്നു. ഇനി ഒട്ടും
താമസംകൂടാതെ അദ്ദേഹം സൈന്യസമേതനായി ഇവിടെ
എത്തുന്നതാണ്.”

തന്റെ ഘൃഷയത്താൽ സ്നേഹബഹുമാനപുരസ്സരം ആ
രാധിക്കപ്പെടുന്ന പ്രാണപ്രിയതമന്റെ അംഗുലീയം തന്റെ
കരപത്മത്താൽ സ്പർശിക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ താൻ ഒരിക്കൽകൂടി
തന്റെ പ്രിയതമന്റെ ആലിംഗനത്തിന് അധീനയായിത്തീ
ന്നതുപോലെ സീതയ്ക്കു തോന്നി. അവളുടെ വിളറി പരവ
ശമായിരുന്ന മുഖം പ്രസന്നമായിത്തീരുകയും, അവളുടെ നി
ജ്ജീവങ്ങളായിരുന്ന നയനങ്ങൾക്കു പ്രകാശം ഉണ്ടാകുകയും

ചെയ്തു. രാജാവിന്റെ വദനത്തിൽനിന്നു മുക്തമായ ചന്ദ്രബിംബംപോലെയുള്ള മുഖപ്രസാദത്തോടും, അഗാധങ്ങളായ അനുരാഗസ്തോഭങ്ങളോടുംകൂടി സാധപിന്യായ സീത ശാന്തസ്വപരത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ പ്രിയത്മന്റെ സന്ദേശവും കൊണ്ടു വന്നിരിക്കുന്ന ഭവാനെൻ ധീരതയും അതിന്നനുരൂപമായ ഈ പ്രവൃത്തിയും എത്രയും വിസ്മയകരമായിരിക്കുന്നു. യാതൊരു രാജാവിന്റെയും അധികാരത്തെ കൂട്ടാക്കാത്ത വിസ്തീർണ്ണമായ ഈ മഹാസമുദ്രത്തിലെ ഗംഭീരങ്ങളും, ഭയങ്കരങ്ങളും ആയ തിരമാലകളെ ലംഘിച്ചു, ദുഷ്പ്രവേശമായ ഈ രാക്ഷസസങ്കേതത്തിൽ എത്തിയ ഭവാനെൻ ധൈര്യം അന്യാദൃശമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ഇതുവരെ മനുഷ്യരിൽ ആരുംതന്നെ ഇതിന്നു ധൈര്യപ്പെട്ടിട്ടില്ല.

“എന്റെ ഭർത്താവു” ഇപ്പോഴും വനങ്ങളിലും പർവ്വതങ്ങളിലും സുരക്ഷിതനായി സഞ്ചരിക്കുന്നുണ്ടോ? ക്ഷമാരനായ ലക്ഷ്മണൻ തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെ വിശ്വാസത്തോടുകൂടി സേവിക്കുന്നുണ്ടോ? എന്നുഅപഹരിച്ച ഈ ദുഷ്ടരാക്ഷസന്റെ നാശത്തിനായി എന്റെ ഭർത്താവു” ആലോചിക്കുന്നുണ്ടോ? അദ്ദേഹം ഈ ദുഃഖിയും, വിരഹിയും ആയ സീതയെ ഓക്കകയും ദുഃഖത്താൽ നിർജ്ജീവങ്ങളായ തന്റെ നയനങ്ങളിൽ നിന്നു” അശ്രുക്കുടൻ വർഷിക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ടോ? ഈ കഷ്ടതരമായ കാരാഗൃഹത്തിൽ നിന്നു എന്നെ മോചിപ്പിക്കാനായി എന്റെ ഭർത്താവു വല്ല രാജാക്കന്മാരുടേയും സഹായത്തെ സമ്പാദിക്കാൻ ശ്രമിക്കുന്നുണ്ടോ? എന്റെ ഭർത്താവിന്റെ ഇഷ്ടപത്നിയുടെ മേൽ പ്രവർത്തിക്കപ്പെ

ഓ ഈ അവമാനത്തിനു രാക്ഷസന്മാരോടു തക്കതായ പ്രതീകാരം ചെയ്യാൻ ആലോചിക്കുന്നുണ്ടോ? മുന്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന് എത്രയും പ്രിയതായായിരുന്ന ഈ സീതയെ പ്രണയത്തോടും, ദുഃഖത്തോടും കൂടി ച്ചിന്തൻ ഭർത്താവു സ്തുരിക്കുന്നുണ്ടോ?

“അയോദ്ധ്യയിലെ വല്ല വിശേഷങ്ങളും ഭവാനറിയാമോ? കൌസല്യാദേവിയേയും, മഹാ പരാക്രമശാലിയും, നിസ്തുലകീർത്തിയും, ഗുണവാഹനം ആയ ഭരതനെയും കുറിച്ചു വല്ലതും അറിയുന്നുണ്ടോ? ഭരതൻ രാവണനോടു പ്രതീകാരം ചെയ്യാനായി തന്റെ സൈന്യങ്ങളെ നയിക്കുന്നുണ്ടോ? ധീരനായ സുഗ്രീവൻ തന്റെ സൈന്യത്തെ യുദ്ധത്തിനു സന്നദ്ധമാക്കിത്തീർക്കുന്നുണ്ടോ? സമർത്ഥനായ ലക്ഷ്മണൻ ഈ മഹാസമുദ്രത്തെ തരണം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള മാർഗ്ഗം ആലോചിക്കുന്നുണ്ടോ?”

ഹന്തമാൻ വിനയത്തോടുകൂടി അഞ്ജലിബന്ധം ചെയ്തു രാജ്ഞിയായ സീതയെ വന്ദിച്ചു. ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

“ഇന്ദ്രൻ തന്റെ പ്രാണാധികപ്രേയസിയായ ഇന്ദ്രാണിയെ എന്നപോലെ രാമൻ കഴിയുന്ന വേഗത്തിൽ തന്റെ കരങ്ങളാൽ തന്റെ പ്രിയതമയെ ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നതായിരിക്കും. ഇനി ഒട്ടും താമസിയാതെ അദ്ദേഹം ഈ മഹാസമുദ്രത്തെയും ലംഘിച്ചു സൈന്യസമേതനായി ലങ്കയിൽ എത്തി രാക്ഷസന്മാരോടു പ്രതീകാരം ചെയ്യുന്നതാണ്. അദ്ദേഹം ഉദ്ദിഷ്ടകാര്യം സാധിക്കുന്നതിനുള്ള മാർഗ്ഗങ്ങൾ ആലോചിച്ചുകൊണ്ട്, ഐരാവതോപരി ഇന്ദ്രൻ എന്നപോലെ പ്രസ്രവണപർവതത്തിന്മേൽ ഇരിക്കുന്നു. ധീര

നായ അദ്ദേഹം തന്റെ പ്രിയതമയെ രാക്ഷസന്മാരുടെ ബന്ധനത്തിൽ നിന്നു മോചിപ്പിച്ചുല്ലാതെ മധുമാംസങ്ങളെ ഇനി ഭക്ഷിക്കുന്നതല്ല. തന്റെ ശത്രുവായ രാവണനോടു, അവന്റെ ഈ കൃപപ്രവൃത്തിക്കു തക്കവണ്ണം അഗാധവും, അതിഭയങ്കരവുമായ പ്രതീകാരം ചെയ്തല്ലാതെ അദ്ദേഹത്തിനു രാത്രിയാകട്ടെ പകലാകട്ടെ ഇനി ഒരിക്കലും മനസ്സിലും ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. സുഗന്ധമുള്ള വല്ലികളാകട്ടെ മനോഹരങ്ങളായ പുഷ്പങ്ങളാകട്ടെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രിയതമയെ വീണ്ടെടുത്തല്ലാതെ ഇനി അദ്ദേഹത്തിനു പ്രിയമുള്ളതായി ഭവിക്കുന്നതല്ല.”

൨.

സീതയുടെ അടയാളം.

സീത തന്റെ ചൂഡാരത്തത്തെ അടയാളമായി ഹൃദമാന്റെ പക്കൽ കൊടുത്തു. ഹൃദമാൻ അതു വാങ്ങിക്കൊണ്ടു തിന്റെ സമുദ്രത്തെ ലംഘിച്ചു പ്രസ്രവണ പർവതത്തിൽ എത്തി; രാമനോടു രാവണന്റെ ജൂതപ്സാവഹമായ ക്രമത്തേയും അവന്റെ ഗർഹിതമായ ഉദ്ദേശ്യത്തേയും, നിർബന്ധത്തെയും, അതിനെക്കുറിച്ചു സീതയ്ക്കുള്ള നിന്ദയേയും കോപത്തെയും രാമനോടുള്ള സുസ്ഥിരമായ പ്രണയത്തേയും മറ്റും വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു.

ചൂഡാരത്തത്തെ രാമൻ വാങ്ങി തന്റെ മാറ്റോടണച്ചു ച്ചോരം തന്റെ ഉള്ളിൽ തിങ്ങി നിന്നിരുന്ന പ്രേമശോകങ്ങളുടെ ആധിക്യം നിമിത്തം രാമന്റെ കണ്ണുകളിൽ നിന്നു അശ്രുക്കൾ അനർഗ്ഗളമായി പ്രവഹിച്ചുതുടങ്ങി. ഈ സ്ഥിതിയിൽ കുറേനേരം ഇരുന്ന ശേഷം രാമൻ സുഗ്രീവനെ നോക്കി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“കിടാവിനെ കണ്ട പശുവിന്റെ അകിടിൽ പാലു
 ന്നു വരുന്നതുപോലെ എന്റെ സീതയുടെ ചൂഡാരത്നം ക
 ണ്ടപ്പോൾ എന്റെ കണ്ണുകളിൽ അശ്രുക്കൾ വന്നു നിറഞ്ഞു
 കവിയുന്നു. ദിവ്യതേജസ്സോടുകൂടിയ ഈ അമൃല്യരത്നം
 എന്റെ സീതയുടെ അച്ഛൻ ഇന്ദ്രൻ കൊടുത്തതാണെന്നു
 എനിക്കറിയാം. സീത വിശേഷവസ്തുങ്ങളും, ആഭരണ
 ങ്ങളും ധരിച്ചു വിവാഹത്തിനായി എന്റെ സമീപത്തിൽ
 വന്നപ്പോൾ ജനകമഹാരാജാവു ഇതിനെ അവളുടെ കേ
 ശഭാരത്തിൽ അണിയിച്ചതാണെന്നും എനിക്കറിയാം. ഞ
 ങ്ങൾക്കു് എത്രയും പ്രിയതരമായിരുന്ന ആ വിവാഹത്തി
 ന്റെ ഓർമ്മയ്ക്കായി സീത ഇതിനെ എപ്പോഴും തന്റെ ചൂ
 ഡയിൽ ധരിച്ചിരുന്നു എന്നും അവളുടെ നൈസർഗ്ഗികമാ
 യ സൗന്ദര്യം ഇതിനൊരു നവമായ പ്രകാശത്തെ കൊടു
 ത്തിരുന്നു എന്നും എനിക്കറിയാം. ഹാ! ഉദാരശംഭീരനാ
 യ ആ ജനകമഹാരാജാവു് ഒരു പിതാവിന്റെ വാത്സല്യ
 ഭത്തോടുകൂടി ഇതാ എന്റെ മുന്യാകെ നില്ക്കുന്നു. ഇതാ
 എന്റെ പ്രിയതമ ഈ ചൂഡാരത്നത്തെയും ധരിച്ചു് എ
 ന്റെ മുന്യാകെ അഗ്നികണ്ഡത്തിനു സമീപംനിന്നു വിവാ
 ഹസമന്തുളള ആ സത്യവാചകത്തെ അവർത്തിച്ചു പറയു
 ന്നു. ഹാ! എത്ര ദുഃഖകരങ്ങളും, പ്രിയതരങ്ങളും ആയ
 ഓർമ്മകൾ! കഴിഞ്ഞുപോയ ദിവസങ്ങൾ എത്ര സുഖ
 പ്രദങ്ങൾ! വീണ്ടും ഈ ഭൂതസംഭവങ്ങൾ എന്റെ നയന
 ങ്ങൾക്കു് ഒരിക്കൽകൂടി പ്രത്യക്ഷ ദർശനം തരുമോ?

(ഹന്തമാനോടു്.)

“സ്നേഹിതാ! എന്റെ സീതയുടെ വിലാപങ്ങളും,
 പ്രാർത്ഥനകളും എന്തെല്ലാമായിരുന്നു? ദാഹിച്ചവനു നിർ

മ്മല ജലംപോലെ സീതയുടെ വാക്കുകൾ വിരഹാൽത്തനായ എനിക്കെത്രയും ആശ്വാസകരങ്ങളാകുന്നു. സപർഗ്ഗത്തിൽ നിന്നും അനുഗ്രഹത്തെ എന്നപോലെ ഈ ചൂഡാരതത്തെ സീത തന്റെ നിഷ്കപടമായ പ്രണയത്തെ കാണിക്കാനായി തന്നെച്ചതു തന്നെയോ? സീത ഇപ്പോഴും എനിൽ ഡമിരാനുരാഗത്തോടുകൂടിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നുണ്ടോ? അവൾ രാക്ഷസന്മാരുടെ ഖണ്ഡനത്തിൽ നിന്നും മുക്തയായി നിന്നോടൊന്നിച്ചു വരുന്നതിനാ താൽപര്യപ്പെട്ടില്ലയോ? ഹാ! സാധുശീലയായ സീത ക്രൂരന്മാരായ രാക്ഷസന്മാരുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ എത്ര അരിഷ്ടതയോടു കൂടിയാണ് ദിവസങ്ങളെ നയിക്കുന്നത്? ഏകാകിനിയായി, ഭയാക്രാന്തയായിത്തീർന്ന മാൻപേടയെപ്പോലെ ലോലമാനസയായ എന്റെ സീത കാനഹൃദയന്മാരായ രാക്ഷസന്മാരുടെ മുമ്പാകെ എത്ര അനർഗ്ഗമായിട്ടാണ് അശ്രുക്കൾ വർഷിക്കുന്നത്? നിബിഡങ്ങളായ കാർമ്മോലങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ചന്ദ്രബിംബം എന്നപോലെ ദുഃഖിച്ചു ധൂസരയായിരിക്കുന്ന സീത ആ ദുഷ്ടരാക്ഷസന്മാരുടെ മദ്ധ്യേ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന ദിനരാത്രങ്ങൾ എത്ര ദീർഘങ്ങളായിരിക്കുന്നു?”

“സ്നേഹിതാ! എന്റെ പ്രിയത്വയുടെ വാക്കുകളെ ഒരിക്കൽ കൂടി അവർത്തിച്ചു പറയുക. അതൊരു ദിവ്യശാസനം പോലെ എന്റെ ഹൃദയത്തിന് ആശ്വാസത്തെ തരുന്നു.”

(സുഗ്രീവനോടു്)

“പ്രിയസ്നേഹിത! നമുക്കിനി ഒട്ടുംതന്നെ കാലവിളംബം പാടില്ല. സീത ദൂരസ്ഥമായ ലങ്കയിൽ അനുഭവിച്ചു

വരുന്ന സങ്കടങ്ങളിൽ നിന്നു അവളെ മോചിപ്പിക്കാനായി കഴിയുന്ന വേഗത്തിൽ സൈന്യങ്ങളെ സന്നദ്ധമാക്കണം. സൈന്യസമേതം സമുദ്രത്തെ കടന്നു ലങ്കയിലുപനായ രാവണനോടു പ്രതീകാരം ചെയ്യുന്നതിന് എന്റെ ഹൃദയം എത്രയും ബലപ്പെടുന്നു.”

രാമായണം.

പുസ്തകം ന്.

രാവണസഭ.

൧.

രാവണന്റെ പ്രസംഗം.

“രാക്ഷസരാജാവായ രാവണൻ തന്റെ ആലോചനാമണ്ഡപത്തിൽ കൂടിട്ടുണ്ടായിരുന്ന രാജകുമാരന്മാരോടും, മന്ത്രിമാരോടും, സേനാനായകന്മാരോടും ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ഹന്തമാൻ നമ്മുടെ രാജ്യത്തിൽ വന്നവിവരം നിങ്ങൾക്കു എല്ലാവരും അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. ലങ്കയിലെ വനങ്ങളിൽ കൂടി അവൻ ഹൃദയമായിവന്നു ബന്ധനത്തിലിരിക്കുന്ന സീതയെ കണ്ടിരിക്കുന്നു. പരാക്രമശാലിയായ അവൻ നമ്മുടെ ഗോപുരങ്ങളേയും, മാളികകളേയും, നഗരത്തേയും തീവെച്ചു നശിപ്പിക്കുകയുചെയ്തു. ഇനി നാം ഇവിടെ എന്താണ് വേണ്ടതു്? നിങ്ങൾക്കു എല്ലാവരും നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായങ്ങളെ നിർഭയമായി പ്രസ്താവിക്കണം. നിർഭയമായ ജ്ഞാനത്തിൽ വിജയം അന്തർഹിതമായിരിക്കുന്നു. ബുദ്ധിമാന്മാരായ രാജാക്കന്മാർ ബുദ്ധിമാന്മാരായ അമാന്യന്മാരുടെ ഉപദേശപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുന്നു. സ്വാഭിപ്രായപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുന്ന രാജാവു രണ്ടാംതരക്കാരനാണ്. ആപത്തിനേയും, മരണത്തേയും, ഗണിക്കാതെയും, ആലോ

ചനകുടാതെയും, അമാത്യന്മാരുടെയും ബന്ധുക്കളുടെയും അഭിപ്രായത്തെ ആദരിക്കാനെയും സേപച്ഛാനരോധേന പ്രവർത്തിക്കുന്ന രാജാക്കന്മാർ മൃഗന്മാരാകുന്നു. പരിശുദ്ധമായ വിദ്യയെ അഭ്യസിച്ചിട്ടുള്ള സമർത്ഥന്മാരായ സമീപന്മാരുടെ ഐക്യകണ്ഠേനയുള്ള അഭിപ്രായം വിലയേറിയതാകുന്നു. ഭിന്നാഭിപ്രായങ്ങളെ സംഘർഷിച്ചു ശരിയായിട്ടുള്ളതിനെ കണ്ടുപിടിക്കുന്നതു രണ്ടാംതരമാണ്. വൈരികൾ ഗോപുരപാതത്തിൽ എത്തുമ്പോഴും ഒന്നിലും യോജിക്കാതെ വാദിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന മന്ത്രിമാരുടെ അഭിപ്രായം നിസ്സാരവും, അങ്ങനെയുള്ള മന്ത്രിമാരോടുകൂടിയ രാജാവു ഭാഗ്യവാനനും ആകുന്നു. അതിനാൽ നിങ്ങൾ നിഷ്പപടമായി അഭിപ്രായം പറയണം. ബുദ്ധിമാന്മാരായ നിങ്ങളുടെ ബുദ്ധിപൂർവ്കമായ ഉപദേശപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുന്നതിന് ഞാൻ സന്നദ്ധനായിരിക്കുന്നു. സമാധാനമായി കഴിയണമെന്നോ, പ്രതീകാർത്തിനായി നമ്മുടെ സൈന്യത്തെ നയിക്കണമെന്നോ, നിങ്ങൾ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നത്? സുഗ്രീവന്റെ അവധിയില്ലാത്ത സൈന്യങ്ങൾ സമുദ്രത്തെ ലംഘിച്ചു ലങ്കയെ ഭോധിക്കുന്നതിനു മുമ്പായി നാം എന്താണു പ്രവർത്തിക്കേണ്ടതെന്നു രീതമാനിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.”

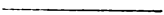

൨.

പ്രഥമസ്കന്ദം അഭിപ്രായം.

രാവണന്റെ മന്ത്രിമാരിൽ പ്രമാണിയും, ഭയങ്കരാകാരനുമായ പ്രഥമസ്കന്ദൻ ഏഴുനേറ്റു തന്റെ ശത്രുക്കളെ അതികഠിനമായി ഭ്രൂഷിച്ചുകൊണ്ടു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“വേദകളാൽപ്പോലും ജേതവ്യനല്ലാത്ത രാവണമഹാരാജാവിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ എന്തുകൊണ്ടാണ് ഈ സംശയം ജനിച്ചിരിക്കുന്നത്? നിസ്സഹായന്മാരായും, നിസ്സാരന്മാരായും ഉഴന്നുനടക്കുന്ന താപസന്മാരിൽ മഹാരാജാവിനു ഭയം ഉണ്ടാകുമെന്നുള്ളതു സംഭാവ്യമാണോ? ഹരതമാൻ എത്രയും ഗ്രഹമായിട്ടാണു ലങ്കയിൽ വന്നത്. എന്നാൽ, നേരിട്ടുണ്ടാകുന്ന യുദ്ധത്തിൽ അവൻ എന്നിൽനിന്നു ജീവനേടുകൂടി പോയി പിഴയ്ക്കുമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. സുഗ്രീവൻ അവന്റെ സംഖ്യയില്ലാത്ത ഭടന്മാരോടുകൂടി ലങ്കയെ ആക്രമിക്കട്ടെ. ഞാൻതന്നെ അവന്റെ സൈന്യത്തെ ശിഥിലമാക്കി നശിപ്പിച്ചു മഹാരാജാവിനെ ശത്രുബാധയിൽനിന്നു മോചിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. ധീരന്മാരായ ഈ രാക്ഷസഭടന്മാർ ഉള്ള കാലത്തോളം തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ചെയ്തിട്ടുള്ള പ്രവൃത്തിയെക്കുറിച്ചു ഒരിക്കലും പശ്ചാത്താപിക്കാൻ ഇടവരുന്നതല്ല. തിരുമനസ്സിലെ ഭടന്മാർ പോക്കളത്തിൽ വിജയികളായി എന്നറിയുമ്പോൾ സീത നിശ്ചയമായും തിരുമനസ്സിലേക്ക് സപാധീനയായി ഭവിക്കുന്നതാണ്.”

൩.

ദുഷ്ടന്റെ അഭിപ്രായം.

ഹരതമാൻ നമ്മുടെ നേരെ പ്രവർത്തിച്ചിട്ടുള്ള ധിക്കാരത്തിന് അവനെ തക്കതായ ഫലം അനുഭവിപ്പിക്കണം. ഏതൽകാലപര്യന്തം ശത്രുക്കളാൽ അബാധിതമായിരുന്ന നഗരവാതിലിനേയും ഗ്രഹമായി ലംഘിച്ചു, നമ്മുടെ രാജസ്ത്രീ

കളും കമാരികളും താമസിക്കുന്ന അന്തഃപുരത്തിൽ പ്രവേശിച്ച ഹന്ദമാന്റെ ധിക്കാരം ഒരിക്കലും ക്ഷന്തവുമല്ല. നമുക്കെത്രയും അവമാനകരമായ ഈ കഥ അവൻ അധികനാൾ പറഞ്ഞു സന്തോഷിക്കാൻ ഇടവരുത്തു്. തിരുമനസ്സിലെ സൈന്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ഇവിടെ ഒരാവശ്യവും ഇല്ല. നിസ്സാരന്മാരായ ഈ ശത്രുക്കളെ നേരിടുന്നതിനു് ഈ ഭയമുഖൻ ഒരുത്തൻതന്നെ വളരെ അധികമാണു്. ഇക്കാര്യത്തിൽ എനിക്കു തിരുമനസ്സിലെ കല്പനമാത്രം കിട്ടിയാൽ മതി.”

ര.

വക്രദാസൻ.

“നിസ്സാരന്മാരായ ഈ ശത്രുക്കളുടെ നേരെ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് എന്തിനാണു് സൈന്യങ്ങളെ നയിക്കുന്നതു്? സന്യാസിയായ രാമനേയും അവന്റെ സഹോദരനേയും ധിക്കാരിയായ ഹന്ദമാനേയും, ഗംഗാപുത്രനായ സുഗ്രീവനേയും യുദ്ധത്തിൽ ബലികഴിക്കുന്നതിനു ഞാൻ ഒരുത്തൻ മതിയാകും. എനിക്കു വേറെ ഒരു ആലോചനകൂടി തോന്നുന്നുണ്ടു്. നമ്മുടെ സൈന്യങ്ങൾ ഭരതന്റെ സൈന്യങ്ങളുടെ വേഷം ധരിച്ചു രാമനെ സഹായിക്കാണെന്നുള്ള ഭാവത്തിൽ ചെല്ലട്ടെ. രാജ്യം ഭരിക്കുന്ന തന്റെ സഹോദരന്റെ സഹായത്തെ രാമൻ സന്തോഷപൂർവ്വം സ്വീകരിക്കും. അനന്തരം തക്ക അവസരം നോക്കി ശത്രുക്കളിൽ ഒരുത്തൻപോലും തങ്ങൾക്കു സംഭവിച്ച ദുഃഖവൃത്താന്തംപറയാൻ ശ്രമം

ഷിക്കാതെ നമുക്ക് എത്രയും എളുപ്പത്തിൽ അവരെ നിഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണ്”

6.

നികുംഭനും വജ്രഹരനും.

അനന്തരം കുങ്കുമപ്പുഴയ്ക്കു പുറത്തുനിന്നു പുത്രനായ നികുംഭൻ എഴുന്നേറ്റു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—

“മഹാരാജാവേ! ഇവിടെ ഒരു യുദ്ധത്തിന്റെ ആലോചനതന്നെ അവശ്യമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. രാമലക്ഷ്മണന്മാരെയും, അവരുടെ സഹായികളെയും നിഗ്രഹിക്കുന്നതിനു ഞാൻ ഒരുത്തൻ മതിയാവുന്നതാണ്. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു അതിലേക്കു കല്പനമാത്രം തന്നാൽ മതിയാവും.”

വജ്രഹരൻ—“തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഈ വലിയ ആലോചനകളൊക്കെ എന്തിനാണ് നടത്തുന്നത്? ശത്രുക്കൾ നിശ്ശേഷം ഈ വജ്രഹരന്മാർക്കു ഇരയാണു്. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കല്പനമാത്രം തന്നാൽ മതി.”

൩.

വിഭീഷണന്റെ ഉപദേശം.

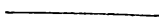
വജ്രഹരന്മാരുടെ അഭിപ്രായം പറഞ്ഞു തീർന്നതിന്റെ ശേഷം പ്രമാണികളായ വേറെ ഇരുപതോളം സേനാധിപന്മാർ തങ്ങളുടെ അഭിപ്രായങ്ങൾ പ്രസ്താവിച്ചു. എല്ലാ

വരടേയും ഐകകണ്ഠേനയുള്ള അഭിപ്രായം യുദ്ധം നടത്തണമെന്നു തന്നെ ആയിരുന്നു. ഒടുവിൽ രാവണന്റെ ഇളയസഹോദരനും, ബുദ്ധിമാനും ആയ വിഭീഷണൻ എഴുന്നേറ്റു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു: —

“ജ്യേഷ്ഠൻ:തിരുമനസ്സിലെയും, ബുദ്ധിമാന്മാരായ ഈ അമാത്യന്മാരുടെയും അഭിപ്രായങ്ങൾക്കു വിരുദ്ധമാണ് എന്റെ അഭിപ്രായമെങ്കിൽ അതിന്നു മാപ്പു തരണമെന്ന് അപേക്ഷിക്കുന്നു. നമ്മുടെ മേൽ വിജയം സമ്പാദിക്കാമെന്നുള്ള പൂർണ്ണവിശ്വാസത്തോടും, അതിന്നു മതിയാവുന്ന എത്രയും ബലവത്തായ ഒരു സേനയോടും കൂടിയാണ് രാമൻ ലക്ഷ്മണൻ ആക്രമിക്കാൻ ഭാവിച്ചിരിക്കുന്നത്. നീതിമാനായ രാമനോടു നാം ഇപ്പോൾ യുദ്ധത്തിനു പുറപ്പെടുന്നത് അനീതിയെന്നല്ലാതെ വരികയില്ല. വിസ്തീർണ്ണമായ ഈ മഹാസമുദ്രത്തെ തരണം ചെയ്ത്, ഏകനായി ലക്ഷയിൽ വന്നു, ഈ നഗരത്തെ തീവെച്ചു നശിപ്പിച്ചു, നമുക്കു ഭാവിയാലുള്ള ഒരു അപത്തിനെ സൃഷ്ടിച്ചുകൊണ്ടുപോയ ആൾ സാമാന്യനാണെന്നു വിചാരിച്ചുകൂടാ. ഭാരതവംശത്തിലെ ദുസ്തുരങ്ങളായ നദികളേയും, പർവ്വതങ്ങളേയും ലംഘിച്ചു, ഇപ്പോൾ ലക്ഷയുടെ പ്രാന്തത്തിൽ എത്തിയിരിക്കുന്ന അയോദ്ധ്യയിലെ കിരീടാവകാശിയായ രാമനെ ഒരു സഹായം സമ്പ്രദാനം ചെയ്യാൻ വിചാരിക്കുന്നതും അബദ്ധമാണ്. ധർമ്മിയായ രാമൻ നമുക്കെന്തൊരുപരായമാണ് ചെയ്തത്? ഏകാകിനിയായി അരക്ഷിതയായിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭാര്യയെ എന്താവശ്യത്തിനായിട്ടാണു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അപഹരിച്ചത്? സീത തിരുമനസ്സിലേക്കു എന്തപരായം ചെയ്തു? ലക്ഷ്മണൻ ബന്ധനാലയത്തിൽ പാർപ്പി

ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ആ സാലുപിയുടെ അശ്രുക്കണങ്ങൾ സർവ്വശക്തനായ ഈശ്വരന്റെ ഹൃദയത്തെ ഭ്രമിപ്പിക്കുന്നതിനു മതിയാകയില്ലയോ? ഈശ്വരൻ അവളുടെ പ്രാർത്ഥന കേൾക്കാതിരിക്കുമോ? അതിനാൽ സീതയെ അവളുടെ ഭർത്താവിനു തിരിച്ചുകൊടുത്തു് അദ്ദേഹത്തോടു ക്ഷമയാചനം ചെയ്യുന്നതാണ് ഉത്തമമായിട്ടുള്ളതു്, എന്നാണ് ഏന്റെ അഭിപ്രായം.

“എന്നു തന്നെയല്ല, ന്യായത്തിനുവേണ്ടി യുദ്ധം ചെയ്യുന്ന ഒരു യോദ്ധാവിനു വാസ്തവമായുള്ളതിൽ ദ്വിഗുണം ശക്തിയുണ്ടായിരിക്കുന്നതാണ്. അതിനാൽ നമ്മുടെ രാജ്യത്തെയും, നഗരത്തെയും നമ്മുടെ സൈന്യങ്ങളെയും രാമൻ അക്രമിച്ചു നശിപ്പിക്കുന്നതിനു മുമ്പായി സീതയെ തിരിച്ചുകൊടുക്കുന്നതാണ് ഉത്തമമായിട്ടുള്ളതു്. ഈ അഭിപ്രായത്തിൽ ഞാൻ ഒരുത്തനേ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നുള്ളു. അതു ശരിതന്നെ. രാമൻ വിശ്വസ്തനായ ഒരു സ്നേഹിതനും ഭയങ്കരനായ ഒരു ശത്രുവും ആണ്. അങ്ങനെയുള്ള ഒരു പുരുഷനോടുള്ള ശത്രുത്വം നമുക്കു നാശകരമായിത്തീരുകയേ ഉള്ളു. ന്യായം ദൈവവചകമാണ്. ന്യായമായിട്ടാണ് രാമൻ നമ്മോടു യുദ്ധത്തിനു വരുന്നതു്. അതിനാൽ അന്യമായി നാം പ്രതീകാരത്തിനു പുറപ്പെടാതെ അദ്ദേഹത്തിനോടുസമാധാനത്തിന് അപേക്ഷിക്കുന്നതുതന്നെയാണു നമുക്കും നമ്മുടെ സന്തതികൾക്കും ഗുണകരമായിട്ടുള്ളതു്.

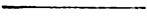
൭.

കുമാരകണ്ഠൻ്റെ നിശ്ചയം.

അനന്തരം രാവണൻ്റെ സഹോദരനും, ലോഹകായനും ആയ കുമാരകണ്ഠൻ എഴുന്നേറ്റു ഗംഭീരസ്വരത്തിൽ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“വിഭീഷണൻ ഇപ്പോൾ പ്രസ്താവിച്ചതു മുഴുവനും വാസ്തവമാണ്. അകാരണമായ ഈ യുദ്ധത്തിന് ജ്യേഷ്ഠൻ ഒരിക്കലും ഇടവരുത്തേണ്ടതല്ലായിരുന്നു. സീതയെ അപഹരിക്കണമെന്നു ജ്യേഷ്ഠൻ ആലോചിച്ചപ്പോൾ തന്നെ തന്നിമിത്തം ഉണ്ടാകാവുന്ന ഭാവിഫലങ്ങളെക്കൂടി ആലോചിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. ആലോചനകൂടാതെയാണു ജ്യേഷ്ഠൻ ഈ അനർത്ഥത്തെ വലിച്ചുവെച്ചത്. എന്നാൽ ഇനി അതിനെ കുറിച്ചു പറഞ്ഞു പശ്ചാത്തപിച്ചിട്ടു ഫലമില്ലല്ലോ. സമയോചിതമായുള്ള ഗുണദോഷവചനങ്ങൾ ഭയങ്കരങ്ങളായ പല അപതൃകൾക്കും നിവാരണോപായങ്ങൾ ആയിരിക്കാം. ചെയ്തപോയ അപരാധങ്ങളെക്കുറിച്ചു പശ്ചാത്തപിക്കുന്നതു നിഷ്പ്രയോജനമാണ്. മൃഗബുദ്ധികളുടെ ആലോചനപ്രകാരം പ്രവർത്തിക്കുന്ന രാജാവിൻ്റെ ശ്രമങ്ങളും അദ്ദേഹത്തിൻ്റെ ധൈര്യശൌര്യങ്ങളും നിഷ്ഫലങ്ങളായിട്ടേ പരിണമിക്കുകയുള്ളൂ. അങ്ങനെയുള്ള രാജാക്കന്മാരുടെ മേൽ വിജയം സമ്പാദിക്കുന്നതിനു ശത്രുക്കൾക്കു യാതൊരു പ്രയാസവും ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല. ജ്യേഷ്ഠൻ സീതയെ അപഹരിച്ചതു വിഷഭോജ്യം കഴിച്ചതുപോലെയാണെന്നുള്ളതിനു സംശയമില്ല. എന്നുവെച്ചു ഞാൻ എൻ്റെ കൃത്യത്തെ ചെയ്യാതെയിരിക്കയില്ല. എൻ്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ്റെയും എൻ്റെ

രാജാവിന്റെയും ശത്രുവിനോടു് എന്നാൽ കർത്തവ്യമായു
 ഉളതു് എന്താണെന്നനിക്കറിയാം. എന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ
 പ്രവൃത്തി അബദ്ധമായാലും സുബദ്ധമായാലും ഞാൻ ലക്ഷ്യ
 വേണ്ടി അതിനെ ഇപ്പോൾ ആക്രമിക്കുന്ന ഭയങ്കരനായ ശ
 ത്രുവിനോടു യുദ്ധം ചെയ്തതന്നെ ചെയ്യും. രാമൻ എത്ര
 യും സമർത്ഥനായ ഒരു യോദ്ധാവാണ് എന്നറിയണം. എ
 ന്നാൽ കുന്ദകണ്ഠന്റെ നേരെ രണ്ടാമതൊരു ശരം പ്ര
 യോഗിക്കാൻ രാമൻ സംഗതിവരുന്ന കാര്യം സംശയമാ
 ണ്. ന്യായവും നീതിയും എന്താണെന്നു എന്നെക്കാൾ
 ബുദ്ധിമാന്മാരായിട്ടുള്ളവർ വിവേചനം ചെയ്തു തീർച്ചയാ
 ക്കിക്കൊള്ളട്ടെ. ഞാൻ എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനും, എന്റെ വം
 ശത്തിനും വേണ്ടി ശത്രുക്കളോടു യുദ്ധം തന്നെ ചെയ്യും. ജ്യേഷ്ഠ
 ഘ്നൻ തിരുമനസ്സിൽ യാതൊരു വ്യാകുലതയും വേണ്ടാ. രാ
 മനെ ഞാൻ വധിക്കുമ്പോൾ വിധവയായിത്തീരുന്ന സീത
 ജ്യേഷ്ഠന്റെ ഭാര്യയായിത്തീരും. ജ്യേഷ്ഠൻ രാജപ്രതാപ
 തോടുകൂടിയിരുന്ന ഇച്ഛാനരോധേന രാജഭോഗങ്ങൾ
 അനുഭവിച്ചുകൊള്ളണം.”

പ.

ഇന്ദ്രജിത്തു്.

രാവണന്റെ പുത്രനും അതിസമർത്ഥനും, ധീരനും ആ
 യ അന്ദ്രജിത്തു തന്റെ അഭിപ്രായത്തെ ഇപ്രകാരം പ്രസ്താ
 വിച്ചു:—

ദുർബ്ബലനായ വിഭീഷണന്റെ ഉപദേശത്തെ അ
 ള്കൻ എന്തിനായിട്ടാണ് ശ്രദ്ധിക്കുന്നതു്? രാക്ഷസവംശ
 ത്തിൽ ജനിച്ച ഒരുവനും ഇങ്ങനെ ഭീരുത്വത്തോടുകൂടി

സംസാരിക്കുകയല്ല. മഹാ പരാക്രമശാലികളെന്നു വിശ്രുതന്മാരായ നമ്മുടെ വംശ്യരിൽ വിഭീഷണനെപ്പോലെ ഇത്ര ഭീരുവായിട്ടു വേറെ ആരുംതന്നെയില്ല. നമ്മുടെ വംശത്തിലുള്ള എത്ര നിസ്സാരന്മാരോടു താരതമ്യപ്പെടുത്തി നോക്കിയാലും നമ്മുടെ ശത്രുക്കൾ സമന്മാരാകയില്ല. എന്നിരിക്കെ ഈ താപസസഹോദരന്മാർ നമ്മെ എതിർക്കുന്നതിന് എത്രതന്നെ ശക്തന്മാരായി ഭവിക്കും? സ്വരാജ്യത്തിൽനിന്നും, സ്വഗൃഹത്തിൽനിന്നും ഭ്രഷ്ടന്മാരാക്കപ്പെടുക നിമിത്തം കാട്ടുകൾതോറും അലഞ്ഞുതിരിയുന്ന ഈ കാടോടികൾക്കു നാം കീഴടങ്ങുകയെന്നുള്ളതു വളരെ അവമാനകരമാണ്. മഹാ പരാക്രമശാലികളും, വിദ്വ്യാതന്മാരും ആയ അനേകം ശത്രുക്കളെ ജയിച്ചു കീഴടക്കിയിട്ടുള്ള നമുക്ക് അതൊരിക്കലും അഭിമാനകരമായിരിക്കയില്ല.”

൯.

രാവണന്റെ തീരുമാനം.

രാവണൻ തന്റെ തീരുമാനത്തെ പ്രസ്താവിക്കാനായി എഴുന്നേറ്റു, നിർഭയനായി ശാന്തതയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന വിഭീഷണനെ നോക്കിയപ്പോൾ രാവണന്റെ കണ്ണുകൾ കോപംകൊണ്ടു ചുവന്നു.

“അപത്തിനെ ഭയപ്പെടുന്നവരും, അവിശ്വസനീയന്മാരും ആയ ബന്ധുക്കളോടൊന്നിച്ചു് താമസിക്കുന്നതിനേക്കാൾ പ്രത്യക്ഷ ശത്രുവിന്റെ ഭവനത്തിലോ, സമൃത്തിന്റെ മാളത്തിലോ വസിക്കുന്നതുതന്നെ കൊള്ളാം. ഹാ! എന്റെ ഉറ്റ ബന്ധുക്കളുടെ സ്നേഹം എത്ര ശിഥിലം!

അവർ എന്റെ വിജയത്തിൽ ദുഃഖിക്കയും, എന്റെ അപ
 ത്തിൽ മന്ദഹസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്റെ ഉൽകൃഷ്ടഗുണ
 ങ്ങൾ പ്രകാശമാനങ്ങളായിത്തീരുകയും, എന്റെ കീർത്തി
 സർവ്വം വ്യാപിക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ അവരുടെ ഹൃദയം
 അസൂയകൊണ്ടു കലുഷമായിത്തീരുന്നു. എനിക്കു സംഭവിക്കുന്ന
 അബദ്ധങ്ങളെ ഓരോന്നിനെയും അവർ എത്ര കൌ
 തുകത്തോടുകൂടി നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു! ദുരദൃഷ്ടം എ
 ന്നെ ബാധിക്കുന്നത് കാണാൻ അവർ എത്ര സന്തോഷ
 ത്തോടെ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു! കാട്ടാനകളോടു് അ
 വയെ എങ്ങനെയൊണ് കിരാതന്മാർ പിടിക്കുന്നതെന്നു
 ചോദിച്ചു നോക്കണം. നിസ്സാരങ്ങളായ ആയുധങ്ങളേ
 യും, അഗ്നിയെയും ഒന്നും ആനകൾ ഭയപ്പെടുമ്പോൾ. കൌ
 ശലവും, വഞ്ചനയും, ഏറിയ പിടിയാനകൾ കൊമ്പനാ
 നുകളെ ഉപായത്തിൽ വശീകരിച്ചു് കിരാതന്റെ സഭേത
 റ്വഥലത്തേക്കു നയിക്കുന്നു. ഈ വഞ്ചനയാലാണ് ആന
 കൾ കുടുക്കിലാകുന്നത്. പശുവിൻപാലിനു പോഷകശ
 ക്തിയും, സ്ത്രീകളുടെ മനസ്സിനു് അസ്ഥിരതയും, മഹർഷി
 മാർക്കു് തപശ്ശക്തിയും ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം നമ്മു
 ങ്ങളുടെ അടുത്ത സംബന്ധികൾക്കു നമ്മെക്കുറിച്ചു ഗ്രഹമായ
 വൈരം ഉണ്ടായിരിക്കുമെന്നുള്ളതു നിശ്ചയമാണ്. അവ
 രുടെ വാക്കുകൾ മധുരങ്ങളായിരിക്കും. എന്നാൽ അവരു
 ങ്ങളുടെ ഹൃദയം അസൂയാകലുഷം ആയിരിക്കും. താമരയി
 ലയിലെ നീർത്തുള്ളികളെപ്പോലെ അവിശ്വസനീയന്മാരാ
 യ ബന്ധുജനങ്ങൾ വാസ്തവമായ മൈത്രിയോടു കൂടാതെ
 നമ്മുടെ ചുറ്റും വന്നുകൂടുന്നു. ഗ്രീഷ്മാവസാനത്തിലെ കാ
 ഉമോലങ്ങൾ നീരാവി നിറഞ്ഞവയാണെങ്കിലും വർഷിക്കാ
 തിരിക്കുന്നതുപോലെതന്നെ കപടബന്ധുക്കൾ നമ്മോടു

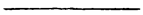
സൗമ്യം ഭാവികുന്നുണ്ടെങ്കിലും അവരുടെ ആശ്വാസകരങ്ങളായ വാക്കുകൾ ഫലാനുകൂലങ്ങളായിരിക്കുന്നില്ല. ഒരു പുഷ്പത്തിൽനിന്നു മധുബിന്ദുക്കളെ അപഹരിച്ചുകൊണ്ടു മറ്റൊരു പുഷ്പത്തിലേക്കു പറന്നു പൊയ്ക്കൂളുന്ന ഭ്രമങ്ങളെപ്പോലെ നമ്മുടെ സ്നേഹാദരങ്ങളെ അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടു ക്ഷയിലന്വാരായ ബന്ധുക്കൾ നമ്മെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുന്നതിന് ആഗ്രഹിക്കുന്നു. വിഭീഷണാ! നിന്റെ ഉപദേശവാക്കുകളിലുള്ള കാപട്യം എനിക്കറിയാം. നിന്റെ ഹൃദയം അസുയാഗർഭമാണ്. നിനക്കുള്ള വാസ്തവമായ ആഗ്രഹം നിന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ രാജ്യത്തെയും, ഭാര്യയെയും അപഹരിക്കണമെന്നാണ്. നിന്റെ ഈ ചതി നിന്റെ ശത്രുവിനോടാകട്ടെ. എന്നാൽ എന്റെ സഹോദരന്റെ രക്തത്തെ ചൊരിക്കാൻ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. വേറൊരു രാക്ഷസനാണ് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞിരുന്നത് എങ്കിൽ അതിന്റെ ഫലം അവൻ ഉടനെ അനുഭവിക്കുമായിരുന്നു.

൧൦.

വിഭീഷണന്റെ വേർപാട്.

രാവണന്റെ ഈ ദുർഭാഷണങ്ങൾ കേട്ടു വിഭീഷണൻ ദുസ്സഹമായ വ്യസനവും കോപവും ഉണ്ടായി. അദ്ദേഹം തന്റെ നാലു അമാത്യന്മാരോടുംകൂടി ആലോചനാസഭയിൽനിന്ന് ഇറങ്ങിപ്പോകാനായി ഭാവിച്ചു. ഒടുവിൽ അയാൾ ഇത്രയുംകൂടി പറഞ്ഞു: —

“ജ്യേഷ്ഠൻ എന്നെക്കുറിച്ച് ഇങ്ങനെയോ ധരിച്ചിരിക്കുന്നത്? ജ്യേഷ്ഠന്റെ ആക്ഷേപവചനങ്ങൾ വളരെ കടന്നുപോയി. എന്നെക്കുറിച്ച് പ്രസ്താവിച്ച ഈ ദുരഭിപ്രായങ്ങൾ അടിസ്ഥാനമില്ലാത്തവയും, വ്യാജങ്ങളും ആണ്. ഞാൻ ജ്യേഷ്ഠന്റെയും, രാജ്യത്തിന്റെയും രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി വാസ്തവമായിട്ടുള്ളതിനെ പറഞ്ഞു. എന്നാൽ ജ്യേഷ്ഠൻ ആപൽകരമായ ചൂഴ്ചിലേക്കു ബദ്ധപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനാൽ എന്റെ ഉപദേശവചനങ്ങൾ നിഷ്ഠലങ്ങളായി ഭവിച്ചു. മധുരങ്ങളായ വാക്കുകളെക്കൊണ്ടു വ്യാജമായി സൗമ്യവും ഭാവിക്കുന്ന അമാന്യന്മാർ ജ്യേഷ്ഠനു ധാരാളം ഉണ്ടു്. വാസ്തവമായുള്ളതിനെ നിഷ്ഠപടമായി തുറന്നു പറയുന്നവർ ചുരുക്കം. പരസ്പരങ്ങളിലുള്ള അനുചിതമായ കാമവും, അന്യന്മാരോടുള്ള അനുചിതമായ വൈരവുംകൊണ്ടു് ആലോചനയും, വിവേകവും ഇല്ലാതെ ജ്യേഷ്ഠൻ ആപത്തിനെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തുന്നു. ആപത്തിനേയും നാശത്തേയും മൌഢ്യമൂലം ജ്യേഷ്ഠനു് അറിയാൻ കഴിയുന്നില്ല. ഗുണദോഷവചനങ്ങളെ ശ്രദ്ധിക്കുകയുമില്ല. ഇരിന്റെ എല്ലാറ്റിന്റെയും ഫലം രാമബാണങ്ങൾ ജ്യേഷ്ഠനെ അനുഭവിപ്പിക്കാതെ ഇരിക്കയില്ല. ജ്യേഷ്ഠന്റെയും രാജ്യത്തിന്റെയും രക്ഷയ്ക്കായി ചരമപ്രാർത്ഥനയായി ഞാൻ ഒന്നുകൂടി പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. ജ്യേഷ്ഠൻ ഇപ്പോൾ പ്രവർത്തിക്കാൻ പോകുന്നതിനെക്കുറിച്ച് വീണ്ടും ഒന്നുകൂടി നല്ല വണ്ണം ആലോചിക്കണം. ഞാൻ ഇതാ പോകുന്നു. നമുക്കു് ഇനി ഒരിക്കലും തമ്മിൽ കാണാൻ ഇടവരികയില്ല. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് സാഗരമേഖലയായ ലങ്കയെ കാത്തുകൊള്ളണം.”

രാമായണം.

പുസ്തകം ൧൦.

യുദ്ധം.

൧.

ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ ഒന്നാമത്തെ യുദ്ധം.

രാവണൻ പ്രഭാതത്തിൽ ഏഴുനേരം തന്റെ ഉന്നതമായ സൌധത്തിൽ ഇരുന്നു നോക്കിയപ്പോൾ ലങ്കാനഗരത്തിനു ചുറ്റും വന്നു പാളയം അടിച്ചു കിടക്കുന്ന രാമന്റെ അവയിയില്ലാത്ത സൈന്യങ്ങളുടെ മേൽ തന്റെ ദൃഷ്ടി പതിഞ്ഞു. കോപവും വ്യസനവുമൊണ്ടു രാവണന്റെ ഹൃദയം കലുഷമായി. ക്ഷണേന തന്റെ സൈന്യങ്ങളെ സജ്ജമാക്കിക്കൊണ്ടു നഗരവാതലിനെയും ലംഘിച്ചു എത്രയും വീരോടുകൂടി രാവണൻ ശത്രുക്കളെ ആക്രമിച്ചു. അന്നു സന്ധ്യയാകുന്നിടത്തോളം യുദ്ധം നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. മഹാ ഭയങ്കരമായ ആ യുദ്ധത്തിൽ രണ്ടു ഭാഗത്തും അസംഖ്യം വീരന്മാർ നശിച്ചു.

സൂര്യൻ പശ്ചിമസമുദ്രത്തിൽ മറഞ്ഞു. ദിക്കെങ്ങും അന്ധകാരം നിറഞ്ഞു. കൂരന്മാരായ രാക്ഷസന്മാർ രാത്രിയിൽ സുഗ്രീവന്റെ സൈന്യത്തെ അപ്രതീക്ഷിതമായി ആക്രമിച്ചു. അവരിൽ അസംഖ്യംപേരെ വധിച്ചു. തന്റെ പക്ഷക്കാർക്കു സംഭവിച്ച പരാജയത്തെ കേട്ടു രാമൻ ലക്ഷ്മണനോടൊന്നിച്ചു അവരുടെ സഹായത്തിനെത്തി. രാക്ഷസസൈന്യം

ത്തിന്, ദേവതുല്യനാരായ രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ വരവു ശുഷ്ടമായ വനത്തിനു വനദഹനൻ എന്നപോലെ ആയിരുന്നു. ദിവ്യനാരായ ആ സരോദരന്മാരുടെ അസാമാന്യ സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടിയ ശരപ്രയോഗത്താൽ ഒടുങ്ങിയ രാക്ഷസന്മാർ എത്രയെന്നു കണക്കില്ല. കൂരസല്പത്തേപ്പോലേ ഘൃൽകാരം ചെയ്തുകൊണ്ടു സർവ്വപാത്തുചെയ്ത സമവാണങ്ങളുടെ ചീററംകേട്ടുതന്ന രാക്ഷസന്മാർ നടുങ്ങി. നേരം അർദ്ധരാത്രിയായി. പോർക്കളത്തിൽനിന്നു നാനാ ദിക്ഷകളിലേക്കും നദികളെപ്പോലെ രക്തം പ്രവഹിച്ചുതുടങ്ങി. ശസ്ത്രങ്ങൾ ഏറ്റു പ്രാണവേദനയോടെ നിലത്തു പതിക്കുന്ന രാക്ഷസഭടന്മാരുടെ ആത്മനാദവും, രാമഭടന്മാരുടെ മദത്തോടുകൂടിയ ജയോദ്ധാഷവും, ഭേരി, കഴൽ, ശംഖം മുതലായവയുടെ ഗംഭീരധ്വനിയുംകൊണ്ടു ദിക്കാസകലം മുഴങ്ങി. രാമൻ തന്റെ വില്ലിൽ നിശിതങ്ങളായ ആറു ശരങ്ങൾ തൊട്ടുത്തെയച്ചു. രാക്ഷസസൈന്യത്തിന്റെ നേതാവായിരുന്ന വജ്രഭംഗനും അവന്റെ സഹായികളും പോർക്കളത്തിൽനിന്നു ഓടിത്തുടങ്ങി. എന്നിട്ടും രാക്ഷസന്മാർ ഭൂഗാശന്മാരാകാതെ വീണ്ടും ഭോധാരമായി പൊരുതുനിന്നു, അഗ്നിയിൽ ശലഭങ്ങളെന്നപോലെ രാമവാണങ്ങളിൽ നശിച്ചുതുടങ്ങി. ഇങ്ങനെ രാമന്റെ ഭാഗം ജയിച്ചുനിലകുന്വേൾ രാവണന്റെ പുത്രനും, മായായുദ്ധത്തിൽ അതിനിപുണനും ധീരനും ആയ ഇന്ദ്രജിത്തുരാക്ഷസന്മാരുടെ സഹായത്തിനായി വന്നെത്തി. അംഗദൻ അയാളുടെ സാരഥിയേയും, അശ്വങ്ങളേയും വധിച്ചു എങ്കിലും ഇന്ദ്രജിത്തു് അധീരനാകാതെ ശരങ്ങൾ വർഷിച്ചുതുടങ്ങി. സമർത്ഥനായ ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ ശരങ്ങളേറ്റു രാമന്റെ സൈന്യത്തിൽ അസംഖ്യം പേർ മരിച്ചു. ഒടുവിൽ അയാൾ ത

ന്റെ നാഗാസ്രത്തെ രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ മേൽ പ്രയോഗിച്ചു. മാനുഷൻ മാഞ്ഞുനിന്നു യുദ്ധം ചെയ്യുന്ന ഇന്ദ്രജിത്തിനോടു രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ സാഹസങ്ങൾ ഒന്നാണെന്നു ഫലിച്ചില്ല. അവർ നാഗാസ്രമേറു മോഹാലസ്യത്തോടുകൂടി നിവർത്തു പതിച്ചു.

൨.

സീതയുടെ വിലാപം.

സുഷ്യാദയത്തിനു മുമ്പിൽ ഇന്ദ്രജിത്തു തന്റെ അച്ഛന്റെ പള്ളിയറയ്ക്കകത്തു ചെന്നു അർജുനന്മാരിൽ നടന്ന ഭയങ്കരമായ യുദ്ധത്തെയും, രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ മൃതിയേയും അറിയിച്ചു. ഗർവ്വിയനായ രാവണൻ തന്റെ ധീരനും സമർത്ഥനും ആയ പുത്രനെ ആലിംഗനം ചെയ്ത് അയാളുടെ സാമർത്ഥ്യത്തേയും അതുപരാക്രമത്തേയും വളരെ പ്രശംസിച്ചു. അനന്തരം എത്രയും ക്രൂരവും നിന്ദാവഹവും ആയ ഒരു ഉദ്ദേശ്യത്തോടുകൂടി തന്റെ കിങ്കരന്മാരോടു ഹഥം തയാറാക്കി ദുഃഖിതയായ സീതയെ അതിൽ കയറി ഭയങ്കരമായ ഭയാക്രമത്തിൽ കൊണ്ടുചെന്നു കാണിക്കുന്നതിന് ആജ്ഞാപിച്ചു. അവർ പുത്രയും വേഗത്തിൽ ഹഥം തയാറാക്കി വില്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സീതയെ അതിൽ കയറി, ബോധശൂന്യനായും ഗതപ്രാണനെന്നുചോലെയും രക്തവുമണിഞ്ഞുകിടന്നിരുന്ന രാമന്റെ സമീപത്തിൽ കൊണ്ടുചെന്നു.

രാമലക്ഷ്മണന്മാർ രണ്ടുപേരും ഒരേസ്ഥലത്തുതന്നെ കിടന്നിരുന്നു. അവരുടെ വില്ലുകളും ശരങ്ങളും നടുങ്ങി അവ

രുടെ സമീപത്തിൽതന്നെ കിടന്നിരുന്നു. രക്തധാരയിൽ മുഴുകിയ ഉഗ്രങ്ങളായ ശരങ്ങൾ ശത്രുക്കളുടെ ജന്മത്തെ സൂചിപ്പിച്ചു. സീതയുടെ ഹൃദയം അവയിയില്ലാത്ത ഭൂപ്രദേശങ്ങളുടേതുപോലെ നശിച്ചു. അവളുടെ നയനങ്ങൾ മങ്ങി. അവ്യാപ്യമായ ഭൂപ്രദേശങ്ങളുടേതുപോലെ ഒരു വിധവയെപ്പോലെ ഇപ്രകാരം വിവരിച്ചു:—

എന്റെ പ്രിയഭർത്താവേ! അങ്ങു ഭയങ്കരമായ ഈ സമുദ്രത്തെ ലംഘിച്ചു ലങ്കയിൽ കടന്നത് എത്രയും ഭയങ്കരമായ ഈ മൃത്യുവിന്റെ വായിൽ അകപ്പെടുവാൻ തമ്പായോ? എന്നെ രക്ഷിക്കാനായി ശ്രമിച്ചു അവിടേയ്ക്കു വന്നുകൂടിയ ദശാപരിണാമം ഇങ്ങനെയോ? കൃപയോടെ രാക്ഷസന്മാരോടു പ്രതീകാരം ചെയ്യാനായി വന്ന അങ്ങുടെ നിസ്തല്യമായ പരാക്രമത്തെ മയാവികളായ ശത്രുക്കൾ ഇപ്രകാരം നശിപ്പിച്ചുവോ? യുദ്ധത്തിൽ അങ്ങുടെ നേരേ നിലക്കാൻ സാമർത്ഥ്യമുള്ളയാതൊരു പോരാളിയും ഈ ലോകത്തിലില്ലല്ലോ. ജഗജ്ജയിയായ അവിടത്തെ നേരേ വരുന്നയാതൊരു ശത്രുവിനും തന്റെ വിജയത്തെ പ്രഖ്യാപനം ചെയ്യുന്നതിനായി പിന്നീടു ജീവിച്ചിരിക്കാൻ കഴിയുന്നതല്ലല്ലോ. എന്നാൽ ശിരോലിഖിതത്തെ അവിടേയ്ക്കും ലംഘിച്ചുകൂടുന്നതല്ല. മൃത്യുവിന്റെ അധികാരത്തെ ആർക്കും എതിർക്കാൻ കഴിയുന്നതല്ല. എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട രാമലക്ഷ്മണന്മാരെ! ഒരിക്കലും ഉണരാത്ത ഈ ഉറക്കം നിങ്ങൾ ഉറങ്ങിക്കൊടുവിൻ. ഞാൻ നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി വിവരിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങൾ ക്ഷത്രിയധർമ്മത്തെ നിങ്ങളുടെ യോഗ്യതയ്ക്കു അനുരൂപമായവിധത്തിൽ അനുഷ്ഠിച്ചു. ക്ഷത്രിയന്മാർക്കുചിതമായ വീരസപർഗ്ഗത്തെയും നിങ്ങൾ പ്രാപിച്ചു. എന്റെ കഷ്ടത

കളെക്കുറിച്ചും ഞാൻ വിലപിക്കുന്നില്ല. എന്റെ ജനനം തന്നെ ദുഃഖസൂചകമായിരുന്നു. എന്നാൽ എന്റെ ദുഃഖം എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട കൌസല്യയമ്മയെ കുറിച്ചാകുന്നു. പുത്രനില്ലാത്തവളും, വൈധവ്യം ഭവിച്ചവളും ആയ ആ അമ്മ ഒരിക്കലും ശമനംവരാത്ത ഈ ദുഃഖത്തോടുകൂടി ഇനി ദിവസങ്ങളെയും മാസങ്ങളെയും കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നത് എങ്ങിനെയാണ്? രാജ്യഭ്രംശാവധി കഴിഞ്ഞത് ആ വൃദ്ധയായ അമ്മയെ ആശ്വസിപ്പിക്കാനും, അവരുടെ നന്മകളെ ഒരിക്കൽകൂടി കുളുപ്പിക്കാനും ആയി തന്റെ ഓർമ്മകൾ മടങ്ങിച്ചെല്ലുന്നതിനെ എത്ര ആഗ്രഹത്തോടുകൂടിയാണ് ആ അമ്മ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത്. സീതയുടെ പ്രാണനാശനായും, അയോദ്ധ്യയിലെ രാജാവായും, കൌസല്യാരാജ്ഞിയുടെ ഇഷ്ടപുത്രനായും സത്യത്തിന്റെയും ഗുണവിശേഷങ്ങളുടേയും ആത്മാവായും, ഇരുന്ന രാമാ! അവിടുന്ന് ഒരിക്കലും അരുണോദയത്തെ കാണാത്ത ഈ ഉറക്കം ഉറങ്ങിക്കൊള്ളണം.”

ദുർന്നിവാദമായ ദുഃഖത്തോടുകൂടി ഗർഭഗദസൂചരത്തിൽ എത്രയും സവാധാനമായി സീത ഇങ്ങനെ വിലപിച്ചു. സീതയുടെ ദുഃഖം കണ്ടു മങ്ങിയ പ്രഭയോടുകൂടി നക്ഷത്രങ്ങൾ പോലും ആകാശത്തിൽ നിശ്ചേഷ്ടങ്ങളായി നിന്നു. സീതയോടുകൂടി തിജടയെന്നു പേരായ ഒരു സ്രീയും ഉണ്ടായിരുന്നു. അവൾ ഒരു രാക്ഷസി ആയിരുന്നു, എങ്കിലും സീതയുടെ ഈ വിലാപം കേട്ട് ആർദ്രമാനസയായി അവൾ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു.

“ഗുണവതിയായ സീതേ! നീ ഇപ്രകാരം വിലപിക്കരുത്. നിഷ്പ്രയോജനമായി ഈ വിധവാശ്രമങ്ങളെ നീ

വഷിക്കേണ്ട. റിന്റെ ഭർത്താവു മരിച്ചിട്ടില്ല. അദ്ദേഹത്തിന് എത്രയും കഠിനമായി മുറിവേറിട്ടേ ഉള്ളൂ. രാമലക്ഷ്മണൻ ഗതപ്രാണന്മാരായിട്ടില്ല. അവർ മോഹാലസ്യപ്പെട്ടുകിടക്കയാണ്. അവർ താമസിയാതെ എഴുന്നേറ്റു യുദ്ധം ചെയ്തു വിജയികളാകാതെയിരിക്കയില്ല. നിനക്കു ഭാഗ്യവതിയായ ഒരു ഭാര്യയായിരിക്കാനും സംഗതിവരും. രാമന്റെ സൈന്യങ്ങൾ എത്ര ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചുറ്റും വന്നുകൂട്ടുന്നു. അവരുടെ യുദ്ധകോലാഹലത്തെ നീ കേൾക്കുന്നുണ്ടോ? നായകൻ നശിച്ച ഒരു സൈന്യത്തിന്റെ അവസ്ഥ ഇപ്രകാരം ആയിരിക്കയില്ല. അമ്മക്കുറുപ്പൻ നശിച്ചാൽ കപ്പൽ മുങ്ങിപ്പോകയേയുള്ളൂ. അതുപോലെതന്നെ നായകൻ നശിച്ചാൽ സൈന്യവും നഷ്ടമായിപ്പോകയേയുള്ളൂ. രാമന്റെ ചുറ്റും വൃത്താകാരമായി കൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖത്തിൽ ആശയോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടുനില്ക്കുന്ന ആ ഭടന്മാരെ നീ നോക്കൂ. ഇപ്പോഴും സജീവമായ മുഖത്തിന്റെ ചുണ്ണലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയ കമാരനായ ലക്ഷ്മണനെ എത്ര താല്പര്യത്തോടുകൂടി അവർ കാത്തുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. ദുഃഖിതയായ സീതേ! നീ എന്റെ വാക്കുകളെ വിശ്വസിക്കുക. മരണലക്ഷണങ്ങൾ എന്റെ ഈ കണ്ണുകൾക്കു നല്ലവണ്ണം അറയാം. ഉത്തുവിന്റെ നാശകരമായ കരാംഗ്രളികളുടെ ചരായ രാമന്റെ മുഖത്തെ സ്പർശിച്ചിട്ടില്ല. സുശീലയായ സീതേ! നീ ഞങ്ങളുടെ ബന്ധനത്തിൽ പാർക്കുന്നവളാണെങ്കിലും നിന്റെ ദുഃഖങ്ങളേയും, കഷ്ടതകളേയും കുറിച്ചു എനിക്കു വളരെ സഹതാപം ഉണ്ട്. രാമൻ ഞങ്ങൾക്ക് എത്രയും ഭയങ്കരനായ ഒരു ശത്രുവാണെങ്കിലും സത്യവാനും, ഗുണവാനും ആയ അദ്ദേഹത്തെ കുറിച്ചു ഞാൻ അറുതാചിടുന്നു. പോക്കളത്തിൽ രക്തവും അണി

ഞ്ഞു മോഹാലസ്യപ്പെട്ടുകിടക്കുന്ന രാമലക്ഷ്മണന്മാർ താമസിയാതെ എഴുന്നേറ്റു യുദ്ധചെയ്ത് അവരുടെ വംശത്തിന് അനുരൂപമായ വിധത്തിൽ വിജയം സമ്പാദിക്കും. അവരുടെ മുമ്പിൽ മരണലക്ഷണങ്ങൾ യാതൊന്നുംതന്നെ ഇല്ല. സാധുശീലയായ സീതേ! നീ ഇങ്ങനെ വിലപിക്കേണ്ടോ. നമുക്കു ലക്ഷയിലേക്കു പോകാം.”

ത്രിജുട പറഞ്ഞതു വ്യാജമല്ലായിരുന്നു. രാമലക്ഷ്മണന്മാർ മോഹാലസ്യം തീർന്നപ്പോൾ വീണ്ടും യുദ്ധസന്നദ്ധന്മാരായി.

൩.

രാവണന്റെ ഒന്നാമത്തെ യുദ്ധം.

ഈശ്വരകടാക്ഷം ലഭിച്ച രാമന്റെ നേരേ രാവണന്റെ അതിസാഹസങ്ങൾ ഒന്നുംതന്നെ ഫലിച്ചില്ല. ശക്തന്മാരായ രാക്ഷസന്മാർ അനവധിയായി പുറപ്പെട്ടു നടത്തിയ ഭ്രാന്തസമരങ്ങൾകൊണ്ടും യാതൊരു ഫലവും ഉണ്ടായില്ല.

ഭയങ്കരാകാനായ ദുർമുഖൻ തന്റെ സൈന്യങ്ങളോടുകൂടി വന്നു. അയാളെ ഹരദ്രമാൻ തോല്പിച്ചു വധിച്ചു. വജ്രദംഷ്ട്രനെ അയാളുടെ സൈന്യങ്ങളോടുകൂടി അംഗദൻ തോല്പിച്ചു വധിച്ചു. അനന്തരം അകമ്പനൻ എന്ന എത്രയുംസമർത്ഥനായ സേനാനി യുദ്ധസന്നദ്ധനായി വന്നു. എന്നാൽ അയാളെക്കാളും സമർത്ഥനായ ഹരദ്രമാന്റെ കയ്യാൽ അയാൾ ക്ഷണേണ കാലപുരിയെ പ്രാപിച്ചു. രാവണന്റെ

പ്രധാന മന്ത്രിയും മഹാപരാക്രമശാലിയും ആയിരുന്ന പ്രഹസ്തനെ നീവൻ തോൽപ്പിച്ചു വധിച്ചു.

രാവണന്റെ സമത്വന്മാരായ സേനാനികളും, ധീരന്മാരായ ഭടന്മാരും എത്രതന്നെ സാഹസമായി പ്രയത്നിച്ചിട്ടും രാമന്റെ സൈന്യത്തിന്റെ അണി മുറിക്കാൻപോലും കഴിഞ്ഞില്ല. തന്റെ സഹായികളും, ബന്ധുക്കളും, പ്രധാന സേനാനികളും എല്ലാം നശിച്ചു എന്നു കണ്ടപ്പോൾ രാവണൻ അവധിയില്ലാത്ത ദുഃഖവും, പരിഭ്രമവും ഉണ്ടായി.

“നിസ്സാരന്മാരായ ഈ ശത്രുക്കളെക്കുറിച്ച്” എന്നിങ്ങനെയിരുന്ന അവയ്ക്കെ എന്റെ കോപാനലജ്വാലയിൽ നിന്നു അവരെ ഇതുവരെ രക്ഷിച്ചു. എന്നാൽ ഉത്തമന്മാരായ എന്റെ ബന്ധുക്കളുടെ രധിരം ഇപ്പോൾ എന്നെ തീവ്രമായ പ്രതീകാരത്തിനു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു.”

ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു രാവണൻ കോപാവേശത്തോടുകൂടി രഥാരോഹണം ചെയ്തു. രേഗമേറിയ യുദ്ധശാപങ്ങളെ പൂട്ടിയ ജാജ്വല്യമാനമായ ആ രഥത്തിൽ സഹായരഭഭുനെപ്പോലെ രാവണൻ രാമഭടന്മാരുടെ നേരേ അണഞ്ഞു. ഭേദി ശംഖം മുതലായവയുടെ ഉച്ചത്തിലുള്ള നാദങ്ങളും, രാക്ഷസന്മാരുടെ അട്ടഹാസങ്ങളും യുദ്ധകോലാഹലങ്ങളും കൊണ്ടു ദിക്കാസകലം മുഴങ്ങി. ഗംഭീരങ്ങളായ തിരമാലകളെ ഭേദിച്ചുകൊണ്ടു് എത്രയും ശക്തിയോടുകൂടി അരിവേഗത്തിൽ ഓടുന്ന കുപ്പൽപോലെ രാമവാഹിനിയെ ഭേദിച്ചുകൊണ്ടു രാവണന്റെ രഥം സർവ്വതരം പാഞ്ഞു. രാമഭടന്മാരുടെ നാഥനായിരുന്ന സുഗ്രീവൻ

എത്രയും ധൈര്യത്തോടും സാമർത്ഥ്യത്തോടും രാവണനെ തടുത്തുനിർത്തിപ്പൊരുതു. എന്നാൽ രാവണന്റെ അനിരോധ്യങ്ങളായ ശരങ്ങൾ ഏറ്റ് സുഗ്രീവൻ ചോദരഹിതനായി നിലത്തുപതിച്ചു. അനന്തരം സുസേനനും, നളനും, ഗവാക്ഷനുംകൂടി രാവണനെ എതിർത്തു. എന്നാൽ രാവണന്റെ അസാധാരണമായ ധൈര്യംകൊണ്ടും സാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടും അവരേയും ജയിച്ചുകൊണ്ട് രഥം പിന്നെയും മുമ്പോട്ടുപാഞ്ഞു. അനന്തരം മഹാ പരാക്രമശാലിയായ ഹനുമാൻ രാവണന്റെ ഗതിയെ നിരോധിച്ചു. അവർ തമ്മിൽ നടന്ന എത്രയും ഭാഹരമായ യുദ്ധത്തിൽ ഹനുമാനു കഠിനമായ ഒരു മുറിവേറ്റ് അയാൾ നിലത്തു വീണു. അതിന്റെ ഭ്രഷ്ടം യാതൊരു പോരാളിയേയും തീരെ കൂസാത്ത നീലൻ രാവനോടു് എതിർത്തു് കഠിനമായി പൊരുതു. എന്നാൽ നീലന്റെ സാമർത്ഥ്യങ്ങൾ ഒന്നും അതിസമർത്ഥനായ രാവണനോടു ഫലിച്ചില്ല. അയാളും ഹനുമാനെ പ്പോലെതന്നെ മുറിവേറ്റു വീണു. സമർത്ഥന്മാരായ ഈ സേനാനികളെ ഒക്കെ ജയിച്ചുകൊണ്ട് മുന്നോട്ടുടക്കുന്ന രാവണനെ കണ്ട് രാമഭടന്മാർ പരിഭ്രാന്തന്മാരായി. എന്നാൽ അവരുടെ മദ്ധ്യേ എത്രയും ധൈര്യത്തോടും പ്രൗഢിയോടും നിന്നിരുന്ന ലക്ഷ്മണൻ തന്റെ വില്ലിനെ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ട് ധൈര്യത്തോടുകൂടി രാവണനോടു് ഇച്ഛകാരം പറഞ്ഞു:—

“ലങ്കാധിപനായ രാവണൻ! കുശലം! നിസ്സാരന്മാരായ ഈ ഭടന്മാരോടു യുദ്ധംചെയ്യുന്നത് ഒരു രാജാവിനു യുക്തമായിട്ടുള്ളതല്ല. നമുക്കു തന്നെ നേരിട്ടു പൊരുതു നോക്കാം.”

രാവണൻ:—“യോഗ്യനായ രഘുക്മാരനു കുശലം! അങ്ങേ ദുരദൃഷ്ടം തന്നെയാണ് അങ്ങേ എന്റെ അടുക്കലേയ്ക്ക് ആനയിച്ചത്. എന്നിങ്ങനെ അങ്ങയോടു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ താല്പര്യം ഉണ്ട്.”

അനന്തരം അവർ തമ്മിൽ എതിർത്തു യുദ്ധം ആരംഭിച്ചു. സന്ദിഗ്ദ്ധമായ അവരുടെ വിധിയെക്കുറിച്ച് എല്ലാവരും പഠിച്ചിട്ടു രാവണൻ തന്റെ വില്ലു കലച്ചു തീക്ഷ്ണങ്ങളായ ഏഴ് ശാങ്ങു തൊടുത്തു. ഭയങ്കരമായി ചീറിക്കൊണ്ട് ലക്ഷ്മണന്റെ നേരേ ചെന്ന ആ ഏഴ് ശാങ്ങളെയും ലക്ഷ്മണൻ അതിസാമർത്ഥ്യത്തോടും, സൂക്ഷ്മതയോടും ചേർന്നു രാവണന്റെ മേൽ ഭയങ്കരമായി ബാണങ്ങൾ വർഷിച്ചുതുടങ്ങി. ലക്ഷ്മണന്റെ നിശിതങ്ങളായ ബാണങ്ങളോടു പ്രാണവേദനയോടും, കോപാവേശത്തോടും കൂടി രാവണൻ തന്റെ പ്രധാനപ്പെട്ട ആയുധങ്ങളിൽ ഒന്നായ ‘ശക്തി’യെ ലക്ഷ്മണന്റെ നേരേ എത്രയും ഉറക്കോടുകൂടി പ്രയോഗിച്ചു. ഈ ശക്തിയെ തടുക്കാൻ ലക്ഷ്മണൻ എത്രതന്നെ ശ്രമിച്ചിട്ടും സാധിച്ചില്ല. ശക്തിയേറു മോഹാലസ്യത്തോടുകൂടി നിലത്തു പതിച്ച ലക്ഷ്മണനെ കണ്ട് കോപത്തോടുകൂടി രാമൻ എഴുന്നേറ്റു. സംഹാരമുതിർന്നപ്പോലെ തന്റെ നേരേവരുന്ന രാമനെക്കണ്ട് യോക്ത്രാന്തനായി രാവണൻ പലായനം ചെയ്ത് ലങ്കാനഗരത്തിനുള്ളിൽ അഭയംപ്രാപിച്ചു.

൭.

കുമാരകണ്ഠവധം.

ലക്ഷ്മണൻ മോഹാലസ്യം തീർന്നപ്പോഴേക്കു വീണ്ടും യുദ്ധത്തിന്നു സന്നദ്ധനായി. ഭയാക്രാന്തനായ രാവണൻ വെളിപ്പെടുത്താതെ കോട്ടയ്ക്കുള്ളിൽതന്നെ ഇരുന്നു. രാക്ഷസന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ എത്രയും ശക്തനും, പരാക്രമശാലിയുമായ കുമാരകണ്ഠനോടു് രാവണൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയസഹോദരാ! ഈ സന്ദർഭത്തിൽ രാക്ഷസന്മാരുടെ മാനത്തെ രക്ഷിക്കാൻ നിന്നക്കൊരുത്തനേ കഴികയ്ക്കൂ. നീ രാക്ഷസന്മാരുടെകൂട്ടത്തിൽ എത്രയും ശക്തനും ധീരന്മാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ അതിധീരനും ആകുന്നുവല്ലോ. രാമഭടന്മാരോടു നീതന്നെ യുദ്ധം ചെയ്തു അവരെ ലങ്കയിൽനിന്നു് ഓടിച്ചുകളയണം.” കുമാരകണ്ഠൻ ഇതുകേട്ടു യുദ്ധസന്നദ്ധനായി തിരിച്ചു. പർവതശരീരനായ കുമാരകണ്ഠന്റെ വരവുകണ്ടപ്പോൾ രാമഭടന്മാർ പരിഭ്രമത്തോടെ അങ്ങുമിങ്ങും ഓടിക്കൊണ്ടുപോയി. എന്നാൽ അവരുടെ പ്രധാന സേനാനായ കനായിരുന്ന അംഗദൻ തന്റെ ഭടന്മാരുടെ ഭയത്തെയും, പരിഭ്രമത്തെയും കണ്ടു ലജ്ജയോടും കോപത്തോടും, കൂടി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“നിങ്ങൾ എവിടെയാണിങ്ങനെ പരിഭ്രമിച്ചോടുന്നതു്? നിങ്ങളുടെ യുദ്ധസാമർത്ഥ്യത്തെക്കുറിച്ചു നിങ്ങൾക്കു വിശ്വാസമില്ലാതെ നിങ്ങളുടെ കൃത്യത്തെയും മരണ നിങ്ങൾ ഇങ്ങനെ പരിഭ്രമിക്കുന്നതിന്റെ അർത്ഥം എന്താണു്? ഭയങ്കരനായ കുമാരകണ്ഠൻ നേരിട്ടുള്ള യുദ്ധത്തിൽ നമ്മുടെ

കിടയ്ക്കുന്നിരിക്കുന്ന ഒരു പോരാളിയാണ്. നമുക്കു യോദ്ധി
ച്ചു മുന്നോട്ടുകേറി അയാളെ എതിർത്ത് അയാളുടെഗർവ്വത്തെ
ശമിപ്പിക്കാൻ നോക്കാം.”

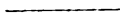
ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു ധൈര്യപ്പെടുത്തി അംഗദൻ സൈ
ന്യങ്ങളെ മുന്നോട്ടു നടത്തി. അവർ ഏറ്റവും ത്രക്ഷത
യോടുകൂടി കുണ്ടകുണ്ഡനോടെതിർത്തു പൊരുതു. എന്നാൽ
ലോഹകായനായ കുണ്ടകുണ്ഡന്റെ ശരീരത്തിൽ യാതൊരു
മുറിവും ഏൽപ്പിക്കാൻ അവർക്കു കഴിഞ്ഞില്ല. അംഗദൻ
എത്രയും ഉറപ്പിച്ചു നിൽത്തിയിരുന്ന വാഹിനിയുടെ ഒരു ഭാ
ഗത്തെ ഭേദിച്ചുകൊണ്ടു ആ ഭീമരാക്ഷസൻ നിർഭയനായി
മുന്നോട്ടുണ്ടത്തു. ശുഷ്കമായ വനത്തെ കാട്ടുരീ എന്ന
പോലെ രാമഭടന്മാരെ കുണ്ടകുണ്ഡൻ നശിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി.
ശേഷിച്ചവർ ഭയാക്രാന്തന്മാരായി ഓടിത്തുടങ്ങി. പരാക്ര
മശാലിയായ റഠന്മാൻ നിർഭയനായി മുന്നോട്ടുണ്ടത്തു
കുണ്ടകുണ്ഡനോടു യുദ്ധിച്ചു. എന്നാൽ മഹാശക്തനാ
യ കുണ്ടകുണ്ഡന്റെ അയ്യം ഏറ്റവും റഠന്മാൻ നിലത്തു പ
തിച്ചു. അനന്തരം നീലൻ, ശരഭൻ, ഗവാക്ഷൻ, ഗന്ധ
മാദനൻ, അംഗദൻ മുതലായ ഭൂനാനികൾ കുണ്ടകുണ്ഡ
നോടു എതിർത്തു. കുണ്ടകുണ്ഡൻ തന്റെ കുന്തകൊണ്ടു ക
ത്തി അവരെല്ലാം നിലത്തു പതിപ്പിച്ചു. അനന്തരം കി
ഷ്കിന്ധായപനായ സുഗ്രീവനെ തോല്പിച്ചുകൊണ്ടു കുണ്ട
കുണ്ഡൻ ലക്ഷ്മണൻ നിന്നിടത്തെത്തി. അവർ തമ്മിൽ അ
ല്ലനേരം പൊരുതു. അനന്തരം കുണ്ടകുണ്ഡൻ കുമാരനായ
ലക്ഷ്മണനോടു ഇപ്രകാരം ശാന്തതയോടെ പറഞ്ഞു:—

‘സമത്വനായ സൌമിത്രേ! അങ്ങേ യുദ്ധസാമന്ത്രി
ത്തെയും പരാക്രമത്തെയും ഞാൻ അഭിനന്ദിക്കുന്നു. എന്നി

കുടുംബം അങ്ങേക്കാൾ കുറേക്കൂടി ശക്തനായ ഒരു ശത്രുവിനോടു നേരിട്ടു യുദ്ധം ചെയ്യണമെന്നാണ് താല്പര്യം. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ അങ്ങേ ജ്യേഷ്ഠന്റെ അടുക്കൽ പോകട്ടെ. എന്നുകിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈയാൽ മരിക്കാനും, അല്ലെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തെ ജയിക്കാനും എന്നാണെന്റെ മോഹം.”

ലക്ഷ്മണൻ:—“പ്രേമപരനായ കുമാരൻ! അങ്ങേ അനിതരസാധാരണമായ രണനീപുണതയെ ഞാൻ അത്രയും അഭിനന്ദിക്കുന്നു. എന്നിങ്ക് അങ്ങേയോടു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ കൊള്ളാമെന്നു താല്പര്യമുണ്ട്. എന്നാൽ എന്നെക്കാൾ ശക്തനായ ഒരു ചോരാളിയോടു യുദ്ധം ചെയ്യണമെന്നാണല്ലോ അങ്ങേയ്ക്കു താല്പര്യം. അങ്ങേയുടെ മൃത്യുതന്നെ മുതുകിരച്ചിരിക്കുന്ന പുന്റെ ജ്യേഷ്ഠൻ അതാ നില്ക്കുന്നു. അത്ര അകലെ അല്ല. അങ്ങോട്ടുതന്നെ ചെല്ലാം.”

ഇതുകേട്ടു കുമാരൻ രാമന്റെ നേരേ ചെന്നു. രാമനും കുമാരനും തമ്മിൽ എതിർത്തു യുദ്ധം തുടങ്ങി. അതുതപരാക്രമനായ രാമനോടുത്തപ്പോൾ കുമാരന്റെ അവസ്ഥ അപരകരമായിത്തീർന്നു. തന്റെ ദേഹത്തിൽ തറയ്ക്കുന്ന രാമന്റെ കരവുകൾക്കിടയിൽ ഓരോന്നും തന്റെ ജീവനെ അല്ലാലായി അർപ്പിക്കുന്നു എന്നു കുമാരൻ തോന്നി. ഒടുവിൽ രാമൻ എത്രയും ദോഷമായ ഒരു ബാണം തൊടുത്തയച്ചു. കുമാരന്റെ കവചങ്ങളെയും ഭേദിച്ചു ആ ബാണം അയാളുടെ സൂന്യത്തിൽനിന്നും ശിരസ്സിനെ വേറാക്കി. നഷ്ടശിരസ്സായ കുമാരൻ ഗതപ്രാണനായി പോകുന്നതിൽ വീണ്ടു പിടിച്ചുതുടങ്ങി.

൫.

ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ രണ്ടാമത്തെ യുദ്ധം.

രാമഭടന്മാർ വീണ്ടും ലക്ഷാനഗരത്തെ രോയിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരുന്നു. ഈ രോധത്തെ വേർപെടുത്താനും, അവരുടെ അണിമുറിക്കാനും ആയി രാക്ഷസന്മാർ അതിസാഹസമായി പ്രയത്നിച്ചു. രാവണന്റെ പുത്രന്മാരും ധീരന്മാരും ആയ ത്രിശിരസ്സിനെയും, ദേവാന്തകനെയും ഹന്ദമാനും, നരാന്തകനെ അംഗദനും, അതികായനെ ലക്ഷ്മണനും തോല്പിച്ചു വധിച്ചു. തന്റെ ഈ ക്ഷമാരന്മാരുടെ മരണത്തെ ഓർത്ത് രാവണൻ അവധിയില്ലാത്ത ദുഃഖത്തോടു കൂടി വിലപിക്കുന്നതു കണ്ട് രാവണന്റെ പ്രഥമപുത്രനായ ഇന്ദ്രജിത്ത് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“അച്ഛൻ എന്തിനാണ് ഇങ്ങനെ ദുഃഖിച്ചു് അശ്രുക്കൾ വർഷിക്കുന്നതു്? ഈ ഇന്ദ്രജിത്ത് ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന കാലത്തോളം അച്ഛൻ പരാജയം സംഭവിക്കയില്ലെന്നുള്ളതു് നിശ്ചയമാണ്. രാമനോടും, ആ നിസ്സാരനായ ലക്ഷ്മണനോടും ഞാൻ ഒരിക്കൽകൂടി യുദ്ധം ചെയ്തു നോക്കട്ടെ. ഇന്ന് സൂര്യൻ അസ്തമിക്കുന്നതിനു മുമ്പായി അവരുടെ കഥ ഞാൻ കഴിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് ഇന്ദ്രൻ, വൈവസ്വതൻ, വിഷ്ണു, രുദ്രൻ, സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ, അഗ്നി മുതലായ ദേവന്മാർ സാക്ഷിയാകെ ഞാൻ അച്ഛനോടു് സത്യം ചെയ്യുന്നു.”

അനന്തരം ഇന്ദ്രജിത്തു തന്റെ ചതുരംഗസൈന്യത്തെ വിസ്തീർണ്ണമായ യുദ്ധക്കളത്തിൽ ഇറക്കി അണി നിരത്തി. അയാൾ ഔചാരമായ ആ യുദ്ധത്തിൽ തനിക്കു വിജയം ലഭിക്കാനായി മന്ത്രപുരസ്സരം വേദാമം ആരംഭിച്ചു. ദുർല്ലഭങ്ങളെ

ഉായ സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളെയും, പുഷ്പമാല്യങ്ങളെയും അഗ്നി ക്ഷണ്ഡത്തിൽ അർപ്പിച്ചു. ക്ഷന്ധം, വാളു്, വില്ല്യു്, അമ്പു് മുതലായ അയ്യുധങ്ങളെയും, കവചങ്ങളെയും അഗ്നി ക്ഷണ്ഡത്തിന്റെ സമീപത്തിൽ വെച്ചു. കറുത്ത ഒരു അട്ടിന്റെ തല മുറിച്ച് അഗ്നിയിൽ അർപ്പിച്ചു. വൈശ്വാനരനെ വിധിപ്രകാരം പൂജിച്ചു. തപ്തമായ സപ്തം പോലെ രക്തവണ്ണമായും, ജ്വാലപ്രമാണമായും ഉള്ള അഗ്നി ജ്വലനം ധൂമ്രാദിതങ്ങളായി അഗ്നിക്ഷണ്ഡത്തിന്റെ വലത്തുഭാഗത്തോട്ടിളകി ഹോതാവിന്നു വിജ്ഞത്തെ സൂചിപ്പിച്ചു. ശുഭോദകമായ ഈ ശേഷനത്തെ വിശ്വസിച്ചുകൊണ്ടു മുന്പത്തെപ്പോലെ ദരിക്കൽകൂടി ഇന്ദ്രജിത്തു മായായുദ്ധത്തിന്നു് ആരംഭിച്ചു. യോഗ്യന്മാരായ രാമഭടന്മാർ ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ ഖണ്ഡങ്ങളേറ്റു നാനാദക്ഷകളിലേക്കു പാഞ്ഞുതുടങ്ങി. അനന്തരം രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ മേൽ, കാർമ്മാവപടലത്തിന്റെ വിള്ളലുകളിൽ കൂടി പൊട്ടിപ്പറപ്പെടുന്ന സൂര്യകിരണങ്ങളെപ്പോലെ ഉജ്വലത്തുകളായ ശരങ്ങളെ ഇന്ദ്രജിത്തു മറഞ്ഞുനിന്നുകൊണ്ടു വെട്ടി. രാമലക്ഷ്മണന്മാർ അദ്ദേശ്യനായ തങ്ങളുടെ ശത്രുവിനോടു പ്രതീകാരം ചെയ്യാനായി നിഷ്പ്രയോജനമായി പരിശ്രമിച്ചു. അവരുടെ ശ്രമം വിഫലമാണെന്നു കണ്ടപ്പോൾ രാമൻ ദുഃഖത്തോടുകൂടി ലക്ഷ്മണനോടൊന്നിച്ച് പറഞ്ഞു:—

“ദുഷ്ടനായ ആ രാക്ഷസൻ വീണ്ടും മായായുദ്ധം ചെയ്തു നമ്മുടെ സൈന്യത്തെ ഇതാ നശിപ്പിക്കുന്നു. സപതംഭ്രവിന്റെ വരബലത്താൽ അദ്ദേശ്യനായിരിക്കുന്ന അവനെ നമ്മുടെ അയ്യുധങ്ങൾക്കു യാതൊന്നും ചെയ്യാൻ കഴിയുന്നതല്ല. സപതംഭ്രവിന്റെ ഇഷ്ടം ഇങ്ങനെയൊന്നാണെങ്കിൽ

നമുക്കിതിനെ ക്ഷമയോടെ സഹിക്കാം. ഒരു യോദ്ധാവിന്റെ ധൈര്യത്തോടും സഹനതയോടും നമുക്കു മരിക്കാം."

ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ അസൂയയെ തട്ടുവാൻ പ്രത്യസ്യങ്ങളൊന്നും ഇല്ലാതെ രാമലക്ഷ്മണന്മാർ കഴങ്ങി. അവന്റെ ശോഷാർത്ഥങ്ങളുടെ ശരീരത്തിൽ വന്നു തറയ്ക്കുന്നതിനെ ധീരതയോടെ സഹിച്ചുകൊണ്ടു നിർഭയന്മാരായി അവർ നിലത്തു പതിച്ചു.

— 8 * 8 —

൩.

ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ മൂന്നാമത്തെ യുദ്ധവും, വധവും.

ഭൂരാഘങ്ങളായ പവ്തങ്ങളിൽനിന്നു ദിവ്യങ്ങളായ മൂവുകൾ കൊണ്ടുവന്നു ഹന്ദമാൻ രാമലക്ഷ്മണന്മാരുടെ മുമ്പുകൾ ശമിപ്പിച്ചു. അവർ വീണ്ടും ഏഴുനേറ്റു യുദ്ധസന്നദ്ധന്മാരായി. ഭയാക്രാന്തന്മാരായ ശത്രുക്കൾ ലങ്കാനഗരത്തിനുള്ളിൽ അഭയം പ്രാപിച്ചു.

കുംഭകണ്ഠന്റെ ധീരന്മാരായ പുത്രന്മാർ യുദ്ധത്തിനു സന്നദ്ധന്മാരായി വന്നു. അവർ രണ്ടുപേരെയും ഹന്ദമാനും, സുഗ്രീവനുംകൂടി വധിച്ചു. അനന്തരം മകരാക്ഷൻ വന്നുപോൾ തുടങ്ങി. രാമൻ ഒരു ശരത്താൽ അവന്റെ കഥകഴിച്ചു. തന്റെ ബന്ധുക്കൾക്ക് അപായം വന്നതു കണ്ടുകോപത്തോടുകൂടി ഇന്ദ്രജിത്തു് ഒരു വഞ്ചന പ്രവർത്തിച്ചു. തന്റെ കരകൌശലംകൊണ്ടു സീതയുടെ കോമളമായ ഒരു

പ്രതിമയെ അയാൾ നിർമ്മിച്ചു. അതിനെതന്റെ രഥത്തിൽ വെച്ചുകൊണ്ടു രാമഭടന്മാരുടെ മുമ്പാകെച്ചുന്ന് ആ വിഗ്രഹത്തെ വെട്ടി നിലത്തു വീഴ്ത്തി. ഉദ്ദേഹകരമായ ഈ വൃത്താന്തം തന്റെ ഭടന്മാരിൽ നിന്നറിഞ്ഞു രാമൻ അത്യാത്മം ആധിപശനായി ചമഞ്ഞു. എന്നാൽ ബുദ്ധിമാനായ വിഭീഷണൻ ദുഃഖിതനായ രാമന്റെ സമീപത്തിൽ വന്ന് ഇപ്രകാരം സാന്തപനവാക്കുകളെ പറഞ്ഞു:—

“മഹാരാജാവേ! അവിടുന്ന് എന്റെ വാക്കുകളെ വിശ്വസിക്കണം. എന്റെ വർഗ്ഗത്തിലുള്ളവരുടെ വഞ്ചകപ്രയോഗങ്ങളെ എനിക്കു നല്ലവണ്ണം അറിയാം. തന്റെ അച്ഛൻ ഭായ്യന്മാക്കാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ഒരു സ്ത്രീയെ ഇത്ര ജിത്തു് ഒരിക്കലും വധിക്കയില്ല. സീതയെ കാമിച്ചാണ് രാവണൻ തന്റെ ജീവനെയും, സിംഹാസനത്തെയും, രാജ്യത്തെയും പണയം വയ്ക്കാനായി ഈ ഭോലാരസമരം നടത്തുന്നത്. എന്നാൽ രാവണൻ വിജയം ലഭിച്ചാലും സീത ഒരിക്കലും രാവണന്റെ മോഹത്തിനു വഴിപ്പെടുകയില്ല. രാവണൻ ഒരിക്കലും താൻ കാമിക്കുന്ന സ്ത്രീയെ വധിക്കാൻ സമ്മതിക്കയില്ല. ഇത്രജിത്തു തന്റെ അച്ഛന്റെ ഇഷ്ടത്തിനു വിരോധമായി സീതയെ വധിക്കുന്നതും അല്ല. അവൻ നമ്മെ പരിഭ്രമിപ്പിക്കാൻവേണ്ടി സീതയുടെ പ്രതിമയെ ഉണ്ടാക്കി നമ്മുടെ മുമ്പാകെ വെട്ടി വീഴ്ത്തിയതാണ്. നാം ദുഃഖിതന്മാരായി പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ട് ഇവിടെ ഇരിക്കുമ്പോൾ അവൻ നികുംഭിലയിൽ കടന്നു മായായുലത്തിന് ആവശ്യമുള്ള ഹോമം കഴിക്കുന്നു. ഹോമം മുഴുവനായാൽ അവനെ പിന്നെ ജയിക്കാൻ ആർക്കുതന്നെ കഴിയുന്നതല്ല. അതിനാൽ അവന്റെ ഹോമം അവസാനിക്കുന്നതി

നമുന്മേലു ക്കുമാരനായ ലക്ഷ്മണൻ സൈന്യസമേതം നി: ക്കുമാരിലിൽ കടന്നു് ഇന്ദ്രജിത്തിനോടു യുദ്ധം ആരംഭി: ക്കട്ടെ.”

ലക്ഷ്മണൻ, വിഭീഷണനോടും തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ട സമത്വനായ ഏതാനും ഭടന്മാരോടുംകൂടി നി:കുമാരിലിൽ പുറപ്പെട്ടു. ഇന്ദ്രജിത്തു രോമാമത്തിനു ആരംഭിച്ചുരേഖയ്ക്കു - അല്ലെങ്കിൽ തന്റെ മറ്റും അപ്രതീക്ഷിതമായിവന്നു വളഞ്ഞു: ശത്രുക്കളെ കണ്ടു് ഇന്ദ്രജിത്തു കോപത്തോടുകൂടി വിഭീഷണനോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ പിതൃവ്യനായ അങ്ങു് ഇപ്രകാരം എന്റെ: വധത്തിനായി ശ്രമിക്കുന്നുവോ? രാക്ഷസവംശത്തിൽ ജനി: ച്ചു അങ്ങു ഞങ്ങൾക്കെത്രയും ഭയങ്കരമായ ആപത്തു നേരി: ട്ടിരിക്കുന്ന ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അങ്ങേ രാജാവിനോടും, ബന്ധുക്കളോടും വഞ്ചന പ്രവർത്തിക്കുന്നുവോ? അങ്ങിപ്ര: കാരം അങ്ങേ ബന്ധുക്കളെ ചിരിഞ്ഞു ശത്രുക്കളുടെ ഒരു അ: ടിമയാലി പാപകരമായ ഈ പ്രവൃത്തിക്കു തുനിഞ്ഞതിൽ എനിക്കു ജ്ഞേയം സഹതാപവും തോന്നുന്നു. ബന്ധുക്ക: ളെ ഉപേക്ഷിച്ചു ശത്രുക്കളെ ശരണം പ്രാപിക്കുന്ന ഒരു വന്ദു് ഒരിക്കലും ആ ശത്രുക്കൾ ഉത്തമസുഹൃത്തുക്കളായിരി: ക്കയില്ല. അവർ തന്നെ അവന്റെ നാശത്തിനായി പ്രവ: ത്തിക്കുന്നതായിരിക്കും.”

വിഭീഷണൻ.—“എന്റെ ധർമ്മതല്പരതയെക്കുറിച്ചു റിയാതെയാണു നീ ഇപ്രകാരം പരുഷങ്ങൾ പറയുന്നതു്. നർവീച്യനായ ക്കുമാരാ! സത്യത്തെയും, ധർമ്മത്തെയും എ

നിന്നൊരിക്കലും ലംഘിക്കാൻ പാടില്ല. ഭൃഷ്ണനാരായ ഖെ
 സ്യുക്കളെ കൃംസർപ്പത്തെപ്പോലെ നാം വജ്ജിക്കണം. നി
 ന്റെ അച്ഛന്റെ ഭൃഷ്ണർമ്മങ്ങൾ ഈ ഭൂമിക്കു താങ്ങാൻ കഴി
 യാത്തവയാണ്. അന്യന്മാരുടെ രാജ്യത്തെ കൊള്ളുയിട്ടു
 ന്നതും, പരസ്യീകളെ കാമിക്കുന്നതും ആണു നിന്റെ അച്ഛ
 ന്റെ തൊഴിൽ. നിന്റെ അച്ഛൻ ദേവന്മാരെയും, മനു
 ഷ്യരെയും ഒരുപോലെ ഭ്രോഹിക്കുന്നു. ഈ ലങ്കാരാജ്യം മുഴു
 വനും നിന്റെ അച്ഛന്റെ പാപകർമ്മങ്ങളാൽ ഭൂഷിതമാ
 ക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഈ പാപഭാരത്തെ വഹിക്കാൻ ഇനി
 ലക്ഷ്യതന്നെയും കഴിയുന്നതല്ല. നിന്റെ അച്ഛന്റെ അ
 വിവേകനിമിത്തം വന്നുകൂടിയ ഈ ദോഷങ്ങളെ പരിഹാ
 രിച്ചു ലങ്കയിൽ രാക്ഷസന്മാരുടെ പ്രതാപത്തെ നശിപ്പി
 ക്കാൻ അനിവാര്യമായ കാലം തി സന്നദ്ധമായിരിക്കുന്നു.
 നീയും, നിന്റെ അച്ഛനും, നിങ്ങളുടെ സുഭിക്ഷമായ ഈ
 രാജ്യവും നിശ്ചയമായി നശിക്കാനായിരിക്കുന്നു. ദുർന്നയാ
 യ നിന്നോടു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ ലക്ഷ്മണൻ തയ്യാറായിരി
 ക്കുന്നു. വിധിവിഹിതം ആർക്കും ലംഘിച്ചുകൂടുന്നതല്ലല്ലോ.”

അനന്തരം ഇങ്ങിനെ ലക്ഷ്മണന്റെ നേരെ രിതി
 ണ്തു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“രണ്ടുതാനെ പുന്റെ ആയുധങ്ങളിൽനിന്നുണ്ടായ
 അനുഭവത്തെ നീ മാനുവോ? ഇപ്പോൾ നീ ഒരു സർപ്പ
 തെപ്പോലെ പതുങ്ങിവന്നു അജ്ഞാനായ പുണെ പുതി
 കാൻ ധൈര്യപ്പെടുണോ? കൂമാര! നിന്റെ ഗർവ്വവും, നീ
 യും ആപല്ക്കരമായ ഈ ഒടുവിലത്തെ യുദ്ധത്തിൽ നിശ്ചയ
 മായി നശിക്കും.”

ലക്ഷ്മണൻ:—“നി ഒരു വിരണെപ്പോലെ നേരിട്ടു യുദ്ധം ചെയ്യാതെ കേവലം ഒരു ഭീരുവിനെപ്പോലെ രണ്ടുതവണ ഞങ്ങളോടു മായായുദ്ധം ചെയ്കയാണു ചെയ്തത്. ഇപ്പോൾ നേരിട്ടുള്ള ഒരു യുദ്ധം ചെയ്യണമെന്നാണു ഞാൻ അപശ്രമപ്പെടുന്നത്. വീരവാദവും ആത്മപ്രശംസയും ചെയ്വാൻ ഇവിടെ സമയം ഇല്ല. വീരവാദം ഭീരുവിന്റെ ആയുധമാണ്. നീ വിരണാണെങ്കിൽ നിന്റെ ആയുധങ്ങളെത്തന്നെ എടുക്കുക.”

അനന്തരം അവർ രണ്ടുപേരുംതമ്മിൽ അണഞ്ഞു പോർതുടങ്ങി. രണ്ടുപേരുടെയും ഹൃദയം കോപംകൊണ്ടു കലുഷമായി. രണ്ടുപേരും തുല്യവാടവഴത്താടു കൂടി വളരെ നേരം ചൊരതു. ലക്ഷ്മണന്റെ നിശിതങ്ങളായ ശരങ്ങളേറ്റു് ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ കവചം കീറി. ഇന്ദ്രജിത്തു ലക്ഷ്മണന്റെ കുവചത്തെയും നശിപ്പിച്ചു. രണ്ടുപേരുടെയും ശരീരം ഒരുപോലെ കീറി മുറിഞ്ഞു. രണ്ടുപേരും കീഴടങ്ങാൻ ഭാവമില്ല. അല്പം ക്ഷമിക്കണമെന്നോ, അല്പം കുരുണ ഭാവിക്കണമെന്നോ അപേക്ഷിക്കാൻ രണ്ടുപേരെയും അവരുടെ ഗർവ്വം സമ്മതിച്ചില്ല. ലക്ഷ്മണൻ ഇന്ദ്രജിത്തിന്റെ അശപങ്ങളേയും സാരമിനെയും വധിക്കയും അവന്റെ വില്ല മുറിക്കയും ചെയ്തു. “ദേവതുല്യനായ രാമൻ ധർമ്മനിയ്യയും സത്യസന്ധതയും ഉള്ളവനാണെങ്കിൽ ദേവന്മാർ അദ്ദേഹത്തെ സഹായിക്കട്ടെ” എന്നു സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ടു ലക്ഷ്മണൻ തന്റെ ത്രക്ഷ്മമായ ഒരു ശരത്തെ തൊടുത്തയച്ചു. ദേവന്മാർ രാമനെ സഹായിച്ചു. ആ ശരം ലക്ഷ്മണത്തിൽ ചെന്നു തറച്ചു. ലക്ഷ്മണ

ന്റെ പുതിരാളി നഷ്ടശിരസ്സായി നികുണ്ടിലയിൽ വീണു
രുണ്ടു.

൭.

രാവണന്റെ വിലാപം.

ഇന്ദ്രജിതതു വീണതുകണ്ടു് ഏതാനും രാക്ഷസഭടന്മാർ
കാടിച്ചെന്നു രാവണനോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“മഹാരാജാവേ! രാക്ഷസന്മാരുടെ പ്രതാപം അസ്ത
മിച്ചു. ലക്ഷ്മണൻ വിദീക്ഷണനൊന്നിച്ചു് അവിടത്തെ കു
മാരനെ വധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഞങ്ങളുടെ പരാക്രമശാലിയായ
യുവാജാവിന്റെ ഇഹലോകവാസം അവസാനിച്ചിരിക്കു
ന്നു. അവിടത്തെ പ്രിയപുത്രനും മഹായീരനും ആയജരദ്രേഹം
വീരസർഗ്ഗം പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു.” ശ്രവണാരുതദങ്ങളായ
ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ രാവണന്റെ ഉള്ളിൽ ഉണ്ടായ
അധി അവസാനം ഇല്ലാത്തതായിരുന്നു. തന്റെ പുത്ര
ന്റെ നിസ്തുല്യമായ പരാക്രമത്തെയും സാമർത്ഥ്യത്തെയും
കാത്തുമാഹായീരനായ രാവണൻ ഇപ്രകാരം വിലപിച്ചു:—

☪

“എന്റെ സമസ്തന്മാരായ സേനാനികളിൽ അഗ്രേ
സാനും ദേവന്മാരെപ്പോലും വിസ്മയീകരിക്കുന്ന പരാക്രമ
ത്തോടുകൂടിയവനും ആയ എന്റെ ഇഷ്ടപുത്ര! നീ ലക്ഷ്മ
ണന്റെ ശരത്താൽ ഹതനായോ? നിന്റെ ഉഗ്രങ്ങളായ
ശരങ്ങൾ ഭയങ്കരനായ കൃതാന്തനാൽത്തന്നെയും അനിരു
ദ്ധങ്ങളാണല്ലോ. അങ്ങനെയുള്ള നീ ഒരു സാധാരണ
മനുഷ്യനാൽ വധിക്കപ്പെടുവോ? പരാക്രമശാലിയായ നി

ന്റെ സാന്നിദ്ധ്യം ഇപ്പോൾ വീരസ്വർഗ്ഗത്തിനു അഭൂതപൂർവ്വമായ പ്രകാശത്തെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്നു. നിന്റെ വിശ്രുതമായ നാമധേയം ലോകചരിത്രത്തിനു ഒരു അക്ഷീണമായ ഓജസ്സിനെ നൽകുന്നു. നിന്റെ നാമത്തെ കേട്ടാൽ ഞെട്ടാത്ത യാതൊരു രാജാവും ഈ ഭൂലോകത്തിൽ ഇല്ല. അങ്ങനെയുള്ള നിന്റെ വിധോഗത്തെക്കുറിച്ച് നിന്റെ ബന്ധുക്കൾ എത്ര ഭൂപത്തോടുകൂടിയാണ് വിലപിക്കുന്നതെന്ന് നീ അറിയുന്നുണ്ടോ? കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽനിന്നും പുറപ്പെടുന്ന ആ വിചാചസുരങ്ങളെ നീ കേൾക്കുന്നുണ്ടോ? വിധവയായ നിന്റെ മഹിഷിയുടേയും പുത്രശോകാന്തയായ നിന്റെ അമ്മയുടേയും വിചാചത്തെ നീ കേൾക്കുന്നുണ്ടോ? അപര ഭൂപസമുദ്രത്തിൽ തള്ളിയിട്ടുകൊണ്ടു നീ എവിടെയാ.ന്റ് പോയിരിക്കുന്നത്? ഞാൻ വാല്കൃത്തെ പ്രാപിച്ചു് ആസന്നമരണനായി കിടക്കുമ്പോൾ ഇരളിത്തു് എത്ര താല്പ്യത്തോടുകൂടി എന്റെ സമീപത്തിരുന്ന് എന്നെ ശ്രശ്രുഷിക്കുമെന്നും എന്റെ ചരമശ്വാസത്തിൽ എത്ര ഭക്തിയോടുകൂടി എന്റെ കണ്ണുകളെ തിരുമ്മി അടയ്ക്കുമെന്നും ആണു ഞാൻ മോഹിച്ചിരുന്നത്. എന്നാൽ ധരതപിഡി അതിനൊന്നിനും എനിക്കു സംഗതി വരുത്തിയില്ല. പ്രിയപുത്ര! നീ ഇഹലോകത്തിൽനിന്നു നിഷ്ക്രാന്തനായി. നിന്റെ അച്ഛൻ ഇതാ നിന്നെക്കുറിച്ച് വിലപിക്കുന്നു. വൃദ്ധനായ ഞാൻ ഇനി ഏകനായി എന്റെ ശതൃക്കളോടു യുദ്ധം ചെയ്യണമല്ലോ.”

രാവണന്റെ കണ്ണുകളിൽനിന്ന് അശ്രുക്കൾ അനക്രമമായി ഒഴുകി. ചെട്ടെന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം കോപം കൊണ്ടു കലുഷമായിത്തീർന്നു. നിദാമകാലത്തിലെ പ്രതാ

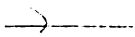
പവാനായ സൂര്യനെപ്പോലെ രാവണന്റെ മുഖം ജ്വലിച്ചു. തീപ്പെരികൾ പറക്കുന്നുവോ എന്നു തോന്നുവണ്ണം ഉജ്ജ്വലത്തുകളായ കണ്ണുകൾ ഉരുട്ടി രാവണൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—“അവളാണ് നശിക്കേണ്ടത്. ആ ദുഷ്ടാഭയമായ സീതയാണ് നശിക്കേണ്ടത്. അവൾ ഇന്നു നാമാവശേഷമായിത്തീരും. ഇന്ദ്രജിത്തു അവളുടെ പ്രതിമയെമാത്രമേ വെട്ടിവിട്ടിയിട്ടുള്ളൂ. രാവണൻ അവളെത്തന്നെ വെട്ടി വിട്ടു നുണ്ടു്.”

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു രാവണൻ എഴുന്നേറ്റു. രാവണന്റെ കോപംകണ്ടു ഭയപ്പെട്ടു ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ എല്ലാം നടുങ്ങി. രാവണൻ രോഷാകുലനായി പെഡംഗപാണിയായി അശോകവനത്തിലേക്കു തിരിച്ചു. കോപംകൊണ്ടും, ദുഃഖംകൊണ്ടും ദ്രാതനായിത്തീർന്ന രാവണൻ തന്റെ ജാജപല്യമാനമായ പെഡംഗത്തെ ഇളക്കിക്കൊണ്ടു ദുഃഖിതയായ സീത തന്റെ ഭർത്താവിനെ ഓത്തു വിലപിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന വൃക്ഷച്ചുവട്ടിൽ എത്തി. സാധുപിയായ സതയുടെ രക്തത്താൽ രാവണന്റെ ചന്ദ്രഹാസം അന്നു കളങ്കിതമായിത്തീർന്നു. എന്നാൽ സത്യവാന്മാരും വിശ്വസ്തന്മാരും ആയ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ഭയങ്കരമായ പാപകർമ്മത്തിനുദ്യോഗിച്ച അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈകളെ നിരോധിച്ചു. രാക്ഷസസ്രീകൾ സീതയുടെ മൂറും വളഞ്ഞു രാവണനെ തടുത്തു. രാവണന്റെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“മഹാരാജാവേ! ശക്തന്മാരായ രാജാക്കന്മാർ സ്രീകളോടല്ല തങ്ങളുടെ പരാക്രമത്തെ കാണിക്കുന്നത്. അവരുടെ

പരാക്രമ യുദ്ധങ്ങളിൽലാണു പ്രകാശിക്കുന്നത്. വേദശാസ്ത്രങ്ങളെ നല്ലവണ്ണം ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നഅവിടുന്ന് ഈ ഹീനപ്രവൃത്തിക്കു തുനിയരുത്. സ്ത്രീരക്തം നമ്മുടെ യശസ്സിനുള്ളകുഞ്ഞെ ഉണ്ടാക്കും. അത് സ്വർഗ്ഗത്തിലേക്കുള്ള കുവാടത്തെ നിരോധിക്കുകയും ചെയ്യും. അതുകൊണ്ട് അവിടുന്ന് ഈ സ്ത്രീയെ ഉപേക്ഷിച്ചു രഥാരോഹണം ചെയ്യണം. വിശ്വസ്തന്മാരായ അവിടത്തെ ഈ ഭൃത്യന്മാർ അവിടത്തോടു് ഒന്നിച്ചു യുദ്ധം ചെയ്യാനോ മരിക്കാനോ സന്നദ്ധന്മാരാകുന്നു. ഇന്നത്തെ യുദ്ധത്തിൽ അവിടേക്കു നിശ്ചയമായി വിജയം ലഭിക്കും. ആരും നിരോധിക്കപ്പെടാൻ കഴിയാത്ത അവിടത്തെ പരാക്രമംകൊണ്ട് അവിടന്നു ഗർവ്വിയന്മാരായ ശത്രുക്കളെ വധിച്ചു വിധവയായിത്തീരുന്ന സീതയെ ഭാര്യയായി സ്വീകരിച്ചുകൊള്ളണം.”

വളരെ പ്രയാസപ്പെട്ടു രാവണൻ തന്റെ ഭക്തപത്തെ ഒരുവിധം അടക്കി. തന്റെ പുത്രനെ വധിച്ച ഭൃത്യനോടു തക്കതായ പ്രതീകാരം ചെയ്യാതെ അടങ്ങുന്നതല്ലെന്നു നിശ്ചയിച്ചു.

പ.

രാവണന്റെ രണ്ടാമത്തെ യുദ്ധവും,
പ്രതീകാരവും.

ലങ്കാനഗരത്തിനുള്ളിൽ നിന്നും പുറപ്പെട്ട സ്ത്രീകളുടെ വിലാപസ്വരം രാവണൻ ഏതയും കണ്ണാരുന്ദമായിരുന്നു. രാവണന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രതീകാരമേൽക്കു ഏതയും ശക്തിമത്തായി വളന്നു. അദ്ദേഹം യുദ്ധത്തിനു സന്ന

ലനായി ആയുധങ്ങളെ കൈയിൽ ചൂട്ടുതു ഭൂപ്രേതന്മാരുടെ നിശ്ശൂപസിച്ചുകൊണ്ടു് ഇ പ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“സമത്സന്മാരായ രാക്ഷസന്മാരെ! നിങ്ങൾ യുദ്ധത്തിനു സന്നദ്ധന്മാരാകവിൻ. നമുക്കു നമ്മുടെകർത്തവ്യകർമ്മത്തെചെയ്യാം. എന്റെ ധീരനായ പുത്രനെവധിച്ചു ആ ഭൂഷ്ടനോടു ഞാൻ ഇന്നു തക്കതായ പ്രതീകാരം ചെയ്യാതെയിരിക്കയില്ല. മഹോദരനും, വിരൂപാക്ഷനും, മഹാപാർശ്വനും, എനോടൊന്നിച്ചു വരുവിൻ. ഒന്നുകിൽ നിങ്ങളുടെ രാജാവിന്റെ, അല്ലെങ്കിൽ ലക്ഷ്മണന്റെ മരണം ഇന്നു നിങ്ങൾക്കു കാണാം. ഭൂഷ്ടന്മാരായ ഈ ശത്രുക്കളാൽ. വധിക്കപ്പെട്ട ധീരന്മാരായ പരദൂഷണന്മാരെയും, ഭീമപരാക്രമനായ കുംഭകർണ്ണനെയും, മാമായുദ്ധത്തിൽ അതിസമത്സനായ ഇന്ദ്രജിത്തിനെയും നിങ്ങൾ ഓർമ്മവിൻ. എന്റെ ശത്രുക്കൾക്കു ആകാശത്തിലും, ഭൂമിയിലും, സമുദ്രത്തിലെ തിരമാലകൾക്കുള്ളിലും അഭയം പ്രാപിക്കാൻ കഴിയുന്നതല്ല. രാമന്റെ ശിഥിലമാക്കപ്പെടുന്ന സൈന്യത്തെ എന്റെ പരാക്രമത്തെയും പ്രതീകാരത്തെയും ഉൽഭോധിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ശത്രുക്കളുടെ ശവശരീരം നിറഞ്ഞ പോക്കളത്തിൽ വന്നുകൂടി ചെന്നായ്കളും കഴുകന്മാരും ശവഭക്ഷണംകൊണ്ടു തൃപ്തിപ്പെട്ടു കൊള്ളട്ടേ. എന്റെ ധീരനായ അനുജനും, സുന്ദരനും സുകുമാരനുമായ പുത്രനും വേണ്ടി തക്കതായ പ്രതീകാരം ഞാൻ ഇന്നു ശത്രുക്കളോടു ചെയ്യുന്നുണ്ടു്”. രാക്ഷസന്മാരെ! നിങ്ങൾ, നിങ്ങളുടെ കൃത്യത്തെ ചെയ്തുകൊള്ളുവിൻ.”

രാവണന്റെ ഈ കല്പന ലങ്കാനഗരത്തിനുള്ളിൽ സർവ്വ പരന്നു. തെരുവുകളും, രാജപാതകളും യുദ്ധസന്നദ്ധ

ന്മാരായ രാക്ഷസഭടന്മാരെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞു. ആനകളെയും, രഥങ്ങളെയും, അശ്വങ്ങളെയും അണിനിരത്തി. ഒട്ടകങ്ങളെയും, കോവർകുഴുതകളെയുംകൊണ്ടു യുദ്ധസാമഗ്രികളെയും ചുമപ്പിച്ചു് ആയുധപാണികളായ കാലാഹരന്മാരെയും അണി നിരന്നു നടന്നു തുടങ്ങി. രാവണന്റെ അശ്വസൈന്യങ്ങൾ അതിവേഗത്തിൽ പോക്കുളത്തിൽ എത്തി. പെരുമ്പറ, കുഴൽ, പടഹം, മൃദംഗം ഇവയുടെ ഗംഭീരധ്വനിയും, ഭടന്മാരുടെ അട്ടഹാസങ്ങളും കൊണ്ടു ഭൂമിയും ആകാശവും മുഴങ്ങി. മോചനീർമോചനത്തെ അനുഭവിക്കുന്ന മന്ദ്രലോകത്തോടു കൂടിയ രാവണന്റെ ഉന്നതമായ സ്വന്ദനം ലഭ്യപ്പെടാതെ നഗരവാതലിനെയും ലംഘിച്ചു യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു പാഞ്ഞു.

സൂര്യൻ കാർമ്മോചിപടലങ്ങൾക്കുള്ളിൽ മറഞ്ഞു. അപ്രതീക്ഷിതമായ ഒരു അന്ധകാരം സർവ്വ പരന്നു. പക്ഷികൾ ക്രോധത്തോടു കൂടി കൂടണയുവാൻ ബദ്ധപ്പെട്ടു നാനാദിക്ഷകളിലേക്കു പറന്നു. ഭയങ്കരമായ വർഷവും ആരംഭിച്ചു. പരിവൃണ്ണങ്ങളായ യുദ്ധാശ്വങ്ങൾ പോക്കുളത്തിൽ നിന്നു തിരിഞ്ഞോടുന്നതിനു ഭാവിച്ചു. കഴുകന്മാർ നാനാദിക്ഷകളിൽ നിന്നു പറന്നുവന്നു പോക്കുളത്തിന്റെ മേൽ ഭാഗത്തുകൂടി. കുറുക്കന്മാർ അത്യുച്ചത്തിൽ മേളിച്ചാത്തു മോചിപ്പിച്ചു. എത്രയും ഭയാനകമായ ഒരാപത്തിനെ സൃഷ്ടിക്കുന്ന ഭൂശ്ശൂകന്മാർ സർവ്വ കാണപ്പെട്ടു. വിസ്ഫീർണ്ണമായ സമുദ്രം ഗിരിപ്രമാണങ്ങളായ തിരമാലകളോടു കൂടി ഇളകി മറിഞ്ഞു. ലോകം മുഴുവൻ ഭൂകമ്പത്താൽ എന്ന പോലെ ഒന്നു വിറച്ചു.

രണ്ടു കക്ഷികളും തമ്മിൽ അടുത്തു ഘോരമായ സമരം ആരംഭിച്ചു. ആ യുദ്ധത്തിൽ രണ്ടു ഭാഗത്തു നിന്നും നശിച്ചു വീരന്മാർ എത്രയെന്നു കണക്കില്ല. മഹോദരനെയും വിരൂപാക്ഷനെയും ധീരനായ സുഗ്രീവനും, മഹാപാശ്ചനെ സമരമനായ അംഗദനും വധിച്ചു. എന്നാൽ ധീരന്മാരായ ആ പോരാളികളിൽ ആർക്കുതന്നെ നിരോധിക്കാൻ കഴിയാത്ത ഗംഭീരപരാക്രമത്തോടുകൂടിയ രാവണന്റെ ഉന്നതമായ രഥത്തെ കണ്ടപ്പോൾ രാമഭടന്മാർ സംഭ്രമത്തോടുകൂടി നാനാദിക്ഷകളിലേക്കും പാഞ്ഞുതുടങ്ങി. ശിഥിലമായ ആ സൈന്യത്തിന്റെ മദ്ധ്യേകൂടി എത്രയും ക്രൂരമായ പ്രതീകാരോച്ഛയോടുകൂടി പാഞ്ഞുവന്ന രാവണൻ അഗ്നിയുപ്പോലെ ഉജ്ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കുന്ന ധീരനായ ലക്ഷ്മണനെ കണ്ടു. ചൈത്രമാസത്തിലെ പ്രചണ്ഡവാതംപോലെ രാവണന്റെ യുദ്ധശേഷങ്ങൾ പാഞ്ഞുവന്നു. എന്നാൽ വിഭീഷണൻ ആ അശേഷങ്ങളെ എത്രയും വേഗത്തിൽ വധിച്ചു. അപ്പോൾ നിഷ്പ്രയോജനമായിത്തീർന്ന തന്റെ രഥത്തിൽനിന്നു രാവണൻ നിലത്തു ചാടിഇറങ്ങി. അവിശ്വാസിയും, വഞ്ചകനും ആയ തന്റെ സഹോദരൻ തന്റെ പരമശത്രുവിന്റെ സമീപം നിൽക്കുന്നതു രാവണൻ കണ്ടു. വിഭീഷണൻ ശത്രുപക്ഷത്തിൽ ചേർന്നു തന്നോടു യുദ്ധം ചെയ്യുന്നതു കണ്ടപ്പോൾ രാണന്റെ ഏകയം കോപംകൊണ്ടു കലങ്ങി. തന്റെ സഹോദരനെ വധിക്കാൻ എത്രയും രൂക്ഷമായ തന്റെ ശക്തി എന്ന ആയുധത്തെ രാവണൻ പ്രയോഗിച്ചു. ചീറിக்கൊണ്ടു വിഭീഷണന്റെ നേരേ ചെല്ലുന്ന ആ ശക്തിയെ ലക്ഷ്മണൻ മുറിച്ചു വിഭീഷണനെ രക്ഷിച്ചു. ഇച്ഛാഭംഗത്താൽ കോ

പാവിഷ്ടനായി രാവണൻ ചിരിച്ചുകൊണ്ടു ലക്ഷ്മണനോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—“ലക്ഷ്മണൻ കശലം! നീ പ്രവർത്തിച്ച ക്രൂരകൃത്യത്തിനു പ്രതീകാരം ചെയ്യാനാണു ഞാൻ ഈ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നത്. എന്റെ പുത്രനെ നിർദ്ദയമായി വധിച്ചു നിനക്കു് എന്റെ കോപത്തെത്തട്ടക്കാൻ ശക്തിയുണ്ടെങ്കിൽ കാണട്ടെ. വഞ്ചകനായ വിഭീഷണനെ ന്ന്റെ സാമന്ദ്യവും, പരാക്രമവുംകൊണ്ടു നീ രക്ഷിച്ചു. നിനക്കു കഴിയുമെങ്കിൽ ഇനി നിന്നെത്തന്നെ രക്ഷിച്ചു കൊൾക. എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ എത്രയും ക്രൂരവും അഗാധവുമായ ഒരു ദുഃഖം അന്തർവിതമായി കിടക്കുന്നുണ്ടു്.”

പുത്രശോകവും, കോപവും കൊണ്ടു രാവണന്റെ ശക്തി എത്രയും ഉഷ്ണമാകുകയും ചെയ്തു. കമാനമായ ലക്ഷ്മണന്റെ മാറിൽ ആയുർച്ചാരമായ വിധത്തിൽ ആയതു ചെന്നു തറച്ചു. ഈ യുദ്ധത്തെ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന രാമൻ അതിന്റെ പശ്ചാത്തലസാനത്തെ കണ്ടു കോപത്തോടുകൂടി അടുത്തുവന്നു. രാവണൻ അനേക മുറിയുകൾ ഏറ്റു പറവശനായി ഓടി ലങ്കയിൽ അഭയം പ്രാപിച്ചു.

ൻ.

രാമന്റെ വിലാപം.

“പ്രിയസഹോദരാ! ഈ അവസാനമില്ലാത്ത യുദ്ധം കൊണ്ടു മുഷിഞ്ഞു നീ ഇഹലോകവാസം വെടിഞ്ഞുവോഴ്സിന്റെ ജീവിതം അവസാനിച്ചുവെങ്കിൽ എനിക്കിനി

ജീവസന്ധാരണം ചെയ്യണമെന്നു താല്പര്യമില്ല. എന്റെ പരാക്രമം എല്ലാം നിന്റെ പ്രാണനോടൊന്നിച്ചു പലായനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ക്ഷീണിച്ചു പരവശനായിരിക്കുന്ന എന്റെ കൈകളിൽ നിന്ന് ആയുധങ്ങൾ താനേ വീണു പോകുന്നു. ലക്ഷ്മണാ! നിന്റെ ജീവിതം അവസാനിച്ചുപോയാ? മരണതുല്യമായ ഒരു മൂർഛ എന്നെ ബാധിക്കുന്നു. പ്രിയസഹോദരാ! ഞാനും നിന്റെ സമീപത്തിൽതന്നെ നിദ്രയെ പ്രാപിക്കട്ടെയോ? അവസാനമില്ലാത്ത ഈ യുദ്ധവും, വിജയവുമകൊണ്ടു മുഷിഞ്ഞ് എന്റെ വിശ്വസ്തനായ സോദരൻ പോയിരിക്കുന്ന മാർഗ്ഗത്തെത്തുന്ന ഞാനും അനുഗമിക്കുന്നു. എനിക്ക് ഈ ലോകത്തിലുള്ള കൃത്യം അവസാനിച്ചിരിക്കുന്നു. ദുരസ്ഥമായ അയോദ്ധ്യയിൽനിന്നു ദുർഗ്ഗമായ മഹാരണ്യത്തിൽ നീ എന്നെ അനുഗമിച്ചു. എത്രയും ഭയങ്കരമായ ഈ യുദ്ധത്തിൽ എനിക്കു സഹായമായി നീ എന്റെ സമീപത്തിൽ നിന്നു. സ്രീകളുടെയും, സ്റ്റേംറിതന്മാരുടെയും, സംബന്ധികളുടെയും സഹോദരന്മാരുടെയും എത്രയും ഗാഢമായ സ്നേഹം ഭൂമിയിൽ സർവ്വതും കാണുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ നിനക്കുള്ളതുപോലെ അകൈതവമായ സഹോദരസ്നേഹം ലോകത്തിൽ ഒരിടത്തും കാണുന്നതല്ല. നിന്നെക്കുറിച്ചു സദാപി വിലപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സുമിത്രഅമ്മ അവരുടെപ്രിയപുത്രനായ ലക്ഷ്മണനെക്കുറിച്ചു ചോദിക്കുമ്പോൾ ആ അമ്മയോടു് എനിക്ക് എത്ര സമാധാനമാണു പറയാവുന്നതു്? “ജ്യേഷ്ഠനോടൊന്നിച്ചു ജ്യേഷ്ഠനു സഹായത്തിനായി വനത്തിൽ അനുഗമിച്ചു ലക്ഷ്മണൻ എവിടെ?” എന്നു യോഗ്യനായ് ഭരതൻ എന്നോടു ചോദിക്കുമ്പോൾ എന്റെ ആ പ്രിയസ

ഹോദരനോടു് എന്നിക്കൊണ്ടുസമാധാനമാണു പറയാവുന്നതു്? ഭാഗ്യവാനായ എന്റെ ജീവിതത്തെ പീഡിപ്പിക്കുന്ന ഈ അവസാനമില്ലാത്ത ദുഃഖം എന്തൊരു ദുഷ്ടതയുടെ ഫലമാണെന്നു ഞാനറിയുന്നില്ല. രാമന്റെ ദുഷ്ടതയുടെ ഫലമായി ലക്ഷ്മണൻ യുദ്ധത്തിൽ മരിക്കണമെന്നുണ്ടോ? യോഗ്യന്മാരായ സഹോദരന്മാരിൽവെച്ചു പരമയോഗ്യനായും, ധീരന്മാരായ യോദ്ധാക്കളിൽവെച്ചു് അതിധീരനായും ഇരിക്കുന്ന നീ എന്താണു് ഇങ്ങനെ മൃച്ഛിതനായി കിടക്കുന്നതു്? നിന്റെ അമ്മയും, നിന്റെ മഹിഷിയും നിന്റെ സഹോദരന്മാരും നിന്നെ കാത്തിരിക്കുന്നു. പ്രിയസഹോദരാ! നിന്റെ അടുത്തിരിക്കുന്ന കുഞ്ഞുക്കളെ ഒരിക്കൽ കൂടി തുറന്നു് എന്നെ ഒന്നു നോക്കുകയില്ലയോ?"

താരയുടെ അച്ഛനും, ബുദ്ധിമാനും ആയ സുന്ദരൻ സാന്തപനവാക്കകൾ പറഞ്ഞു രാമനെ ആശ്വസിപ്പിക്കാൻ ശ്രമിച്ചു. ദുരസ്ഥങ്ങളായ പവ്തങ്ങളിൽ നിന്നു ഹൃദമാൻ ദിവ്യങ്ങളായ മൃലികകൾ കൊണ്ടുവന്നു. രാമനാൽ എത്രയും വാത്സല്യപൂർവ്വം ശ്രദ്ധിക്കപ്പെട്ടുകനിമിത്തം ലക്ഷ്മണൻ വീണ്ടും പൂണ്ണസുഖത്തെ പ്രാപിച്ചെഴുന്നേറ്റു. എത്രയും തീവ്രമായ പ്രതീകാരേഷ്ടയോടുകൂടി രാമൻ ശത്രുക്കളെ ആക്രമിച്ചു. യുദ്ധം വീണ്ടും അതിഭയങ്കരമായിത്തീർന്നു.

൧൦.

രാവണന്റെ മൂന്നാമത്തെ യുദ്ധവും, വധവും.

രാവണൻ ഭയാക്രാന്തനായി ഓടിപ്പോയി അഭയം പ്രാപിക്കുവാൻ ചെയ്തത്. തന്റെ നഷ്ടങ്ങളായ അശ്വങ്ങൾക്കു പകരം പുതിയ അശ്വങ്ങളെ പൂട്ടിയ രഥത്തിൽ വരാനായിട്ടാണ് അദ്ദേഹം പോയത്. സൂര്യകാന്തിയോടു കൂടി ഏറ്റവും തിളങ്ങുന്ന ഒരു പുതിയ രഥത്തിൽ വേഗമേറിയ അശ്വങ്ങളെ പൂട്ടി രാവണൻ ഒരിക്കൽകൂടി യുദ്ധത്തിനായിവന്നു. പ്രതീകാരോച്ഛകൊണ്ടു രാവണനും, കഷ്ടാനുഭവങ്ങൾ കൊണ്ടു രാമനും കഠിനഹൃദയന്മാരായിത്തീർന്നിനാൽ അവരുടെ യുദ്ധം അഭൂതപൂർവ്വമായ ഭയങ്കരതയോടു കൂടിയതായിത്തീർന്നു. സകലജനങ്ങളും, പരാക്രമശാലികളായ സേനാനികൾപോലും രാമരാവണന്മാരുടെ യുദ്ധം കണ്ടു വിസ്മയാന്വന്മാരായി നിന്നുപോയി. പേമഴ ചൊരിയുപോലെ രണ്ടുഭാഗത്തുനിന്നും അയച്ച ശരങ്ങൾകൊണ്ടു ആകാശം നിറഞ്ഞു.

യുദ്ധം അതിഭയങ്കരമായിത്തീർന്നു. രാവണന്റെ മൂല്യമേറിയ ശരങ്ങളേറ്റു രാമന്റെ ദേഹം ആസകലം കീറി മുറിഞ്ഞു. ആ മുറിവുകളിൽകൂടി രക്തധാര ചൊരിഞ്ഞിട്ടും രാമൻ ഒട്ടുംതന്നെ വേദന തോന്നിയില്ല. രാമന്റെ കൃഷ്ണശരങ്ങൾ ശത്രുവിന്റെ ജീവനെ ഹനിക്കാനായി നിഷ്കലമായി പ്രയത്നിച്ചു. സന്ദിഗ്ദ്ധമായ ഈ യുദ്ധം ഏതായാലും പോരാത്തയോടു കൂടി വളരെനേരം നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. രണ്ടുപേരും മുറിവുകൾ ഏറ്റു പരവശന്മാരായി.

ട്ടും കീഴടങ്ങാനുള്ള ഭാവംചോലും കാണിക്കാതെ കോവാ
 ഡന്മാരായി യുദ്ധം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. പരശു, ഗദ,
 വേൽ, ശൂലം ഈ വക ആയുധങ്ങളെക്കൊണ്ടു രാവണനും
 ക്ഷന്തം, അമ്പു, ഖഡ്ഗം മുതലായ ആയുധങ്ങളെക്കൊണ്ടു
 രാമനും യുദ്ധം ചെയ്തു. വളരെ നേരം ഇങ്ങനെ യുദ്ധം നട
 ന്നുകൊണ്ടിരുന്നിട്ടും ഒരവസാനവും കണ്ടില്ല. രാമൻ നൈ
 രാശ്രംകൊണ്ടുണ്ടായ കോപത്താൽ അത്യന്തം ക്ഷുബ്ധനാ
 യി അഗസ്ത്യമഹർഷിയാൽ തനിക്കു നൽകപ്പെട്ട ഘൃത
 യും ഭോമാരമായ ബ്രഹ്മാസ്രത്തെ തൊടുത്തു. ജാജപല
 മാനമായ ആ ഉഗ്രശരം മിന്നൽപിണർപോലെയും ആകാ
 ശത്തിൽ നിന്നു നിപതിക്കുന്ന മരണകരമായ ഇടിത്തീവ
 ചെയ്യും പുകയും തീജ്വാലകളും വമിച്ചുകൊണ്ടു വൃത്താകാ
 രമായ രാമന്റെ ധനുസ്സിൽനിന്നു പാഞ്ഞു. ലോഹകായ
 നായ രാവണന്റെ മാടിടത്തിൽ അതു ചെന്നുതറച്ചു. മഹാ
 പരാക്രമശാലിയായ രാവണൻ നഷ്ടപ്രാണനായി നിലത്തു
 പതിച്ചു.

രാക്ഷസഭടന്മാരിൽ നിന്നു ഘൃതയും ഭയത്തോടും
 വേദനയോടും കൂടിയ ഒരു ആത്മനാദം കേട്ടുതുടങ്ങി. രാ
 മഭടന്മാർ സന്തോഷംകൊണ്ടു അത്യുച്ചത്തിൽ ആർത്തു
 ഭോധിച്ചു. വീണ, തംബുരു മുതലായവയിൽ നിന്നു
 ഘൃതയും മൃദുവായും, ജയസുമകമായും ഉള്ള ഒരു ഗാനം
 കേൾക്കപ്പെട്ടു. ആകാശം ചിത്രഭാനുവിന്റെ പ്രകാശ
 ത്താൽ അതീവ ശോഭയുള്ളതായി തീർന്നു. വനസഞ്ചാരി
 യായ മന്ദമാതന്തൻ മന്ദാരപുഷ്പങ്ങളുടെ പരിമളത്തോടുകൂടി
 ശീതളനായി വീശിത്തുടങ്ങി. സകല ജനങ്ങളും രാമനെ
 ഒരുപോലെ അനുഗ്രഹിക്കയും, കൊണ്ടാടുകയും ചെയ്തു.

സത്യസന്ധനും ധർമ്മിയും ആയ രാമന്റെ ജോലി അവ സാനിച്ചു.

൧൧.

മണ്ഡാദരിയുടെ വിലാപവും,

സംസ്കാരകർമ്മങ്ങളും.

രാവണന്റെ പ്രധാന പട്ടമഹിഷിയും, ലങ്കാനഗരത്തിന് അലംകാരഭൂതയും, അതിസുന്ദരിയുമായിരുന്ന മണ്ഡാദരി രാവണന്റെ മരണത്തെക്കുറിച്ച് ഇപ്രകാരം വിവരിച്ചു:—

“പ്രിയഭർത്താവേ! പോക്കളത്തിൽ ദേവന്മാർ തന്നെയും അവിടത്തെ പരാക്രമത്തെ ഓർത്തു ഭയാകുലന്മാരായി ജ്ഞാപനമെന്നിരിക്കുമ്പോൾ ഈ രാമന്റെ കൈയാൽ അങ്ങു വധിക്കപ്പെട്ടുവോ? രാമൻ ഒരു സാധാരണ പുരുഷനല്ല. മനുഷ്യരൂപത്തെ ധരിച്ച യമനോ, സ്വർല്ലോകസഞ്ചാരിയായ വിഷ്ണുവോ, മോഹവാഹനനായ ഇന്ദ്രനോ ആയിരിക്കണം. രാമന്റെ സഹായത്തിനായി വന്ന ഈ ഭടന്മാർ ദേവന്മാർതന്നെ ആയിരിക്കാം. ഖരദൂഷണന്മാരുടെ വധത്തെ അറിഞ്ഞപ്പോൾ തന്നെ ഈ മഹാസമുദ്രത്തെ ലംഘിച്ച രാമൻ ഒരു സാധാരണ മനുഷ്യൻ ആയിരിക്കയില്ലെന്നു ഞാൻ നിശ്ചയിച്ചു. ലങ്കാനഗരത്തെ രാമൻ അക്രമിച്ചപ്പോൾതന്നെ രാമൻ ഒരു സാധാരണ മനുഷ്യൻ അല്ലെന്നും വിധിമതത്തെ നടത്താൻ വന്ന ഒരു മുന്തിയാണെന്നും ഞാൻ മനസ്സിലാക്കി. അപ്പോൾതന്നെ പതിവുതയായ

സീതയെ അവളുടെ ഭർത്താവിനു തിരിച്ചുകൊടുക്കണമെന്നും, ഒരു സതിയുടെ ദുഃഖാനലൻ ഒരു വംശത്തെത്തന്നെയും ദാമ്യിക്കുന്നതിനു ശക്തിയുള്ളതാണെന്നും ഞാൻ അപേക്ഷിച്ചു പറഞ്ഞു. പാകളത്രത്തെ കാമിക്കുന്നിമിത്തം അവിടത്തെ ഇഷ്ടപതിയേയും മറന്ന് അവിടുന്ന് കിരീടത്തെയും, രാജ്യത്തെയും, അവിടത്തെ ജീവനൊത്തന്നെയും നിഷ്പ്രയോജനമായി നശിപ്പിച്ചു.

“കഷ്ടം! കൈയാസത്തിലും, മേൽപവ്വത്തലും നാം ഒന്നിച്ചു വന്നോദിച്ചു കഴിച്ചു ദിവസങ്ങളെ കാത്തു് എന്റെ ഹൃദയം തകരുന്നു. എന്റെ സന്തോഷവും വിനോദവും എല്ലാം അവസാനിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്റെ ഇഹലോകവാസം ശൂന്യമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. എന്റെ ദൈവവും രാജാവും, ഭർത്താവും ആയ അവിടുന്ന് ഇനിയെന്നാണ് എന്റെ പ്രേമപുരസ്സരമായ ആശ്ലേഷത്തെ ആഗ്രഹിച്ചുവരുന്നതു്?”

അവധിയില്ലാത്ത ദുഃഖപാരവശ്യത്തോടു കൂടി മണ്ഡോദരി ഇപ്രകാരം വാവിട്ടു നിലവിളിച്ചു കരഞ്ഞു. മണ്ഡോദരിയുടെ ഈ ദീനപ്രചാപം കേട്ടപ്പോൾ സത്യവാൻ ദയാലുവുമായ രാമന്റെ കണ്ണുകളിൽ അശ്രുക്കൾ നിറഞ്ഞു. രാവണന്റെ അവസ്ഥയ്ക്കു അനുരൂപമായുള്ള ആരോപങ്ങളോടുകൂടി സംസ്കാരകർമ്മത്തെ നടത്തുന്നതിനു രാമൻ തന്റെ ഭടന്മാരോടു് ആജ്ഞാപിച്ചു.

ചന്ദന വിറകുകൊണ്ടു വേഗത്തിൽ അവർ ഒരു ചിതയുണ്ടാക്കി. അതിന്മേൽ സൌരഭ്യമേറിയ പുഷ്പമാല്യങ്ങളെയും നിരത്തി. അനന്തരം വിശേഷവസ്തുക്കളെക്കൊണ്ടു അലങ്കരിച്ചു രാവണന്റെ മൃതശരീരത്തെ അതിന്മേലെ

ടുത്തു കിടത്തി. ദുഃഖിതനായ രാക്ഷസന്മാരും പരമാർത്ഥകളായി രോദനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന രാജ്ഞികളും ആചിതയുടെ ചുറ്റും വന്നുകൂടി. ബ്രാഹ്മണർ മന്ത്രപുരസ്സരം ഉണങ്ങിയ ചന്ദനവിറകുകളെ ശവശരീരത്തിന്മേൽ അടുകൂടി. നെയ്യും സുഗന്ധവസ്തുക്കളും അതിന്മേൽ അഹുതി ചെയ്തു. കൃഷ്ണവസ്ത്രമായ ഒരു അജ്ഞത അറുത്തു ബലിയും, മറ്റു കർമ്മങ്ങളും നടത്തി. യോഗ്യനായ വിഭീഷണൻ ഭക്തിപുരസ്സരം ചിതയിൽ തീയും കൊടുത്തി. ജപലിച്ചു കേറിയ അഗ്നിയെ സാവധാനമായി വീശി വലിപ്പിച്ചു. ദഹനം കഴിഞ്ഞശേഷം എല്ലാവരും സ്നാനാദികളും കഴിച്ച് ദുഃഖിതരായി ആ സ്ഥലം വിട്ടുപോയി. രാമൻ തന്റെ വില്ലിന്റെ ഞാണിളക്കി അതിനെ തന്റെ ബാഹുദണ്ഡങ്ങളുടെ സമീപത്ത് വിശ്രമത്തിനായി വെച്ചു.

രാമായണം.

പുസ്തകം ൧൧.

രാജ്യാഭിഷേകം.

൧.

അഗ്നിപരിശുദ്ധി.

സീത വളരെക്കാലം രാവണാലയത്തിൽ പാർത്തിരുന്ന. ജനപ്രവാദം ഒരു സ്ത്രീയുടെ കീർത്തിക്കു കർമ്മത്തെ ഉണ്ടാക്കുമല്ലോ. അതിനാൽ സീത തന്റെ സമീപത്തിൽ വന്നപ്പോൾ രാമൻ ഇതികർത്തവ്യതാമൃഗനായി ദുഃഖിതനായി നിന്നു. പരിശുദ്ധയായ സീത ലജ്ജിതയായി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ പ്രിയനായ രാമാ! അവിടുണന്നാണു് ഒന്നും സംസാരിക്കാത്തതു്? എന്റെ വിശ്വാസത്തെ കുറിച്ചു് അവിടേയ്ക്കു സംശയം തോന്നുന്നുണ്ടോ? ഒരു സ്ത്രീയുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയെക്കുറിച്ചു് ഉണ്ടാകുന്ന സംശയം അവർക്കു മരണതുല്യമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. അങ്ങനെയൊന്നിൽ അവിടുണു് അശുദ്ധയായിത്തീർന്നു എന്റെ അടുക്കലേയ്ക്കു അംഗുലീയവും കൊടുത്തു എന്തിനാണു ദൂതനെ അയച്ചതു്? അവിടന്നു ഈ അവധിയില്ലാത്ത സൈന്യങ്ങളോടുകൂടി വിസ്തീർണ്ണമായ സമുദ്രത്തെ ലംഘിച്ചു ചാരിത്രഭംഗം വന്ന കളത്രത്തെ രക്ഷിക്കാനായി ആപൽക്കരമായും, അവസാനമില്ലാത്തതായും ഉള്ള ഈ ദോഷാരസമരങ്ങൾ എന്തിനാ

ണ നടത്തിയത്? വിശ്വസ്തയും പരിശുദ്ധയും ആയ ഒരു കന്യകയായിട്ടാണ് ഞാൻ അങ്ങേ പാണിഗ്രഹ ധണം ചെയ്തത് എന്നുള്ളതിനെ അവിടന്നു മറന്നുവോ? പ്രേമവിശ്വാസങ്ങളോടുകൂടി ഭാഗാരമായ മഹാരണ്യത്തിൽ ഞാൻ അവിടത്തെ പിന്നാലെ അലഞ്ഞുനടന്നതിനെയും അവിടന്നു വിസ്മരിച്ചുവോ? എന്നാൽ ഒരു സ്ത്രീയുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയെക്കുറിച്ച് സംശയം ഉള്ളിടത്തു ഈ വക വാദങ്ങൾ നിഷ്കലങ്ങളാകുന്നു.

“ലക്ഷ്മണാ! അങ്ങനെ ഒരു സഹോദരിയെപ്പോലെ സ്നേഹിക്കുന്നു എങ്കിൽ എനിക്കായിട്ടു ഒരു ചിതയുണ്ടാക്കിത്തരണം. വിശ്വസ്തയും സത്യസന്ധയും ആയ ഒരു ഭാര്യയുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയെക്കുറിച്ച് സംശയം ഉള്ളപ്പോൾ മരണം ഒന്നമാത്രമാണ് അവർക്കു ആശ്വാസവും അഭയവും ആയിട്ടുള്ളത്. ഗുണവാനായ ഒരു ഭർത്താവ് ഇങ്ങനെ ഉദാസീനനായി, അനഭിമുഖനായി, അവിശ്വാസത്തോടുകൂടി നില്ക്കുമ്പോൾ അഗ്നികുണ്ഡത്തിലെ ജ്വാലകൾക്കു മാത്രമേ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സംശയത്തെ പരിഹരിക്കാൻ കഴികയുള്ളൂ. എന്നാൽ ഞാൻ മരിച്ചാൽ എന്റെ കീർത്തി ശേഷിക്കുമല്ലോ.”

സീത ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞിട്ടും രാമൻ കുണ്ഠിതനായും, നിശ്ശബ്ദനായും നിന്നതേ ഉള്ളൂ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നയനങ്ങളിൽ നിന്നാകട്ടെ, അധരങ്ങളിൽ നിന്നാകട്ടെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അന്തർഗ്ഗതങ്ങളെ അനുമാനിക്കാൻ ആർക്കും കഴിഞ്ഞില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം സ്വകാര്യമായി ദുഃഖിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശിരസ്സു വ്യസനവിചാരങ്ങളാൽ നന്ദമായിത്തീർന്നു. ലക്ഷ്മണൻ ദുഃഖപാരവ

ശ്രേണോടു കൂടി സീതയുടെ അപേക്ഷപ്രകാരം ഒരു പട്ടടയുണ്ടാക്കി. വിദേഹരാജാവിന്റെ പുത്രിയും പരിശുദ്ധയുമായ സീത ഈശ്വരോദ്ദിഷ്ടങ്ങളായ ചരമപ്രാർത്ഥനകൾ നടത്തി. സുശീലയായ അവൾ, തന്നെ പാണിഗ്രഹണം ചെയ്ത പ്രിയതമന്റെ മേൽ അവളുടെ പ്രേമപുരസ്സരമായ ചരമകടാക്ഷങ്ങളെയും നിക്ഷേപിച്ചു. അന്നന്തരം ആ സാധുപീഠത്വം ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ഞാൻ വാക്കിലും, ക്രിയയിലും സത്യത്തെ ലംഘിച്ചിട്ടില്ലാത്തവളാണെങ്കിൽ സകല ഭുഷ്മ്മങ്ങൾക്കും സല്കർമ്മങ്ങൾക്കും സാക്ഷിയായ ഈ അഗ്നി പുന്റെ കീർത്തിയെ പാലിക്കട്ടെ. അവാസ്തുവമായും കൃത്രിമമായും ഉള്ള ഒരു അവവാദം പതിവ്രതയായ ഒരു സ്ത്രീക്ക് അവമാനത്തെ ഉണ്ടാക്കുമെങ്കിൽ സകല ഭുഷ്മ്മങ്ങൾക്കും, സൽകർമ്മങ്ങൾക്കും സാക്ഷിയായ ഈ അഗ്നി പുന്റെ കീർത്തിയെ രക്ഷിക്കട്ടെ. ഞാൻ ആയുഷ്ശാലപശ്ചന്തം പുന്റെ ഭർത്തൃവിശ്വാസത്തിനു ഭാഗവും, അചരാധവും വരുത്തിയിട്ടില്ലാത്തവളാണെങ്കിൽ സകല ഭുഷ്മ്മങ്ങൾക്കും, സൽകർമ്മങ്ങൾക്കും സാക്ഷിയായ ഈ അഗ്നി പുന്റെ കീർത്തിയെ രക്ഷിക്കട്ടെ.”

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു നിർഭയമായും ധൈര്യത്തോടുകൂടിയും-സീത ചിതയുടെ നേരേ അണഞ്ഞു. സകല ജനങ്ങളും വിസ്മയത്തോടെ കലങ്ങിമറിയുന്ന സമുദ്രത്തെപ്പോലെ ക്ഷുബ്ധമായ മനസ്സോടു നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു. വൃദ്ധന്മാരും യുവാക്കന്മാരും വൃദ്ധകളും യുവതികളും സത്യസന്ധയായ സീതയുടെ ഈ ദശാപരിണാമത്തെ കാഴ്ചക്കരഞ്ഞു.

രാമൻ എത്രയും പ്രസന്നതയോടുകൂടി ഇപ്രകാരം ഉറക്കെ പറഞ്ഞു:—

സീതയെ ആദ്യം ഞാൻ കണ്ട അവളുടെ ബാല്യംമുതൽ ക്ഷീണം അവളുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയേയും, സത്യസന്ധതയേയും കണ്ടിട്ടു ഏനിക്കു യാതൊരു സംശയവും ഇതേവരെ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അവൾ എല്ലായ്പ്പോഴും പാവനയായിത്തന്നെയാണിരുന്നിട്ടുള്ളതു്. സകലജനങ്ങളും അവളുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയെ പ്രത്യക്ഷമായി കണ്ടറിയട്ടെ എന്നു വിചാരിച്ചാണു ഞാൻ ഇത്രനേരവും ഉദാസീനനായി നിന്നതു്. ഗർവ്വിയനായ രാവണൻ എത്രതന്നെ കാമിയായിരുന്നിട്ടും അവന്നു സീതയെ സ്വപാധീനയാക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. രാവണൻ കോപവും ഭോഷത്തവും കൊണ്ടു സീതയെ ഹരണംചെയ്തു എങ്കിലും സീതയുടെ ഹൃദയത്തെ ജയിക്കാൻ അവനു കഴിഞ്ഞില്ല. പതിവുപ്രകാരം ഒരു സ്ത്രീയുടെ ജീവിതം ജാജ്വലമാനമായ അഗ്നിപ്രഭവോലെയും, കാർമ്മേഘങ്ങളാൽ അനാക്രാന്തമായ സൂര്യതേജസ്സുപോലെയും ശോഭനമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. എന്റെ ഇഷ്ടപത്നി നിഷ്കളങ്കമായ ചാരിത്രശുദ്ധിയോടു കൂടിയവളാണെന്നുള്ളതിലേക്കു സകലജനങ്ങളും ഇല്ലാതെ സാക്ഷികളാകുന്നു. എന്റെ നിഷ്കളങ്കമായ കീർത്തിക്കു ഭംഗംവരാത്ത കാലത്തോളം ഞാൻ സീതയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതല്ല.”

ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞുകൊണ്ടു റഘുവർമ്മയോടുകൂടി രാമൻ സീതയെ മന്ദമായി ആശ്ലേഷിച്ചു. സകല ക്ലേശങ്ങളേയും വിസ്മരിച്ചു, പ്രേമപുരസ്സരം സീത അവളുടെ കോമളമായ മുഖത്തെ തന്റെഭർത്താവിന്റെ മാറിടത്തിൽ ഒളിച്ചു.

൨.

സപരാജ്യത്തിലേക്കു മടങ്ങിയത്.

വിഭീഷണനാൽ നൽകപ്പെട്ട പുഷ്പകവിമാനത്തിൽ കഴി രാമലക്ഷ്മണന്മാർ സീതയോടൊന്നിച്ചു ലങ്കാനഗരത്തെ ചിട്ട് അയോദ്ധ്യയിലേക്കു തിരിച്ചു. വേഗമേറിയ ആവിമാനത്തിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ട് രാമൻ സീതയോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയേ! ദേവന്മാരുടെ വാസസ്ഥലമായ കൈലാസ പവനംപോലെ മനോഹരമായിരിക്കുന്ന ത്രികൂടാചലത്തിന്മേൽ സ്ഥാപിതമായിരിക്കുന്ന ലങ്കാനഗരത്തെ ഭവതിനോക്കുക. കോട്ടകൊത്തളങ്ങൾകൊണ്ടു വെലവത്തായിരിക്കുന്ന ഈ നഗരത്തിനു ചുറ്റും ശക്തിയേറിയ സുഗ്രീവസൈന്യം ത്രക്ഷന്മാരായ രാക്ഷസന്മാരെ എതിർത്തു ഹോരമായ സമരംചെയ്തു യുദ്ധഭൂമികളെ ധൂം ഭവതി നോക്കുക. ഇന്ദ്രജിത്തു്, കുന്ദകണ്ഠൻ, രാവണൻ മുതലായ ഭീമരാക്ഷസന്മാരെയും, രാവണന്റെ സമർത്ഥന്മാരായ സേനാനികളേയും വധിച്ചു ചോർക്കളങ്ങൾ ഇതാ കാണപ്പെടുന്നു. അവരുടെ കടുനിണത്താൽ ഈ യുദ്ധഭൂമി ഇപ്പോഴും രക്തവണ്ണമായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. ഇവിടെവെച്ചാണു രാവണന്റെ പട്ടമഠിഷിയും, സുന്ദരിയും, സുലോചനയും ആയ മണ്ഡോദരി പരേതനായ തന്റെ ഭർത്താവിനെക്കുറിച്ചു വിലപിച്ചു വിധവാശ്രമം വെച്ചിട്ടു്. അവൾ ആശപസ്തയായി, യോഗ്യനും, വിശപസ്തനും, ഇപ്പോൾ ലങ്കാധിപനും ആയ വിഭീഷണനെ ഭർത്താവായിസംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ലങ്കാദീപത്തിന്റെ ഈ തീരങ്ങളിൽ ഗംഭീരമായ സമുദ്രത്തിലെ പ

വ്യാപ്തമാണങ്ങളായ തിരമാലകൾ ഭാഗ്യമായി ഗർഭിച്ചു കൊണ്ടു വന്നിരിക്കുന്നതിനെ നോക്കുക. പവിഴപ്പുറുകളിൽ അന്തർഹിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന മനോഹരങ്ങളായ മുത്തുകൾ മുത്തുച്ചിപ്പികളെക്കൊണ്ട് ഈ തീരങ്ങളെ അലങ്കരിക്കുന്നു. രാമന്റെ കീർത്തിസ്തോരകമായി എന്തേക്കും നിലനിൽക്കുന്നതുടനുമുട അതുതപരാക്രമത്തെ എല്ലാക്കാലത്തും പ്രഖ്യാപനം ചെയ്യുന്നതുമായ ഈ രാമസേതുവിനേയും ഭവതി നോക്കുക.

“ഉന്നതങ്ങളായ പർവ്വതങ്ങളിൽ ആവൃതവും മനോഹരവുമായ കിഷ്കിന്ദയും, അതിന്റെ രാജസ്ഥാനനഗരവും ഇതാ കാണപ്പെടുന്നു. ഇവിടെവെച്ചാണ് ഞാൻ പരാക്രമശാലിയായ ബാലിയെ വധിച്ചു സുഗ്രീവനെ സിംഹാസനാരൂഢനാക്കിയത്.. സുഗ്രീവനെ ഞാൻ ആദ്യംകണ്ടു ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ സഖ്യം ചെയ്തു ഔശ്വമുകാദ്രിയാണ് ഈ കാണുന്നത്. പാവനമായ പമ്പാനദിയും, അതിന്റെ തീരത്തിലുള്ള നിബിഡമായ അടവിയും ഇതാ കാണുന്നു. ഇവിടെയാണ് ഞാൻ ഏന്റെ പ്രിയയെ കാണാതെ അവധിയില്ലാത്ത ദുഃഖപാരവശ്യത്തോടുകൂടി വിലപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നത്.

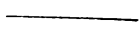
“പ്രിയേ! ജനസ്ഥാനത്തിലെ മനോഹരങ്ങളായ ഈ വനങ്ങളെയും, നദീതീരത്തിലുള്ള ആ ശാന്തമായ ആശ്രമത്തെയും ഭവതി കാണുന്നുവോ? നാം സന്തോഷത്തോടും, സമാധാനത്തോടും, തപോനിഷ്ഠയോടും കൂടി എത്രകാലം ഈ സ്ഥലത്തു താമസിച്ചിട്ടുണ്ട്! ഗോദാവരീരീരത്തിലുള്ള പരിശുദ്ധമായ അഗസ്ത്യാശ്രമത്തെയും, ആ ആശ്രമഭൂമി

യിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന പാവനന്മാരായ താപസന്മാരെയും ഇനി എന്നാണു് നമുക്കു കാണുവാൻ കഴിയുന്നതു്?

“ഈ ദണ്ഡകാരണ്യത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തുകൂടി നോക്കിയാൽ കാണാവുന്ന ഉന്നതമായ ചിത്രകൂടത്തെ ഭവതി കാണുന്നുണ്ടോ? പുണ്യാത്മാവായ വാല്മീകിമഹർഷിയുടെ പാദപാംസുക്കളാൽ പാവനമാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ആ പ്രദേശത്തുവെച്ചാണു് ധർമ്മിയുനായ ഭരതനും, എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട അമ്മയും പരിചാരങ്ങളോടുകൂടി നമ്മെ കാണുന്നതിനും, നമ്മെ തിരിച്ചു അയോഗ്യയിലേക്കു കൊണ്ടുപോകുന്നതിനും അതിയായ ആഗ്രഹത്തോടുകൂടി വന്നതു്.

“യമുനാനദിയുടെ തീരത്തിലുള്ള രേദപാർജ്ജന്റെ പുണ്യാശ്രമത്തെ ഭവതി കാണുന്നുണ്ടോ? എത്ര അത്യാനന്ദത്തോടുകൂടിയാണു് ഒരു ദിവസം രാത്രിയെ നാം ഈ ആശ്രമത്തിൽ നയിച്ചതു്! വിശ്വസ്തനായ ഗുഹന്റെ സഹായത്താൽ നാം തരണംചെയ്ത വിസ്തീർണ്ണമായ ഗംഗാനദി ഇതാ എത്ര ഉഷ്ണോടുകൂടി ഒഴുകുന്നു. നോക്കു്.

“പ്രിയപ്പെട്ട എന്റെ സുശീലയായ സീതെ! അനന്ദിക്ക. രഘുവംശരാജാക്കന്മാരുടെ പുരാതനമായ കോസലരാജ്യവും, മനോഹരമായ അയോഗ്യാനഗരവും ഇതാ കാണപ്പെടുന്നു. നമ്മുടെ വനസഞ്ചാരം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇനി നമുക്കു് നമ്മുടെ അച്ഛന്റെ പുരാതനമായ രാജഗുഹത്തെ പ്രാപിക്കാം.”

൩.

കുശലപ്രശ്നങ്ങൾ.

രാമന്റെ ആഗമനത്തെ കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭ. ടന്മാരിൽ നിന്നു ഭരതൻ മുൻകൂട്ടി അറികയാൽ അദ്ദേഹം അത്യാനന്ദത്തോടുകൂടി ശത്രുഘ്നനോടു് ഇപ്രകാരം കല്പിച്ചു:—

“നമ്മുടെ നഗരത്തിലുള്ള ദേവരാധനസ്ഥലങ്ങളിലും, ചൈത്ര്യങ്ങളിലും സംഗീതോപാഷം ആരംഭിക്കട്ടെ. പരിശുദ്ധന്മാരായ നമ്മുടെ പുരോഹിതന്മാർ ദേവന്മാർക്കു വിധിപ്രകാരം പൂജാകർമ്മങ്ങൾ നടത്തട്ടെ. ചെലരാണികന്മാർ പുരാണങ്ങൾ വായിക്കട്ടെ. സ്ത്രീകൾ മനോഹരമായ ശൃംഗാരഗാനം ആരംഭിക്കട്ടെ. നമ്മുടെ രാജ്ഞിമാരും പ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും ദിവ്യങ്ങളായ വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ അണിഞ്ഞു സന്നദ്ധരായി നില്ക്കട്ടെ. സേനാനായകന്മാർ തങ്ങളുടെ സൈന്യങ്ങളെ പുരോധാരത്തിൽ തയ്യാറാക്കി നിറുത്തട്ടെ. ശുഭ്രവസ്ത്രം ധരിച്ചു പരിശുദ്ധന്മാരായ ബ്രാഹ്മണർ മന്ത്രോച്ചാരണം ചെയ്യട്ടെ. നമ്മുടെ സഹോദരനായ രാജാവിനെ ബഹുമാനപൂർവ്വം എതിരേൽക്കുന്നതിന് ആവശ്യമുള്ളതെല്ലാം യഥായോഗ്യം ചട്ടംകെട്ടിക്കൊള്ളണം.

ഭരതന്റെ ആജ്ഞപ്രകാരം ധീരനായ ശത്രുഘ്നൻ നഗരത്തെ അലങ്കരിക്കാൻ പുരവാസികളോടു് ആജ്ഞാപിച്ചു. ഇപ്രകാരമായിരുന്നു:—

“നമ്മുടെ ശ്രേഷ്ഠവും, പരിശുദ്ധവുമായ നഗരത്തെ നല്ലവണ്ണം അടിച്ചുവారి ചപ്പും, ചവറും കുളഞ്ഞു വൃത്തി

യാക്കണം. രാജവീഥികളെല്ലാം വെള്ളം തളിച്ചു വെടിപ്പു വരുത്തണം. അരിയും, സുഗന്ധപുഷ്പങ്ങളും വഴികളിൽ വിതറണം. ഗോപുരങ്ങളിലും, മാളികകളിലും, ക്ഷേത്രങ്ങളിലും നഗരവാതിലിലും കൊടികൾ തൂക്കണം. വിശേഷമായി പുഷ്പിച്ചു വല്ലികളും, തോരണങ്ങളുംകൊണ്ടു വീടുകളും, തൈരുകളും എല്ലാം അലങ്കരിക്കണം. സകല ജനങ്ങളും വിശേഷമായ വസ്ത്രാഭരണങ്ങൾ ധരിച്ചു സുന്ദരമായ അഭയാലോചനകൾ പരിശോഭിപ്പിക്കണം.”

കല്പനപ്രകാരം പെരുന്മാർ നഗരത്തെ എത്രയും ഭംഗിയായി അലങ്കരിച്ച് മനോമോഹനമാക്കിത്തീർത്തു. പ്രഭുക്കന്മാരും പ്രധാന ജനികളും പൊന്നമ്പാരികളിൽ കയറി അണിനിരന്നു പുറപ്പെട്ടു തുടങ്ങി. രഥങ്ങളും, മറ്റു വാഹനങ്ങളും സരയൂനടിയുടെ തീരത്തിൽ കൂടി അത്യന്താഹരണങ്ങളുടെ പാഞ്ഞുതുടങ്ങി. അനന്തരം അണിനിരന്നു തുറന്നു ശിപായികൾ കൊടികളും പിടിച്ചു വാദ്യോഢാഷത്തോടെ പുറപ്പെട്ടു തുടങ്ങി. സ്വപ്നമയങ്ങളായി തിളങ്ങുന്ന പല്ലക്കുകളിൽ കയറി അയോദ്ധ്യയിലെ രാജാക്കന്മാരും, രാജകുമാരികളും പുറപ്പെട്ടു തുടങ്ങി. അവരുടെ എല്ലാവരുടെയും മുഖം കൌസല്യയും, അതിന്റെ പിന്നാലെ സുമിത്രയും തിരിച്ചു. പരിശുദ്ധന്മാരായ പുരോഹിതന്മാരും, വിദ്വാന്മാരായ, ബ്രാഹ്മണരും ഭൂരത്തിലും, സമീപത്തിലും നിന്നു വന്നുചേർന്നു കോടീശ്വരന്മാരും, പ്രഭുക്കന്മാരും, പ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും, പെരുമാണികന്മാരും, വൈതാളികന്മാരും എല്ലാം അനുകൂലം യാത്രതുടങ്ങി. അവരുടെ പുറകെ വിശ്വസ്തനായ ഭരതൻ തന്റെ ജ്യേഷ്ഠന്റെ പാദുകകളെ

യം ധരിച്ചുകൊണ്ടു തിരിച്ചു. ശുഭ്രമായ വെൺകൊററക്കുടയുടെ കീഴിൽ, വിശ്വസ്തനാരായ പരിചാരകന്മാരാൽ സേവിതനായി ശുഭ്രാലൃങ്ങളെയും ധരിച്ചു, വെഞ്ചാമരവും വീശി, അശ്വമേധയങ്ങളുടേയും, രഥങ്ങളുടേയും, ഗജങ്ങളുടേയും അകമ്പടിയോടും, മട്ടുളം, ഭുന്ദുഭി, ശംഖം മുതലായവയുടെ മേലാഷത്തോടും കൂടിയായിരുന്നു ഭരതന്റെ യാത്ര. ദൂരദേശങ്ങളിൽനിന്നു വന്നുകൂടിയ അനവധിചക്ഷം ജനങ്ങളുടെ അത്യുച്ചത്തിലുള്ള കോലാഹലംകൊണ്ടു ഭൂമിയും ആകാശവും മുഴങ്ങി. ഏവം വിധങ്ങളായ ആമോഷങ്ങളുടെ മദ്ധ്യേ കോമളാകാരനായ രാമൻ തന്റെ ഭാര്യയോടും സഹോദരനോടുംകൂടി പുഷ്പകവിമാനത്തിൽ വന്നിറങ്ങി. സ്രീകളും, കുഞ്ഞുങ്ങളും സന്തോഷം കൊണ്ടോത്തുവിളിച്ചു. വൃദ്ധന്മാരും കൊഞ്ഞപറയുന്ന കൊച്ചുകുട്ടികളും രാമനാമത്തെത്തന്നെ മോക്ഷിച്ചു. ഭരതൻ, രാമന്റെ വാഹനം അകലെ കണ്ടുതുടങ്ങിയപ്പോൾതന്നെ തന്റെ ജ്യേഷ്ഠനേയും, ജ്യേഷ്ഠത്തിയേയും സഹോദരനേയും എത്രയും ആഗ്രഹത്തോടെ സൂക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ടുനിന്നു. രാമന്റെ രഥം നിന്നു. ഭരതൻ ആശാപരവശനായി അതിൽ കാടിക്കയറി. രാമൻ എത്രയും വാത്സല്യത്തോടും ഹൃദയാശ്രുക്കളോടുംകൂടി യോഗ്യനായ ഭരതനെ ആശ്ലേഷിച്ചു. അനന്തരം ഭരതൻ ലക്ഷ്മണനോടും, സീതയോടും, വിഭീഷണനോടും സുഗ്രീവനോടും, അവരോടൊന്നിച്ചു വന്ന മറ്റു ഓരോ പ്രധാനന്മാരോടും അവസ്ഥാനുസരണം കുശലപ്രശ്നംചെയ്തു. ഒടുവിൽ അമൃല്യങ്ങളായ അനവധി രത്നങ്ങളെ പതിച്ചിരുന്ന രാമന്റെ പാദുകകളെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാദസന്നിധിയിൽവെച്ച് എത്രയും വിനയത്തോടുകൂടി ഭരതൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“ജ്യേഷ്ഠന്റെ രാജ്യത്വത്തിനും, അധികാരത്തിനും ചിഹ്നങ്ങളായി ഈ പാദുകകളാണു ജ്യേഷ്ഠന്റെ സിംഹാസനത്തെ ഇതുവരെയും അലങ്കരിച്ചിരുന്നത്. എത്രയും വിശ്വാസത്തോടുകൂടി ഞാൻ ഇപ്പോൾ ജ്യേഷ്ഠന്റെ പാദസന്നിധിയിൽ ഇവയെ സമർപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ജ്യേഷ്ഠൻ ഈ ദീർഘമായ വനവാസത്തെയും കഴിച്ചു സുഖക്കേടൊന്നുംകൂടാതെ മടങ്ങിവന്നതിനാൽ എന്റെ ജീവിതം അനുഗ്രഹീതമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. വിസ്തീർണ്ണമായ ഈ മഹാരാജ്യത്തെയും രാജഭക്തിയുള്ള ഈ പ്രജാസമൂഹത്തെയും ഇനി ജ്യേഷ്ഠൻ തന്നെ ഭരിക്കണം. ന്യായമായി ജ്യേഷ്ഠൻ അവകാശമുള്ള ഈ രാജ്യത്തെയും ഈ രാജകീയമായ കിരീടത്തെയും ജ്യേഷ്ഠൻ സ്വീകരിക്കണം. ഇത്രനാളും എന്റെ അധീനതയിൽ ഇരുന്ന ഈ രണ്ടിനേയും വിശ്വാസപൂർവ്വം ഞാനിതാ ജ്യേഷ്ഠന്റെ പക്കൽ സമർപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.”

— : * : —

ര.

അഭിഷേകം.

അയോദ്ധ്യയിലുണ്ടായ സന്തോഷവും കോലാഹലവും ഒന്നും പറയാനില്ല. രാജധാനിയിൽ വിശേഷമായ വാദ്യം കേട്ടുതുടങ്ങി. പതിനാലു സംവത്സരക്കാലം സഹിച്ച കഷ്ടതകളെല്ലാം സ്വപ്നപ്രായം വിസ്മൃതങ്ങളായിപ്പോയി.

രാമനെ തന്റെ അച്ഛന്റെ പുരാതനമായ സിംഹാസനത്തിന്മേൽ ഇരുത്തി ദൂരസ്ഥങ്ങളായ പവ്തങ്ങളിലും, നദികളിലും സമുദ്രങ്ങളിലും രീതിമങ്ങളിലുംനിന്നു പാവനമാ

യ ജലം കൊണ്ടുവന്നു രാമന്റെ ശിരസ്സിൽ അഭിഷേകം ചെയ്തു. വൈദികനായ വസിഷ്ഠൻ രാമനേയും സീതയേയും രത്നസിംഹാസനത്തിന്മേൽ ഇരുത്തി. വിധിപ്രകാരമുള്ള കർമ്മങ്ങളെല്ലാം നടത്തി. ഗൌതമൻ, കാത്യായനൻ, വാമദേവൻ, ജാബാലി, വിജയൻ മുതലായ മഹർഷിമാർ പാവനമായ ജലത്തെ ഇരട്ടുലൂനായ രാജാവിന്റെ മേൽ അഭിഷേകം ചെയ്തു. വൈദികമഹർഷിമാർ പരിശുദ്ധമായ മന്ത്രോച്ചാരണം ചെയ്തു. സുന്ദരികളായ കന്യകകൾ വിശേഷമായ ഗാനം തുടങ്ങി. ആയുധപാണികളായ ഭടന്മാർ അണിനിരന്നു ചുറ്റും നിന്നു. സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങൾ രാജാവിന്റെ നെറ്റിയിൽ അപ്പിച്ചു. ദശരഥന്റെ രത്നജയമായ കിരീടവും ആഭരണങ്ങളും രാമന്റെ ശിരസ്സിനെ അലങ്കരിച്ചു. വൈദികമഹർഷിമാർ രാമനെ മനുവിനെ എന്നപോലെ കിരീടധാരണം ചെയ്യിച്ചു. ധീരനായ ശത്രുഘ്നൻ വെൺകൊറ്റക്കുട പിടിച്ചു. സുഗ്രീവനും, വിഭീഷണനും വെഞ്ചാമരം വീശി. ജനങ്ങൾ സന്തോഷം കൊണ്ടു മന്ത്നന്മാരായി അർച്ചിച്ചിട്ടു.

രാമന്റെ രാജ്യഭരണം ജനങ്ങൾക്കു എത്രയോ ക്ഷേമകരമായിരുന്നു. അകാലമരണവും, സാംക്രമികരോഗങ്ങളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ രാജ്യഭാരകാലത്തു ഉണ്ടായിട്ടില്ല. വൈശ്യവൃദ്ധ്യവും, പുത്രശോകവും സ്രീകളെ ബാധിച്ചിരുന്നില്ല. മോഷ്ടാക്കളും, വഞ്ചകന്മാരും, ചതിയന്മാരും, ദ്രുസബ്രവാദികളും രാജ്യത്തിൽ എങ്ങുംതന്നെ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. യുദ്ധജനങ്ങളും പരസ്പരം സ്നേഹമുള്ളവരായിരുന്നു. ദുഷ്ടങ്ങളും സന്യങ്ങളും ഓരോ കാലത്തിൽ അനുക്രമമായ

വിധത്തിൽ ഫലങ്ങളെ പ്രദാനം ചെയ്തുവന്നു. കാലത്തോടും വർഷം അതിസമൃദ്ധമായി ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. നാശകരങ്ങളായ കൊടുങ്കാറ്റുകൾ രാജ്യത്തെ ബാധിച്ചിരുന്നില്ല. അതിനാൽ ഭൂമി എപ്പോഴും സസ്യസമൃദ്ധവും, ഫലപ്രദവും ആയിത്തീർന്നു. സകലജനങ്ങളും തങ്ങളുടെ പൂർവ്വന്മാരുടെ തൊഴിലിൽ ഏറ്റെടുത്ത് സന്തുഷ്ടന്മാരായി കാലയാചനംചെയ്തു. കൃഷിക്കും, കൈത്തൊഴിലിനും അസാധാരണമായ അഭിവൃദ്ധിയുണ്ടാകയും, തന്നിമിത്തം രാജ്യത്തിൽ അസാധാരണമായ സുഭിക്ഷതയും, ഐശ്വര്യവും, സമാധാനവും ഉണ്ടാകയും ചെയ്തു.

രാമായണം.

പുസ്തകം ൧൨.

അശ്വമേധം.

൧.

യാഗം.

സീതയുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയേയും, അവളുടെ കഷ്ടാനുഭവങ്ങളെയും കുറിച്ചുള്ള കഥ രാജ്യത്തിൽ സർവ്വ പരന്നു. സകല സജ്ജനങ്ങളും അവളുടെ പതിവ്രതാധർമ്മത്തെ ഒരുപോലെ അനുകൂലമായി പ്രശംസിച്ചു. എന്നാൽ വളരെക്കാലം രാവണാലയത്തിൽ പാർത്തിരുന്ന സീത കേവലം പരിശുദ്ധയായിത്തന്നെ ഇരുന്നു എന്നുള്ളതു സംഭാവ്യമാണോ എന്നു ചില ദോഷൈകദൃഷ്ടികളുടെ ഹൃദയത്തിൽ സംശയം തോന്നിത്തുടങ്ങി. ക്രമേണ ഈ സംശയം പൗരന്മാരുടെ ഇടയിൽ സർവ്വ വ്യാപിക്കുകയും, രാമൻ ഏതായാലും സീതയെ തിരിച്ചു കൈക്കൊണ്ടതു നന്നായില്ലെന്ന് ഒരുപ്രായം അവരുടെ ഇടയിൽ ജനിക്കുകയും ചെയ്തു. ജനഹിതത്തിനുവേണ്ടി ഏതും ചെയ്യാൻ സന്നദ്ധതയുള്ള രാമൻ ജനങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തിന്നു വഴിപ്പെട്ടു വളരെ ദുഃഖത്തോടും, വൈമനസ്യത്തോടും കൂടിയാണെങ്കിലും തന്റെ ശർഭിണിയായ ഇഷ്ടപതിയെ വനത്തിൽ ഉപേക്ഷിച്ചു. മഹാസാധുവായ അവൾ തനിക്കു വന്നുകൂടിയ ദുഃ

ന്നിവാദമായ ഈ ദുർഭോഗപരിണാമത്തെ കാത്തു ഭൃത്യന്മാരായ ഭുജിതന്മാർക്കു വാൽമീകിമഹർഷിയുടെ അശ്വമേധത്തിൽ പാർത്തു.

സംവസരങ്ങൾ അനവധി കഴിഞ്ഞു. ഏകാകിയായ രാമൻ ഭൃത്യന്മാരായ ഭുജിതന്മാർക്കു തന്റെ പരിശുദ്ധകളത്രത്തെ പ്രതിമുഹൂർത്തം കാത്തും, താൻ നിമിത്തമായി ആ പൃണ്യവതി അനുഭവിച്ചു വിസ്മൃതിയിലായിട്ടില്ലാത്ത അനവധി കാഴ്ചാനുഭവങ്ങൾക്കു പുറമേ ഈ ഒടുവിൽ ചെയ്ത അകൃഷ്ണമായ മോഹകൃത്യത്തെ പശ്ചാത്താപത്തോടുകൂടി സ്മരിച്ചും, അവളുടെ കഥ പുനതായി പുനനീയാതെ അത്യന്തം ആധിപശനായും എത്രയും ദീർഘങ്ങളായ ദിനരാത്രങ്ങളെ ഭരണപാസാധം ഇല്ലാതെ കഴിച്ചുവന്നു.

അനന്തരം രാമൻ ഒരു അശ്വമേധം കഴിക്കുന്നതിനു നിശ്ചയിച്ചു. ക്ഷമാനായ ലക്ഷ്മണനെ രണ്ടു കുറുത്ത കരിരകളെയും കൊടുത്തയച്ചുകൊണ്ടു 'രാമൻ പരിവാരസമേതം നൈമിശാരണ്യത്തിലേക്കു തിരിച്ചു. യോഗതീർത്തിലുള്ള മനോഹരമായ നൈമിശാരണ്യത്തിൽ അനവധി രാജാക്കന്മാരും, പ്രഭുക്കന്മാരും, വിദ്വാന്മാരായ ബ്രാഹ്മണരും വാൽമീകി. ഭരതൻ തന്റെ ബന്ധുക്കളോടുകൂടി അവരെയെല്ലാം യഥാമന്ദാഗ്രം സല്ക്കരിച്ചു. രാജാക്കന്മാർക്കു താമസിക്കാൻ വിശേഷമായ കൊട്ടാരങ്ങളും മാളികകളും, വിദ്വാന്മാരായ ബ്രാഹ്മണരുടെ അധിവാസത്തിനു ശാന്തങ്ങളായ ഉദ്യാനഭവനങ്ങളും ഒഴിച്ചുകൊടുത്തു. അത്മീകർക്കു അവരുടെ ആവശ്യം അറിഞ്ഞു അന്നദാനം വസ്യദാനം മുതലായവ നടത്തി. മാതാപിതാക്കന്മാരില്ലാത്ത കുട്ടികൾക്കും, നിരായാശകളായ വിധവകൾക്കും അനവധി ധനം ദാനം ചെയ്തു.

പരിശുദ്ധന്മാരായ ബ്രാഹ്മണർക്കു വിലയേറിയ സമ്മാനങ്ങൾ കൊടുത്തു. യാതൊരു രാജ്യത്തിലും ഇത്ര ലോഭം കൂടാതെയും, ഇത്ര കേമമായും ഒരു ഭാനവും, യാഗവും നടന്നിട്ടില്ലെന്നു സകല ഋഷികളും അനൈതവമായി പ്രശംസിച്ചു. ഒരു സംവത്സരക്കാലം മുഴുവനും ഇപ്രകാരം ഭാനം നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. എന്നിട്ടും രാമന്റെ ധനം പൂർവ്വമായികൊണ്ട് വെട്ടിയതേ ഉള്ളൂ.

൨.

വാല്മീകിയും, ശിഷ്യന്മാരും.

യാഗത്തിനു വന്നുകൂടിയ അനവധി മഹർഷിമാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ പൂജ്യനായ വാല്മീകി മഹർഷിയും വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. നൈമിശാരണ്യത്തിലുള്ള എത്രയും വിജനമായ ഒരു പുകാവിലായിരുന്നു വാല്മീകിയെ താമസിപ്പിച്ചു ആശ്രമം. നിത്യാഹാരത്തിനു വാല്മീകി താൻതന്നെ വനത്തിൽനിന്നു പഴങ്ങളും ഉററിൽനിന്നു ജലവും കൊണ്ടുവന്നു. അദ്ദേഹം ഋഷിമാരന്മാരുടെ വേഷത്തെ അവലംബിച്ചിരുന്ന കശലവന്മാരോടു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പ്രിയ ശിഷ്യന്മാരേ! രാമന്റെ അത്ഭുതപരാക്രമത്തെ വിവരിക്കുന്ന രാമായണം ആദ്യന്തം നിങ്ങൾ ഓർത്തിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതിനെ ഈ യാഗത്തിനു വന്നുകൂടിയിരിക്കുന്ന പരിശുദ്ധന്മാരായ ബ്രാഹ്മണരുടേയും, യോഗ്യന്മാരായ രാജാക്കന്മാരുടേയും, രാജ്ഞിമാരുടേയും മുമ്പാകെ എത്രയും കണ്ണാനന്ദകരമായ വിധത്തിൽ നിങ്ങൾ പാടിക്കേൾപ്പിക്കണം. എത്രയും കൌതുകത്തോടുകൂടി അവർ അതിനെ

കേൾക്കും. അപരിചിതന്മാരായ നിങ്ങൾക്ക് അവർ ഭക്ഷണപാനീയങ്ങൾ തരും. ദിവസംപ്രതി പ്രഭാതമുതൽ സായംകാലംവരെ ഇരുപതു സർഗ്ഗവീതം നിങ്ങൾ പാടി രാമായണത്തെ അവസാനിപ്പിക്കണം. അവർ തരുന്ന സമ്മാനങ്ങളും ധനങ്ങളും വാങ്ങുകയാകട്ടെ, നിങ്ങളുടെ കഷ്ടതകളെ കുറിച്ച് അവരോടു പറയുകയാകട്ടെ ചെയ്യരുത്. മോഹാരണ്യത്തിൽ വസിക്കുന്ന നമുക്കു ധനം നിഷ്പ്രയോജനമാകുന്നു. നിങ്ങളുടെ ജനനം കൃതമായ വിധിമതത്താൽ ഭയങ്കരമായ വനത്തിലാണെങ്കിലും നിങ്ങളുടെ നിഷ്ഠുളകമായ ധർമ്മപുരതയും, ഗുണവിശേഷങ്ങളും നിങ്ങൾക്ക് അശപാസത്തേയും, അനന്ദത്തേയും തരും. മഹാരാജാവു നിങ്ങളുടെ ജനനത്തെ കുറിച്ചോ മറ്റോ ചോദിക്കുന്നതായിരുന്നാൽ വാല്മീകി നിങ്ങളുടെ ഗുരുവും, പിതാവും ആണെന്നു മാത്രം പറയണം. നിങ്ങൾ പൂജ്യനായ മഹാരാജാവിനെ എത്രയും ഭക്തിപൂർവ്വം വന്ദിക്കണം. നിങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രജകളും, അദ്ദേഹം തന്റെ പ്രജകളുടെ പിതാവും ആകുന്നു.

൩.

രാമായണപാരായണം.

നേരം പ്രഭാതമായി. കുശലവന്മാർ സ്നാനാദികളും കഴിച്ചു രാജസന്നിധിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ഈ പ്രാർത്ഥനകൾക്കു ശേഷം രാജാവ് എത്രയും കർണ്ണാനന്ദകരമായി ഗാനം ചെയ്ത കഥയെ 'രാമൻ അരുവൻ കൈതുകത്തോടുകൂടി' കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. അവരുടെ ഉച്ചാരണത്തിലുള്ള സ്പഷ്ടതയും, ഗാനം

“ഇവർ ദൂരമാണെന്നു ഞാൻ അറിയുന്നില്ല. പതിനെണ്ണായിരം പൊന്നു ഈ കുമാരന്മാർ കൊടുക്കട്ടെ.”

കുശലവന്ദൻ—“മഹാരാജാവേ! ഞങ്ങൾ മഹാമണ്ഡലത്തിൽ വസിക്കുന്നവരാണ്. വനവാസം ചെയ്യുന്ന ഞങ്ങൾക്കു സപ്തർഷി വെള്ളിയും ഒട്ടുംതന്നെ അവശ്യകമല്ല.

രാമൻ—“യോഗ്യന്മാരായ കുമാരന്മാരെ! നിങ്ങളുടെ വാക്കുകൾ എത്രയും മധുരങ്ങളായിരിക്കുന്നു. ഈ വിശിഷ്ടമായ മഹാകാവ്യത്തെ നിമ്മിച്ചതാരാണ്?”

കുശലവന്ദൻ—“ഇതിന്റെ കർത്താവു വാല്മീകിമഹർഷിയാണ്. മഹാത്മ്യമേറിയ ഈ പ്രബന്ധത്തിൽ അത്തരം സർഗ്ഗങ്ങളും ഇരുപത്തിനാലായിരം പദ്യങ്ങളുമുണ്ട്. അദ്ദേഹം ഇതിനെ എഴുതിത്തുടങ്ങിയതു്. ഏഴാമത്തേതായ ഉത്തരകാണ്ഡംകൂടി തീർന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജോലി അവസാനിച്ചു. തിരുമനസ്സിനെ ചെ അതുതുടരുകമുണ്ടാകാതെ ഈ ഇതിഹാസത്തിൽ എത്രയും ഭംഗിയായും പൂർണ്ണമായും വിവരിച്ചിട്ടുണ്ട്. തിരുമനസ്സിലേക്കു കൈതുകം തോന്നുന്നുണ്ടെങ്കിൽ ഇതിനെ അവസാനം വരെ ഞങ്ങൾ ഗാനം ചെയ്യുകേൾപ്പിക്കാം.”

അങ്ങനെയാവട്ടെ എന്നു രാമൻ സമ്മതിച്ചു. എന്നാൽ നേരം സന്ധ്യയായതിനാൽ വാല്മീകിയുടെ ശിഷ്യന്മാർ തങ്ങളുടെ അശ്രമത്തിലേക്കു തിരിച്ചു. രാമൻ തന്റെ അതിഥികളോടും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരോടും ഒന്നിച്ചു് അസഭയിൽ നിന്നും എഴുന്നേറ്റുപോയി. അദ്ദേഹത്തിനും മറ്റു സകല രാജാക്കന്മാർക്കും അതിനെ കേൾക്കുന്നതിനു്

അതിയായ കൊതുകും ഉണ്ടായിരുന്നു. ഗാനം ദിവസംപ്രതി നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. എല്ലാ ദിവസവും മഹാരാജാവും മറ്റു സകലരും അതിനെ ശ്രദ്ധയോടെ കേൾക്കുകയുംചെയ്തു.

പ.

കുശലവന്മാരെ തിരിച്ചറിഞ്ഞത്.

രാമന്റെ മനസ്സിൽ ഏകദേശം പരമാർത്ഥം ഉദിച്ചു. ഹർഷാശ്രുക്കളോടും പുത്രവാത്സല്യത്തോടും കൂടി അദ്ദേഹം തന്റെ കുമാരന്മാരായ വാല്മീകി ശിഷ്യന്മാരെ ആശ്ശ്രേണിച്ചു. പരിശുദ്ധയും, സാധുപിയും, തന്നാൽ നിർദ്ദയമായി വനത്തിൽ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടവളും ആയ സീതയെ ഒരിക്കൽ കൂടി കാണുന്നതിനു ദുഃഖപരവശമായ രാമന്റെ ഹൃദയത്തിൽ അതിയായ ഉൽക്കണ്ഠയുണ്ടായി. രാമൻ പശ്ചാത്താപത്തോടുകൂടി വാല്മീകിയുടെ അടുക്കലേക്കു ദൂതന്മാരെ അയച്ചു് ഇപ്രകാരം പറയിച്ചു:—

“നിഷ്കളങ്കഹൃദയയായ സീത അവളുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയെ ഒരിക്കൽ കൂടി ഈ രാജാക്കന്മാരുടെയും മഹാജനങ്ങളുടെയും മുമ്പാകെ തെളിയിക്കട്ടെ. സാധുപിയായ എന്റെ പ്രിയതമ ഒരിക്കലും വിസ്മൃതമായിട്ടില്ലാത്ത എന്റെ പ്രേമത്തിനു പാത്രമായി എന്റെ രാജ്യത്തെയും സിംഹാസനത്തെയും ഒരിക്കൽകൂടി അലങ്കരിക്കട്ടെ. എന്റെ ഹൃദയത്തിനും രാജ്യത്തിനും രാജ്ഞിയായി പുണ്യശ്ലോകയായ അവൾ ഒരിക്കൽകൂടി എന്റെ പ്രിയതമയായിരിക്കട്ടെ.

൫.

സീതാവിധോഗം.

നേരം പ്രഭാതമായി. വാല്മീകിയോടൊന്നിച്ചു സീത
 ആ മഹാസഭയിൽ വന്നു. നിർദ്ദയമായി രാജ്യഭംഗംചെയ്യപ്പെട്ട ഒരു ഭാര്യയും, അനവരതമായി ദുഃഖാശ്രുക്കളെ വ
 ളിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു അമ്മയും, അനേക കഷ്ടതക
 ളെ അനുഭവിച്ച ഒരു മഹാസാധുവുമായ സീത ഗർഭഭോ
 രത്താലുള്ള ക്ലേശങ്ങളോടുകൂടിയിരുന്ന സന്ദർഭത്തിൽ അ
 കാരണമായി തന്റെ പ്രാണപ്രിയനാൽ ഭാഗ്യമായ മഹാ
 രണ്യത്തിൽ ഏകാകിനിയായി പരിത്യജിക്കപ്പെട്ടു എങ്കിലും
 അവളുടെ ഭർത്താവിനോടുള്ള പ്രേമത്തെയും ഭക്തിയേയും
 അവൾ വിസ്മരിച്ചില്ല. വിചാരത്തിലും പ്രവൃത്തിയിലും
 സീത ഒരുപോലെ പരിശുദ്ധയാണെന്നു മഹാപുണ്യനായ
 വാല്മീകി മാതർഷി എത്രയും ഉറപ്പായി രാമനോടു ശപഥം
 ചെയ്തുപറഞ്ഞു. രാമൻ വ്യസനപൂർവ്വം തന്റെ ശിരസ്സി
 നെ നമിപ്പിച്ചു വാല്മീകിയോടു് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“പുണ്യാത്മാവായ മാതർഷേ! അവിടന്നതളിച്ചെഴു
 ഈ വാക്കുകളെയും ശപഥത്തെയും മഹാജനങ്ങൾ കേൾ
 ക്കട്ടെ. സീതയുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയെ കുറിച്ചു യാതൊരു
 കാലത്തും യാതൊരു സംശയവും എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ
 അർക്കിച്ചിട്ടില്ല. ജനങ്ങളുടെ ഇടയിലുണ്ടായ ദുഷ്പ്രവാ
 ദം എന്നെ ഈ ദുഷ്കർമ്മം ചെയ്യുന്നതിനു പ്രേരിപ്പിച്ചു.
 ജനഹിതത്തിനു വഴിപ്പെട്ട പരിശുദ്ധയായ എന്റെ പ്രിയ
 തമയെ എന്റെ രാജ്യത്തിലും സിംഹാസനത്തിലും എന്റെ
 ഉത്സംഗത്തിലും നിന്നു നിഷ്കൃതനുമായി ഞാൻ നിഷ്കാസ

നം ചെയ്തു. അന്ധകാരമയമായും ഭയങ്കരമായും ഉള്ള മഹാദണ്ഡത്തിൽ ഏകാകിനിയായി ഗർഭിണിയായ അവളെ ഞാൻ ഉപേക്ഷിച്ചു. വിജനമായും ഭയംകരമായും ഉള്ള വനാന്തരത്തിൽ എന്റെ കുമാരന്മാർ ജനിച്ചു. ഞാൻ ചെയ്ത ഈ ഭയങ്കരമായ കഠോരകർമ്മത്തെ ദേവന്മാർ ക്ഷമിച്ചു് എന്നെ അനുഗ്രഹിക്കട്ടെ. സീത അവളുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയെ ഈ ജനസമക്ഷം ബോധപ്പെടുത്തി എന്റെ ഇഷ്ടകൃത്യമായിരിക്കട്ടെ.”

പൂജ്യന്മാരായ മഹർഷിമാരും വിശ്രുതന്മാരായ രാജാക്കന്മാരും നാനാദേശങ്ങളിലും നിന്നു വന്നുചേർന്ന അനവധി ജനങ്ങളും ആമഹാസദസ്സിൽ കൂടിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. സൌരഭ്യവാനായ മന്ദമാതന്തൻ ശീതളനായി വീശിക്കൊണ്ടിരുന്നു. മന്ദാരപുഷ്പങ്ങളുടെ പരിമളം സർവ്വത്വ വ്യാപിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ആ മഹാസദസ്സിൽ സീത വാല്മീകിമഹർഷിയോടൊന്നിച്ചുവന്നു. സഭാമദ്ധ്യത്തിൽ നക്ഷത്രപങ്ക്തിയിൽ രാകാശശാങ്കൻ എന്നപോലെ പ്രകാശമാനനായിരുന്ന തന്റെ ഭർത്താവിനെ അവർ കണ്ടു. ജ്യേഷ്ഠമാരന്മാരുടെ വേഷത്തെ അവലംബിച്ചിരിക്കുന്ന തേജസവികളായ തന്റെ പുത്രന്മാരെയും അവർ കണ്ടു. മാതൃവാസല്യം കൊണ്ടു് അവളുടെ സ്തനങ്ങളിൽ നിന്നു പാലുണ്ണതുടങ്ങി. ദുഃഖാശ്രുക്കൾ പെരുകി നശനങ്ങൾ മങ്ങി. അത്യന്തനായ ജനകമാഹാരാജാവിന്റെ കുമാരിയും പരമയോഗ്യനായ രാമന്റെ പട്ടമഹിഷിയും ആയ അവർക്കു് അവളുടെ ചാരിത്രശുദ്ധിയെ ആ ജനസമക്ഷം ബോധപ്പെടുത്തണമെന്നു താൽപര്യം ഇല്ലായിരുന്നു. ഭർത്താവിനെ

ക്കുറിച്ചു നിഷ്കളങ്കമായ പ്രണയവും ഭക്തിയുമുള്ള ഒരു സ്ത്രീയ്ക്ക് അവളുടെ സത്യനിഷ്ഠയും ചാരിത്രശുദ്ധിക്കും യാതൊരു സാക്ഷ്യവും ആവശ്യകമല്ലല്ലോ. ഹാ! കഷ്ടം ദുഃഖപാരവശ്യത്താൽ അവളുടെ ഹൃദയമർമ്മങ്ങൾ ഭേദിച്ചു തുടങ്ങി. അവളുടെ ഇഹലോക വാസത്തിന്റെ പരമാവധി ആസന്നമായി. അമ്പുൽകടമായി ഉണ്ടായ ശോകാവേഗത്തെ വളരെ സാഹസങ്ങൾ സഹിച്ചു് ഒരു വിധത്തിൽ അടക്കിക്കൊണ്ടു ഗർഭസപരത്തിൽ എത്രയും സാവധാനമായി അവൾ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:—

“എന്റെ ജനനം മുതൽക്കു ഞാൻ വിചാരത്തിലും പ്രവൃത്തിയിലും നിഷ്കളങ്കയായിത്തന്നെ ജീവിച്ചിരുന്നു. എങ്കിൽ, എന്റെ അവമാനങ്ങൾക്കും, കഷ്ടതകൾക്കും അന്തം വരുവാൻ ഭൂമിദേവി! എന്നിക്കു പ്രവേശദപാരം തരണേ! കൃത്യനിഷ്ഠയിലും, ഭർത്തൃശുശ്രൂഷയിലും ഞാൻ അകൈതവമായ താൽപര്യത്തോടുകൂടി ഇരുന്നവളാണെങ്കിൽ എന്റെ ജനയിത്രീയായ ഭൂമിദേവി! എന്നിക്കു പ്രവേശദപാരം തരണേ! ഞാൻ എന്റെ ഭർത്താവിന് ഒരു വിശ്വസ്തകളത്രമായിരുന്നു എങ്കിൽ, എന്റെ ഈ കഷ്ടതകളിൽ നിന്നും എന്നെ മോചിപ്പിക്കാനായി എന്റെ പ്രിയമാതാവായ ഭൂമിദേവി! എന്നിക്കു പ്രവേശദപാരം തരണേ!”

ഭൂമിദേവി സീതയ്ക്കു പ്രവേശദപാരം നല്കി. ജനകമഹാരാജാവിന്റെ നിസ്തുല്യപരിശുദ്ധയായ കുമാരി ഇഹലോകത്തിൽനിന്നു നിഷ്ക്രാന്തയായി. അവൾ നാമാവശേഷയായി എങ്കിലും അനശ്വരമായ അവളുടെ നാമധേ

യത്തേയും പവിത്രമായ കീർത്തിയേയും സകല ജനങ്ങളും ഇന്നും ഒരുപോലെ കൊണ്ടാടുന്നു.

രാമന്റെ ജീവിതം ഉന്യമായിത്തീർന്നു. അദ്ദേഹത്തിന് ഇഹലോകവാസത്തിലുള്ള ആനന്ദങ്ങളെല്ലാം അസ്തമിച്ചു.

ഉപദേശം.

ഉത്തരകാണ്ഡത്തിന്റെ ഒടുവിലത്തെ ഭാഗത്തിൽ രാമന്റെയും സർവാദരന്മാരുടെയും പിൻവാഴ്ച്ചക്കാർ ബീ. സി. നാലും അഞ്ചും നൂറ്റാണ്ടുകൾക്കിടയിൽ പശ്ചിമ ഇൻഡ്യയിൽ പ്രബലങ്ങളായിരുന്ന അനേകം രാജ്യങ്ങളുടെയും, നഗരങ്ങളുടെയും സ്ഥാപകന്മാരായിരുന്നു എന്നു വിവരിച്ചു കാണുന്നു. ഭരതൻ രണ്ടു പുത്രന്മാർ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവരിൽ തക്ഷൻ സിന്ധുവിന്റെ പൂർവ്വതീരത്തിലുള്ള തക്ഷശിലയുടെയും പുഷ്പലൻ സിന്ധുവിന്റെ പശ്ചിമതീരത്തിലുള്ള പുഷ്പലാവതിയുടെയും സ്ഥാപകന്മാരായിരുന്നു. ഈ രണ്ടു രാജ്യങ്ങളും സിന്ധുവിന്റെ പൂർവ്വപശ്ചിമഭാഗങ്ങളിൽ ബി. സി. നാലാം നൂറ്റാണ്ടിൽ പ്രബലങ്ങളായിരുന്നവയാണ്.

ലക്ഷ്മണൻ അംഗദൻ എന്നും, ചന്ദ്രകേതു എന്നും രണ്ടു പുത്രന്മാരുണ്ടായി. അവരിൽ അംഗദൻ കാതപദരാജ്യത്തെയും ചന്ദ്രകേതു മാളവരാജ്യത്തിലെ ചന്ദ്രകാന്തിപുരത്തെയും സ്ഥാപിച്ചു.

ശത്രുഘ്നന്റെ രണ്ടു പുത്രന്മാരിൽ സുഖാഹു മധുരയേയും, ശത്രുവാതി വിദിശയേയും വാണിരുന്നു.

രാമന്റെ രണ്ടു കുമാരന്മാരിൽ ലവൻ അയോദ്ധ്യയുടെ തലസ്ഥാനമായ ശ്രാവസ്ഥിയിൽ വാണിരുന്നു. ഇതു ബി. സി. അഞ്ചും ആറും നൂറ്റാണ്ടുകൾക്കിടയിൽ ബുദ്ധമനിയുടെ കാലത്തായിരുന്നു എന്നു കാണുന്നു. കുശൻ വിന്ധ്യപർവതത്തിന്റെ സാനപ്രദേശത്തിൽ ഉള്ള കുശവസ്ഥിയേയും സ്ഥാപിച്ചതായി കാണുന്നുണ്ട്.

ശ്രീഭം.
